

การสร้างพลังชุมชนของครุบาศรีวิชัย
COMMUNITY EMPOWERMENT OF KRUBA SRIVIJAYA

พระพิชัย ปิยสีโล (อินตะชาว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย

พระพิชัย ปียสีโล (อินตะชาว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Community Empowerment of Kruba Srivijaya

Phra Phichai Piyasilo (Inthasao)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of

Master of Arts

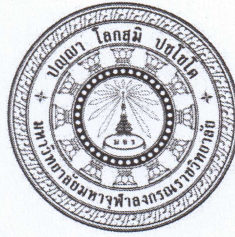
Buddhist Studies

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
“การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมปурณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(รศ. ดร.ปรุตม์ บุญศรีตัน)

ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง)

กรรมการ

(ดร.ไพรินทร์ ฦ วันนา)

กรรมการ

(ผศ. (พิเศษ) ดร.ปกรณ์ มหากันธา)

กรรมการ

(พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ. ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ. (พิเศษ) ดร.ปกรณ์ มหากันธา

ประธานกรรมการ

พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ. ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระพิชัย ปิยสีโล)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย
 ผู้วิจัย : พระพิชัย ปิยสีโล (อินตะชาว)
 ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.(พิเศษ) ดร.ปรกรณ์ มหากันธา ศศ.บ. (รัฐศาสตร์),
 รป.ม. (การปกครองท้องถิ่น), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
 : พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ.ดร. พธ.บ. (บริหารการศึกษา),
 กศ.ม. (บริหารการศึกษา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๘ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาภูมิหลังการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย ๒) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย ๓) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ จากกลุ่มผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน ๑๑ รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า สภาพบริบททางสังคมสมัยครูบาศรีวิชัย ด้านการเมืองการปกครอง ครูบาศรีวิชัยเกิดท่ามกลางระหว่างความเปลี่ยนแปลงทางหัวเมืองทางภาคเหนือของรัฐสยาม ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากมณฑลเทศาภิบาลยุครัชกาลที่ ๕ ไปสู่ระบอบใหม่ยุคคณะราษฎร ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นช่วงชีวิตที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยกำลังขับเคลื่อนการเป็นผู้นำชุมชนต่อต้านอำนาจส่วนกลาง การลดทอนอำนาจของกลุ่มเจ้านายฝ่ายเหนือลง ส่งผลให้มีการต่อต้านวัฒนธรรมสยามในวงกว้าง และมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมล้านนาขึ้นมาใหม่ ส่วนหนึ่งแสดงออกผ่านการร่วมสนับสนุนการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามของครูบาศรีวิชัย ด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจในสมัยนั้นเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ บทบาททางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับพ่อค้าวัวต่าง พ่อค้าเหล่านี้นักเป็นชาวจีนฮ่อ ไทใหญ่ และพม่า ที่เดินทางติดต่อค้าขายกันระหว่างล้านนา กับจีนและมะละแหม่งในพม่า ด้านการศาสนา ในช่วงชีวิตของครูบาเจ้าศรีวิชัย รัฐบาลสยามได้ทำการปฏิรูปคณะสงฆ์ทั่วประเทศให้เป็นหนึ่งเดียว ด้วยการออกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ โดยรวมศูนย์อำนาจไปขึ้นกับมหาเถรสมาคม พระราชบัญญัตินี้ มีผลต่อสงฆ์ทั่วประเทศ ให้ปฏิบัติตาม และให้ยกเลิกจารีตดั้งเดิมของท้องถิ่นหากขัดกับพระราชบัญญัติ

รูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย พบว่ามี ๖ ประการ ได้แก่ ๑) การสร้างศรัทธาความเป็นต้นบุญในตัวของครูบาศรีวิชัย ศรัทธาจากวัตรปฏิบัติ ศรัทธาจากการพัฒนาจิตใจข้อกล่าวหาศรัทธาจากเจ้าสัจ ๒) ความต้องการของชุมชน เป็นความต้องการโดยส่วนรวม อาทิเช่น การสร้างบูรณะซ่อมแซมศาสนสถาน วัด วิหาร เจดีย์ การสร้างสาธารณประโยชน์ ได้แก่ ทางขึ้นตอยสุเทพ สะพาน

ข้ามแม่น้ำปิง ๓) การมีส่วนร่วมชุมชน มีแรงสนับสนุนจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ๔) การประชาสัมพันธ์ เกิดการกระจายข้อมูลข่าวสารในวงกว้าง ๕) แรงสนับสนุนเครือข่ายของประชาชน ๖) ภาวะความเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีการวางแผนที่เป็นระบบ

วิเคราะห์รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย พบว่า เป้าหมายหลักทำนุบำรุง บำเพ็ญตนเพื่อไปเป็นพระพุทธรเจ้า ส่วนประชาชนร่วมกันสังสมบุญเพื่อไปสวรรค์ นิพพาน หรือพบ พระศรีอริยเมตไตรยในอนาคต หลักการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย เป็นการยึดประชาชนเป็น ศูนย์กลาง อุทิศตนเพื่อมุ่งพัฒนาชุมชนจากแหล่งที่ขาดความเจริญให้ได้รับการพัฒนา หรือตามที่ ประชาชนต้องการพัฒนา หลักการสร้างพลังชุมชนจึงอยู่บนฐานของประโยชน์ส่วนบุคคล ประโยชน์ ผู้อื่น และประโยชน์ส่วนรวม

วิธีการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย การสร้างพลังความคิดที่ถูกต้องให้กับประชาชน การส่งเสริมพลังความคิดที่ถูกต้องให้กับประชาชน การสร้างแนวความคิดที่ถูกต้องให้กับประชาชน การสร้างพลังการทำงานของประชาชนจะเป็นระบบที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวผลักดันให้เกิด กิจกรรม พัฒนาขึ้นภายในชุมชน และสามารถสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติได้ในที่สุด

รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย ได้แก่ ๑) การมีปณิธานมุ่งมั่นแน่วแน่ เพื่อจะบำเพ็ญตนเป็นพระพุทธรเจ้า ๒) ความศรัทธาในตัวผู้นำ เชื่อในบารมีของผู้นำว่าจะทำได้สำเร็จ ๓) ความเสียสละ เป็นความเสียสละของผู้นำและผู้ร่วมพัฒนาชุมชน ๔) เมตตา มีความปรารถนาดี ด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ ๕) ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เดิมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ๖) เครือข่าย เครือข่ายของศิษย์ยานุศิษย์ เจ้านาย คหบดีพ่อค้าวานิชทั้งชาวจีน และชาวไทยใหญ่ ชาวล้านนา และชาวกะเหรี่ยง ๗) การมีสัจจะ มีจิตใจแน่วแน่ที่จะทำให้สำเร็จ

- Thesis Title** : Community Empowerment of Kruba Srivichai
- Researcher** : Phra Pichai Piyasilo (Intasao)
- Degree** : Master of Arts (Buddhist Studies)
- Thesis Supervisory Committee**
- : Adj. Assist. Prof. Dr. Prakorn Mahakanta,
B.A. (Political Science), M.A. (Local Government),
Ph.D. (Buddhist Studies)
 - : Phrakru Sirisutanuyut, Asst. Prof. Dr., B.A. (Educational
Administration), M.A. (Educational Administration),
Ph.D. (Buddhist Studies)
- Date of Graduation** : March 8, 2019

Abstract

The thesis entitled "Community Empowerment of Kruba Srivichai" has the following objectives: 1) to study the background of community development of Kruba Srivichai 2) to study the community development model of Kruba Srivichai 3) to analyze the model of community empowerment of Kruba Srivichai. This research is a qualitative research based on in-depth interview. The researcher chose the interviewees from 11 key informants.

The research found that social context in the Kruba Srivichai period, in terms of politics, Kruba Srivichai was born in the middle of changes in the northern districts of Siam. The impact of the regime changed from the prefectures of the reign of King Rama V to the new regime in the period of 1945. It was the time that Kruba Chao Srivichai was driving as a community leader against central authority. The decreasing of the power of the northern royal family resulting in a broad anti-Siam culture and the conservation of the revival of Lanna culture. It was expressed through the support of the restoration of the temples of Kruba Srivichai. In terms of economics, economy in those days was a sustained economy. The economic role depended on cow traders. These merchants were usually Chinese, Tai Yai and Burmese who travel between Lanna, China, and Malamang in Myanmar. In terms of religion, in the life of Kruba Chao Srivichai, the Siamese government had made reforms of clergy throughout the country by launching the Act of Clergy Administration; combining the power center with the Sangha Association. This Act affecting monks throughout the country to follow and abolish local traditional traditions which contrast to the Act.

The model of community development of Kruba Srivichai found that there are 6 aspects, including 1) building faith, the merit of Kruba Srivichai, faith from the practice, faith from the accusations, faith of verbal truth. 2) Community needs, a collective requirement, such as building, renovating, repairing religious places - temples, vihara, chedi, public welfare, including the way to Doi Suthep, Bridge over the Ping River. 3) Community participation, with the support from within the community and outside the community 4) public relations, the broadly spread of information. 5) Strong support for the network of people. And 6) Leadership, with vision and systematic planning.

Analyzing the model of community empowerment of Kruba Srivichai. It is found that the main goal is to practice as the Buddha. As for the people, they make merit to go to heaven, Nirvana or to meet Phra Sri Ariya in the future. The principle of community empowerment of Kruba Srivichai focuses on people, dedicates to develop the community from the lack of prosperity or based on people's need. Therefore, the principle of community empowerment of Kruba Srivichai is based on self-interest, non- self- interest, and public interest.

The ways to build community power of Kruba Srivichai include creating the right mindset for the people, promoting the right mind power for people, creating the right concept for people, the creation of the work force of the people that will be a system that causes the movement, and activities developed within the community and bring the prosperity to country.

The model of community empowerment of Kruba Srivichai is as follows:

- 1) Having a strong determination and determination to practice himself as the Buddha.
- 2) Faith in the leader, believe in the prestige of the leader that will be achieved.
- 3) Sacrifice, the sacrifice of leaders and community development partners
- 4) Mercy, good wishes with a pure heart
- 5) Wisdom and technology, a combination of previous knowledge and modern technology.
- 6) The network, network of followers, master, baron, trader, merchant, Chinese and Tai Yai, Lanna and Karen people
- 7) Verbal truth, strong mind to the achievement.

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยระบุ เล่ม/ชื่อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี. (บาลี) ๘/๔/๓๘ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขุททกค พระไตรปิฎก ภาษาบาลีเล่มที่ ๘ ข้อที่ ๔ หน้า ๓๘, ที.สี. (ไทย) ๕/๑๖๐/๕๙ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีล-ขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๕ ข้อที่ ๑๖๐ หน้า ๕๙

พระสุตตันตปิฎก

ช.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ชุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ปณจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” สำเร็จลุล่วงด้วยดีด้วยอนุเคราะห์ช่วยเหลือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์จากอาจารย์ ผศ.(พิเศษ) ดร. ปกรณ์ มหากันธา ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ.ดร. กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ในการวิจัยครั้งนี้ ต้องขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะ และช่วยชี้แนวทางในการทำวิจัย เพื่อให้มีเนื้อหาสมบูรณ์ชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมถึงคณาจารย์สาขาวิชาพระพุทธศาสนาทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ทางวิชาการแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญทุกท่านที่เสียสละเวลาในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย จนสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประกอบในการวิจัยจนสำเร็จลงด้วยดี ท้ายที่สุดนี้

ขอขอบพระคุณบิดา มารดา ผู้เกี่ยวข้องทุกๆ ท่าน ตลอดจนผู้สนับสนุนให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียน และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ในบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยให้งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจจะศึกษาเรื่องเดียวกันนี้ต่อไป

พระพิชัย ปิยสีโล (อินตะชาว)

๑๙ มกราคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๒๑
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๒๑
บทที่ ๒ ภูมิหลังการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย	๒๒
๒.๑ ประวัติของครูบาศรีวิชัย	๒๒
๒.๒ สภาพบริบททางสังคมสมัยครูบาศรีวิชัย	๒๘
๒.๓ สรุปรูป	๔๑
บทที่ ๓ รูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย	๔๒
๓.๑ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน	๔๒
๓.๒ แนวคิดการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธ	๕๗
๓.๓ รูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาเจ้าศรีวิชัย	๖๓
๓.๔ สรุปรูป	๗๒
บทที่ ๔ วิเคราะห์รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย	๗๓
๔.๑ เป้าหมายการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย	๗๔
๔.๒ หลักการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย	๗๙
๔.๓ วิธีการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย	๘๑

เรื่อง	หน้า
๔.๔ รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย	๘๓
๔.๕ ผลสัมฤทธิ์การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย	๙๔
๔.๖ สรุป	๙๘
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๑๐๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๐
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๐๕
บรรณานุกรม	๑๐๖
ภาคผนวก	๑๑๔
ภาคผนวก ก หนังสือตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์	๑๑๕
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๑๙
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๓๑
ภาคผนวก ง ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์	๑๓๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมปัจจุบันมนุษย์ได้สูญเสียความสามารถในการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำไปเป็นอันมาก กลายเป็นปัจเจกชนนิยม ด้วยเหตุหลายประการ อาทิเช่น ความสะดวกสบายสมัยใหม่ ทำให้ไม่ต้องพึ่งพากัน อำนาจการปกครองแบบรวมศูนย์ที่เน้นความสัมพันธ์แนวดิ่งระหว่างผู้มีอำนาจกับผู้ใต้อำนาจ การศึกษาที่เน้นการเรียนรู้แบบปัจเจก ไม่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันและลัทธิเสรีนิยมส่วนบุคคล เป็นต้น^๑ ส่งผลให้การรวมมวลชนเพื่อสร้างหรือพัฒนาชุมชนของตนเองลดน้อยลงไป ขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนซึ่งเป็นบุคคลที่รับรู้ถึงความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งการพัฒนาชุมชนต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมเป็นหลักการที่เน้นความสำคัญของประชาชน หรือสมาชิกในชุมชนในการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินการตามแผน การติดตามประเมินผล และการรับประโยชน์จากการพัฒนานั้น ทั้งนี้การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใดๆ เพื่อหมู่บ้านหรือชุมชนของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนานั้นโดยตรง การกระทำในลักษณะนี้จำเป็นต้องเริ่มโดยการรวมกลุ่มประชาชนตามความสนใจหรือความถนัดในกิจกรรมการพัฒนาที่จัดขึ้น และค่อยๆ เพิ่มขีดความสามารถและความรับผิดชอบในการดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาให้แก่ประชาชน จนในที่สุดประชาชนสามารถดำเนินงานด้วยตนเองตามลำพังได้^๒ จากผลรวมของสิ่งดังกล่าวต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม ทั้งในส่วนที่ได้จากการสั่งสมและการต่อยอด รวมถึงการรวมตัวของคนที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม บนพื้นฐานของความไว้วางใจ เชื่อใจ สายใยแห่งความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงาม ตลอดจนการมีองค์ความรู้และภูมิปัญญา^๓ สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ยืนยันว่า ผู้นำทางสังคม มีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินการทุนทางสังคมทุกกิจกรรมทางสาธารณสุขและกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบ ในชุมชนของตนเอง การดำเนินงานต้องเป็นไปในลักษณะแบบองค์รวมโดยมีเป้าหมายหลัก

^๑ ประเวศ วะสี, **พลังจากภายใน เราทำได้ร่วมกัน**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน), ๒๕๖๐), หน้า ๓๐.

^๒ จินตวิริ์ เกษมสุข, **หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕.

^๓ สถาบันพระปกเกล้า, “โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้ของประเทศไทย”, ใน **คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาและงบประมาณ โดยใช้ทุนทางสังคมเป็นฐาน**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๘), หน้า ๒๐.

คือการเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีลักษณะการสร้างเครือข่ายต้องสร้างและพัฒนาเครือข่ายของสมาชิกให้เกิดขึ้นภายในชุมชน^๔

ความสามัคคี เป็นคุณธรรมสำคัญของการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมไม่ว่าจะเป็นหน่วยสังคมขนาดเล็ก ระดับครอบครัว ระดับองค์กรหรือขนาดใหญ่ ระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลก ความสามัคคีจะช่วยเกื้อหนุนให้กิจการงานที่ทำร่วมกันประสบความสำเร็จตามความประสงค์ ทุกคนเกิดความพึงพอใจบรรลุเป้าหมายร่วมกัน มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองให้เกิดความเจริญก้าวหน้า แม้ว่าความสามัคคีจะเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ทุกคนต่างยอมรับ แต่ความสามัคคีที่แท้จริงที่จะมีพลังสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม และคุณูปการแก่สังคมการอยู่ร่วมกันของมนุษย์นั้นต้องเป็นความสามัคคีบนฐานความดี ความงาม และความจริง ยึดผลประโยชน์ของสังคมและส่วนรวมเป็นสรณะ ประสานการทำงานร่วมกันเป็นทีมอย่างมีเอกภาพ มีจิตใจทุ่มเทเสียสละร่วมทุกข์ ร่วมสุข ช่วยเหลือเกื้อกูลยึดมั่นในระบบคุณธรรม และทำอย่างเต็มกำลังเต็มศักยภาพพลังทวีคูณของความสามัคคีเช่นนี้จะช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองให้เกิดความเจริญก้าวหน้าอย่างมีพลังมากขึ้น^๕ ในภาคของการพัฒนา มักจะมุ่งเน้นให้ชุมชนมีบทบาทหลักในกิจกรรมเพื่อการพัฒนาอยู่แล้ว ชุมชนจะไม่ใช่เพียงเป็นผู้รับเงินและบริการเท่านั้น เพราะในมุมมองใหม่ ชุมชนสามารถที่จะพิจารณาปัญหาและตัดสินใจปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด และมีความสามารถในการดำเนินการตามความเหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านั้น การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนคือกลยุทธ์สำหรับการพัฒนาแบบครบวงจรที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลางดังนั้นจึงเป็นที่ยอมรับกันว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญมากในกระบวนการพัฒนา กล่าวคือ ฝ่ายต่างๆ จะต้องรับฟังชุมชนและให้ชุมชนมีส่วนร่วมโดยตรงในการตัดสินใจและกิจกรรมต่างๆ ที่จะมีผลต่อวิถีชีวิตของสมาชิก^๖

ครูบาศรีวิชัย เป็นนักบุญในยุคกึ่งพุทธกาลที่ได้สร้างคุณประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ สรรพสัตว์ และพระพุทธศาสนา ด้วยความเมตตา กรุณา อันเปี่ยมล้นด้วยความศรัทธาแน่นแฟ้น ท่านจึงได้รับการขนานนามว่า “นักบุญแห่งล้านนาไทย” สิ่งที่เป็นคุณูปการต่อประเทศชาติ และโดยเฉพาะต่อชาวภาคเหนือของประเทศไทย คุณูปการอย่างหนึ่งที่ท่านได้รับการยอมรับว่าเป็นนักบุญแห่งล้านนานอกจากการสร้างวัด วิหาร การบูรณซ่อมแซมศาสนสถาน ศาสนวัตถุแล้ว คุณประโยชน์ที่สร้างความเจริญให้กับจังหวัดเชียงใหม่คือ การสร้างถนนทางขึ้นดอยสุเทพซึ่งเป็นเส้นทางสัญจรขึ้นไปนมัสการ

^๔ สุปราณี จันทร์ส่ง, “การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม – เมษายน ๒๕๕๙): ๒๔๙ – ๒๕๐.

^๕ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, “อารยสามัคคี : พลังสามัคคีบนฐานความดี ความงาม ความจริง”, วารสารสถาบันพระปกเกล้า, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๓): ๕.

^๖ **CBR Guidelines** ขององค์การอนามัยโลก ฉบับภาษาไทย, (ม.ป.ท.: พรีเมียมเอ็กซ์เพรส, ๒๕๕๖), หน้า ๒๐.

^๗ พระครูสิริสุตานุยุต, ดร., **ลำพูนเมืองแห่งความสุข บนความพอเพียง**, (ลำพูน: หจก.ณัฐพลการพิมพ์ ๒๐๑๕, ๒๕๖๐), หน้า ๔๓.

พระธาตุดอยสุเทพ ซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ^๕ เป็นวัดที่มีปูชนียวัตถุสำคัญอย่างยิ่งของภาคพายัพ นับได้ว่าเป็นวัดคู่เมืองของนครเชียงใหม่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชาชนพากันเดินทางขึ้นไปนมัสการพระบรมธาตุดอยสุเทพเป็นประจำ และนับถือสืบเนื่องกันมาจนเป็นประเพณีมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ ประชาชนในภาคเหนือ และในทุกภาคของไทยต่างให้ความเคารพศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง แต่ในสมัยนั้นผู้ที่ขึ้นไปนมัสการพระบรมธาตุฯ ต้องมีจิตศรัทธาจริง ๆ ถึงจะได้ขึ้นไปนมัสการสมความตั้งใจ เพราะต้องเดินขึ้นไปและปีปายผ่านลำห้วย และเหวด้วยความลำบาก กว่าที่จะเดินไปถึงบนวัดพระธาตุดอยสุเทพก็ต้องใช้เวลาถึง ๕ ชั่วโมงเศษ เพราะดอยสุเทพสูงเหนือระดับน้ำทะเลถึง ๑,๐๕๓ เมตร^๖ คุณหลวงศรีประกาศ ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ในสมัยนั้นได้เข้ามากราบนมัสการครูบาศรีวิชัยแล้วปรารภถึงความสำคัญของพระบรมธาตุเจ้าดอยสุเทพ ซึ่งเป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์และสำคัญของชาวเชียงใหม่ ใครที่มาเชียงใหม่ถ้าไม่ขึ้นไปนมัสการก็เหมือนไม่มาถึงเชียงใหม่ จึงอาราธนา นิมิตต์ครูบาศรีวิชัยเป็นประธานในการสร้าง^๗ ท่านรับตามคำนิมิตต์ ในระหว่างที่ท่านมีชีวิตอยู่ ท่านได้บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์แก่สาธารณสังคม และกิจของพระพุทธศาสนา เป็นนักพัฒนาการที่ทำการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม ปูชนียวัตถุสถานต่างๆ ในจังหวัดภาคเหนือหลายแห่ง^๘ ในกระบวนการสร้างสิ่งต่างๆ ต้องใช้กำลังคน กำลังทรัพย์ และแรงสนับสนุนจากศรัทธาประชาชน และจะต้องมีวิธีในการรวมพลังชุมชน เพื่อหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว จนประสบผลสำเร็จตามคำร้องขอของประชาชน

จากผลงานของครูบาศรีวิชัยในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนผ่านงานสาธารณสงเคราะห์ งานสาธารณะประโยชน์ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาในการสร้างพลังชุมชนของครูบาเจ้าศรีวิชัย ในด้านภูมิหลังการพัฒนาชุมชนของครูบาเจ้าศรีวิชัย เพื่อนำไปสู่การถอดรูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาเจ้าศรีวิชัย และวิเคราะห์รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาเจ้าศรีวิชัย เนื่องจากเห็นความสำคัญของการสร้างพลังชุมชนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดการพัฒนาแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

๑.๒ คำถามวิจัย

๑.๒.๑ ภูมิหลังการพัฒนาชุมชนของครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นอย่างไร

๑.๒.๒ รูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นอย่างไร

^๕ วัด พระธาตุ ดอยสุเทพ จังหวัด เชียงใหม่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [http://chiangmaiairportthai.com/th/popular-destinations/๔๐ /wat-phra-that-doi-suthep-chiang-mai](http://chiangmaiairportthai.com/th/popular-destinations/๔๐/wat-phra-that-doi-suthep-chiang-mai) [๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐].

^๖ สังคีต จันทนะโพธิ, อดีตกรุล้านนา บอกเล่าความเป็นมาของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: สยามบันเทิง, ๒๕๕๒), หน้า ๑๓.

^๗ พระอานันท์ พุทธธัมโม, มหัตถจริยพระครูบาเจ้าศรีวิชัย, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์นันทพันธ์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๕๔ - ๑๕๕.

^๘ สงวน โชติสุขรัตน์, คนตีเมืองเหนือ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๒), หน้า ๒๗๙.

๑.๒.๓ วิเคราะห์รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัยเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๓.๑ เพื่อศึกษาภูมิหลังการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย
- ๑.๓.๒ เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย
- ๑.๓.๒ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เก็บรวบรวมข้อมูลจาก พระไตรปิฎก เอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวข้องกับการสร้างพลังชุมชนของครูบาเจ้าศรีวิชัย โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการสร้างพลังชุมชน แนวคิดการพัฒนาชุมชน แนวคิดการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม แนวคิดการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาที่ศึกษาไว้ ๓ ประเด็น ดังนี้

- ๑) ภูมิหลังการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย
- ๒) รูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย
- ๓) การวิเคราะห์รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาให้นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษาเพื่อให้เข้าใจความเข้าใจตรงกัน ดังนี้

การสร้างพลังชุมชน หมายถึง กระบวนการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความสมัครสมานสามัคคีในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน เพื่อสร้างสาธารณะประโยชน์ ในทางปฏิบัติจะหมายถึงการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัยในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การสร้างสาธารณะสงเคราะห์ที่เป็นประโยชน์ทางพระพุทธศาสนา และประชาชนในสังคมชาวไทยภาคเหนือ

สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การเข้าไปบริหารจัดการ การเข้าไปสนับสนุน การเข้าไปแสวงหาการมีส่วนร่วม การช่วยเหลือผ่านการสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์วัด วิหาร เจดีย์ ศาสนสถาน ศาสนวัตถุอันเป็นสาธารณประโยชน์ที่ครูบาศรีวิชัยใช้ในการพัฒนาชุมชน

สาธารณประโยชน์ หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่เป็นของสาธารณะทั่วไปที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ถนน สะพานเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ มุ่งใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ครูบาศรีวิชัย หมายถึง พระศรีวิชัย สิริวิชัย ผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใสในบวรพระพุทธศาสนา ผู้บำเพ็ญบารมีอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักบุญแห่งล้านนา มีผลงานที่สร้างชื่อเสียงจนประชาชนเกิดความศรัทธาในตัวท่าน คือ การสร้างและบูรณซ่อมแซมวัด วิหารเจดีย์ ถนน สะพาน ในภาคเหนือของไทยผ่านการรวมพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

กาญจนา แก้วเทพ กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ริเริ่มและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนให้ครบทุกขั้นตอน เพื่อให้ประชาชนพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งบทบาทของเจ้าหน้าที่สังกัดหน่วยงานภาครัฐบาล และภาคประชาชน ต้องเป็นเพียงผู้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนเฉพาะในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชนในชุมชนเท่านั้น^{๑๒}

จินตวีร์ เกษมศุข กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาชุมชนนั้น จำเป็นต้องมีการแสวงหาวิธีการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับแต่ละชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึง การที่ประชาชนหรือสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการตัดสินใจร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนเองในทุกระดับขั้นตอน^{๑๓}

พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์ กล่าวถึงองค์ประกอบของชุมชนประกอบด้วย ชุมชนต้องมีถิ่นฐาน เช่น เป็นเจ้าของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งร่วมกัน ชุมชนต้องมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น มีกิจกรรมร่วมกัน หรือมีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ชุมชนต้องมีความรู้สึกหรือความผูกพันพื้นฐานที่ร่วมกัน เช่น ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน หรือวัฒนธรรมร่วมกัน ชุมชนต้องมีระบบขององค์กรทางสังคม เช่น การจัดระบบเมื่อมีความสนใจที่หลากหลาย หรือเกิดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งขึ้น^{๑๔}

กิตติพัฒน์ นนทปัทมศุลย์ กล่าวว่า แนวคิดหลักของทฤษฎีการสร้างพลังอำนาจ ได้แก่ แนวคิดเรื่องการสร้างพลังอำนาจ หมายถึง กระบวนการที่กลุ่มหรือปัจเจกสามารถมีอำนาจ สามารถเข้าถึงทรัพยากร และสามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้ ทั้งนี้ การที่บุคคลหรือกลุ่มจะมีอำนาจขึ้นมาได้ จะต้องมีความสามารถในการดำเนินการให้บรรลุอุปนิสัยความมุ่งมั่น และเป้าหมายสูงสุดที่ได้ตั้งเอาไว้ ทฤษฎีการสร้างพลังอำนาจมีศูนย์รวมต่อบรรดาอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่สกัดกั้นไม่ทำให้ประชาชนเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นต่อการมีสุขภาพและสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีได้อย่างชัดเจน ทฤษฎีการ

^{๑๒}กาญจนา แก้วเทพ อังใน ฌรัชชอร์ ศรีทอง, การบริหารงานพัฒนาชุมชนเชิงยุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๓๓๖.

^{๑๓}จินตวีร์ เกษมศุข, หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน, หน้า ๑๕.

^{๑๔}พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์, การท่องเที่ยวชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑.

สร้างพลังอำนาจเสนอแนะว่าการสร้างพลังอำนาจจักเกิดขึ้นได้ต้องมีการเชื่อมโยงความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถเข้ากับจิตสำนึกเชิงวิพากษ์และการกระทำทางสังคมที่มีประสิทธิผลอย่างจริงจัง^{๑๕}

วราทิพย์ แก่นการ และคณะ กล่าวว่า การสร้างพลังอำนาจในชุมชน เป็นการกระตุ้นการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยมีส่วนร่วมโดยมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้ การมีความรู้สึกถึงความเป็นชุมชน โดยใช้กิจกรรมหลักคือ ๑) การมีส่วนร่วม ๒) การเรียนรู้ร่วมกัน ๓) การสะท้อนความรู้สึก บทเรียนในเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ด้วยเหตุด้วยผล ๔) การทำกิจกรรมกระบวนการสร้างพลังอำนาจให้เกิดให้เกิดในระดับจิตวิทยาคบุคคล องค์กรและกลุ่มหรือชุมชน การสร้างพลังอำนาจชุมชนเป็นไปได้ทั้งแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการ แบบเป็นทางการคือการที่ชุมชนมีบทบาทและมีอำนาจการตัดสินใจที่เป็นที่ยอมรับจากภาครัฐ แบบไม่เป็นทางการคือการที่ชุมชนมีศักยภาพในการตัดสินใจอย่างเป็นอิสระจากระบบหรือกระบวนการของภาครัฐ การมีพลังอำนาจในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจะเกิดขึ้น ได้ขึ้นกับความสามารถในการรวมกลุ่มของชุมชนเองจึงมักเรียกกันว่า ต้นทุนทางสังคม (Social capital) มีทักษะในการรวมกลุ่มและการสื่อสาร ดังนั้นการสร้างพลังอำนาจในชุมชนจึงจำเป็นต้องมี กิจกรรมการรวมกลุ่ม การฝึกทักษะการเรียนรู้และการสื่อสาร^{๑๖}

รัชดา ลาภใหญ่ และ รศ.ดร.วิไลศักดิ์ กิ่งคำ ได้เขียนบทความเรื่อง “ปัจจัยในการสร้างพลังอำนาจในการโน้มน้าวใจพุทธศาสนิกชนของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยในการสร้างพลังอำนาจในการโน้มน้าวใจพุทธศาสนิกชนของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ปรากฏ ๕ ประการ ได้แก่ปัจจัยจากความน่าเชื่อถือและน่ายกย่องจากคุณลักษณะประจำตน ปัจจัยจากความสามารถในการวิเคราะห์และกระตุ้นอารมณ์ผู้รับสาร ปัจจัยจากการใช้หลักฐานและเหตุผลเพื่อช่วยเพิ่มน้ำหนักของข้อมูล ปัจจัยในการใช้ภาษาได้อย่างมีสุนทรียภาพและปัจจัยจากความสม่ำเสมอในการแสดงพระธรรมเทศนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจัยทั้ง ๕ ประการมีส่วนสำคัญในการชักจูงและโน้มน้าวใจพุทธศาสนิกชนได้^{๑๗}

วิลกินสัน (Wilkinson) กล่าวว่า แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากทฤษฎีการจัดการและพฤติกรรมองค์กร โดยเริ่มจากยุคปฏิรูปอุตสาหกรรมซึ่งเป็นยุคที่สินค้าผลิตด้วยช่างฝีมือซึ่งรับผิดชอบทุกขั้นตอนของการผลิต ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการแบ่งงานกันทำ ต่อมาเป็นยุคอุตสาหกรรมรถยนต์ โดยมีช่างผู้ชำนาญเป็นผู้วางแผนและออกแบบการผลิต ในปี ๑๙๒๐ เป็นต้นมา เฮนรี ฟาโย (Henri Fayol) เริ่มให้มีการแบ่งงานกันทำตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของแต่ละบุคคล โดยมีการแบ่งเป็นระดับ คือ ระดับผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติ

^{๑๕} กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, **ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ร่วมสมัย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๓ – ๑๒๔.

^{๑๖} วราทิพย์ แก่นการ และคณะ, “โครงการศึกษาการเสริมสร้างพลังเยาวชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสุขในชุมชนหนองซอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี”, **รายงานวิจัย**, (คณะพยาบาลศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๘), หน้า ๒๗.

^{๑๗} รัชดา ลาภใหญ่ และ รศ.ดร.วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, “ปัจจัยในการสร้างพลังอำนาจในการโน้มน้าวใจพุทธศาสนิกชนของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)”, **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๗): ๔๕.

โดยใช้กระบวนการบริหารงานเป็นสื่อกลางเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันทำงานทำให้เพิ่มผลผลิต แต่วิธีการนี้มีข้อด้อย คือ มีอัตราคนลาออก โอนย้าย และ เกิดความขัดแย้งระหว่างกันสูง ต่อมา มีผู้เสนอแนวความคิดมีส่วนร่วมในงานของคนงาน ซึ่งทำให้คนงานมีแรงจูงใจภายในและทำงานได้ดีโดยปราศจากการควบคุมอย่างใกล้ชิด

ส่วน **คิลลอล (Kinlaw)** ได้กล่าวว่า แนวความคิดเสริมสร้างพลังอำนาจพัฒนามาจากแนวความคิดจูงใจของ ดักลาส เอ็มซีเกรเกอร์ (**Douglas McGregor**) คือ การพัฒนาสมมุติฐานลักษณะของคนขึ้นมา ๒ กลุ่ม กลุ่มหนึ่ง เรียกว่า ทฤษฎี X และอีกกลุ่มหนึ่ง คือ ทฤษฎี Y กล่าวคือตามทฤษฎี X จะเชื่อว่า คนมีความเกียจคร้าน เลี้ยงงาน ไม่มีความรับผิดชอบ ต้องการการควบคุมอย่างใกล้ชิด ส่วนแนวคิดตามทฤษฎี Y จะเชื่อว่า คนขยัน มีความรับผิดชอบต่องาน ต้องการการควบคุมและสั่งการตนเองในการทำงาน และมีความเต็มใจที่จะช่วยแก้ปัญหาในชุมชน

ชุมชนที่มีพลังอำนาจ คือ ชุมชนที่ทั้งบุคคลและองค์กรได้มีการใช้ทักษะและทรัพยากรของตนเองและกลุ่มเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม มีความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระดับกว้าง ทำให้เกิดความเสมอภาคในการเข้าถึงทรัพยากร มีการระบุประเด็นปัญหาและหนทางแก้ไขเอง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมีความรู้สึกของการเป็นชุมชน บุคคลและการเมืองที่ชัดเจนจนเกิดเป็นระบบการช่วยเหลือกันอย่างเป็นธรรมชาติจนมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมต่อเนื่องและยั่งยืน

ริสเซล (Rissel) ได้นิยามชุมชนที่มีพลังอำนาจว่าเป็นชุมชนที่มีการยกระดับพลังอำนาจทางจิตวิทยาของบุคคลในกลุ่มสมาชิก มีการร่วมกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลในกลุ่มและบรรลุการกระจายทรัพยากร หรือการตัดสินใจที่เหมาะสมเกิดประโยชน์ต่อชุมชน^{๑๔}

รีดเดอร์ (Reeder) ได้ให้ทฤษฎีการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม (**The Multiple Factors Theory of Decision Making and Social Action**)

การตัดสินใจและการกระทำของบุคคลและองค์กรต่อปัญหาหรือเรื่องหนึ่งเรื่องใดนั้นในทรรศนะของ รีดเดอร์ กล่าวว่า เหตุผลในการตัดสินใจและกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลหรือองค์กรสามารถทำความเข้าใจวิเคราะห์และอธิบายได้ ภายใต้ปัจจัย ๑๔ ประการ ซึ่งแบ่งออกเป็นปัจจัยของความเชื่อและความไม่เชื่อ (beliefs and disbeliefs) ๑๐ ประการ และการกระทำทางสังคม ๔ ประการ ดังนี้

ความเชื่อและความไม่เชื่อ (beliefs and disbeliefs) ๑๐ ประการที่ รีดเดอร์ กล่าวถึงคือ

ก. ปัจจัยดึงดูด (pull factors)

๑. เป้าประสงค์ (goals) คือ กิจกรรม วัตถุประสงค์ของ คุณลักษณะ ความเชื่อ ความรู้สึก การกล่าวถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือเงื่อนไขที่ผู้กระทำปรารถนาหรือไม่ปรารถนา หรือเป็นความมุ่งประสงค์ที่

^{๑๔} วราทิพย์ แก่นการ และคณะ, “โครงการศึกษาการเสริมสร้างพลังเยาวชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสุขในชุมชนหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี”, รายงานวิจัย, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๙), หน้า ๒๕.

จะให้บรรลุและสัมฤทธิ์ผลในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นผู้กระทำจะมีการกำหนดเป้าประสงค์ไว้ก่อนล่วงหน้า และผู้กระทำพยายามที่จะกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์นั้นๆ

๒. ความเชื่อ (beliefs orientations) คือ ความเข้าใจของผู้กระทำหมายถึงรวมถึงความคิด ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของสิ่งต่างๆ ความเชื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม การที่บุคคลเลือกประพฤติ คือ ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ย่อมต้องอาศัยความเชื่อพื้นฐานอยู่ด้วยเสมอ

๓. ค่านิยม (value standards) คือ ความเชื่อ ระบบของความเชื่อ ทศนคติ พฤติกรรม คุณลักษณะ เจื่อนใจ ที่บุคคลยึดถือเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง ค่านิยมนี้เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งแต่มีลักษณะถาวร โดยเชื่อว่าวิถีปฏิบัติบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีหรือสังคมเห็นดีเห็นชอบ สมควรที่จะยึดถือปฏิบัติมากกว่าวิถีปฏิบัติอย่างอื่น

๔. ขนบธรรมเนียมประเพณีและนิสัย (habit and customs) คือ แบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้วสืบต่อกันมาด้วยประเพณี และถ้ามีการละเมิดก็จะถูกบังคับด้วยการที่สังคมไม่เห็นชอบด้วย ไม่มีทางอนุวัติหรือลงโทษอย่างเด็ดขาดจากรัฐบาลหรือตัวบทกฎหมายในการตัดสินใจที่จะเลือกทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้ว

ข. ปัจจัยผลักดัน (push factors)

๕. ความคาดหวัง (expectations) คือ ทำที่ของบุคคลอื่น บุคคล กลุ่ม สังคมที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตัว โดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการ ดังนั้นการเลือกกระทำพฤติกรรมของบุคคล ส่วนหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับความคาดหวังและทำที่ของบุคคลอื่นด้วย

๖. ข้อผูกพัน (self-commitment) คือ ความเชื่อของผู้กระทำว่า เขาถูกผูกมัดที่จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้นๆ ข้อผูกพันจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกระทำทางสังคม เพราะผู้กระทำตั้งใจที่จะกระทำสิ่งนั้นๆ เนื่องจากเขารู้สึกว่าเขามีข้อผูกพันที่จะต้องกระทำ

๗. การบังคับ (forces) คือ สิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำตัดสินใจกระทำการต่างๆ ได้รวดเร็วขึ้น เพราะในขณะที่ผู้กระทำตั้งใจกระทำสิ่งต่างๆ นั้น เขาอาจจะยังไม่แน่ใจว่าจะกระทำพฤติกรรมนั้นดีหรือไม่ แต่เมื่อมีการบังคับก็จะทำให้การตัดสินใจกระทำพฤติกรรมนั้นได้เร็วขึ้น

ค. ปัจจัยสนับสนุน (able factors)

๘. โอกาส (opportunity) เป็นความคิดของผู้กระทำที่เชื่อว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นช่วยให้มีโอกาสเลือกกระทำ บุคคลมักจะตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อเขาคิดว่าโอกาสเปิดให้เขากระทำได้

๙. ความสามารถ (ability) คือ การที่ผู้กระทำรู้ถึงความสามารถของตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดผลสำเร็จในเรื่องนั้นๆ ได้ การตระหนักถึงความสามารถนี้ จะนำไปสู่การตัดสินใจและการกระทำทาง

สังคมเพราะเขารู้ว่าการตัดสินใจกระทำไปแล้วเขามีความสามารถที่จะกระทำได้นั่นเอง โดยทั่วไปการกระทำพฤติกรรมใดๆ นั้น บุคคลจะพิจารณาความสามารถของตนเองเสียก่อน

๑๐. การสนับสนุน (supports) คือ สิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวที่ผู้กระทำรู้ว่าจะได้รับหรือคิดว่าจะได้รับจากคนอื่น ดังนั้นบุคคลมีความโน้มเอียงที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อเขารู้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากผู้อื่น

ปัจจัยทั้ง ๑๐ ประการนี้ เป็นปัจจัยที่ ริตเตอร์ เชื่อว่า เป็นกลุ่มเหตุผลของการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของมนุษย์ กล่าวคือ การที่บุคคลจะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดย่อมมีเหตุผลในการกระทำแฝงอยู่ทั้งสิ้น และเหตุผลดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยตัวใดตัวหนึ่งเท่านั้น แต่จะประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยของเหตุผลหลายประการ ซึ่งอาจจะเหมือนกันหรือแตกต่างกันในแต่ละบุคคล

การกระทำทางสังคม ๔ ประการ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำทางสังคมของมนุษย์ ได้แก่

๑. ความคิดเห็น (opinions) เป็นความเชื่อหรือความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งความคิดเห็นของบุคคลจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความรู้ที่เขาได้รับ

๒. อารมณ์หรือความรู้สึก (sentiments) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อบางสิ่งบางอย่างที่อยู่รอบๆ ตัวเอง ซึ่งจะมีความรู้สึกที่ดีและไม่ดี อาจจะแสดงออกมาทางสีหน้าและท่าทางเมื่อคิดหรือพูดสิ่งนั้น เช่น ความรู้สึกต่อต้านสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และเมื่อเขาพบว่าสิ่งนั้น เขาจะเกิดอารมณ์หรือรู้สึกโกรธและไม่พอใจในสิ่งนั้น

๓. การคาดคะเนพฤติกรรมของตน (hypothetical actions) คือ แนวโน้มของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมที่เขาจะแสดงออกไปโดยเขาจะพิจารณาถึงผลดีผลเสียของการที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นๆ ก่อน ถ้าพฤติกรรมที่เขาจะแสดงออกไป จะได้ผลเสียมากกว่าผลดีเขาก็จะไม่กระทำ

๔. พฤติกรรมที่แสดงออก (gross behavioral responses) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกจริงๆ หลังจากผ่านขั้นตอนของการคาดคะเนพฤติกรรมของบุคคลนั้นๆ แล้ว^{๑๙}

แนวคิดการสร้างพลังอำนาจในชุมชน เป็นการกระตุ้นการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้ การมีความรู้สึกถึงความเป็นชุมชน การตัดสินใจและการกระทำของบุคคลและชุมชนส่งผลต่อเหตุผลในการตัดสินใจและกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคล ภายใต้ปัจจัยของความเชื่อและความไม่เชื่อ (beliefs and disbeliefs) และการกระทำทางสังคม ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นเป็นกรอบแนวทางในการศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย

^{๑๙} รศ.ดร.จิรพรรณ กาญจนะจิตรา, ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗๖ - ๑๗๘.

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มิ่งขวัญ คงเจริญ และอาชัญญา รัตนอุบล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้” ผลการวิจัยพบว่า ๑) องค์ประกอบการเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ มี ๙ องค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติในชุมชน ระบบคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และกระบวนการถ่ายทอดเรียนรู้ของชุมชน การพัฒนาระบบเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเอง ระบบการเรียนรู้โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนกลาง การพัฒนาอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีชีวิต ระบบทุนของชุมชนที่มีรูปแบบและวิธีการทางวัฒนธรรม ความเสมอภาคความยุติธรรมในการจัดการของชุมชน และการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตร่วมกัน

๒) การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในระดับบุคคล คือ การแสดงออกกระตือรือร้น มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ องค์ประกอบภายในบุคคล องค์ประกอบด้านปฏิสัมพันธ์ องค์ประกอบด้านพฤติกรรม และ การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในระดับชุมชน โดยมีองค์ประกอบโครงสร้างทางสังคมเป็นสำคัญ

๓) รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ของสังคมไทย มี ๒ รูปแบบได้แก่ รูปแบบของชุมชนเมือง และรูปแบบของชุมชนชนบท ซึ่งมีองค์ประกอบคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างกันในบางประเด็น

๔) รูปแบบการเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายและวางแผน การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน การทำประชาคมเพื่อหาสาเหตุของปัญหา การจัดเวทีชาวบ้านให้ความรู้ความเข้าใจ การบันทึกการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ คณะกรรมการ/คณะบุคคลหรือแกนนำในการสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน การติดตามผลการดำเนินงาน และการสร้างความสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิก หรือกลุ่มชุมชนอื่นๆ

ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง ดร.ศรีวรรณ มีคุณ และพีระพงษ์ สุดประเสริฐ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน :กรณีศึกษาการจัดทำแผนชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพปัญหาและความต้องการทั่วไปของชุมชนในเทศบาลตำบลบางพระ ซึ่งเป็นชุมชนเมืองและชุมชนกึ่งเมือง สภาพโครงสร้างและสังคมค่อนข้างดี มีปัญหาและความต้องการด้านโครงสร้างชุมชนและด้านสังคมเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่ เช่น ไฟฟ้าแสงสว่างสาธารณะ การเพิ่มรายได้และการส่งเสริมสุขภาพ ๒) ประชาชนมีส่วนร่วมและมีความสามารถในการจัดทำแผนชุมชน ระยะ ๓ ปีอย่างสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ทั้ง ๑๐ ชุมชน โดยมีส่วนร่วมได้อย่างสมบูรณ์ และมีแนวทางพัฒนากิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ๓) ประชาชนในชุมชน และบุคลากรของเทศบาลตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรีได้เรียนรู้ มีทักษะและประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน มีกิจกรรมการพัฒนาระดับ

ท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมชัดเจน และมีความพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดำเนินงานพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไปได้เป็นอย่างดี^{๒๐}

พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุโท ประยูร สุยะใจ และรัชชานนท์ ศุภพงศ์พิเชฐ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ การพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสานึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความรู้ เข้าใจ หลักการ วิธีการพัฒนารูปแบบการสร้างจิตสานึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หลังจากการเข้าฝึกอบรมโครงการแล้วนักเรียนมีแรงจูงใจเกิดความตระหนักรู้เห็นความสำคัญของป่าไม้ โดยใช้เทคนิค U-B-P-P-D สามารถช่วยให้ชุมชนมีการพัฒนามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนมากขึ้น คือ ๑.เข้าใจปัญหา ๒.ใช้หลักพุทธจิตวิทยาในการจัดการป่าชุมชน ๓.อบรมให้ความรู้ ๔) ขั้นพัฒนาการจัดการป่าชุมชน ได้สอดแทรกเทคนิคพุทธวิธีการนำเปลี่ยน เพื่อโน้มน้าวจิตใจและสร้างทัศนคติใหม่ ต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อความสามัคคีเกิดประสิทธิผลแรงจูงใจในการพัฒนาป่าชุมชน ด้วยความเต็มใจ และหันมาให้ความสำคัญกับการจัดการป่าแบบพุทธจิตวิทยาชุมชน โดยการกำหนดบทบาท และหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชน^{๒๑}

อิศราภรณ์ ชมชื่น ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในความเป็นไปได้ที่คน ๆ หนึ่ง จะบรรลุถึงสถานภาพทางสังคมหรือเศรษฐกิจที่สูงขึ้นด้วยความพยายามของตนเอง คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๓ ในเรื่องความเชื่อมั่นต่อการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล หรือองค์กรพัฒนาเอกชนเมื่อประสบความยุ่งยาก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบว่ามีความเชื่อมั่นบ้าง คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕ และในเรื่องของความอิสระในการแสดงออกทางความคิดเห็นที่สาธารณะ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงรู้สึกอิสระในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๐ จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างพลังทางสังคม ๑) ด้านการยกสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจของบุคคล ด้วยความพยายามของตนเอง คือ การได้รับเงินช่วยเหลือจากการว่างงาน ความพิการ หรือเงินช่วยเหลือทางสังคมอื่นๆ การสนับสนุนเงิน ร้อยละ ๑๐ ของรายได้ปัจจุบันเพื่อช่วยเหลือโครงการช่วยคนว่างงานให้หางานทำและบทบาทของรัฐบาลในเรื่องความรับผิดชอบต่อประชาชน ๒) ด้านความเชื่อมั่นในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลหรือองค์กรพัฒนาเอกชนเมื่อประสบความยุ่งยาก คือ การได้รับเงินช่วยเหลือจากการว่างงานความพิการ หรือเงินช่วยเหลือทางสังคมอื่นๆ บทบาทของรัฐบาลในเรื่องความเท่าเทียมกันของรายได้และบทบาทของรัฐบาลในเรื่องความรับผิดชอบต่อประชาชน ๓) ด้านความอิสระในการแสดงออกทางความคิดเห็นที่

^{๒๐} ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง ดร.ศรีวรรณ มีคุณ และพีระพงษ์ สุดประเสริฐ, “การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาการจัดทำแผนชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี”, วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๑): ๘๖

^{๒๑} พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุโท ประยูร สุยะใจ และรัชชานนท์ ศุภพงศ์พิเชฐ, “การพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสานึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๒๖.

สาธารณะ คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา บทบาทของรัฐบาลในเรื่องความเท่าเทียมกันของ รายได้และบทบาทของรัฐบาลในเรื่องความรับผิดชอบต่อประชาชน^{๒๒}

อรรถัย อาจอำ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างเสริมพลังอำนาจชุมชนชานาและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการนวัตกรรมใหม่ทางการวิจัย : ประสบการณ์จากอำเภอบุขันธ์ ศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตชานา อำเภอบุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นความพยายามที่จะใช้ทั้งการวิจัย และการปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชน โดยมีกระบวนการสร้างเสริมพลังอำนาจเชิงบวกของชุมชนเป็นตัวเร่ง และที่สำคัญสูงสุดคือ ชานาต้องเปลี่ยนกระบวนการทัศนหรือวิธีคิดเกี่ยวกับตนเอง โดยการวิจัยตัวตนและแบบแผนการผลิตของตน พร้อมๆ กับการทดลองต่างๆ ด้วยตนเอง สำหรับการวิจัยโดยนักวิชาการจากภายนอกนั้นเป็นเพียงการวิจัยเสริมเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ ผลที่เกิดขึ้น ก็คือ ทำให้ชานาเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและลงมือปฏิบัติ จนเกิดผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมมากมาย หลายประเภท หลายมิติ หลายระดับ โดยเฉพาะการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง ที่เกื้อกูลทั้งชีวิตคน พืช สัตว์ ต้นไม้และธรรมชาติขึ้นมาใหม่ ด้วยการลดการพึ่งพาสารเคมี และหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพและสารธรรมชาติต่างๆ พร้อมๆ กับการเกิดองค์ความรู้ที่มาจากปฏิบัติ หรือการรู้แจ้งเห็นจริงจากการลงมือปฏิบัติ หรืออาจเรียกว่า “ความรู้พื้นบ้าน” ซึ่งเป็นความรู้ที่กินได้ สัมผัสได้ เป็นประโยชน์ต่อชานาและชุมชน เพราะเป็นเรื่องจริงของชีวิตชานา^{๒๓}

พระครูภากรพุทธิศาสตร์ (ศรีสุวรรณ) รศ. ดร.สุวิทย์ รุ่งวิสัย และดร.จันทนา สุทธิจารี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลในเขตอำเภอมือเมือง จังหวัดลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับมาก ๒) บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น ของผู้นำท้องถิ่นที่มีเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนต่างกัน โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ๓) ปัญหาและแนวทางแก้ไข พบว่า ด้านส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชน ยังมีน้อยในท้องถิ่น พระสงฆ์ไม่มีบทบาททางด้านนี้มากนัก ปัญหายาเสพติดติดเกมส์ และเยาวชนไม่ให้ความสนใจศึกษาธรรมะ ดังนั้น พระสงฆ์ควรจัดอบรมส่งเสริมด้านการศึกษา ร่วมกับท้องถิ่นให้มากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นเพื่อชักชวนเยาวชนและประชาชน โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง^{๒๔}

^{๒๒} อิศราภรณ์ ชมชื่น, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment) ของประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า (๓) – (๔).

^{๒๓} อรรถัย อาจอำ, “การสร้างเสริมพลังอำนาจชุมชนชานาและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ผ่านกระบวนการนวัตกรรมใหม่ทางการวิจัย : ประสบการณ์จากอำเภอบุขันธ์ ศรีสะเกษ”, **ประชากรและสังคม**, (๒๕๕๔): ๒๘๑.

^{๒๔} พระครูภากรพุทธิศาสตร์ (ศรีสุวรรณ) รศ.ดร.สุวิทย์ รุ่งวิสัย และ ดร.จันทนา สุทธิจารี, “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลใน เขตอำเภอมือเมือง จังหวัดลำพูน”, **วารสาร มจร วิชาการล้านนา**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๘): ๘๕.

อากาศ ปัญโญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำรงอัตลักษณ์ชุมชนศีล ๕ ด้วยการจัดทำ ธรรมนูญชีวิตแบบมีส่วนร่วม:กรณีศึกษาชุมชนห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ชุมชนห้วยต้ม เป็นชุมชนชาวเขาเผ่าปากากญอขนาดใหญ่ยึดมั่นในจารีตประเพณี และนับถือ พระพุทธศาสนา โดยมีพระครูพัฒนกิจจานุรักษ์ (ครูบาวงศ์) เป็นศูนย์รวมจิตใจ ชาวบ้านเข้าวัดทำบุญ ตักบาตร ถือศีล กินเจ สวดมนต์ ภาวนา ทุกวัน จนทำให้เกิดความรัก สามัคคีกัน ในส่วนพฤติกรรม การรักษาศีล ๕ พบว่า ชาวบ้านไม่มีการเลี้ยงสัตว์และฆ่าสัตว์เพื่อบริโภคหรือจำหน่าย ไม่ดื่มสุราของ มินเมา โดยมีธรรมนูญชีวิตเพื่อการดำรงชีพในชุมชนมีจำนวน ๖ ข้อ ได้แก่ ๑) ห้ามเลี้ยง ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามนาเนื้อสัตว์มาจำหน่าย จ่ายแจกในหมู่บ้านวัดและสถานที่ต่างๆ ๒) ห้ามจำหน่าย จ่ายแจก เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และของมีนเมา ทุกชนิด ๓) ห้ามจัดเลี้ยงเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และของมี นเมาทุกชนิด ในงานเทศกาลและงานบุญต่างๆ ๔) ต้องรักษาความสงบ ไม่รบกวนเพื่อนบ้าน ไม่ลัก ขโมย ไม่ทะเลาะวิวาท ๕) ต้องรักและซื่อสัตย์ ต่อคนในครอบครัว ๖) ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนห้วยต้ม ควรเข้าวัด รักษาศีลภาวนา บำเพ็ญสาธารณประโยชน์สม่ำเสมอและไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาผลการใช้ธรรมนูญชีวิตพบว่า ชุมชนห้วยต้มมีความศรัทธาในคำสั่งสอนของครูบาวงศ์ โดยเฉพาะเรื่องการรักษาศีล ๕ มีความเชื่อ ซาบซึ้งและมั่นใจว่ามีคุณค่า ในการไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วย ทางกาย ทางวาจา และไม่ทำลายสติสัมปชัญญะที่เป็นตัวคุมศีลของตน เพื่อรักษาข้อห้ามในศีล ซึ่งชุมชนสามารถรักษาศีล ๕ ได้สูงขึ้น นอกจากนั้น พบว่า ชุมชนห้วยต้ม ไม่มีคดีความเกี่ยวกับการ ทะเลาะวิวาท การลักขโมย และจำนวนร้านค้าจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ลดลงส่งผลให้มีจำนวนผู้ มาปฏิบัติศาสนากิจเพิ่มขึ้น จากการที่ชาวบ้านยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักคำสอนของ พระพุทธศาสนา จึงได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และทำให้ ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขตามหลักพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น^{๒๕}

สมทรง บรรจงธิดาทนต์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่าง ยั่งยืนกรณีศึกษาบ้านห้วยคูตาบลพระยาบันลือ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านห้วย คูตาบลพระยา บันลือ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นกระบวนการพัฒนาที่ส่งผลสร้างความ เข้มแข็ง และยั่งยืนในระดับพื้นที่ ภายหลังหมู่บ้านประสบวิกฤตอุทกภัยน้ำท่วมภาคกลางปลายปี พ.ศ. ๒๕๕๔ แนวทางการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ได้สร้างพื้นที่ทางสังคมดำเนินงานพัฒนาชุมชน โดยชาวบ้านจำนวน ๓๗ ครอบครัว ต่างได้ร่วมกันพลิกฟื้นสถานการณ์ที่เลวร้ายให้หวนคืนกลับสู่สภาพ เดิมลักษณะการตั้งรับปรับตัว ด้วยวิธีการประยุกต์ใช้แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นทุนทางสังคมระดับหมู่บ้าน นามาสร้างกลไกขับเคลื่อนเป็นแนว ทางการจัดการปัญหา ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของบ้านห้วยคูไม่ต้องล่มสลาย ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดี

^{๒๕} อากาศ ปัญโญ, “การดำรงอัตลักษณ์ชุมชนศีล ๕ ด้วยการจัดทำธรรมนูญชีวิตแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๕): ๑๓๗.

ขึ้น ทั้งด้านที่อยู่อาศัย ที่ดินหากิน อาชีพ รายได้ ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม การสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีไม่ให้สูญหายไปพร้อมกระแสการพัฒนา เพื่อก้าวไปสู่การสร้างความทันสมัยก็ตาม^{๒๖}

อุดม ชัยสุวรรณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ ด้วยบารมี ๑๐ ทศ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ ทางตะวันตกโดยทั่วไป มุ่งยกระดับการพัฒนาภาวะผู้นำ เพื่อให้เกิดการยอมรับนับถือในระดับโลก เช่น แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ ๕ ระดับของจอห์น ซี.แมกซ์เวลล์ (John C. Maxwell) ที่ได้พยายามนำเสนอเกี่ยวกับหลักการ พัฒนาภาวะผู้นำ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และเพื่อความเข้าใจเข้าถึงหลักการพัฒนาภาวะผู้นำอย่าง แท้จริง ที่เรียกว่าภาวะผู้นำ ระดับที่สมบูรณ์ โดยชี้ให้เห็นถึงระดับการพัฒนา ๕ ระดับ ในลักษณะค่อย ไต่บันไดขึ้นไปแต่ละขั้นได้แก่ ระดับที่ ๑ ตำแหน่งหน้าที่ (Position) ระดับที่ ๒ การยอมรับ (Permission) ระดับที่ ๓ การสร้างผลงาน (Production) ระดับที่ ๔ การพัฒนาคน (People Development) ระดับที่ ๕ จุดสูงสุด (Pinnacle) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการยอมรับสูงสุดภาวะ ผู้นำ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง ผู้นำ ที่ต้องมีคุณสมบัติทั้งภายในและภายนอกคือมี วิสัยทัศน์ชำนาญงานและเป็นผู้มีอัธยาศัยดีเป็นที่วางใจของผู้อื่นมีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือสง่างามและ สามารถที่จะนำ หลักธรรมไปบูรณาการปรับใช้อย่างเหมาะสมหลักธรรมเหล่านั้นได้แก่หลักอริยปทัศ ๓ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ พละ ๕ ตลอดจนถึงหลักธรรมอื่นๆ ที่มาสนับสนุนส่งเสริมภาวะผู้นำ ได้แก่ หลักสาราณียธรรม ๖ หลักอภิธานียธรรม ๗ และหลักสัพบุริสธรรม ๗ เป็นต้น โดยมีเป้าหมาย สูงสุดคือการพันทุกข์หรือบรรลुพระนิพพานส่วนบารมี หมายถึง ข้อปฏิบัติอย่างยิ่งยวดเป็นข้อปฏิบัติ ของพระโพธิสัตว์ผู้มุ่งพระโพธิญาณแต่เดิม บารมี หมายถึง ความเป็นเลิศเป็นของปัจเจกบุคคลไม่ได้ เน้นเฉพาะว่าต้องเป็นความเป็นเลิศในทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น ต่อมามีการใช้มากขึ้นใน พระพุทธศาสนามีความหมายเปลี่ยนเป็นความเป็นเลิศในการปฏิบัติธรรมและในที่สุดก็ได้เจาะจงว่า บารมีหมายถึงความเป็นเลิศที่สุดในการปฏิบัติธรรมเป็นการดับสิ้นแห่งอาสวะกิเลสแต่ความหมายนี้ก็ ยังไม่แพร่หลาย บารมี มี ๑๐ ประการ คือทาน บารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมีวิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมีเมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี ระดับของบารมี แบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับต้นหรือระดับสามัญ เรียกว่าบารมี ระดับกลางเรียกว่า อุปบารมี ระดับสูง เรียกว่า ปรมัตถบารมี แต่ละระดับมีการปฏิบัติที่ง่ายง่ายแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น การให้วัตถุสิ่งของนอกกาย จัดเป็นทานบารมี การเสียสละอวัยวะให้เป็นทาน เรียกว่า ทานอุปบารมี การเสียสละชีวิตให้เป็นทาน เรียกว่า ทานปรมัตถบารมีในงานวิจัยนี้ ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ ด้วยบารมี ๑๐ ทศใน พระพุทธศาสนาเถรวาท ดังนี้ ๑) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ ในด้านการนำตน ด้วยศีลบารมี สัจจบารมีเนกขัมมบารมีและวิริยบารมี ๒) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ ในด้านการนำคน ด้วยทาน บารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี ๓) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ ในด้านการนำงานด้วยปัญญา บารมี วิริยบารมี และอธิษฐานบารมี^{๒๗}

^{๒๖} สมทรง บรรจงจิตินันต์, “แนวทางการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาบ้านหัวคูดาบ ลพระยาบันลือ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์), ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๑๘๕.

^{๒๗} อุดม ชัยสุวรรณ, “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ ด้วยบารมี ๑๐ ทศ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, รมยสาร, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๕๘): ๔๕ - ๔๖.

จิราณีย์ พันมูล และ อาแว มะแส ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านนาเวียง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาชุมชนสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง ๕ ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ ๑) การศึกษาชุมชน ๒) การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชน ๓) การวางแผนโครงการพัฒนาชุมชน ๔) การดำเนินงานพัฒนาชุมชน และ ๕) การติดตามและประเมินผล สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง โดยมีคะแนนการเข้ามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานพัฒนามากที่สุด สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับจิตสำนึกด้วยการตระหนักและยอมรับความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติโดยมีการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับทำแล้วและจะทำอย่างต่อเนื่องทำให้ชุมชนเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับอยู่ดีกินดี^{๒๘}

พระนิพนธ์ โสภโณ (อนันตกิจโสภณ) พระสุธีธรรมาวุธ และสมิทธิพล เนตรนิมิตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ทฤษฎีและหลักพุทธธรรม ที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชน จากการศึกษา พบว่าทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี ใช้การพึ่งตนเองของชุมชน :TERMS มี ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านเทคโนโลยี ๒) ด้านเศรษฐกิจ ๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ๔) ด้านจิตใจ และ ๕) ด้านสังคมและวัฒนธรรม สำหรับหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน คือหลักปาริสุทธิศีล ซึ่งประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ความไม่เบียดเบียน ความรอบคอบ ความมีคุณธรรม และความพอประมาณ

๒. วิธีการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี พบว่า มีวิธีการพึ่งพาตนเอง ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑) แนวทางการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยีคือ ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก ๒) แนวทางการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจคือใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นและยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓) แนวทางการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ คือสร้างข้อตกลงในการใช้และอาศัยการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน ๔) แนวทางการพึ่งตนเองด้านจิตใจคือยึดถือคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาและยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้น และ ๕) แนวทางการพึ่งตนเองด้านสังคมและวัฒนธรรมคือการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอและปฏิบัติตามจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด^{๒๙}

^{๒๘}จิราณีย์ พันมูล และ อาแว มะแส, “กระบวนการพัฒนาชุมชนสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านนาเวียง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง”, วารสารการวิจัยทางสังคมศาสตร์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๔): ๑๓๓.

^{๒๙}พระนิพนธ์ โสภโณ (อนันตกิจโสภณ) พระสุธีธรรมาวุธ และสมิทธิพล เนตร, “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐): ๔๘๙.

ศรคม เผือกผิววงศ์ พระมหาดวงเด่น จิตถาโณ และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการสร้างความร่วมมือในชุมชนด้วยพุทธสันติวิธี:กรณีศึกษาชุมชนวัดคูบัวอน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า วัดคูบัวอนเป็นวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีความเจริญในกรุงเทพฯ หากมองภาพรวมถือว่ามีความพร้อม แต่ถ้ามองในแง่ของการยกระดับเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง วัดคูบัวอนถือว่ายังต้องอาศัยเวลา และความ ร่วมมือในการพัฒนาให้วัดเจริญยิ่งขึ้นต่อไป ทั้งนี้แนวคิดและแนวปฏิบัติวิธีหนึ่งเพื่อสร้างความร่วมมือตาม แนวพระพุทธานุภาพ เพื่อช่วยให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจกัน ซึ่งจะช่วยให้การสร้างสันติสุข ความเจริญรุ่งเรือง ให้แก่ชุมชนได้อย่างแท้จริงและมั่นคง จึงได้ทำการประยุกต์หลักสาราณียธรรม เพื่อใช้ในการสร้างความร่วมมือในชุมชนของวัดคูบัวอน ซึ่งมีแนวทางการสร้างความร่วมมือฯดังนี้คือ ๑) การปรับทัศนคติของชุมชนในการ หวงแหวนวัดเป็นสมบัติของชุมชน ๒) การสร้างกติกาก่ออย่างมีส่วนร่วมและยึดเป็นแนวปฏิบัติที่ชุมชนต้องร่วม มือ ๓) การปรับใจเข้าหากันมองทุกอย่างด้วยเมตตา ๔) การพัฒนาท่าทีการแสดงออกต่อกันด้วยเมตตา ๕) การสร้างวัฒนธรรมการสื่อสารที่เมตตาในชุมชน และ ๖) การจัดสรรด้วยความ เป็นธรรมในมุมมองประโยชน์ ต่อส่วนรวม^{๓๐}

สมเชาวน์ บำรุงชัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยโดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง และปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยได้แนวทางในการพัฒนาชาวบ้านในชุมชน จำนวน ๓ แนวทาง คือ แนวทางการสร้างแนวร่วมภาคประชาชนแนวทางการสร้างความสามารถในการพึ่งตนเอง และแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓) ผลการตรวจสอบยืนยันรูปแบบการบริหารและการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๒๐ คน พบว่า รูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก^{๓๑}

พรชัย พันธุ์ธาดาพร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ คือ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านการป้องกันปัญหา ยาเสพติดในชุมชน ๒) บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของ

^{๓๐}ศรคม เผือกผิววงศ์ พระมหาดวงเด่น จิตถาโณ และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์, “แนวทางการสร้างความร่วมมือในชุมชนด้วยพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษาชุมชนวัดคูบัวอน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, (ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ): ๑๓๔.

^{๓๑}สมเชาวน์ บำรุงชัย, “รูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย”, สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๑ (พฤษภาคม ๒๕๕๙): ๗๐.

ผู้นำชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ คือ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านการป้องกันปัญหา ยาเสพติดในชุมชน ๓) เปรียบเทียบ ความคิดเห็นของ พระสงฆ์ กับ ผู้นำชุมชน ที่มีต่อบทบาทของ พระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๓๒}

สมโภชน์ สุวรรณรัตน์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความสามัคคีในหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม” ผลการวิจัยพบว่า ๑) การสร้างความสามัคคีในหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบชุมชนมีแนวทางการสร้างความสามัคคี ๔ แนว ได้แก่ การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ผ่านกิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆ การประกอบอาชีพ และขยายเครือข่ายการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มตามธรรมชาติของชุมชนตามความสนใจและกิจกรรมทางสังคม การสืบสานประเพณี วัฒนธรรม ๒) หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการสร้างสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ที่ชาวบ้านใช้ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน มากที่สุด คือ หลักสาราณียธรรม รองลงมาคือหลักอภิธานียธรรม หลักสัพปุริสธรรม และ หลักสังคหวัตถุตามลำดับ หลักธรรมที่ชาวบ้านใช้ในการประกอบอาชีพ มากที่สุด คือ หลักสาราณียธรรม รองลงมาคือ หลักสัพปุริสธรรม หลักอภิธานียธรรม และสุดท้ายคือหลักสังคหวัตถุ หลักธรรมที่มีความสำคัญกับการรวมกลุ่ม อันดับแรก คือ หลักสาราณียธรรม รองลงมาคือ หลักอภิธานียธรรม หลักสัพปุริสธรรม และสุดท้ายคือ หลักสังคหวัตถุ หลักธรรมที่มีความสำคัญกับการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี อันดับหนึ่ง คือ หลักสาราณียธรรม

รองลงมาคือ หลักอภิธานียธรรม หลักสัพปุริสธรรม และ หลักสังคหวัตถุตามลำดับ ๓) การบูรณาการการสร้างสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม หมู่บ้านทั้งสิบหมู่บ้านไม่ได้เลือกและไม่ได้เน้นหลักธรรมใดหลักธรรมหนึ่งในการสร้างความสามัคคีแต่ การสร้างความสามัคคีของหมู่บ้านนั้น ขึ้นกับกิจกรรมแต่ละกิจกรรมของชาวบ้านซึ่งหมู่บ้านได้เลือกใช้ รูปแบบการสร้างสามัคคีแบบบูรณาการหลักธรรมแต่ละหลักธรรมมาผสมผสานกัน ตามความเหมาะสมของกิจกรรมและกลุ่มคนที่มาร่วมกิจกรรมนั้นๆ ๔) แนวทางและสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบการสร้างสามัคคี ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม” เรียกว่า MMMSH Model คือ มีเมตตากรุณาต่อกัน (Mercy) มีการพบปะสังสรรค์พูดคุยกันอย่างต่อเนื่อง (Meeting) มีการบริหารจัดการอย่างเป็นธรรม (Management) มีการเฉลี่ยเจือจาน (Sacrifice) จึงจะก่อให้เกิดความสามัคคี (Harmony)^{๓๓}

ปิ่นณพงศ์ วงศ์นาศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” พบว่าทุนทางสังคมก็เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการบูรณาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในทุกด้าน โดยอาศัยกลไกประชารัฐหรือความร่วมมือ ระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ของท้องถิ่น

^{๓๒} พรชัย พันธุ์ธาดาพร, “บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ ๓ ก้าวสู่ทศวรรษที่ ๒ : บูรณาการงานวิจัย ใช้องค์ความรู้สู่ความยั่งยืน” ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๕ ณ วิทยาลัยนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, หน้า ๖๑๒.

^{๓๓} สมโภชน์ สุวรรณรัตน์ และคณะ, “การสร้างสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม”, วารสาร สมาคมนักวิจัย, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๐): ๑๕๑.

โดยข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยอาศัยกลไกประชา
รัฐ ประกอบด้วย ๑) นโยบายการบริหารของผู้นำยึดหลักกลไก ประชากรรัฐที่ดีเป็นแนวทางในการบูรณา
การทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ๒) นโยบาย ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างการ
มีส่วนร่วมของภาคส่วนประชาชนในเชิงรุก และ ๓) นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการ
แสวงหาความร่วมมือในรูปแบบของ เครือข่ายใหม่ และการรักษาเครือข่ายเดิม เพื่อการพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมตามหลักการ กลไกประชากรรัฐที่ดี^{๓๔}

พระปรีชา ขนติพโล (ท้าวบุบผา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการสื่อสารศีล ๕
เพื่อส่งเสริมชุมชนหมู่บ้านสันติสุข อำเภอปาง จังหวัดพะเยา” ผลการวิจัยพบว่า ผลจากการวิเคราะห์
และสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชากรสามารถสรุปได้ว่า มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในเรื่อง
ศีล ๕ ไปใช้นั้นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการดำเนินชีวิตที่ เป็นหลักการปฏิบัติให้คนในสังคมสามารถ
ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข การมีศีลมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม
และการป้องกันปัญหาสังคมและชุมชนได้จากการควบคุมและขัดเกลาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต
ศีลจึงเป็นบรรทัดฐานของคนในสังคม สามารถขัดเกลาจิตใจของพุทธศาสนิกชน ข้อมูลทั่วไปแสดง
ความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ๓.๘๓ อยู่ในระดับมาก
สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาได้วางหลักศีล ๕ ใช้เป็นเครื่องมือ เพื่อเน้นทางด้านปฏิบัตินำมา
ประยุกต์การพัฒนาคุณภาพชีวิต และขัดเกลาจิตใจสะท้อนภาพให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนและความ
เป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในการประกอบสัมมาอาชีพให้เจริญก้าวหน้าและมีความสำคัญต่อการควบคุม
พฤติกรรมทางด้านกาย วาจา ใจ ในการดำรงชีวิตและทำให้ชุมชนหมู่บ้านสันติสุขมีศีลธรรม จริยธรรม
และเกิดการปรองดองสามารถสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ชุมชน และลด ละ เลิก อบายมุข โดยส่วนใหญ่
ชุมชนหมู่บ้านสันติสุขเป็นชนเผ่าม้ง ที่ยังคงนับถือผีบรรพบุรุษ และใช้ควบคู่กับหลักศีล ๕ ในการ
ดำเนินชีวิตให้ยั่งยืนต่อไปอย่างสันติสุข^{๓๕}

ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว ได้เขียนบทความเรื่อง “ภาพลักษณ์และการนำเสนอตัวเองของ
“ครูปาคติใหม่” ในฐานะ “สินค้าทางความเชื่อ” จากการศึกษาพบว่า การสร้างภาพลักษณ์ของครูปา
คติใหม่มีความสัมพันธ์ กับภาพลักษณ์ของครูปาครีวิชัยและสอดคล้องกับความต้องการและพื้นฐาน
ความเชื่อทางศาสนาของผู้คนในสังคม อีกทั้งกลุ่มครูปาคติใหม่นำเสนอตัวเองในช่องทางต่าง ๆ
อีกมากมาย เช่น หนังสือประวัติ เพลงประวัติ รายการโทรทัศน์ และสื่อสังคมออนไลน์ การสร้าง
ภาพลักษณ์และการนำเสนอตัวตน ของครูปาคติใหม่เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้คนในสังคมสนใจ และ
หลงใหลมาศรัทธาต่อตัวครูปาคติใหม่ เป็นจำนวนมาก^{๓๖}

^{๓๔} ปณณพพงศ์ วงศ์ณาศรี, “ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อ
การพัฒนาท้องถิ่น”, สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์, (พฤศจิกายน ๒๕๕๙): ๙๙๙.

^{๓๕} พระปรีชา ขนติพโล (ท้าวบุบผา), “พุทธวิถีการสื่อสารศีล ๕ เพื่อส่งเสริมชุมชนหมู่บ้านสันติสุข
อำเภอปาง จังหวัดพะเยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ, (บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า (ก) – (ข).

^{๓๖} ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, “ภาพลักษณ์และการนำเสนอตัวเองของ “ครูปาคติใหม่” ในฐานะ “สินค้าทาง
ความเชื่อ”, วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๓ (๒๕๕๙): ๑.

อุมาพร ห่านรุ่งชโรทร ได้ศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน” ผลการศึกษาพบว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มความสามารถให้ชุมชนได้ใช้แหล่งประโยชน์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนสามารถกระทำได้โดยผ่านกระบวนการของการบริหารโครงการกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนในรูปแบบคู่ขนานกับโครงการนั้นมี ๔ ระยะ คือ ระยะเตรียมการ ระยะประเมินระยะวางแผนกลยุทธ์ และระยะการติดตามประเมินผล ซึ่งในแต่ละระยะจะต้องพิจารณาองค์ประกอบเชิงปฏิบัติการ ๙ องค์ประกอบ คือการมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำ โครงสร้างองค์กร การประเมินปัญหา การบริหารทรัพยากร การตั้งคำถามว่าทำไม การเชื่อมโยงกับผู้อื่น บทบาทของตัวแทนองค์กรภายนอก และการบริหารโครงการ^{๓๓๗}

ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษากระแส “ครุบาคติใหม่” ในภาคเหนือของไทย พุทธศักราช ๒๕๓๐-๒๕๕๐” ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “ครุบา” ในวัฒนธรรมล้านนา โดยมีจุดเริ่มต้นจากการตั้งข้อสังเกตต่อการเพิ่มขึ้นจำนวนมากของการนำคำ ดังกล่าวไปใช้ในกลุ่มพระสงฆ์ในภาคเหนือ หรือที่เรียกว่า “กลุ่มครุบาคติใหม่” กระแสการผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัยที่เกิดขึ้นในพุทธศักราช ๒๕๓๐ และยังคงดำเนินมาอย่างต่อเนื่องและมีอิทธิพลเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน เพื่อให้เห็นพื้นฐานการรับรู้และความเข้าใจของคนในปัจจุบันต่อคำว่า “ครุบา” และ “ครุบาศรีวิชัย” โดยมีข้อสังเกตที่เกิดจากกลุ่มพระสงฆ์ในภาคเหนือที่มีก่นำเสนอและเชื่อมโยงตัวเองกับเรื่องราวของครุบาศรีวิชัย ความคาดหวังที่เกิดจากพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาและความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน อันเป็นแรงจูงใจที่ทำให้คนในสังคมเลือกที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้ศรัทธาครุบาคติใหม่ การปรับตัวและการนำเสนอภาพลักษณ์ตัวตนของครุบาคติใหม่ที่สามารถสอดรับและตอบสนองความคาดหวังของผู้คนในสังคมได้อย่างลงตัว สามารถดึงดูดความสนใจและความศรัทธาของผู้คนให้แก่กับตัวของครุบาคติใหม่เพิ่มมากยิ่งขึ้น^{๓๓๘}

วาริธ ราชศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข : กรณีศึกษาบ้านกุดชูช อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ปัญหาของชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นปัญหาสังคมปัญหาคุณภาพชีวิต และความต้องการของชุมชน ชาวบ้านมีความต้องการความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเพื่อนำไปฝึกปฏิบัติสร้างรายได้ เช่น การปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ การทำปุ๋ยชีวภาพ การเพาะเห็ดขอนขาว การเพาะเห็ดนางฟ้า การเลี้ยงวัวการเลี้ยงกบ เกษตรอินทรีย์ การเลี้ยงจิ้งหรีด การเลี้ยงปลาตุ๊ก การเลี้ยงไก่พันธุ์สามสายเลือดและการเลี้ยงไก่ พันธุ์พื้นเมืองตามลำดับ ๒)รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข แบ่งเป็น ๔ ขั้นตอนได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน, การวิเคราะห์ปัญหาและพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการ,

^{๓๓๗}อุมาพร ห่านรุ่งชโรทร, “การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน”, วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๑): ๑.

^{๓๓๘}ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, “การศึกษากระแส “ครุบาคติใหม่” ในภาคเหนือของไทย พุทธศักราช ๒๕๓๐-๒๕๕๐”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์, (คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙), หน้า (๑) – (๒).

ทดลองและประเมินผลการใช้, การสร้างความรู้ให้ชุมชน ๓) ความอยู่ดีมีสุขและความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุขโดยหลังการเข้าร่วมโครงการวิจัยสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการวิจัย ประชาชนในชุมชนมีความอยู่ดีมีสุขโดยรวมอยู่ในระดับมากและมีความพึงพอใจผลที่ค้นพบก็คือทำให้ครัวเรือนเกิดผลดีทางการลดค่าใช้จ่ายและการเพิ่มรายได้และทำให้มีความสุขความพึงพอใจมากขึ้น^{๓๙}

ไพรินทร์ วนนา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติอารยธรรมวิถีของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า สี่ครูบานั้นส่วนใหญ่แล้วจะเน้นคำสอนที่คล้ายกัน กล่าวคือ หลักศีล หลักสังคหวัตถุ พรหมวิหารธรรม จึงได้ทราบหลักแนวคำสอนและหลักการปฏิบัติปฏิบัติของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน^{๔๐}

พิสิษฐ์ นาสี ได้ศึกษาเรื่อง “ความเชื่อ แนวทาง และวัตรปฏิบัติของครูบา” จากการศึกษาปฏิบัติการณ์ของครูบาตรีวิชัย ครูบาขาวปี และครูบาหล้า เสนอว่า ขบวนการครูบาเกิดขึ้นจากสามองค์ประกอบหลักได้แก่ ๑) ขบวนการนำโดยครูบาที่ได้รับการนับถือในฐานะตนบุญหรือพระโพธิสัตว์ ซึ่งหมายถึง ผู้ที่จะได้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ซึ่งความจริงแล้วคำว่าครูบาคือคำที่ใช้เรียกพระที่มีผู้เคารพนับถือในธรรมเนียมแบบสงฆ์ล้านนา และความเป็นตนบุญเกี่ยวข้องกับการเชื่อว่าเป็นผู้มีพลังอำนาจวิเศษต่างๆ ๒) ขบวนการครูบาเดินทางไปก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานตามสถานที่ต่างๆ มากมาย ด้วยบารมีของความตนบุญทำให้มีผู้ติดตามเพื่อสร้างบุญกุศลในการก่อสร้างและบริจาคน้ำปัจจัยต่างๆ ในขณะที่เดียวกันความสำเร็จในโครงการต่างๆ ก็ยังทำให้ชื่อเสียงของครูบาในฐานะตนบุญขจรกระจายไปทั่วในฐานะตนบุญและ ๓) การมีผู้ติดตามจำนวนมากในหมู่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และชุมชนที่นำมาซึ่งความสำเร็จลุล่วงของโครงการก่อสร้างต่างๆ ถูกพูดถึงอย่างมากในฐานะที่เป็นหลักฐานของการมีบารมีของท่าน ซึ่งการเดินทางไปก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในสถานที่ต่างๆ คือกิจกรรมหลักที่แยกให้เห็นอย่างชัดเจนระหว่างขบวนการครูบาและขบวนการศาสนาและการเมืองประเภทอื่นๆ ในขณะที่งานเขียนอีกหลายชิ้นมีความพยายามจะขยายภาพของหลักการสำคัญของการเป็นครูบาในอีกหลายๆ ประเด็น เช่น แนวทางในการบำเพ็ญเพียรตามหลักพุทธศาสนา เช่น การสังฆาภิสมถกรรมฐาน คาถาอาคม การฉันทะ การออกธุดงค์ รวมไปถึงเครื่องแต่งกาย และเรื่องเล่าของการเกิดและวัยเด็กที่อัศจรรย์อันเป็นกลางบอกเหตุของการจะได้เป็นตนบุญในอนาคต เป็นต้น^{๔๑}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การสร้างพลังชุมชนเกิดจากการร่วมกันดำเนินการกิจกรรมในชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชนร่วมกันผ่านกระบวนการร่วมคิด

^{๓๙} วาริช ราสี, “รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข : กรณีศึกษาบ้านกุดซุย อำเภอมือเมือง จังหวัดมหาสารคาม”, วารสารช่อพะยอม, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๗): ๑๑๙.

^{๔๐} ไพรินทร์ วนนา, “การศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติอารยธรรมวิถีของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน”, วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (มิถุนายน – ธันวาคม ๒๕๖๐): ๑๙.

^{๔๑} พิสิษฐ์ นาสี, “ความเชื่อ แนวทาง และวัตรปฏิบัติของครูบา”, อ่างใน ขวัญชีวิต บัวแดง, โครงการทบทวนสถานภาพองค์ความรู้เรื่อง “ครูบาในพุทธศาสนาแบบล้านนา : ความหมาย วัตรปฏิบัติ และความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์, รายงานวิจัย, (คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗), หน้า ๒๓ .

ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัยในการสร้างศาสนสถานและสาธารณประโยชน์ ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นต้นบุญนักบุญแห่งลานนา พระผู้ซึ่งมีผู้เคารพศรัทธา เลื่อมใสในจริยวัตรปฏิบัติ ผู้ซึ่งได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้เข้ามาเป็นประธานหลักในการพัฒนาทางขึ้นโดยสุเทพ ซึ่งสามารถรวมพลังชุมชนร่วมกันสร้าง เพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นความต้องการของประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนว่า ภูมิหลังการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัยเป็นอย่างไร มีรูปแบบการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างไร อะไรเป็นมูลเหตุจูงใจให้ท่านเข้ามามีส่วนร่วมเป็นประธานหลักในการพัฒนาบูรณซ่อมแซมศาสนสถานและสาธารณประโยชน์ เพื่อนำผลการศึกษามาวิเคราะห์การสร้างพลังชุมชนผ่านงานสาธารณะสงเคราะห์ของครูบาศรีวิชัย

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย เก็บรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาค้นคว้าเอกสาร พระไตรปิฎก หนังสือ ตำรา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการสร้างพลังชุมชน แนวคิดการพัฒนาชุมชน แนวคิดการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม แนวคิดการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธ

๑.๗.๒ วิเคราะห์ภูมิหลังการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย ผ่านแนวคิดการสร้างพลังชุมชน แนวคิดการพัฒนาชุมชน แนวคิดการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม แนวคิดการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธ เพื่อถอดรูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย แล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย

๑.๗.๓ นำข้อเสนออาจารย์ที่ปรึกษา ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัยที่มีความถูกต้องสมบูรณ์

๑.๗.๔ วิเคราะห์รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาเจ้าศรีวิชัย จัดหมวดหมู่ผลการศึกษามาเรียงเรียงในแต่ละประเด็นอย่างเป็นระบบ

๑.๗.๕ สรุป และนำเสนอผลการศึกษา

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๘.๑ ทำให้ทราบภูมิหลังการพัฒนาชุมชนของครูบาเจ้าศรีวิชัย

๑.๘.๒ ทำให้ทราบรูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาเจ้าศรีวิชัย

๑.๘.๓ ทำให้ทราบการวิเคราะห์รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาเจ้าศรีวิชัย

บทที่ ๒

ภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย

ครูบาศรีวิชัยเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่ชาวล้านนา หรือชาวภาคเหนือของไทยให้ความเคารพศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นผู้ที่สร้างคุณประโยชน์ให้แก่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการสร้างทำนุบำรุงถาวรวัตถุในวัด อาราม วิหาร เจดีย์ สร้างสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงแก่คนหมู่มาก แก่ผู้ยากไร้ ผู้ขาดที่พึ่งทั้งทางกายและทางจิตใจให้ได้ผ่อนคลายทุกข์เบาบางลง ในบทที่ ๒ ผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้ศึกษาภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย จากการทบทวนเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงภูมิหลังของครูบาศรีวิชัย มีมูลเหตุที่ทำให้ท่านได้เสียสละอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา ก่อสร้าง ทำนุบำรุง พระพุทธศาสนาให้คงอยู่จนถึงปัจจุบัน สามารถสร้างศรัทธาที่มั่นคงทั้งพระภิกษุสามเณร และประชาชนในยุคนั้นให้เคารพศรัทธาในตัวท่านจนสามารถทำงานพัฒนาชุมชนจนบรรลุผล ก่อนที่จะศึกษาการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย ผู้ทำวิทยานิพนธ์ขอเสนอภูมิหลังของครูบาศรีวิชัย เพื่อความเข้าใจในบริบท สภาพสังคม วัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาชุมชน และรูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย สามารถนำเสนอเป็นประเด็นๆ ดังต่อไปนี้

๒.๑ ประวัติของครูบาศรีวิชัย

๒.๒ สภาพบริบททางสังคมสมัยครูบาศรีวิชัย

๒.๓ สรุป

๒.๑ ประวัติของครูบาศรีวิชัย

๒.๑.๑ ชีวิตวัยเยาว์

ครูบาศรีวิชัย เดิมชื่อ ฟ้าฮ้อง (ฟ้าร้อง) หรือ อินตาเพื่อน เกิดในครอบครัวชาวนา ที่บ้านปาง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เมื่อวันอังคาร ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๙ เหนือ (เดือน ๗ ใต้) ตรงกับวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๑ ปีชาล บิดาชื่อนายควาย มารดาชื่อนางอุสา มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๕ คน คือ ๑) นายไหว ๒) นางอ้วน ๓) นายอินตาเพื่อน (ครูบาศรีวิชัย) ๔) นางแว่น ๕) นายทา ชีวิตวัยเยาว์เป็นผู้มีอุปนิสัยเรียบร้อย มีเมตตากรุณาต่อสัตว์ ครั้งหนึ่งบิดามารดานำปลามาซังไว้ในตุ่มเพื่อจะทำเป็นอาหาร เมื่อถึงเวลาทำอาหารบิดามารดาจะจับปลาไปทำอาหารกลับพบว่าปลาได้หายไปแล้ว เมื่อสอบถามลูกๆ ในบ้านจึงทราบความว่า อินตาเพื่อน ได้นำปลาไปปล่อยเสียแล้ว

๒.๑.๒ การเข้าสู่ร่มผ้ากาสาวพัสตร์

ครูบาศรีวิชัยบรรพชาใน พ.ศ. ๒๔๓๙ เมื่อมีอายุได้ ๑๘ ปี มูลเหตุจูงใจที่ทำให้ บรรพชา มาจากความเชื่อของสังคมไทยที่ผู้ชายควรผ่านการบวชเรียนเพื่อจะได้มีวิชาทางธรรม มากำกับชีวิต ทางโลก และเป็นเพราะครูบาเจ้าศรีวิชัยตระหนักในความทุกข์ยากที่ต้องเกิดมาเป็น มนุษย์อันมีกรรม เก่าเป็นพื้นฐาน จึงปรารถนาที่จะพ้นทุกข์เพื่อตัดกรรมนั้น ทำให้ได้ขออนุญาต บิดามารดาไปฝากตัว เป็นศิษย์ ภาษาล้านนาเรียก “ชะโยม” อยู่กับ “ครูบาชัตติยะ” ที่วัดบ้านปาง “ครูบาชัตติยะ” (“ตุ้เจ้าชัตติ”, “ครูบาแข่งแคะ”) มีชาติบดินทร์โผลกกระผลกสาเหตุที่ท่านหาพิการข้างหนึ่งนั้น เพราะถูกพรานป่ายิงขณะเดินธุดงค์ ครูบาชัตติยะไม่ใช่คนพื้นเพดั้งเดิม แต่ลงมาจากทางป่าซาง-บ้าน โส้ง เดินธุดงค์มาถึงบ้านปางช่วงเทศกาลปีใหม่เมือง พ.ศ. ๒๔๓๘ ชาวบ้านนิมนต์ให้ท่านจำพรรษาใน หมู่บ้าน เนื่องจากย่านนี้มีวัดน้อยและมีพระน้อย ชาวบ้านช่วยกันสร้างกุฏิ และวิหารชั่วคราวถวาย เรียกชื่อวัดว่า “บ้านปาง” ช่วงนั้นเองที่ตุ้เจ้าชัตติได้พบกับ “อินตาเพื่อน” กำลังเลี้ยงควายอยู่ในทุ่ง จึงชักชวนให้เข้ามาเรียนสูตรธรรม และเครื่องบรรพชากรรมกับท่านจากนั้น “เมื่อพ้นพรรษาแล้วก็ บวชเณร” โดยพาไปวัดบ้านโห่งหลวง เพราะตุ้เจ้าชัตติได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์^๑

๒.๑.๓ การศึกษา

พ่อควายและแม่อุสาห์ได้นำหนุ่มน้อยอินทร์เพื่อนไปฝากไว้กับครูบาชัตติ เจ้าอาวาสวัดบ้าน ปาง เพื่อจะได้เล่าเรียนหนังสือพื้นเมืองให้อ่านออกเขียนได้ เพราะคัมภีร์และพระธรรมเทศนาต่างๆ ในภาคเหนือ นั้น โบราณจารย์ได้จารึกไว้ด้วยอักษรพื้นเมืองทั้งสิ้น เพราะในสมัยก่อนโน้นหาผู้มีความรู้อักษรไทย (กลาง) ยากมาก^๒ ได้เริ่มต้นศึกษาอักษรไทยล้านนา ซึ่งเป็นตัวอักษรที่นิยมใช้ในสมัย นั้นจนสามารถอ่านออกเขียนได้ หัดเทศน์พระธรรมคัมภีร์พร้อมกับท่องบทสวดมนต์และคำขอ บรรพชา ตลอดจนศึกษากิจวัตรที่พระเณรจะพึงปฏิบัติ เมื่ออายุได้ ๑๘ ปี ก็ได้บรรพชาเป็นสามเณร ได้รับการอบรมสั่งสอนนิตยธรรมวินัยจากพระครูบาชัตติยะ และปฏิบัติอุปัชฌาย์ด้วยความเคารพยำเกรงโดยตลอด เมื่ออายุย่างได้ ๒๑ ปี พระครูบาชัตติยะพร้อมด้วยโยมบิดามารดา และญาติพี่น้องจึงได้จัดให้มีงานอุปสมบทขึ้น ณ พัทธสีมา วัดบ้านโห่งหลวง อำเภอบ้านโห่ง จังหวัดลำพูน พระครูบาสม สมโณ เจ้าอาวาสวัดบ้านโห่งหลวงเป็นพระอุปัชฌาย์ ได้รับฉายานามว่า “สิริวิชัย ภิกขุ” เมื่ออุปสมบทแล้ว ก็กลับมาอยู่อุปัชฌาย์ครูบาชัตติยะ ได้ ๑ พรรษา แล้วท่านก็ขอลาไป ศึกษาที่มัญญานและวิชาอาคมกับพระครูบาอุปละ วัดดอยแต เขตอำเภอแม่ทา ซึ่งสมัยนั้นชาว ลำพูนนับถือท่านว่าเป็นผู้มีความเฉลียวฉลาด ปฏิบัติเคร่งครัด พระครูบาอุปละได้เมตตาถ่ายทอด ครอบวัตรปฏิบัติวิชาอาคมให้พระศรีวิชัยสมควรแก่ภูมิธรรมเป็นเวลา ๑ พรรษา จึงได้อาลามาสู่วัดบ้าน

^๑สมาคมครูบาศรีวิชัย (กรุงเทพมหานคร), ครูบาศรีวิชัย ตนบุญแห่งล้านนา ศรีทริภุชชัย สัจจัตถ์ เนื่องในงานโครงการ ชาวลำพูนเชิดชูครูบาเจ้าศรีวิชัย ในวาระ ๑๕๐ ปี ชาตกาล การเปิดตัวหนังสือสิริ ชิวประวัติ “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” และงานเสวนาทางวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: พี.พี.เค.การพิมพ์, ๒๕๖๒), หน้า ๓๓ - ๓๔.

^๒ สงวน โชติสุขพันธ์, คนตีเมืองเหนือ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๒), หน้า ๒๘๔.

ปาง ตั้งจิตอธิษฐานปฏิบัติทบทวนภูมิธรรมพิจารณาวัตรปฏิบัติธรรมโดยเคร่งครัดเสมอต้นเสมอปลาย และท่านได้นับถือพระครูบาอุปละเป็นอาจารย์ผู้สั่งสอนก็มีมัญฐานเป็นองค์สุดท้าย^๓

๒.๑.๔ จริยวัตร ข้อวัตรปฏิบัติ

ส่วนสงฆ์ในล้านนาเองก็มีแนวปฏิบัติที่หลากหลาย เนื่องจากมีการจำแนกพระสงฆ์ตามจารีตท้องถิ่นออกเป็นถึง ๑๘ นิกาย และในแต่ละนิกายนี้น่าจะหมายถึงกลุ่มพระที่เป็นสายพระอุปัชฌาย์สืบต่อกันมา^๔ ในแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีอำนาจปกครองในสายของตนโดยผ่านความคิดระบบครูกับศิษย์ และนอกจากนี้นิกายต่างๆ นั้นยังเกี่ยวข้องกับชื่อของเชื้อชาติอีกด้วย เช่น นิกายเชียงใหม่ นิกายขิ่น (เผ่าไท ขิ่น/เจิน) นิกายยอง (จากเมืองยอง) เป็นต้น

ครูบาศรีวิชัย เป็นผู้ที่มีศัลยาจารย์วัตรที่งดงามและเคร่งครัด งดการเสพหมาก เมียง บุหรี่ โดยสิ้นเชิง งดฉันเนื้อสัตว์ ตั้งแต่เมื่ออายุได้ ๒๖ ปี และฉันอาหารเพียงมือเดียว ซึ่งมักเป็นผักต้มใส่เกลือกับพริกไทย บางครั้ง ก็ไม่ฉันข้าวทั้ง ๕ เดือน ผักที่ท่านจะไม่ฉันเลยคือ ผักบุง ผักปลอด ผักเปลว ผักหมากซึกา ผักจิก และผักเหือด ผักฮี้ (ไปไม้เลียบอ่อน) โดยท่านให้เหตุผลว่า ถ้าพระภิกษุสามเณรรูปใดได้การบำเพ็ญกัมมัฏฐานจะเจริญก้าวหน้า ผิพรรณจะเปล่งปลั่ง ธาตุทั้ง ๔ จะเป็นปกติ ถ้าชาวบ้านงดเว้นแล้วจะทำให้การถือคธาอากาศดี^๕

นอกจากการปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานแล้ว ในการบำเพ็ญพรตเจริญภาวนา ท่านจะฉันอาหารวันละ ๑ มื้อ งดอาหารจำพวกเนื้อทุกชนิด ฉันแต่ข้าวกับผักต้มใส่เกลือ และพริกไทยเล็กน้อย เว้นจากของเสพติดทุกชนิด หมากดิบ หมากแห้ง พลุ ยาสูบ เมียง เมียงน้ำ การบำเพ็ญตบะ บางครั้งวันพระ ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ท่านจะไม่ฉันอาหารเลย บางทีก็ไม่ฉันข้าวและอาหารที่สุกจากไฟ เป็นเวลา ๑๕ วันบ้าง บางครั้งไม่ฉันข้าวเป็นเวลา ๔ - ๕ เดือน ฉันแต่ผลไม้ เพื่อความดำรงอยู่ของชีวิตเท่านั้น

จริยวัตรของพระศรีวิชัย

เวลา ๐๑ : ๐๐ น. ปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน - เติบจงกรม

เวลา ๐๕ : ๐๐ น. ปลุกพระเณรทำวัตรสวดมนต์เจริญเมตตาภาวนา

เวลา ๐๖ : ๓๐ น. ทำความสะอาดกวาดลานวัดทั่วบริเวณ

^๓พระอานันท์ พุทธิธัมโม, พระครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ คลังวิชา จำกัด, ม.ป.ป.), หน้า ๑๑ - ๑๔.

^๔โสภา ชานะมูล อ่างใน สมหมาย เปรมจิตต์, รายชื่อวัดและนิกายสงฆ์โบราณในเชียงใหม่, (เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยา - มานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๑๘).

^๕วัดศรีดอนมูล, ประวัติครูบาเจ้าศรีวิชัย สิริวิชโย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.watsridonmoon.com/th/news-activities/detail/๑๕ [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

เวลา ๐๘ : ๐๐ น. นำพระสงฆ์ออกโปรดรับบิณฑบาตเสร็จแล้วฉันภัตตาหาร (ท่านฉันมื้อเดียว) หลังจากนั้นก็จะอนุโมทนาในทานบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา

เวลา ๑๒ : ๐๐ น. เติงจกรรม

เวลา ๑๘ : ๐๐ น. นำพระสงฆ์ทำวัตรเย็น เสร็จแล้วท่านจะเติงจกรรมเป็นการส่วนตัว

เวลา ๒๑ : ๐๐ น. เป็นเวลาที่ท่านจำวัตร (หรือบางคนจะนั่งสนทนาธรรมอบรมสั่งสอนพระเณร)^๖

ครูบาศรีวิชัยยึดพระธรรมวินัยเป็นใหญ่ ดังคำกล่าวที่ว่า “หากจะต้องให้เลือกระหว่างการรักษาศีลกับการรักษาภุมหาย อตมภาพขอเลือกเอาการรักษาศีลเป็นสรณะ”^๗ ครูบาศรีวิชัยได้ยึดถือปฏิบัติในแบบนิกายเชียงใหม่กับนิกายยอง ที่แพร่หลายในเขตบ้านโฮ้ง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ซึ่งมีการนุ่งห่มที่เรียกว่า “กุ่มผ้าแบบรดอก” สวมหมวกแขวนลูกประคำ ถือไม้เท้าและพัดตามธรรมเนียมที่มีมาแต่อดีตโดยแต่ ที่เป็นรูปแบบมาจากลังกา^๘ กระทำบำเพ็ญเมตตาภาวนา รักษาสิกขาวิสัย ตามพุทธบัญญัติ ปรากฏซึ่งโลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา ถีนมิทธะ อุทธัจจะ กุกกุกจะ เว้นเสียซึ่งโลกธรรม ๘ ประการ เว้นจากของเสพติด เป็นต้นว่า หมากดิบ หมากแห้ง พลู ยาเมียง น้ำเมียง ไม่ฉันสักสิ่งทีกล่าวนี้ ฉันแต่เพียงผักต้มใส่สินธุ กับพริกไทยแต่เล็กน้อย พอเลี้ยงชีพบำรุงอินทรีย์ไว้ ไม่ให้เป็นอันตราย เพื่อได้อยู่บำเพ็ญทานบารมี ศีลบารมีได้ยืนยาว บางทีก็ไม่ฉันข้าวทั้ง ๖ เดือน ฉันเฉพาะลูกไม้ห้วมัน เป็นปัจจัย^๙

๒.๑.๕ คำเรียก “ครูบา”

เป็นคำยกย่องที่ประชาชนทั่วไปมอบให้แก่พระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ไม่ใช่คำที่จะเอ่ยอ้างเรียกตัวเองขึ้นได้ ถึงจะไม่ใช่ตำแหน่งของทางราชการหรือบ้านเมือง แต่กลับเป็นเกียรติยิ่งใหญ่มากกว่า เพราะคำนำหน้าชื่อว่า “ครูบา” นี้ เกิดขึ้นเพราะคุณงามความดีของท่านผู้ปฏิบัติใน สมณเพศเท่านั้น ถ้าการปฏิบัติของท่านในด้านดี ไม่ปรากฏทั่วไปในหมู่ชุมชนแล้ว แม้จะมีอายุ ๗๐ - ๕๐ ปี ก็ไม่มีสิทธิจะได้รับการนำหน้านามว่า “ครูบา” มีตัวอย่างให้เราเห็นทั่วไป

^๖จรัส โฆษณานันท์, ตามรอยพระครูเจ้าศรีวิชัยและพระครูบาขาวปี นักรบผู้แห่งล้านนา, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด มีเดีย เพรส, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕ - ๒๖.

^๗เพ็ญสุภา สุขคตะ, “ปริศนาโบราณคดี : เงื่อนงำแห่งอมตะวาจาครูบาเจ้าศรีวิชัย “หากน้ำปิงไม่ไหลย้อน จักไม่ขอเหยียบนครเชียงใหม่”, มติชนสุดสัปดาห์, (๒๒ มกราคม ๒๕๕๘).

^๘๑๙ ครูบาศรีวิชัย ภูมิธรรมแห่งนักรบผู้ล้านนา, หนังสือพิมพ์แนวหน้า, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๑๑๔๑๖ อาทิตย์ที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕, หน้า ๑๓.

^๙วสันต์ ปัญญาแก้ว, รำลึก ๑๔๐ ปี ชาตกาล ครูบาศรีวิชัย, (เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๑), หน้า ๓๓.

คำว่า “ครูบา” คือ “ครู” กับ “บาท” แต่คำว่า “บา” ต่อท้ายคำว่า “ครู” เป็น “ครูบา” นี้ เป็นภาษาบาลี ไม่ใช่ภาษาไทย มาจากคำว่า “ครูปี อาจารย์” เป็น “ครูปาจารย์” แปลว่า “เป็นทั้งครูและเป็นทั้งอาจารย์” ตัดคำ เอามาเฉพาะตอนต้นเป็น “ครูปา” เพี้ยนเป็น “ครูบา” เพื่อสะดวกในการออกเสียงของคนไทย^{๑๐}

๒.๑.๖) การต้องอิกรรม

การต้องอิกรรมหลายครั้งของครูบาเจ้าศรีวิชัย มักสืบเนื่องมาจากการเป็นพระอุปัชฌาย์ กระทำการบรรพชา อุปสมบทกุลบุตรโดยไม่ได้รับการแต่งตั้งบ้าง การขัดคำสั่งเจ้าคณะแขวงหรือเจ้าคณะจังหวัด ไม่ให้ความร่วมมือในสิ่งต่างๆ บ้าง ซ้อกล่าวหาทำนองนี้มีมาเป็นระยะๆ กระทั่งหนที่รุนแรงกว่าครั้งใดคือระหว่างปี ๒๔๖๓ และปี ๒๔๗๘-๒๔๗๙ คดีต้องอิกรรมทั้งหมด ๖ ครั้ง แต่แต่ละครั้งมีพัฒนาการเป็นขั้นเป็นตอนตามลำดับดังนี้ เริ่มจาก พ.ศ.๒๔๕๓

ครั้งที่ ๑ ถูกจับผิดโดยเจ้าคณะแขวงลี (มหาอินทร์) ซ้อหาอุปัชฌาย์เถื่อน ถูกกักตัววัดลีหลวง ๔ คืน

ครั้งที่ ๒ ซ้อหาไม่จุดเทียนตามประเพณีทำซุ่มประตูป่าร่วมเฉลิมฉลองการครองราชย์ของรัชกาลที่ ๖ และไม่สำรวจบัญชีสงฆ์ คราวนี้ให้นายสิบตำรวจไปจับตัวมากักขังที่วัดชัยมงคลหลังภาคหนองดอก อำเภอมืองลำพูน ๒๓ วัน

ครั้งที่ ๓ ย้งอยู่ในช่วงศักราช ๒๔๕๓-๒๔๕๕ ซ้อหาเติมๆ ให้นายร้อยตำรวจจากเค้าสนามหลวงลำพูนไปจับตัวมาขังที่แจ่งอิฐธารส วัดพระธาตุหริภุญชัย ๒ ปี

ครั้งที่ ๔ กับ ๕ เป็นคดีเดียวกัน เว้นช่วงจากครั้งที่ ๓ ไปเกือบ ๑๐ ปี พ.ศ.๒๔๖๓ โดนซ้อหาว่าอ้างตัวเป็นผู้วิเศษ เป็นผีบุญ เป็นขบถ ครั้งที่ ๔ ถูกเรียกตัวมาลำพูน แต่ศิษยานุศิษย์ยกกองทัพธรรมมาปกป้องกว่าหลายพันชีวิต

ครั้งที่ ๕ คดีต่อเนื่องต้องถูกส่งไปเชียงใหม่ และกรุงเทพฯ ถูกเพิ่มซ้อกล่าวหาอีกรวม ๘ ซ้อ

ครั้งที่ ๖ พ.ศ.๒๔๗๘-๒๔๗๙ ทิ้งช่วงไปนานมาก เหตุเกิดหลังจากสร้างทางขึ้นดอยสุเทพ ซ้อหาปลุกปั่นยุยงพระสงฆ์ทั่วล้านนา ตั้งตัวเป็นเจ้านิกายใหม่ ตัดไม้ทำลายป่า แต่ต้องโบราณสถานโดยไม่ขออนุญาตกรมศิลป์ ฯลฯ^{๑๑} ครูบาเจ้าศรีวิชัยต้องถูกกักบริเวณที่กุฏิสมเด็จพระ

^{๑๐}สิงฆะ วรรณสัย, สารประวัติครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา, (ลำพูน: สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑.

^{๑๑}เพ็ญสุภา สุขคตะ, “หม่อมเจ้าบรรเดช กฤดากร” อุปราชมณฑลพายัพ กับการย้ายคดีอิกรรม “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” จากลำพูนสู่เชียงใหม่-กรุงเทพฯ, มติชนสุดสัปดาห์, (๒๓ - ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐).

วัดเบญจมบพิตร นานถึง ๖ เดือนเศษ ระหว่างวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๗๘ - ๔ พฤษภาคม ๒๕๗๙ กว่าจะได้รับกาปล่อยตัวให้กลับเมืองเหนือโดยไร้มลทิน^{๑๒}

แม้ครูบาศรีวิชัยจะถูกกล่าวร้ายเพียงใดแต่ท่านก็มีได้ย่อท้อต่อการพัฒนาชุมชน อมตะวาจา ครูบาเจ้าศรีวิชัยได้กล่าวกับ “หลวงศรีประกาศ” ในช่วงที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยสร้างทางขึ้น ดอยสุเทพเสร็จ ก็ถูกกลั่นแกล้งโดยความร่วมมือระหว่างฝ่ายคณะสงฆ์เชียงใหม่กับฝ่ายปกครองนคร เชียงใหม่ แม้จะถูกกล่าวหาเพียงใด ครูบาก็มีวันไหว้กับคำว่าร้ายนั้น จนกระทั่งท่านได้ถูกเรียกตัวไป ยังกรุงเทพฯ เพื่อรับฟังพิพากษาจากสมเด็จพระมหาสมณเจ้า เมื่อท่านได้เดินทางกลับมายังลำพูนท่าน ได้กล่าวว่า “ตราบแม่มึงไม่ไหลย้อนคืนสู่เชียงใหม่ฉันใด ตัวเราก็จักไม่กลับไปเหยียบเชียงใหม่อีกฉัน นั้น”^{๑๓} เป็นความซาญฉลาดของครูบาศรีวิชัยหลังจากท่านได้เดินทางไปเข้ากรุงเทพฯ หลายเดือน เมื่อจะกลับมาอยู่เชียงใหม่ คณะสงฆ์ก็ได้ตั้งเจ้าอาวาสไว้แล้ว และท่านต้องการลดความขัดแย้ง ระหว่างคณะสงฆ์ได้บรรเทาเบาบางลง ท่านจึงตัดสินใจกลับไปจำพรรษาที่วัดบ้านปาง^{๑๔} ท่านทรงไว้ ซึ่งขันติธรรมเป็นอย่างยิ่ง แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยสติปัญญา และมีความนิ่งสงบ ไม่หวั่นไหว ไม่ได้ตอบ ให้เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ หรืออาจกล่าวได้ว่า ครูบาศรีวิชัยให้ความสงบสยบปัญหา จนสร้างศรัทธา ความเชื่อความเลื่อมใสต่อศรัทธาประชาชนและชาวล้านนาเป็นอย่างยิ่ง จนเป็น “ครูบาต้นแบบของ ครูบาทั้งในอดีตและปัจจุบัน”^{๑๕}

๒.๑.๗ มรณภาพ

อาการอาพาธของครูบาเจ้าศรีวิชัยเกิดจากโรคติดเชื้อดงหวาร การ “นั่งหนัก” มาหลาย สิบปีนั้นส่งผลให้ครูบาอาพาธด้วยโรคติดเชื้อดงหวาร^{๑๖} นอกจากนั้นก็มีโรคฟันที่มักจะทำให้เหงือกบวม และปวดเสมอ ทั้งยังเป็นโรคทางปอด คือวัณโรคอีกด้วย^{๑๗} ก่อนที่จะละสังขาร ครูบาเจ้าศรีวิชัย

^{๑๒} เพ็ญสุภา สุขคตะ, “ปริศนาโบราณคดี : เจื่อนงำแห่งอมตะวาจาครูบาเจ้าศรีวิชัย “หากน้ำปิงไม่ไหล ย้อน จักไม่ขอเหยียบนครเชียงใหม่”, **มติชนสุดสัปดาห์**, (๑๖ - ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘).

^{๑๓} เพ็ญสุภา สุขคตะ, “ปริศนาโบราณคดี : “ศ.ศิลป์ พีระศรี” “อนุสาวรีย์ครูบาเจ้าศรีวิชัย” กับ การล้างอาถรรพณ์อมตะวาจา? (จบ)”, **มติชนสุดสัปดาห์**, (๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๗ - ๑ มกราคม ๒๕๕๘).

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูธีรสุตพจน์, ดร., เจ้าอาวาสวัดผาแดด, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๕} พระเทพรัตนนายก (จ๋ารัส ทตตสิริ) กตัญญูตาสุรณแต่ครูบาเจ้าศรีวิชัย อังใน สมาคมชาวลำพูน (กรุงเทพมหานคร), ครูบาเจ้าศรีวิชัย ตบบุญแห่งบ้านนา ศรีทริภุญชัย สัจจิตบัตร์เนื่องในงานโครงการชาวลำพูน เข็ดชูครูบาเจ้าศรีวิชัย ในวาระ ๑๕๐ ปี ชาตกาล การเปิดตัวหนังสือสิริชีวประวัติ “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” และงาน เสวนาทางวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: พี.พี.เค.การพิมพ์, ๒๕๖๒), หน้า ๒๓.

^{๑๖} ศรัณย์ ทองปาน, ครูบาศรีวิชัย ศรัทธา อภินิหาร การเมือง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.sarakadee.com/๒๐๑๕/๐๗/๑๑/kruba-srivichai/> [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

^{๑๗} สมาคมชาวจังหวัดลำพูน (กรุงเทพมหานคร), ครูบาเจ้าศรีวิชัยตบบุญแห่งล้านนา ศรีทริภุญชัย สัจจิตบัตร์เนื่องในงานโครงการ ชาวลำพูนเข็ดชูครูบาเจ้าศรีวิชัย ในวาระ ๑๕๐ ปี ชาตกาล การเปิดตัวหนังสือสิริชีวประวัติ “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” และงานเสวนาทางวิชาการ, หน้า ๔๔

อย่างหนัก ท่านพำนักรักษาตัวอยู่ที่วัดจามเทวี วัดสุดท้ายที่ท่านได้ทำการสร้างวิหารและอุโบสถฝากไว้ จากนั้นท่านมีความประสงค์จะกลับไปยังวัดบ้านปาง ตำบลศรีวิชัย อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นวัดบ้านเกิดเมืองนอน^{๑๘} ในขณะที่ชาวเชียงใหม่มาเยี่ยมในขณะที่ท่านอาพาธ ต่างอาสาเสนอขอแย่งชิงตัวท่านไปรักษาที่เชียงใหม่ ซึ่งมีโรงพยาบาลทันสมัยกว่าการรักษาตามมีตามเกิดที่ลำพูน^{๑๙} แต่ปรากฏว่าท่านปฏิเสธ ไม่ยินยอมไปรักษาที่โรงพยาบาลเชียงใหม่ แต่ท่านกลับรักษาอาการอาพาธด้วยยาสมุนไพรพื้นเมือง ครูบาเจ้าศรีวิชัยถึงแก่มรณภาพในวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑ (นับตามปฏิทินระบบเดิม หากนับแบบปัจจุบันคือปี ๒๔๘๒) หรือตรงกับวันอังคาร เดือน ๖ เหนือ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีชวด^{๒๐} เจ้าวรทัศน์ ณ ลำพูน ได้เดินทางมาขอรับรองให้ย้ายศพครูบาเจ้าศรีวิชัยไปไว้ที่วัดจามเทวีตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๔๘๒ เพื่อสะดวกต่อการกราบไหว้ของประชาชนทั่วล้านนา^{๒๑} และจัดงานพระราชทานเพลิงศพครูบาเจ้าศรีวิชัยในปี ๒๔๘๙ ที่วัดจามเทวี^{๒๒}

๒.๒ สภาพบริบททางสังคมสมัยครูบาศรีวิชัย

พุทธศตวรรษที่ ๒๕ เป็นสมัยแห่งการหลอม รวมวัฒนธรรมล้านนาเข้าเป็นหนึ่งเดียวกับสยาม ภายใต้นโยบายการสร้างสยามรัฐให้เป็นปึกแผ่น โดยมี ศูนย์กลางอยู่ที่กรุงเทพฯ ช่วงระยะเวลาดังกล่าว เป็น ยุคสมัยแห่งการปะทะสังสรรค์ทางสังคมของผู้คนสองแผ่นดิน อ่อนโยนบ้าง เข้มข้นบ้าง ตามสถานการณ์

ท่ามกลางสภาวะแห่งการประสมประสาน นี้เอง บนแผ่นดินล้านนาได้เกิดมีพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรง ศีลทรงธรรมขึ้นรูปหนึ่ง ผู้เป็นสาวกแห่งพระพุทธเจ้า อย่างจริงแท้ ผู้คนทั่วล้านนาต่างสรรเสริญยกย่อง ท่านขึ้นเป็นตนบุญบ้าง ผู้วิเศษบ้าง ครูบาบ้าง ครูบา เจ้าบ้าง ด้วยเพราะท่านมีสุปฏิปันตาทีคุณ ถือวัตร ปฏิบัติเคร่งครัด ไม่ฉันเนื้อสัตว์ เติบงกรม นั่งอบรม ภาวนา เจริญพระกัมมัฏฐานจนเสื่อที่รองนั่งขาดไป เป็นผืน ๆ มีเมตตาสสูง และทำคุณประโยชน์ให้กับ พระพุทธศาสนาตลอดจนสังคมไทยไว้อเนกอนันต์ ผู้คนมากมายต่างน้อมใจอุปถัมภ์อุปฐาก ช่วยท่าน ทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์สังฆเสนาสนะ (“สังฆเสนาสนะ” หรือ “เสนาสังฆกะ” หมายถึงสิ่งก่อสร้างที่เกิดจาก ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับหมู่บ้าน) ในพุทธศาสนา ตามที่ท่านตั้งปรารภณา ปรากฏการณ์ทางสังคมเช่นนี้ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในแผ่นดินไทย

^{๑๘} เพ็ญสุภา สุขคตะ, “ปริศนาโบราณคดี : เจื่อนำแห่งอมตะวาจาครูบาเจ้าศรีวิชัย “หากน้ำปิงไม่ไหลย้อน จักไม่ขอเหยียบนครเชียงใหม่”, **มติชนสุดสัปดาห์**, (๑๖ - ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘).

^{๑๙} เพ็ญสุภา สุขคตะ, “ปริศนาโบราณคดี : อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยโดยดี มีอะไรมากกว่าขนาดใหญ่ที่สุดในโลก”, **มติชนสุดสัปดาห์**, (๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙).

^{๒๐} เพ็ญสุภา สุขคตะ, “ไขปริศนาวันเวลาที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยมรณภาพ ๒๐ กุมภาพันธ์, ๒๑ กุมภาพันธ์ หรือ ๒๒ มีนาคม?”, **มติชนสุดสัปดาห์**, (๒๕ - ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๐).

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน.

^{๒๒} เพ็ญสุภา สุขคตะ, “๘๔ ปี “อินสนธิ์ วงศ์สาม” การเรียนรู้ครูบาศรีวิชัย ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑, **มติชนสุดสัปดาห์**, (๕ - ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑).

สงฆ์สาวกผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบรูปดังกล่าว มี นามว่า “พระศรีวิชัย สิริวิชัย” หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” ผู้มีชีวิตในช่วงคาบเกี่ยวกับการ ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๒๔๔๕

ปฏิปทาอันงดงามและคุณงามความดีอันเด่นก้นันต์ที่ทำไว้กับพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่ยากจะ ลืมเลือนไปจากความทรงจำของชาวล้านนาตลอดถึง ประชาชนชาวไทย โดยเฉพาะด้านถาวรวัตถุนับว่ามี มากที่สุด ส่วนในด้านเผยแพร่ธรรม ท่านก็ได้เพิ่มความ เชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาแก่ชาวล้านนา ออกไปให้กว้างขวางอย่างหาที่สุดไม่ได้ จึงไม่เป็นที่ แปลกใจที่ท่านจะได้รับยกย่องสรรเสริญจากพระ เถรานุเถระ ตลอดจนกลุ่มเจ้านายและฆราวาสทั่วไป แม้ท่านจะมรณภาพไปแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๑ (เป็น การนับตามปฏิทินโบราณ หากนับตามปฏิทินสมัย ใหม่คือ พ.ศ. ๒๔๘๒) นับถึงปัจจุบัน นานเกือบ ๘๐ ปีแล้ว ทว่าคุณงามความดีของท่านก็ยังเป็นที่ เลื่องลืออยู่เสมอ และจะไม่เสื่อมคลายลงกระทั่งใน อนาคตกาลก็ตามที

มรดกที่ท่านแสดงเป็นตัวอย่างให้เห็น เป็นเรื่องที่คนรุ่นหลังควรสืบสานปฏิบัติตามทั้งการเป็นผู้รักษา ระเบียบวินัยในข้อวัตรปฏิบัติ การมีจิตใจมุ่งมั่นช่วยเหลือ ผู้อื่น การสร้างสรรค์งานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่าง ไม่รู้เหน็ดเหนื่อย ตามอย่างคุณธรรมของพระโพธิสัตว์ แห่งศรีวิชัยภิกษุ

๒.๒.๑ ด้านการเมืองการปกครอง

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากมณฑลเทศาภิบาลยุครัชกาลที่ ๕ ไปสู่ระบอบใหม่ยุคคณะราษฎร ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นช่วงชีวิตที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยกำลังขับเคลื่อนการเป็นผู้นำชุมชนต่อต้านอำนาจส่วนกลาง และถูกเพ่งเล็งจากรัฐสยามอยู่พอดี^{๒๓}

มีการลดทอนอำนาจของกลุ่มเจ้านายฝ่ายเหนือลง ส่งผลให้มีการต่อต้านวัฒนธรรมสยามในวงกว้าง และมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมล้านนาขึ้นมาใหม่ ส่วนหนึ่งแสดงออกผ่านการร่วมสนับสนุนการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดอารามของครูบาศรีวิชัย อีกทั้งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ นอกเหนือไปจากการมุ่งจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้ขึ้นกับส่วนกลางแล้วยังเป็นหนึ่งในวิธีการเปลี่ยนแปลงรากฐานของสังคมล้านนาที่สำคัญโดยเฉพาะสถาบันสงฆ์และระบบการศึกษา ภายหลังจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกลับจากการเสด็จประพาสยุโรปใน พ.ศ. ๒๔๔๐ ทรงมองเห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการปฏิรูปการศึกษาพระองค์ไม่ทรงพอพระทัยงานของกระทรวงธรรมการ ดังนั้นจึงมอบหมายงานด้านการศึกษาในเขตท้องถิ่นต่างๆ ให้คณะสงฆ์รับไปดำเนินงานทำให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมหมื่นวชิรญาณวโรรสทรงรวมคณะสงฆ์ และจัดองค์กรใหม่ด้วยอำนาจของกฎหมาย การที่พระสงฆ์ล้านนาเคยมีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชนและจิตวิญญาณรวมทั้งมีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ทั้งโลกและทางธรรมอย่างอิสระภายใต้ระบบ “หัวหมวดวัด”

^{๒๓} พิณสุภา สุขคตะ, “ชาวล้านนาร้อยรวมใจ จัดงานเชิดชูปูชนียบุคคล ในวาระ “๑๔๐ ปีชาตกาลครูบาเจ้าศรีวิชัย”, มติชนสุดสัปดาห์, (๘ - ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑).

และ “หมวดอุโบสถ” เมื่อองค์ทรงสงฆ์ในล้านนาถูกปรับโครงสร้างใหม่และได้รับการกำหนดบทบาทให้มีหน้าที่ต่างไปจากเดิมจนทำให้สถานภาพของพระสงฆ์เปลี่ยนแปลงไป^{๒๔}

๑) ยุคประเทศราช

ครุบาเจ้าศรีวิชัยถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๒๑ ขณะนั้นล้านนาอยู่ภายใต้การปกครองของราชอาณาจักรสยาม ในฐานะประเทศราช (ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๑๗-๒๔๔๒) ซึ่งมีนัยว่ากลุ่มเจ้านายฝ่ายเหนือยังคง มีสถานะและบทบาทสำคัญในสังคมล้านนา ทั้งทาง เศรษฐกิจ หรือการควบคุมในส่วนวัฒนธรรมจารีต ประเพณีท้องถิ่น ผู้คนในล้านนายังคงใช้ชีวิตตามวิถี เจ้ากับนาย เป็นช่วงเวลาที่ยังมี ความเข้มข้นของ วัฒนธรรมท้องถิ่นสูง

๒) ยุคมณฑลเทศาภิบาล

เริ่มขึ้นหลังจากช่วงที่ครุบาเจ้าศรีวิชัยได้ อุปสมบท ในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ แล้ว มีบทบาทในการ เป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านปางเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๗ เป็น ช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงระบบ การจัด การปกครองใหม่ในล้านนา เปลี่ยนจากฐานะของ ประเทศราชเป็นการปกครองระบบมณฑลเทศาภิบาล (ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๒-๒๔๗๕)

เวลานั้นอำนาจที่กลุ่มเจ้านายฝ่ายเหนือครอง อยู่แต่เดิม ได้ถูกกลืนลงไปมาก แม้แต่ข้าหลวงใหญ่ ที่ทางกรุงเทพฯ ส่งมาเป็นผู้ปกครองเมืองในล้านนาก็ ยังมีอำนาจสูงกว่าเจ้าผู้ครองนครเดิม และเป็นอำนาจ ที่ชอบธรรมถูกต้องตามกฎหมายสยาม ต่อมามีการออก กฎให้บรรดาเจ้าผู้ครองนครและขุนนางล้านนาทั้งหมด ต้องได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลกรุงเทพฯ ไม่นานนัก จึงมีการ ยกเลิกตำแหน่งเจ้านายล้านนา ยกเลิกตำแหน่ง เจ้าชั้น ๕ โใบ และในที่สุด เมื่ออย่างเข้า พ.ศ. ๒๔๕๒ การบริหารทางการคลังและการศาลของล้านนาก็ถูก ควบคุม จึงกล่าวได้ว่า นับตั้งแต่หลัง พ.ศ. ๒๔๔๕ ไป แล้ว ลักษณะเฉพาะท้องถิ่นของล้านนาได้สลายลง

ทั้งนี้การเข้ามาจัดระเบียบการเมืองการ ปกครองของสยาม ส่งผลให้เจ้านายฝ่ายเหนือบางกลุ่ม เกิดความไม่พอใจ โดยแสดงท่าที ๒ ลักษณะ คือ

๒.๑ แสดงการต่อต้านวัฒนธรรมสยามโดยตรง ตั้งกรณีกบฏเงี้ยวเมืองแพร่ที่มีกลุ่มเจ้านายให้การสนับสนุนเบื้องหลัง

๒.๒ แสดงการปฏิเสธวัฒนธรรมสยามด้วยการ ฟันฟูวัฒนธรรมล้านนาที่ถูกกลืนขึ้นมาใหม่ อาทิ การรักษาแบบแผนชีวิตชนชั้นเจ้านายล้านนาไว้ ท่ามกลางวัฒนธรรมสยามของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาล ที่ ๕ เมื่อเข้าไปประทับ ณ พระตำหนักสวนฝรั่งกังไส พระราชวังสวนดุสิต กรุงเทพฯ หรือแม้กระทั่งการร่วม บูรณปฏิสังขรณ์ โบราณสถานกับครุบาเจ้าศรีวิชัย ก็เป็น การแสวงหาตัวตนของชนชั้นปกครองของล้านนาด้วยเช่นกัน

^{๒๔} เนื้ออ่อน ขวัญทองเขียว และ จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์, “รัฐสยามกับล้านนา พ.ศ. ๒๔๑๗ – ๒๔๗๖”, วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๗): ๖๘.

๓) ยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

ในช่วงบั้นปลายชีวิตของครุบาเจ้าศรีวิชัย เกิด เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองสยาม โดย คณะราษฎร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ จากการปกครองแบบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข มีรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุด โดยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ และ พระราชทานฉบับถาวรเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ อำนาจของกษัตริย์สยามลดลง เกิดมีนายก รัฐมนตรีและผู้แทนราษฎรขึ้น จนได้กลายมาเป็นผู้มีบทบาททางการเมืองไทยในระยะต่อมา

อย่างไรก็ตาม ขณะที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลง ไปนั้น เกิดมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงระหว่างกลุ่ม เจ้านายเดิมกับคณะราษฎรและภายในคณะราษฎร เอง เห็นได้จากการเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติ (สมุดปกเหลือง) ของหลวงประดิษฐมนูธรรม (ดร. ปรีดี พนมยงค์) ทำให้เกิดเหตุการณ์รัฐประหาร ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖

ความขัดแย้งดังกล่าวนี้ สร้างความวุ่นวายและเป็นเงื่อนไขให้รัฐบาล พลเอก พระยาพหลพล พยุหเสนา (พ.ศ. ๒๔๗๖ - ๒๔๘๑) มีลักษณะการ บริหารแบบประนีประนอมหรือค่อยเป็นค่อยไป มีการ วางรากฐานสังคมไทยใหม่ ทั้งทางการศึกษาที่มีการ ตั้งโรงเรียน ให้ประชาชนมีการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้าน เศรษฐกิจ มีโรงงานเกิดขึ้นมากมาย ในระยะเวลานี้ มี การพัฒนาถนนหนทางชลประทาน และอื่น ๆ ที่เป็น โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม

ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๗) เกิดการรณรงค์ความคิดชาตินิยม ให้มีจิตสำนึกร่วมกันของคนในชาติที่จะสร้างให้ ประเทศไทยมีความยิ่งใหญ่ ปรับเปลี่ยนทำนองและ เนื้อเพลงชาติไทย รณรงค์ให้ชาวไทยช่วยกันสร้างชาติ ใหม่ให้เข้มแข็งในระดับสากล สร้างสำนึกความเป็น ไทย ทั้งหมดถูกกระทำผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งการแสดง ละครเวที บทเพลงวรรณกรรม หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ต่อมาเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้น และสิ้นสุด ลงใน พ.ศ. ๒๔๘๔ เข้าสู่การพัฒนาประเทศตามแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมา

การเมืองที่เป็นประชาธิปไตยในช่วงเวลานี้ ทำให้ผู้คนในสังคมทั้งประเทศเกิดความตื่นตัวใน เสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ ผู้แทน ราษฎรในท้องถิ่น อาทิ เชียงใหม่มีหลวงศรีประกาศ (ฉันท วิชยาภัย) ลำพูนมีเจ้าหนานบุญมี ตุงคนาคกร เป็นต้น เข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ หลังจากนั้นอีก ๔ ปีเชียงใหม่เป็นยุคของพระศรีวรา นุรักษ์ (ศรี บุญเฉลียว) ผู้มีบทบาทในการเรียกร้อง ต่อที่ประชุมรัฐสภาให้มีการส่งแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะด้านจากส่วนกลางมารักษาอาการอาพาธของ ครุบาเจ้าศรีวิชัย

นอกจากอำนาจผู้แทนราษฎรในท้องถิ่นจะ เพิ่มมากขึ้นแล้ว อำนาจสงฆ์ท้องถิ่นก็ดูเหมือนจะเพิ่ม มากขึ้นด้วยเป็นเงาคู่ขนาน บทบาททางศาสนาของ พระภิกษุในธรรมยุติกนิกาย ซึ่งเคยเป็นหลักในการ ปรับเปลี่ยนแบบแผนการศาสนาให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ทั้งประเทศ ภายใต้พระราชบัญญัติ

ลักษณะปกครอง คณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ก็ชะงักงัน ในกรณีครูบาเจ้าศรีวิชัยที่มีการบูรณปฏิสังขรณ์วัด วาอารามอย่างกว้าง ขวางมาก่อนหน้านั้น ในช่วงนั้นได้มีการออกใบสุทธิ แทนการใช้ใบสุทธิที่ออกให้ จากคณะสงฆ์ส่วนกลาง และมีผู้ศรัทธานิยมเข้ามาบรรพชาอุปสมบทกับท่าน เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

บรรยากาศทางสังคมที่ผู้คนจำนวนมากตื่นตัว ในความเป็นประชาธิปไตย ทำให้บทบาท ทางสังคม ของครูบาเจ้าศรีวิชัยขยายเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ส่งผล กระทบโดยตรงต่อความหวาดระแวง ของคณะสงฆ์ ส่วนกลางดังที่ปรากฏในหนังสือซึ่งพระธรรมโกศาจารย์ (ปลด กิตฺติโสภโณ) เจ้าคณะ มณฑลพายัพ มีไปถึง อธิบดีกรมธรรมการ กระทรวงธรรมการ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๘ ว่า

“...ย่อมทำให้ชาวพื้นเมืองเห็นว่า พระศรีวิชัยมีอำนาจยิ่งกว่าคณะสงฆ์ จนมีคำพูดขึ้นว่า อีก ๔ ปีข้าง หน้า พวกพระครูจะถูกปล่อยไล่ พระศรีวิชัยจะว่าที่ แทนเจ้าคณะทั่วไปในพื้นที่พายัพ...”

ทั้งนี้เหตุการณ์ความขัดแย้งได้ยุติลง เมื่อครูบา เจ้าศรีวิชัยลงชื่อยินยอม ที่จะปฏิบัติตาม กฎหมาย คณะสงฆ์ส่วนกลาง

๒.๒.๒ ด้านเศรษฐกิจ

๑) ผลกระทบจากระบบพ่อค้าวัวต่าง

ภาพเศรษฐกิจล้านนาในช่วงก่อน พ.ศ. ๒๔๖๐ นั้น เป็นเศรษฐกิจที่เน้นการผลิตแบบยังชีพ บทบาท ทางเศรษฐกิจในระยเวลานั้น ขึ้นอยู่กับพ่อค้าวัวต่างเป็นสำคัญ พ่อค้าเหล่านี้มักเป็นชาว จีนฮ่อ ไทใหญ่ และพม่า ที่เดินทางติดต่อค้าขายกันระหว่างล้านนา กับจีนและมะละแหม่งในพม่า โดยใช้แนวเทือกเขา ตะนาวศรีเป็นเส้นทางค้าขายจากพม่าสู่ล้านนา

ชุมชนการค้าสำคัญที่ปรากฏตามแนวเส้นทางนี้ ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เมืองเติน (ปัจจุบันคือ อำเภอแม่เติน อำเภอเมือง ในอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่) ฮอต จอมทอง สันป่าตอง ลี้ บ้านโฮ้ง แม่ทา ป่าซาง ลำพูน ข้างล่างลงไปก็เป็นเมืองตาก บางส่วนทางทิศ ตะวันออกของลี้ คือ ลำปาง จนถึงเกาะคา ภายหลัง เขตชุมชนการค้าของพ่อค้าวัวต่าง ได้กลายเป็นเขต ความเคลื่อนไหว ของกลุ่มผู้คนที่คอยอุปฐากครูบาเจ้าศรีวิชัย ตลอดถึงครูบาอภิชัยชาวปี ศิษย์คนสำคัญ

วัสดุก่อสร้างจากการค้าขายในระบบพ่อค้า วัวต่าง ที่ส่งผลกระทบต่องานศิลป สถาปัตยกรรมของ ครูบาเจ้าศรีวิชัยอย่างเห็นได้ชัด ได้แก่ มีความนิยมใน การใช้ไม้สักทองแกะสลัก องค์ประกอบสถาปัตยกรรม ส่วนต่าง ๆ และการใช้กระจกจีน หรือกระจกตะกั่ว ประดับฉากหลังของ ไม้แกะสลักบนแผงหน้าบันพระ วิหาร และกระจกอีกประเภทที่ในศัพท์ช่างเรียกว่า แก้วอังวะ หรือกระจกหุงเปาสีที่นำเข้ามาจากเมืองอังวะ และมณฑลหะเลย์ รวมทั้งการค้าขายยางรัก ทองคำเปลว แผ่นทองจังโก ซึ่งส่วนมากนำเข้าจากพม่า และสิบสองปันนาในจีน

๒) ผลกระทบจากระบบพ่อค้าชาวจีน

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นต้นมา ได้เกิดกลุ่มผู้มี บทบาททางเศรษฐกิจกลุ่มใหม่ขึ้นมาแทน พ่อค้าวัวต่าง มีพ่อค้าชาวอังกฤษซึ่งทำการค้าไม้สักระหว่างพม่ากับ กรุงเทพฯ และกลุ่มพ่อค้าชาวจีน เป็นต้น

สำหรับพ่อค้าชาวจีนกลุ่มใหม่กลุ่มนี้ได้เดินทางขึ้นมาจากกรุงเทพฯ ตามแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามาค้าขายในย่านท่าเรือต่าง ๆ ของเมืองในล้านนา อาทิ เมืองท่าอิฐ จังหวัดอุตรดิตถ์ เมืองระแหง จังหวัดตาก ย่านตลาดเก่ากองต้า เมืองลำปาง ย่านอำเภอปากบ่อง (ปัจจุบันคืออำเภอป่าซาง เวียงหนองล่อง และ ส่วนหนึ่งของอำเภอบ้านโฮ่ง) จังหวัดลำพูน ย่านวัด เกต จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น พ่อค้าวานิชกลุ่มนี้เพิ่ม ปริมาณขึ้นภายหลังการสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ถึงเชียงใหม่สำเร็จใน พ.ศ. ๒๔๑๔ การเข้ามาทำการค้าของพวกเขาได้เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจล้านนาจาก การผลิตแบบพออยู่พอกินเป็นทุนนิยม

พ่อค้าชาวจีนเติบโตอย่างรวดเร็วด้วยการเป็น เจ้าภาษีนายอากร และขยายบทบาทในสังคมมากขึ้น โดยเข้ามาเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจร่วมกับกลุ่มเจ้านาย ฝ่ายเหนือ อาทิ ร่วมลงทุนด้วยกันในการสร้างเหมือง ฝ่าย เข้าไปในพื้นที่บุกเบิกใหม่เพื่อเปิดที่ดินใหม่ให้ ชาวนาซื้อหรือเช่า โดยตนเป็นคนออกเงินให้กู้ยืม ภายหลังบทบาททางเศรษฐกิจของกลุ่มนี้มีเหนือกว่า กลุ่มเจ้านายฝ่ายเหนือ ส่วนชาวบ้านถูกดึงเข้ามาสู่การผลิตเพื่อขาย (ทุนนิยม) ในฐานะแรงงานราคาถูก ภายใต้การควบคุมทางการค้าของพ่อค้าชาวจีน

พ่อค้าชาวจีนจึงเป็นกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ ช่วยอุปถัมภ์ค้าชูครูบาเจ้าศรีวิชัย โดยเฉพาะ เรื่องการ ก่อสร้างวัดวาอาราม ความสัมพันธ์ของพ่อค้าชาวจีน กับครูบาเจ้าศรีวิชัยนั้น ไม่ได้มาจาก ความเชื่อความ ศรัทธาเหมือนกลุ่มชาวนาหรือชาวเขาที่ศรัทธาครูบา เจ้าศรีวิชัยในฐานะตนบุญ แต่เป็นการมองเห็นความสามารถของครูบาเจ้าศรีวิชัยในฐานะบุคคลที่สร้าง พลังศรัทธาต่อมวลชน ด้านสาธารณประโยชน์ อันอาจ นำความสำเร็จมาสู่งานที่ตนดำเนินกิจการร่วมกับ ครูบาเจ้าศรีวิชัยได้ โดยไม่ต้องอาศัยฐานะชาติกำเนิด เหมือนเจ้านายฝ่ายเหนือ หรืออาศัยตำแหน่งราชการ บังคับเกณฑ์ แรงงานแต่อย่างใด

ความเปลี่ยนแปลงในด้านวัสดุก่อสร้างจาก การค้าขายในระบบพ่อค้าชาวจีน ที่ส่งผล กระทบต่อ งานศิลปสถาปัตยกรรมของครูบาเจ้าศรีวิชัยอย่างเห็น ได้ชัด ได้แก่ มีความนิยมในการใช้ กระจกสีแผ่นบาง ประเภทใหม่ซึ่งต้องฝังลงในเนื้อปูน ผลิตจากโรงงาน ทางภาคกลาง ส่งขึ้นมาจาก ทางรถไฟ ใช้แทนที่กระจก จีนแบบพื้นเมือง (จีนหมายถึงตะกั่ว) รวมไปถึงการใช้ คานและเสาแบบ คอนกรีตเสริมเหล็ก การฉาบผนัง อาคารด้วยปูนซีเมนต์แทนที่การใช้ปูนดำปูนหมักหรือ ที่เรียกว่าปูน เมืองเหมือนเมื่อครั้งอดีต

๓) รูเปีย (รูปี) : เงินตราที่ใช้ในสมัยครูบาเจ้าศรีวิชัย

ในเอกสารที่เขียนถึงประวัติครูบาเจ้าศรีวิชัย เกี่ยวกับการก่อสร้างเสนาสนะตามวัดวาอารามต่าง ๆ พบบัญชีรายการเงินที่ใช้ในการก่อสร้าง มีหน่วยนับหนึ่ง ที่ใช้ปะปนกับเงินบาทจากทางสยาม เรียกว่า “รูเปีย” (Rupiah) หรือที่คนไทยรู้จักในนามว่า “รูปี” อันเป็น ระบบเงินที่ใช้ใน ล้านนาสมัยรัชกาลที่ ๕ - ๗ ตามบันทึก การเดินทางมาอุษาคเนย์ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ของ “เรจินัลด์ เลอ เมย์” (Reginald Le May) เจ้าหน้าที่ สถานทูตอังกฤษผู้สนใจงานโบราณคดีพม่า ระบุว่า เป็น ระบบเงินที่รัฐบาลอังกฤษผลิตขึ้นมาใช้เฉพาะใน ดินแดนอาณานิคมของอังกฤษ มีอินเดีย พม่า และ มาเลเซีย เป็นต้น

ภายหลังเงินรูเปียกลับเป็นที่นิยมใช้กันอย่าง แพร่หลายในภาคเหนือ และภาคใต้ของ สยาม (อาจะมีบ้างในภาคอีสาน) คนภาคเหนือเรียกเงินชนิดนี้ว่า เงินแถบ และเงินรูเปีย ส่วนภาคใต้ เรียกว่า เงินรูเปีย ความนิยมในเงินรูเปียเกิดขึ้น เพราะเป็นเงินเหรียญที่มีขนาดและน้ำหนักได้ มาตรฐาน อีกทั้งมีปริมาณมาก สะดวกต่อการขนส่ง

ในภาคเหนือ เงินรูเปียถูกจ่ายเป็นค่าจ้างให้ กับแรงงานของบริษัทสัมปทานป่าไม้ แม้รัฐบาลสยาม จะพยายามนำเงินบาทมาใช้ในล้านนาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๓ แต่ก็ไม่เป็นที่นิยม ทว่าเมื่อ มีการสร้างทางรถไฟจาก กรุงเทพฯ ถึงเชียงใหม่แล้ว ระบบเศรษฐกิจทางเหนือ จึงได้ขยายตัวอย่าง รวดเร็วและมีความซับซ้อนขึ้น เศรษฐกิจของหัวเมืองทางเหนือได้เชื่อมโยงเข้ากับ เศรษฐกิจส่วนกลาง ของประเทศไทย เงินรูเปียของ อังกฤษจึงค่อย ๆ ถูกลดบทบาทลงเรื่อย ๆ ยิ่งเมื่อ ประเทศไทยมีการ ผลิตเหรียญกษาปณ์ขึ้นได้เป็น ปริมาณสูงแล้ว ประกอบกับค่าเงินรูเปียที่ลดลง จึงทำให้ผู้คนหันมา นิยมเงินบาทแทน

อันที่จริงเหรียญเงินรูปี (Rupee) ของอินเดีย ได้ผลิตขึ้นใช้แล้วตั้งแต่สมัยพระนางเจ้า วิक्टอเรียแห่ง สหราชอาณาจักรเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๔๐ (พ.ศ. ๒๓๘๓) แต่ในสังคมล้านนา เหรียญเงินที่ใช้ จ่ายกันในยุครูปาเจ้า ศรีวิชัยนั้น เป็นเงินรูเปีย ไม่ใช่รูปี เงินรูเปียมี ๒ รุ่น คือ รุ่นแรกเป็นเหรียญที่ ผลิตในสมัยพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๗ (King Edward VII ค.ศ. ๑๙๐๓ - ๑๙๑๐) รุ่นที่สอง เป็นเหรียญ สมัยพระเจ้าจอร์จที่ ๕ (King George ค.ศ. ๑๙๑๑ - ๑๙๓๖) แต่พวกแรงงานรับจ้างส่วนใหญ่ไม่ นิยมใช้เหรียญพระเจ้าจอร์จ ยกเว้นแรงงานขม ที่ใช้ทั้งสองแบบ ทั้งนี้อัตราแลกเปลี่ยนของเงินรูเปีย กับเงินบาทนั้น ก่อน พ.ศ. ๒๔๒๔ เงิน ๑ รูเปีย หรือ ๑ แถบ มีค่าเท่ากับ ๗๕ ถึง ๘๐ สตางค์ แต่หลังจาก พ.ศ. ๒๔๖๔ แล้ว ค่าเงินรูเปียลดลงเหลือเพียง ๑ รูเปีย เท่ากับ ๖๒.๕ สตางค์

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านแถววัด บ้านปาง ผู้เป็นทายาทของศิษยานุศิษย์ที่มีอายุ ร่วม สมัยกับครูบาเจ้าศรีวิชัย ได้เล่าว่า ทุกครั้งก่อนที่จะมี การก่อสร้างวัด พระหนุ่มเณรน้อยมักแย่ง กันทำหน้าที่ “ต้มสตางค์” ด้วยการเอาเหรียญเงินสองสกุล คือเงิน รูเปียและเงินบาท (ซึ่งชาวบ้าน นิยมเรียกว่า “สตางค์ แดง”) มาใส่ในกระทะใบใหญ่ต้มน้ำให้เดือด แล้วใส่ ขมิ้นสั้มป๋อยลงไปด้วย ด้วยเหตุผลสองประการ

ประการแรก เนื่องมาจากเงินที่ได้รับบริจาค ทั้งหมดนั้น อยู่ในลักษณะของเงินเหรียญที่ถูก ห่อพัน ด้วยกระดาษสา (คล้ายกระดาษว่าวหรือกระดาษย่น หลากสี) ทากาวแปะห้อยย้อยระย้าติดมา รอบเสีียง คานหามกัศิ หรือต้นคร้วทาน ต้นผ้าป่าอบุกบุญกัศิ เป็นการป้องกันไม่ให้เงินหลุด ซึ่งแหไป ตามท้องถนน ต่าง ๆ ทั่วทุกตรอกซอกซอยของแต่ละหมู่บ้าน จากนั้น จึงนำเงินห่อกระดาษสีมากอง รวมไว้ที่วัด การนั่งแกะ กระดาษสีเหล่านั้นที่ละเหรียญเป็นเรื่องยุ่งยากเปล่า เปลืองเวลา ครูบาเจ้าศรี วิชัยจึงได้สั่งให้ลูกศิษย์ใช้วิธี “ต้มสตางค์” เพื่อให้กระดาษสีหลุดลอกออกไปก่อน

ประการที่สอง ครูบาเจ้าศรีวิชัยบอกแก่ ศิษยานุศิษย์ว่า เงินบุญทั้งหมดนี้ ก่อนที่จะนำไป ชื่อ วัสดุอุปกรณ์สำหรับการก่อสร้าง หรือใช้เป็นค่าจ้าง ค่าแรงงานใด ๆ ก็ตาม ควรเป็นเงินที่สะอาด ปราศมลทิน เพราะได้รับการบริจาคมาจากศรัทธาอันบริสุทธิ์

๒.๒.๓ ด้านการศาสนา

๑) ระบบการปกครองคณะสงฆ์ล้านนาแบบดั้งเดิม

ในช่วงชีวิตของครูบาเจ้าศรีวิชัย รัฐบาลสยาม ได้ทำการปฏิรูปคณะสงฆ์ทั่วประเทศให้เป็นหนึ่งเดียว ด้วยการออกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ โดยรวมศูนย์อำนาจไปขึ้นกับมหาเถรสมาคม พระราชบัญญัตินี้มีผลต่อสงฆ์ทั่วประเทศ ให้ปฏิบัติตาม และให้ยกเลิกจารีตดั้งเดิมของท้องถิ่น หากขัดกับพระราชบัญญัติ

ระบบสงฆ์ดั้งเดิมในล้านนา เป็นระบบที่ให้ความสำคัญกับ “หัวหมวดอุโบสถ” หรือ “หัวหมวดวัด” มีลักษณะเป็นไปในระบบอุปถัมภ์ เน้นความสัมพันธ์ ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ เรียก “สัทธินาหาริก-อันเตวาสิก” (สัทธินาหาริกคือเน้นการเคารพพระอุปัชฌาย์ ส่วนอันเตวาสิกคือเน้นการเคารพอาจารย์ผู้สอน)

การปกครองคณะสงฆ์ตามประเพณีท้องถิ่น ล้านนาจะมีความอิสระและยืดหยุ่นในการปกครองสูง แม้จะมีตำแหน่งผู้ปกครองสูงสุดในแต่ละเมือง คือ สังฆราชา และมีพระผู้ช่วยอีกคณะหนึ่งไม่เกิน ๕ รูป คอยช่วยวินิจฉัยชี้ขาดในคดีทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ธรรมวินัย

ในเมืองลำพูน เดิมมีการปกครองสงฆ์ด้วย ระบบสังฆราชาท้องถิ่น มีครูบาสมเด็จเชษฐาวิชิต ปัญญา มหาเถรวัดสันตตันธงเป็นสังฆประมุขแห่งเมืองลำพูน พร้อมด้วยคณะพระผู้ช่วยที่ได้รับมอบหมายให้ดูแล “หัวหมวดอุโบสถ” ในแต่ละแขวง (เอกสารที่วัดสันตตันธงเขียนคำलगทำยว่า มหาเถระ” ตามเสียงอ่านของ ชาวล้านนา แต่งงานวิจัยขึ้นนี้ขอใช้คำว่า “มหาเถร ตาม มาตรฐานระบบ ชื่อสมณศักดิ์ของสงฆ์)

เกี่ยวกับประวัติของครูบาสมเด็จเชษฐาวิชิต ปัญญา มหาเถร (พ.ศ. ๒๓๗๔ - ๒๔๕๔) นี้ ชาวบ้าน เรียกย่อๆ กันว่า “ครูบาสมเด็จ” มีนามเดิมว่า “อู่ย” เป็นชาวบ้านบ่อแฮ้ว ตำบลตันธง อำเภอเมือง จังหวัด ลำพูน วัดที่บวชนั้นระบุไว้สองแนวทาง บ้างว่าบวชที่ วัดบ่อแฮ้ว (กมลธัชยาราม) ต่อมาย้ายไปจำพรรษา ที่วัดสันตตันธง บ้างก็ว่าบวชที่วัดสันตตันธง ซึ่งทั้งสอง วัดตั้งอยู่ไม่ไกลกัน มีฉายาว่า “วชิรปัญญา” โดยมี “ครูบากิตติ กิตติปัญญา” เจ้าอาวาสวัดสันตตันธงรูป แรกเป็นพระอุปัชฌาย์ให้

พระวชิรปัญญาเดินทางไปศึกษาวิชาที่มัญฐาน บาลีไวยากรณ์ อักษรวิธี มูลกัจจายน์ ปรมัตถ์ คัมภีร์ สมัญญาภิธาน (ว่าด้วยการเขียน การอ่าน สระ และ พยัญชนะ เรียกโดยรวมว่า “สัททาทั้งแปด”) กับ “ครูบากัญจนะอรรญาสิมหาเถร” หรือครูบาเต๋าวัด สูงเม่น เมืองแพร่

เมื่อสำเร็จการศึกษาจากสำนักวัดสูงเม่นแล้ว พระวชิรปัญญาได้กลับมาเปิดสำนักเรียน พระปริยัติธรรม ที่วัดสันตตันธง (ไม่ระบุศักราชว่าเริ่มเปิดปีไหน) สำนัก เรียนแห่งนี้ต้องเปิดการเรียน การสอนถึง ๓ รอบต่อวัน จึงจะสามารถรองรับปริมาณความต้องการของพระภิกษุ สามเณรได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งตอนกลางคืนยังต้องอบรม สั่งสอนสนทนาศรัทธากับศรัทธาผู้เฒ่าผู้แก่อีกด้วย

ด้วยความโดดเด่นในการปฏิบัติภารกิจด้าน ศาสนาอย่างเยี่ยมยอด มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส จน กิตติศัพท์เลื่องลือไปทั่วภาคเหนือ ว่าเป็นพระผู้รอบรู้ ยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือน มีมุขปาฐะเล่า สืบต่อกัน มาว่า ครั้งหนึ่งเจ้าดาราดิเรกรัตน์ไฟโรจน์ เจ้าผู้ครอง นครลำพูนลำดับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๔๑๘-

๒๔๓๑) กำลัง เตรียมจะประหารนักโทษรายหนึ่ง โดยขบวนนักโทษ ประหารกำลังเคลื่อนผ่านหน้าวัด สันตันธง มีเสียงฆ้อง ที่เป็นสัญญาณบอกเหตุ พระวชิรปัญญา ได้ออกมายืน หน้าวัดขวางขบวน พลังขอขมาบิดบาตชีวิตนักโทษผู้ นั้นจากเจ้าผู้ครองนครลำพูน

เหตุการณ์นี้ทำให้เจ้าดาราดิเรกรัตน์ไพโรจน์ บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวของ พระวชิรปัญญา ขึ้นมา จนกล่าวว่า เป็นพระผู้มี “จาคูปาริสุทธิศีล” สมเป็นสาวกของพระบรมศาสดา เจ้าหลวงดาราดิเรก รัตน์ไพโรจน์ จึงได้ถวายตำแหน่งสังฆประมุขแห่งเมือง ลำพูนแด่พระวชิรปัญญา ในสมณศักดิ์ “ครูบาสมเด็จ เชษฐวชิรปัญญามหาเถระ”

คณะสังฆราชาเมืองลำพูนที่ได้รับแต่งตั้งโดย เจ้าผู้ครองนครลำพูน ไม่พบหลักฐานรายชื่อ ด้าน ลายลักษณ์อย่างเป็นทางการผิดกับของทางจังหวัด เชียงใหม่ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยชิ้นนี้พยายาม ประมวล รวบรวมรายชื่อพระภิกษุรูปสำคัญขณะนั้นที่เชื่อว่าน่า จะมีบทบาทสูงในระดับผู้ช่วย สังฆราชา ได้ดังนี้

๑.๑) ครูบาเมธา หรือที่เรียกกันว่า “ครูบา สังฆราชา” วัดดอยครึ่ง อำเภอแม่ทา สันนิษฐานว่าเป็น รองสังฆประมุข ดูแลวัดในเขตนครลำพูน (อันหมายถึง อำเภอเมือง อำเภอแม่ทา และอำเภอบ้านธิ ใน ปัจจุบัน)

๑.๒) ครูบาสมณะ วัดบ้านโฮ้งหลวง ระบุว่า เป็นเจ้าคณะหัวหมวด ดูแลวัดในเขตพื้นที่ แถบอำเภอ หุ่งหัวซัง และบ้านโฮ้ง (ในอดีตอำเภอหุ่งหัวซังยัง เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอลี้ สำหรับ บ้านโฮ้ง ก่อนจะ ยกฐานะเป็นอำเภอบ้านโฮ้ง เคยแยกพื้นที่ออกเป็น สองส่วน ตอนบนขึ้นกับอำเภอ ปากบ่อง ตอนล่างขึ้น กับอำเภอลี้) มีวัดในปกครอง ๔๕ วัด เทียบได้กับ ตำแหน่งของเจ้าคณะแขวงอี่ ในยุคถัดมา

๑.๓ ครูบาปัญญา วัดสันกำแพงงาม (ปัจจุบัน เรียกวัดสันกำแพง ตำบลมะกอก อำเภอ ป่าซาง) ระบุว่า เป็นเจ้าคณะหัวหมวดปากบ่อง (ในอดีตหมายถึง อำเภอป่าซาง รวมอำเภอเวียงหนอง ล่อง และส่วนบน ของอำเภอบ้านโฮ้ง) มีวัดในปกครอง ๔ ๒ วัด

นอกจากนี้ ได้มีการแต่งตั้งเจ้าอธิการระดับ เจ้าคณะหมวดอีก ๔ รูป ได้แก่

๑.๓.๑ ครูบาปัญญา (ธรรมปัญญา) วัดเมืองผู้ (ปัจจุบันคือ วัดศรีเมือง)

๑.๓.๒ ครูบาคันธา คนธาโร วัดอัฐารส (ปัจจุบัน คือ คณะอัฐารส วัดพระธาตุหริ ฤชัย)

๑.๓.๓ ครูบาคันธวงษ์ วัดพระยีน

๑.๓.๔ ครูบาศิริ วัดธงสัจจะ

อาจกล่าวได้ว่า สมเด็จเชษฐวชิรปัญญามหา เถระ หรือ “ครูบาสมเด็จ” คือประมุขสงฆ์ ลำพูนรูป สุดท้ายตามการแต่งตั้งของจารีตล้านนา ก่อนที่จะมี การเปลี่ยนแปลงสมณศักดิ์ใหม่โดยฝ่าย สยาม

๒) ระบบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง

กุศโลบายสำคัญอย่างหนึ่งในการปฏิรูปศาสนา ด้วยการตราพระราชบัญญัติลักษณะการ ปกครอง คณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๕๕) คือการส่งเสริมให้พระภิกษุในแต่ละท้องถิ่น ได้เข้าไป

ศึกษาพระปริยัติ ธรรมเนียมต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ จากนั้นมีการถวายสมณศักดิ์ เมื่อกลับไปปกครองคณะสงฆ์ท้องถิ่นของตน

กรณีความเปลี่ยนแปลงในล้านนา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคัคณางค์คุณกลกรมลวง พิษิตปรีชากร ข้าหลวงใหญ่มณฑลพายัพ ได้สนับสนุน พระมหาคำปึง คนธสาโร วัดหัวข่วง (วัดแสนเมือง มา) เข้าไปศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ ใน พ.ศ. ๒๔๒๗ โดยให้อุปสมบทใหม่เปลี่ยนจากมหานิกายเป็นธรรมยุติก นิกาย เมื่อจบเปรียญ ๔ ประโยค จึงให้กลับเชียงใหม่ ใน พ.ศ. ๒๔๓๙ ประจำอยู่วัดหออธรรม (ส่วนหนึ่ง ของวัดเจติยंहलग) ภายหลังท่านได้รับการแต่งตั้งเป็น “พระนพีสีพิศาลคุณ” มีหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ใน เชียงใหม่ให้เป็นที่เรียบร้อยตามระเบียบส่วนกลาง เดิมท่านจำพรรษาที่วัดเชียงมั่น ก่อนจะย้ายมาวัดเจติยंहलग โดย มีวัดศรีเมือง ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด เป็นสาขาของนิกายใหม่นี้ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๙ ต่อมา วัดเจติยंहलगก็กลายเป็นสถานศึกษาของคณะธรรมยุต ในที่สุด

ภายหลังจากนโยบายส่งพระสงฆ์พื้นเมืองไป ศึกษาที่ส่วนกลาง และมอบตำแหน่งให้กลับมาปกครอง บ้านเมืองเดิมแล้ว ส่วนกลางยังได้มีนโยบายส่งพระสงฆ์ ของคณะธรรมยุตจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขึ้นมา เผยแผ่ศาสนาแถบล้านนาในเวลาต่อมาอีกด้วย อาทิ พ.ศ. ๒๔๗๐ ส่งพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) ชาวอุบลราชธานี อดีตเจ้าคณะใหญ่เมือง นครจำปาสัก เจ้าคณะมณฑลอีสาน มาประจำที่วัด เจติยंहलग เป็นต้น เหตุการณ์ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นใน ช่วงเวลาที่ครูบาเจ้าศรีวิชัย กำลังดำเนินงานบูรณ ปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่างๆ ในล้านนา

ในกรณีของเมืองลำพูน ปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ตรง กับยุคเจ้าผู้ครองนครลำพูนองค์ที่ ๔ คือเจ้าอินทวงค์ ยศโชติ หลังจากที่มีการปฏิรูปวงการสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรสยาม ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครอง คณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ฝ่ายสยามเริ่มค่อย ๆ ททยอยแต่ง ตั้งตำแหน่งสมณศักดิ์ให้พระสงฆ์ล้านนาปกครองตาม ลำดับอย่างเป็นทางการ ปรากฏหลักฐานลายลักษณ์ ในประกาศราชกิจจานุเบกษา ดังนี้

๑. แต่งตั้ง “พระญาณรังษี” แห่งวัดสันตันธง เป็น “พระครูญาณมงคล” ตำแหน่ง “เจ้าคณะเมือง นครลำพูน” ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ (สันนิษฐานว่า “พระ ญาณรังษี” น่าจะเป็นอีกสมณศักดิ์หนึ่งที่เป็นทางการ ตามอย่างสยาม ของ “ครูบาสมเด็จเจ้าพระคุณเจ้าปัญญามหาเถร” ซึ่งเป็นสมณศักดิ์แบบพื้นเมือง เนื่องจาก ตามประวัติวัดสันตันธง ท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส วัดระหวาง พ.ศ. ๒๓๙๘-๒๕๕๔) เห็นได้ว่าตำแหน่ง “เจ้าคณะเมืองนครลำพูน” (คือตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในปัจจุบัน) เข้ามาแทนที่ตำแหน่ง “สังฆประมุข จังหวัด” เดิม

๒. เลื่อน “พระครูศีลวิลาส” (เดิมคือครูบา ปัญญา หรือพระธรรมปัญญา ซึ่งเคยเป็นเจ้าคณะ หมวด) วัดบ้านยู รองเจ้าคณะเมืองนครลำพูน ขึ้นเป็น “พระครูญาณมงคล” เจ้าคณะเมืองนครลำพูน แทนที่ พระครูญาณมงคล วัดสันตันธง ในปลายปี ๒๔๕๑ เดียวกันนั้น

ข้อควรวิเคราะห์ หากเชื่อว่า พระญาณรังษี วัดสันตันธง เป็นรูปเดียวกับกับ ครูบาสมเด็จเจ้าพระคุณเจ้าปัญญามหาเถร ก็พบว่าท่านยังไม่มรณภาพใน ปี ๒๔๕๑ แต่มรณภาพ พ.ศ. ๒๔๕๔ ทั้งนี้มีผู้กล่าว กันว่า ครูบาสมเด็จเจ้าพระคุณเจ้าปัญญามหาเถร ปฏิเสธ สมณศักดิ์ชั้นพระครูของทางสยาม คือไม่ได้

เดินทาง มารับพระราชทานสัญญาบัตร จึงอาจเป็นไปได้ว่าเมื่อ ครุบาสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาเถร ไม่รับตำแหน่ง เจ้าคณะเมืองนครลำพูนทำให้ใน พ.ศ. ๒๔๕๑ ปีเดียว กันนั้น จึงได้มีการประกาศราชกิจจานุเบกษาใหม่ แต่งตั้งพระครูศีลวิลาศขึ้นเป็นพระครูญาณมงคล ตำแหน่ง “เจ้าคณะเมืองนครลำพูน” แทน

สรุป รายนามเจ้าคณะเมืองนครลำพูนและ เจ้าคณะแขวง ที่ได้รับสมณศักดิ์จากสยามในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ ชุดใหม่ (หลังจากที่ครุบาสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาเถร หรือ “พระญาณรังษี” ปฏิเสธสมณศักดิ์ “พระครูญาณมงคล”) จึงประกอบด้วย

๑. พระครูญาณมงคล (เดิมคือ พระครูศีล วิลาศ, ครุบาธรรมปัญญา) วัดบ้าน เจ้าคณะเมือง นครลำพูน (ตำแหน่งสูงสุดในจังหวัดลำพูนช่วงแรกนี้ มีสมณศักดิ์เป็นแค่ “เจ้าคณะเมืองนครลำพูน” ยังไม่มีระดับสังฆปาโมกข์ เหมือนกับจังหวัดใหญ่ ๆ เช่น เชียงใหม่ หรือน่าน)

๒. พระครูมหาสุลวงษ์ (เดิมคือครุบาคันธวงษ์ หมายถึงเอกสารฝ่ายล้านนาใช้ “วงศ์” แต่ในราชกิจจานุเบกษาใช้ “วงศ์”) วัดพระยืน เป็น “เจ้าคณะ แขวงเมืองนครลำพูน” ทำหน้าที่ในลำดับรองจาก เจ้าคณะเมืองนครลำพูน (ในยุคนั้นยังไม่มีตำแหน่ง “รองเจ้าคณะแขวงเมืองนครลำพูน”)

๓. พระครูธรรมวงษ์ (เดิมคือ ครุบาปัญญา) วัดสันกำแพงงามเป็น “เจ้าคณะแขวงเมืองนครลำพูน” ต่อมาเป็น “เจ้าคณะแขวงปากบ่อง” (หรือปัจจุบันเรียก เจ้าคณะอำเภอป่าซาง)

๓) ความขัดแย้งเรื่องระเบียบปฏิบัติระหว่างฝ่าย จาริตเท่ากับใหม่

เมื่อเจ้าคณะเมืองนครลำพูนถึงแก่กรรมภาพ ได้มีการเลื่อนเจ้าคณะแขวงเมืองนครลำพูนขึ้นเป็น เจ้าคณะเมืองนครลำพูนรูปใหม่แทนสืบต่อกันมาอีก หลายรูป ดังนี้

ปี ๒๔๕๕ พระครูญาณมงคล วัดบ้าน เจ้า คณะเมืองนครลำพูนอาพาธ ได้มีประกาศราชกิจจานุเบกษา แต่งตั้ง

๑. พระครูมหาสุลวงษ์ วัดพระยืน เจ้าคณะ แขวงเมืองนครลำพูน ขึ้นเป็น “รองเจ้าคณะเมือง นครลำพูน” (รับตำแหน่งเจ้าคณะเมืองนครลำพูน) ที่ พระครูศีลวิลาศทำหน้าที่รักษาการแทนเจ้าคณะเมือง นครลำพูน (พระครูญาณมงคลวัดบ้านผู้) ซึ่งอาพาธหนัก

๒. พระครูอภิไชย (คำปวน อภิไชย สุกุลเดิม ธนาขันธธรรม) วัดเหมืองง่า ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะ แขวงเมืองนครลำพูน ที่ พระครูมหาสุลวงษ์ (ต่อมา พ.ศ. ๒๔๗๕ ขึ้นเป็นพระครูญาณมงคลเจ้าคณะ จังหวัดลำพูน ต่อจากพระครูญาณมงคล วัดมหาวัน)

๓. พระมหาอินทร์ เจ้าอาวาสวัดดีหลวง เป็น เจ้าคณะแขวงลี้ ที่ พระครูมหาสารคามกร ปี ๒๕๕๗ พระครูญาณมงคล (ธรรมปัญญา) วัดบ้านผู้ ที่สังฆปาโมกข์ เจ้าคณะเมืองนครลำพูน ถึงแก่กรรมภาพเมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗ และ พระครูศีลวิลาศ วัดพระยืน รับตำแหน่งเจ้าคณะเมือง

นครลำพูน ยังไม่ทันได้รับการแต่งตั้งขึ้นเป็นเจ้าคณะ เมืองนครลำพูนอย่างเป็นทางการก็ถึงแก่กรรมภาพ ในปี ๒๕๕๘

วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๘ มหาเถรสมาคม จึงได้แต่งตั้ง พระญาณวิไชย (พู่ ญาณวิไชย) วัดมหาวัน (ในราชกิจจานุเบกษาเขียน วัดมหาธรรม) ขึ้นเป็น พระราชาคณะ นามว่า พระครูญาณมงคล สกลหริ ฤๅชยคณาจารย์ สังฆปาโมกข์ เจ้าคณะจังหวัดลำพูน แทน (ต่อมากำว่าพระครูญาณมงคล จะเหลือเพียงแค่ พระญาณมงคล เท่านั้น)

กรณีของ “พระมหาอินทร์” ที่ได้รับการแต่งตั้ง ขึ้นเป็น “พระครูมหารัตนากร” เจ้าคณะแขวงลี้ นั้น เดิมท่านชื่อไพบูลย์ เป็นเจ้าอาวาสรูปที่ ๕ วัดหลวง ชาวบ้านนิยมเรียกกันว่า “มหาอินทร์” อนึ่ง คำว่า “มหา” นั้น เป็นคำสมณศักดิ์ใช้นำหน้าชื่อพระภิกษุที่ สอบไล่ได้ตั้งแต่เปรียญธรรม ๓ ประโยคตามการศึกษา แบบส่วนกลาง ไม่ปรากฏในวัฒนธรรมสงฆ์ล้านนา โบราณ

พระมหาอินทร์เป็นพระสงฆ์เมืองลำพูนที่ ถูกส่งไปศึกษาเล่าเรียนในกรุงเทพฯ ก่อนกลับมารับ ตำแหน่งปกครองสงฆ์ในท้องที่ เช่นเดียวกับพระนพสี พิศาลคุณ (พระมหาคำปิง) ในสายธรรมยุติกนิกายของ เชียงใหม่ และในยุคที่พระมหาอินทร์เป็นเจ้าอาวาส นั้น วัดหลวงก็ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ วันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔

ส่วน ครูบาสมณะ ผู้เป็นพระอุปชฌาย์ของ ครูบาเจ้าศรีวิชัย ก่อนมรณภาพท่านได้แต่งตั้งให้ครูบา เจ้าศรีวิชัยเป็นเจ้าหัวหมวดอุโบสถปกครองสงฆ์สืบไป ตามจารีตเดิม ทว่าทางคณะสงฆ์ส่วนกลางได้แต่งตั้ง พระครูมหารัตนากร เป็นเจ้าคณะแขวงลี้ขึ้นแทนครูบา สมณะที่มรณภาพ อำนาจในการเป็นอุปชฌาย์ของ ท่านทั้งสองจึงซ้อนทับกัน

พระครูมหารัตนากร ลาออกจากตำแหน่งเจ้า คณะแขวงลี้ เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๔๖๗ เนื่องจาก ทุพพลภาพ และมรณภาพเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๑๙๓๒

ในกรณีจังหวัดเชียงใหม่ก็เช่นกัน ก่อนหน้านี้ พระสังฆราชองค์ที่ ๑ เมืองเชียงใหม่หรือปฐมสังฆนายก คือครูบาหลวง วัดฝายหิน (โสภากิษุ หรืออุ่นเรือน โสภโณ) ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “ครูบา หลวง” หรือ “ครูบาฝายหิน” เป็นพระสังฆราชา เชียงใหม่ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๘ - ๒๔๔๙ แต่งตั้งโดย พระเจ้าอินทวิชยานนท์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ ถือเป็น ตัวแทนสงฆ์พื้นเมืองในเชียงใหม่

ในขณะที่พระนพสีพิศาลคุณ วัดเจดีย์หลวง เป็นตัวแทนสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้งจาก กรุงเทพฯ สอง ขั้วอำนาจจึงกระทบกระทั่งกัน พระนพสีพิศาลคุณมี ความไม่พอใจในครูบาฝายหิน ระบุว่าครูบาฝายหิน ยุยงสงฆ์ท้องถิ่นให้กระด้างกระเดื่อง ไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาแบบใหม่ หรือการตั้งโรงเรียน สอนภาษาไทยในวัด จึงเกิดเป็นกรณี “จะไหว้ที่บ้าน หรือตู่ป่า” (ตุ หมายถึงพระ) โดยบ้าน คือ พระนพสี พิศาลคุณ ซึ่งได้รับการอุปถัมภ์จากกรุงเทพฯ และ ป่า หมายถึงครูบาฝายหินที่ชาวล้านนาให้ความเคารพนับถือ พระนพสีพิศาลคุณจึงได้ทำหนังสือกราบทูล สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระสังฆราช ขณะนั้น ความบาดหมางนี้ยุติลงเมื่อทางกรุงเทพฯ ประนีประนอมแต่งตั้งให้ครูบาหลวงฝายหิน เป็นเจ้าคณะใหญ่มหานิกายนครเชียงใหม่ ในนามพระอโศก สาระทะ สังฆปาโมกข์ ย้ายจากวัดฝายหินมาจำพรรษาอยู่ที่วัดเชียงใหม่ ประกาศเมื่อวันฉัตรมงคล ๒๔๕๙ (ราชกิจจานุเบกษาเขียน อโศกสาระทะ แต่ต่อ มาเมื่อสมณศักดิ์นี้ได้ถวายให้พระรูปอื่นต่อๆ มาพบ ว่าเขียนเปลี่ยนไปเป็น อภัยสาระทะ) ภายหลังเหตุการณ์นี้ พระนพสีพิศาลคุณจึง ได้ลาสิกขาไปอยู่นครเชียงใหม่ตลอดชีวิต

การที่ส่วนกลางแต่งตั้งครุบาลหลวงฝายหิน สายมหานิกาย ให้เป็นเจ้าคณะเมืองเชียงใหม่ แทนที่ จะมอบตำแหน่งนี้ให้พระนพีสีพิศาลคุณ ปราภภู เหตุผลในเอกสารจดหมายเหตุ (กจข., รัชกาลที่ ๕ ศ. ๑๐.ก/๒๑) เรื่องนามพระราชาคณะ พระครูเมือง เชียงใหม่ มณฑลพายัพ (๗ กันยายน ร.ศ. ๑๒๐ - ๔ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๕) ประกาศหมวดที่ ๑ ว่าด้วยการ คณะสงฆ์ว่า

“ในเมืองนครเชียงใหม่จะจัดตั้งพระครูเจ้า คณะแขวงตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ นั้นยังไม่ได้ เพราะสงฆ์ที่ได้รับตำแหน่งฐานันดรจากผู้ ครองแต่เดิม ๆ ก็ยังมีอยู่พร้อมกันแล้วก็ได้จัดระเบียบ คณะสงฆ์ไว้เป็นหมวด ๆ บังคับว่ากล่าวตามจารีต ประเพณีพื้นบ้านพื้นเมืองมาช้านาน ครั้นจะแก้ไขให้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติเป็นอันขัดข้องจึงจำต้องจัดคลุม ๆ อนุโลมตามประเพณีของเดิมพอให้เป็น หมวดหมู่ไว้ก่อน...”

๔) ภาพรวมความขัดแย้งระหว่างคณะสงฆ์ท้องถิ่น กับคณะสงฆ์สยาม

ในเรื่องความไม่เข้ากันระหว่างการใช้ระเบียบ สงฆ์ดั้งเดิมและใหม่นี้พระธรรมราชาอนุวัตร (ฟู อุตตสีโว) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ เชียงใหม่ ได้แจกแจงถึง สาเหตุไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ ว่ามี ๓ ประการ คือ

๔.๑) สมัยนั้นเป็นสมัยที่นาระบอบใหม่มาใช้ แทนระบอบเก่า ย่อมมีการขัดกันขึ้นบ้างแม้ในชนที่ เจริญแล้ว ยิ่งในชนที่ยังไม่เจริญ ยังยึดมั่นในของเก่า ก็ยิ่งถูกขัดขวางมาก สมัยนั้นถึงกับบางคนมีความเห็นว่า คณะสงฆ์นำเอาลัทธิศาสนาอื่นมาลบล้างพระพุทธ ศาสนา (ท้องถิ่น) ก็มี

๔.๒) ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายที่อยู่ใต้บริหารยังไม่ เข้าใจซาบซึ้งในระบอบใหม่ เมื่อเบื่อบนสั่งมาอย่างไร ฝ่ายบริหารเบื้องล่างก็ทำตามโดยต่างก็หาเข้าใจใน ถ้าขาด เรื่องนั้นดีพอไม่แม้ระบอบนั้นจะดีแสนดี ความเข้าใจเสียแล้วก็อาจจะถูกหาว่าเป็นของเสียก็ได้

๔.๓) เป็นกรรมของโลกฝ่ายหนึ่ง ที่ฝ่ายใต้บริหาร มักจะมองฝ่ายบริหารไปในแง่ร้าย เช่นเดียวกับผู้ผ่าน ประตุมักจะมองผู้เฝ้าประตูไปในแง่เป็นปฏิปักษ์ แม้ท่านจะมองว่าของใหม่เป็นของดี ของเก่า เป็นของไม่ดี อย่างไรก็ตาม ท่านก็ทั้งค้ำถ่วงท้ายไว้ อย่างน่าสนใจว่า

“...อยากให้เหตุแห่งความขัดแย้งเป็นเพียง ประวัติศาสตร์ที่ถูกบันทึกไว้ ขอให้เรื่องเช่นนี้ผ่านไป เสีย เหลือแต่คุณงามความดีของครุบาลเจ้าศรีวิชัยเท่านั้น จึงนับได้ว่า ท้ายที่สุด คุณงามความดีของครุบาลเจ้าศรี วิชัยที่ท่านกระทำไว้สามารถเอาชนะความขัดแย้งของ บุคคลทั้งสองฝ่ายลงได้ อย่างไม่มีข้อสงสัย...”

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สภาพสังคมล้านนาใน ช่วงชีวิตครุบาลเจ้าศรีวิชัย (พ.ศ. ๒๔๒๑ - ๒๔๘๑) เป็น สังคมช่วงเปลี่ยนผ่านจากวัฒนธรรมล้านนาไปสู่สังคม ที่เป็นระบบระเบียบเดียวกันกับ กรุงเทพฯ

ด้านการเมืองการปกครอง มีการลดทอน อำนาจของกลุ่มเจ้านายฝ่ายเหนือลง ส่งผลให้มีการต่อต้านวัฒนธรรมสยามในวงกว้าง และมีการอนุรักษ์ พื้นฟูวัฒนธรรมล้านนาขึ้นมาใหม่ ส่วนหนึ่ง

แสดงออก ผ่านการร่วมสนับสนุนการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวา อารามของครูบาเจ้าศรีวิชัย เกิดการเปลี่ยนแปลงการ ปกครองสยามทำให้ผู้คนล้านนาเกิดความตื่นตัวด้านประชาธิปไตย

ด้านเศรษฐกิจ เปลี่ยนรูปแบบการค้าใหม่จาก ระบบพ่อค้าริ้วต่างเป็นระบบทุนนิยม สมัยใหม่ที่มีพ่อค้า ชาวจีนซึ่งอพยพขึ้นมาจากกรุงเทพฯ แทน การร่วม สนับสนุนการบูรณปฏิสังขรณ์ วัดวาอารามของครูบา เจ้าศรีวิชัยของกลุ่มพ่อค้าชาวจีน ก็เป็นความพยายาม ต่อการสร้างจุดยืนใน สังคมล้านนาให้กับตนเอง

ด้านศาสนา มีความขัดแย้งกันระหว่างสงฆ์ล้านนากลุ่มดั้งเดิมกับสงฆ์ที่ได้รับการ สนับสนุนจาก กรุงเทพฯ เกิดกรณีจะไหว้บ้านหรือตูป้าขึ้นเป็นกรณี แรก ก่อนลูกกลามเป็นกรณีของครู บาเจ้าศรีวิชัยต่อไป^{๒๕}

๒.๓ สรุป

ครูบาศรีวิชัยได้อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา อีกทั้งทำการสร้างถาวรวัตถุทาง พระพุทธศาสนา ซ่อมแซมสิ่งเก่าให้ใหม่ดั้งเดิม เป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาของผู้ศรัทธา ร่วมกันกับครูบาศรีวิชัย ให้พระพุทธศาสนาอยู่ตราบเท่าห้าพันปี เนื่องจากภูมิหลังท่านเป็นผู้มีอุปนิสัย เรียบร้อย มีเมตตากรุณา มีศีลจารวัตรตรงตาม เป็นแบบอย่างของพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ท่านเริ่มต้น การพัฒนาชุมชนครั้งแรกด้วยการสร้างวัดในบ้านปาง ชื่อว่าวัดจอมศรีทรายมูลบุญเรือง หลังจากนั้นก็ได้เริ่มงานพัฒนาชุมชน ด้วยการเป็นประธานนั่งหนัก ทางด้านศาสนาด้วยการสร้างบูรณซ่อมแซมวัด อาราม วิหาร โบสถ์ กุฏิ งานด้านสาธารณประโยชน์ ด้วยการสร้างทางขึ้นดอยสุเทพ และสะพานข้าม แม่น้ำปิง คุณูปการเหล่านี้มีผลต่อพระพุทธศาสนา ทั้งทางด้านศาสนาและสาธารณประโยชน์แก่ ประชาชนชาวภาคเหนือ ตลอดจนประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนา รวมถึงนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก ที่ได้มาเที่ยวสถานที่ภายในวัดทางภาคเหนือของไทย ได้เห็นถึงพระพุทธศาสนาที่รุ่งเรืองมาแต่ในอดีต จนถึงปัจจุบัน ได้เห็นวัฒนธรรมแบบพุทธ สถาปัตยกรรมแบบโบราณที่ครูบาศรีวิชัยท่านได้คง และอนุรักษ์ลวดลายเหล่านั้นไว้ อีกทั้งส่งผลต่อการเป็นต้นแบบของครูบาในยุคปัจจุบันด้วย

^{๒๕} สยามคมชาวลำพูน (กรุงเทพมหานคร), ครูบาเจ้าศรีวิชัย สิริชีวะประวัติ วัดปฏิบัติ หลักธรรมคำ สอนและมงคลบารมี, (กรุงเทพมหานคร: พี.พี.เค.การพิมพ์, ๒๕๖๑), หน้า ๔๕ - ๕๕.

บทที่ ๓

รูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการพัฒนาชุมชน ซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์สืบค้นแนวคิดของนักวิชาการ เพื่อนำมาถอดรูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย นำไปสู่การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาชุมชนที่ปรากฏในงานพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย ซึ่งผู้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ขอเสนอเป็นรายประเด็นดังนี้

- ๓.๑ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน
- ๓.๒ แนวคิดการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธ
- ๓.๓ รูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย
- ๓.๔ สรุป

๓.๑. หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

แนวคิดการพัฒนาชุมชนเป็นแนวคิดที่เป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาชุมชน การทบทวนแนวคิดการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นพื้นฐานสู่การวิเคราะห์ และสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาชุมชน จึงควรศึกษาแนวคิดการพัฒนาชุมชนของนักวิชาการ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย

๓.๑.๑ ความหมายของการพัฒนาชุมชน

ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน ดังต่อไปนี้

วิรัช เตียงหงษากุล ได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง เป็นกลยุทธ์ในการทำงานอย่างหนึ่ง ซึ่งละเอียดอ่อน และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การพัฒนาชุมชนยังเป็นกระบวนการ คือ เป็นการทำงานที่มีขั้นตอนและต่อเนื่อง เป็นการทำงานกับประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบท ดังนั้น ถ้าใช้กระบวนการพัฒนาชุมชนเข้าช่วยในการพัฒนาชนบทแล้ว การพัฒนาชนบทมีแนวโน้มอย่างมากที่จะประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การพัฒนาชุมชนสามารถช่วยให้การพัฒนาชนบทสำเร็จถ้าได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง^๑

^๑วิรัช เตียงหงษากุล, หลักการพัฒนาชุมชน บทบาทของสถาบันการศึกษากับการพัฒนาชุมชนชนบท, (ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๙), หน้า ๘.

กรมการพัฒนาชุมชน อ่างใน สมพร เทพลีธา ได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาเป็นการทำให้เกิดความเจริญขึ้นหรือดีขึ้น ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจจึงจะเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์เพราะชีวิตประกอบด้วยกายและจิตใจ ฉะนั้นหากได้รับการพัฒนาจะขาดส่วนหนึ่งไปก็ไม่สามารถที่จะเรียกว่าเป็นพัฒนาที่ดีหรือเป็นชีวิตที่สมบูรณ์^๒

กรมการพัฒนาชุมชน ได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเองโดยการกระทำร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งต้องมีกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของรูปแบบความสัมพันธ์แนวราบของชุมชน อันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน และกลุ่ม องค์กรต่างๆ ในชุมชน^๓

สนธยา พลศรี การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการที่มุ่งจะสร้างความเจริญก้าวหน้า ความสุขสงบของประชาชนที่เป็นความต้องการด้านนามธรรมที่ทำให้การพัฒนาทุกๆ ด้านมีรูปแบบ มีระบบและเป็นกิจกรรมที่บังเกิดความสมประโยชน์ และเป็นที่ยังพอใจของประชาชน สามารถรับช่วงรับผิดชอบดำเนินการพัฒนาชุมชนในทุกๆ ด้าน ต่อไปได้ด้วยตนเอง ดังนั้น เมื่อนำการพัฒนาชุมชนมาใช้กับงานพัฒนาชนบทแล้ว จึงเป็นการมุ่งที่จะสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประชาชนในชนบทโดยมีความคิดริเริ่มมาจากประชาชน และประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน ทั้งก่อนการพัฒนา ระหว่างการพัฒนา และหลังจากการพัฒนาแล้วนั่นเอง^๔

รศ.ดร.วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาชุมชน ไว้ดังนี้^๕

- ๑) การปรับปรุงส่งเสริมให้ชุมชนใดชุมชนหนึ่งดีขึ้น หรือมีวิวัฒนาการดีขึ้น
- ๒) การส่งเสริมให้ชุมชนนั้นๆ มีวิวัฒนาการดีขึ้น คือ เจริญทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
- ๓) การพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องพัฒนาทางด้านวัตถุ และพัฒนาด้านจิตใจ

๓.๑) การพัฒนาด้านวัตถุ คือ การสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดมีหรือเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่เราเห็นโดยแจ้งชัด เช่น การส่งเสริมด้วยการผลิตผลการส่งเสริมระบบขนส่ง การคมนาคม การชลประทาน

^๒ สมพร เทพลีธา, **การพัฒนาแบบยั่งยืน**, (กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๓.

^๓ กรมการพัฒนาชุมชน, **ระบบและวิธีการทำงานพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอล ที เพลส จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๓๒.

^๔ สนธยา พลศรี, **กระบวนการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๖๑ - ๖๒.

^๕ รศ.ดร.วิรัช วิรัชนิภาวรรณ อ่างใน Arthur Dunham, **การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์**, (กรุงเทพมหานคร: โฟร์เพช, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑ - ๑๒.

๓.๒) การพัฒนาด้านจิตใจ คือ การสร้างความเจริญ โดยมุ่งจะให้การศึกษา อบรมประชาชนซึ่งรวมทั้งการให้การศึกษาตามโรงเรียน มหาวิทยาลัยตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ และการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ได้รับการศึกษาอย่างดี

๔) การพัฒนาชุมชน คือ กระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ทั้งนี้โดยประชาชนเข้าร่วมมือและริเริ่มดำเนินการเอง

การพัฒนาชุมชน คือ ขบวนการที่มุ่งส่งเสริมประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทุกด้าน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุดและเสริมด้วยการช่วยเหลือจากภายนอกเท่าที่จำเป็น^๖

จากความหมายการพัฒนาชุมชนที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนาชุมชนหมายถึง การทำงานที่มีขั้นตอนและต่อเนื่อง เป็นการทำงานกับประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบท สามารถพัฒนาชุมชนผ่านการกระทำร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งต้องมีกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของรูปแบบความสัมพันธ์แนวราบของชุมชน อันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน เครือข่าย และกลุ่มในชุมชน จึงเป็นการมุ่งที่จะสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประชาชนในชนบท โดยมีความคิดริเริ่มมาจากประชาชน และประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน ทั้งก่อนการพัฒนา ระหว่างการพัฒนา และหลังจากการพัฒนาอันนำไปสู่การพัฒนาด้านวัตถุ และการพัฒนาด้านจิตใจของประชาชนในชุมชน

๓.๑.๒ ลักษณะของการพัฒนาชุมชน

สุรสิทธิ์ วิทยาวัฐ ได้กล่าวถึง ลักษณะของการพัฒนาชุมชน ไว้ดังนี้^๗

๑) เป็นการดำเนินงานโดยและใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ ไม่พึ่งพาบุคคลหรือทรัพยากรนอกชุมชน

๒) เป็นการร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน คนในชุมชนกับหน่วยงานของรัฐหรือคนในชุมชนกับภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

๓) การเปลี่ยนแปลงที่มีเป้าหมาย หรือทิศทางสามารถควบคุมได้

๔) เกิดจากความตั้งใจและการกระทำของมนุษย์ ตามแผนและโครงการที่กำหนดขึ้นไม่ใช่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

๕) เป็นการพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชน ให้มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตนเองบุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปใช้ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชนให้ได้มาตรฐานตามที่ต้องการ

^๖ วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, *การพัฒนาชนบทไทย*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๖.

^๗ สุรสิทธิ์ วิทยาวัฐ, *หลักการสื่อสารมวลชน*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕.

๖) เป็นกระบวนการในการศึกษา โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณภาพและความพร้อมในการพัฒนา

๗) เป็นกระบวนการจัดองค์กรหรือกลุ่ม เพราะการพัฒนาชุมชนเป็นกรณีกำลังของคนในชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดศักยภาพของชุมชนและนำมาใช้ในกรพัฒนาชุมชนได้

๘) เป็นการนำกลวิธีหรือวิธีการต่าง ๆ มาใช้

๙) มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย การพัฒนาชุมชนเป็นของชุมชน ดำเนินการโดยคนในชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน เป็นการให้สิทธิเสรีภาพ อิสระภาพ เสมอภาค ในชุมชน และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเป็นผู้กำหนดวิธีการดำรงชีวิตของตนเองและชุมชนได้ด้วยตนเอง

จากลักษณะของการพัฒนาชุมชนที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ลักษณะของการพัฒนาชุมชน เป็นการทำงานที่มีการร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชน มีกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ มีความเป็นประชาธิปไตย จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มาจากความต้องการของชุมชนร่วมกัน

๓.๑.๓ เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

ชาตรี ก่อเกื้อ ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนคือ “กินดี อยู่ดี มีความสุข” ซึ่งประกอบด้วยภาระงานของการพัฒนารวม ๖ ด้าน ได้แก่

๑) พัฒนาคคน โดยเฉพาะการพัฒนาให้มีจิตสำนึกในการรักถิ่นที่อยู่ รู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมและแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชน โดยอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

๒) พัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยมีกลุ่มกิจกรรมขยะแลกบุญที่มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาปัญหาขยะในชุมชน และส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้สารชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ในการประกอบการเกษตรในชุมชน

๓) พัฒนาการสืบสานภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม โดยใช้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องร้อยรัดให้ชาวบ้านในชุมชนมาพบปะและทำกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งนำภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ก่อให้เกิดอาชีพและความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจของชุมชน

๔) พัฒนาคุณภาพชีวิต ให้มีที่อยู่อาศัย มีอาหารที่ปลอดภัยต่อการบริโภค มีการนำสมุนไพรมาใช้ในการรักษาโรค มีการให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีกองทุนพัฒนาหมู่บ้านของชุมชน

๕) พัฒนาสวัสดิการชุมชน เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตทั้งในด้านการคลอดบุตร การเจ็บป่วย การเสียชีวิต การส่งเสริมสุขภาพ นันทนาการ การศึกษา และการประกอบอาชีพ โดยมีหลักการว่าเมื่อเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตไม่ว่าด้านใดด้านหนึ่ง กองทุนสวัสดิการก็จะช่วยบรรเทาปัญหาเพื่อกลับมาดำรงชีวิตได้ตามปกติ

๖) พัฒนารายได้ โดยมีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนที่ทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของ โดยให้ชาวบ้านในชุมชนที่มีความสามารถและความตั้งใจเข้ามาบริหารในรูปแบบธุรกิจของชุมชน ก่อให้เกิดการสร้างรายได้ ลดปัญหาการว่างงาน

ทำให้ชาวบ้านทำงานอยู่ในชุมชน ซึ่งรายได้ส่วนหนึ่งก็นำมาจัดสวัสดิการที่จำเป็นกับชุมชนให้มีความครอบคลุมมากขึ้น^๘

สุภิญญา อุนกานนท์ อ่างใน จินตวีร์ เกษมศุข เป้าหมายของการพัฒนาดังนี้^๙

๑) เป้าหมายทางสังคม ในการพัฒนาชนบทเพื่อจะให้ได้ผลเป็นรูปธรรมต้องเข้าใจรูปแบบของสังคมชนบทที่อยู่ในพื้นที่นั้นๆ

๒) เป้าหมายทางเศรษฐกิจ ต้องเข้าใจปัจจัยต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อระบบ เศรษฐกิจของสังคมชนบท และในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจดังกล่าว ต้องนำเอาปัญหาจากผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมมาพิจารณาด้วย

๓) เป้าหมายทางด้านสิ่งแวดล้อม (ทรัพยากรธรรมชาติ) จำเป็นต้องเข้าใจถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในการพัฒนาชนบท

โกวิทย์ พวงงาม ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน ดังนี้^{๑๐}

๑) การพัฒนาคนให้มีความสุข คือ ให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีความสุขสงบ จิตใจที่เยือกเย็น อารมณ์แจ่มใส มั่นคง ไม่มีความเครียด สุขุม มีเมตตา กรุณา เอื้ออาทรต่อผู้อื่น รู้จักประมาณตน มีความพอเพียง เข้าใจในสังขจรธรรมของชีวิตมองโลกในแง่ดี มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง เป็นต้น

๒) การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ชุมชนที่เข้มแข็งมีลักษณะดังนี้

๒.๑) มีจิตสำนึกชุมชน คือสมาชิกสำนึกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกันและสมานฉันท์ ยอมรับในศักยภาพของกันและกัน ยอมรับในความหลากหลายของสมาชิก เป็นต้น

๒.๒) มีจิตวิญญานชุมชน คือ สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชน อุทิศตนเพื่อชุมชน ห่วงแหนชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น ศาสนา เครือญาติหรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่าง ๆ ความมีจิตวิญญานชุมชน ทำให้เกิดความยินดีมีความมุ่งมั่นและเกิดพลังมหาศาล เป็นพลังที่ทำให้คนและชุมชนมีความสุขร่วมกัน จิตวิญญานชุมชนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการมีจิตสำนึกของชุมชน ทำให้สมาชิกของชุมชนมีจิตใจที่แข็งแกร่ง มีความพร้อมที่จะรวมพลังกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตนต่อไป

^๘จินตวีร์ เกษมศุข, **หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๔๐-๔๑.

^๙สุภิญญา อุนกานนท์ อ่างใน จินตวีร์ เกษมศุข, **หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๙ -๒๐.

^{๑๐}โกวิทย์ พวงงาม, **การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๐-๑๖๒).

๒.๓) เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือสมาชิกร่วมกันเรียนรู้หรือเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม มืองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนที่เป็นผลจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกัน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดร่วมกัน และนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของการพัฒนาชุมชนร่วมกันไม่ใช่การดำเนินงานโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

๒.๔) มืองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือ สมาชิกรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจำสำนึก ชุมชนและจิตวิญญาณชุมชน ผนึกกำลังกันเป็นกลุ่มและองค์กรเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน อันเป็นผลของการเรียนรู้ร่วมกันไม่ใช่เป็นแบบต่างคนต่างทำ

๒.๕) มีการจัดการชุมชนที่ดี คือ สมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเอง กลุ่มและชุมชนได้วางแผน จัดกระบวนการดำเนินงานและประเมินผลการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๖) มีเครือข่ายชุมชน คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพด้วยความสมานฉันท์ ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึกและจิตวิญญาณของสมาชิกและองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้มีพลังเข้มแข็งร่วมกัน เรียนรู้และพัฒนาชุมชนจนประสบความสำเร็จ

๒.๗) มีภาวะผู้นำชุมชน คือผู้นำในการพัฒนาชนบทเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิก ไม่ผูกขาดความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียว พร้อมทั้งจะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่น ร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน สามารถเชื่อมประสานสมาชิกกลุ่มและองค์กรชุมชนได้เป็นอย่างดี

๒.๘) เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ คือ สมาชิกของชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือหรือพึ่งตนเองได้ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคมและวัฒนธรรมทั้งในยามปกติและเมื่อประสบกับภาวะวิกฤตต่าง ๆ ทำให้สามารถดำรงรักษาชุมชนเอาไว้ได้

๒.๙) เป็นชุมชนสงบสุข ชุมชนเข้มแข็งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมและมีความสุข เมื่อคนมารวมกันเป็นชุมชนและสร้างชุมชนให้สงบสุขแล้ว ชุมชนก็มีความเข้มแข็งไม่เบียดเบียนผู้อื่นบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

๒.๑๐) เป็นชุมชนที่ยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งเป็นชุมชนที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไป แต่ดำรงรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชนไว้ได้แล้วสืบทอดต่อไปให้ลูกหลานไม่ล่มสลายโดยง่าย

จากเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน เป็นการมุ่งพัฒนาปัจจัยภายนอก และ ปัจจัยภายในเป็นหลัก ปัจจัยภายนอกได้แก่ ชีวิตความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สำหรับปัจจัยภายในได้แก่ การพัฒนาทางด้านจิตใจให้สังคมน่าอยู่ ประชาชนมีความสุข มีสุขภาพจิตที่ดี

๓.๑.๔ องค์ประกอบการพัฒนาชุมชน

องค์ประกอบการพัฒนาชุมชน ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้^{๑๑}

๑) คนในชุมชน คนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาของคน โดยความร่วมมือกันของคนและเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนการพัฒนาชุมชนจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนโดยตรง ทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่มและองค์กรต่าง ๆ

๒) ทุนของชุมชน ทั้งทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจและทุนสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม ได้แก่ คุณภาพของคน การจัดระเบียบทางสังคม สถาบันทางสังคม กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม เทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นต้น ทุนทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพผลิตภัณฑ์ รายได้แหล่ง ทุนของชุมชน ทุนสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ป่าไม้แร่ธาตุ ภูเขา แม่น้ำลำคลอง น้ำตก หาดทราย เป็นต้น ทุนเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่สนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

๓) วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เช่น วัสดุสำนักงาน วัสดุก่อสร้างเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น วัสดุอุปกรณ์เหล่านี้ ต้องมีคุณภาพเหมาะสม ทันสมัยและเพียงพอกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่กำหนดขึ้น

๔) ยุทธศาสตร์หรือวิธีการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีหลายวิธีการ เช่น การให้การศึกษาอบรม การจัดระเบียบชุมชน การสร้างผู้นำ การสร้างกลุ่มและองค์กร การวางแผนและโครงการ การประสานงาน เป็นต้น ยุทธศาสตร์เหล่านี้เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนต้องเป็นยุทธศาสตร์ ที่เหมาะสมกับชุมชนจึงจะเป็นประโยชน์และสนับสนุนการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ

๕) กระบวนการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดำเนินงาน คือ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ชุมชน การวางแผนและโครงการ การดำเนินงาน การประเมินผล และการทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ซึ่งต้องดำเนินงานไปตามลำดับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ

๖) การสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐบาลและภาคเอกชน เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือเฉพาะใน สิ่งที่มีความจำเป็นเกินขีดความสามารถของชุมชน หรือเพื่อกระตุ้นแรงจูงใจให้ประชาชนเกิดความ ตื่นตัวและเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา

๗) การบริหารและจัดการที่ดี เป็นการบริหารจัดการเกี่ยวกับบุคคล กลุ่มองค์กร การเงิน เวลา พัสตดุครุภัณฑ์อาคารสถานที่ เป็นต้น ให้มีประสิทธิภาพ

๘) นักพัฒนาชุมชน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นเตือน จูงใจ ประสานงาน ระดมพลัง หรือ ศักยภาพของชุมชนมาใช้ในการพัฒนา

^{๑๑} สอนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ฐานพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๖ - ๑๐๗.

๙) การประสานงาน เพื่อเชื่อมประสานบุคคล กลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาชุมชนให้ดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกันเป็นไปในทิศทางเดียวกันและเป็นลำดับขั้นตอนที่ กำหนดไว้

๑๐) ผลของการพัฒนา เป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานพัฒนาชุมชนซึ่งทำให้ คนที่ร่วม การพัฒนามีขวัญและกำลังใจที่มุ่งมั่นที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จต่อไป

๓.๑.๕ หลักการพัฒนาชุมชน

ผศ.ดร. บุษยากร ตีระพฤติกุลชัย ได้กล่าวถึง การพัฒนาที่เหมาะสมต่อบริบทสังคม โลกปัจจุบัน จะต้องมุ่งพิจารณาใน ๒ มิติหลัก ได้แก่^{๑๒}

๑) การพัฒนาชุมชนเพื่อพัฒนาปัจจัยพื้นฐานของชีวิต ได้แก่ การกินดีอยู่ดีและ ปราศจากโรค การไม่มีภาระหนี้สิน การได้รับการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการสร้างสัมมาอาชีพ และการมีปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ เช่น เกษตรกรมีที่ทำกินเป็นของตนเอง พ่อค้า แม่ค้ามีอุปกรณ์ เงินทุน พื้นที่ในการประกอบการ นักวิชาชีพต่างๆ ได้รับการสนับสนุนให้มีการรวมตัว กันเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการทำงานและพัฒนาตนเองด้านงานอาชีพ การได้อาชีพอยู่ใน สิ่งแวดล้อมที่ดีไม่มีมลพิษ เป็นต้น

๒) การพัฒนาชุมชนเพื่อมุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่แท้จริง ได้แก่ การพัฒนาที่ส่งเสริมให้ คนทุกกลุ่มในชุมชนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ สามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและเกิด ความพึงพอใจที่แท้จริง ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรอย่าง เท่าเทียมกัน การมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริตและไม่ถูกปิดกั้น ความยุติธรรมในการ บังคับใช้กฎหมาย การได้รับการยอมรับและการปฏิบัติที่เสมอภาคไม่ว่าจะเป็นคนกลุ่มใด เพศใด ก็ได้อยู่ในชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นชุมชนที่โครงสร้างชุมชนและค่านิยมของคนในชุมชนไม่ส่งเสริมการใช้ ความรุนแรง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และเมื่อเผชิญหน้ากับปัญหาใหม่ๆ ก็สามารถปรึกษากันเพื่อ แก้ไขปัญหาได้ ไม่มีปัญหาอาชญากรรมที่รุนแรง เป็นต้น

สนธยา พลศรี อังใน องค์การสหประชาชาติ ได้ให้หลักการพัฒนาชุมชนที่นิยมใช้ กันโดยทั่วไป เป็นหลักการพัฒนาชุมชนที่กำหนดขึ้น มี ๑๐ ประการคือ

๑) การพัฒนาชุมชนต้องตอบสนองความต้องการอันแท้จริงของประชาชนในชุมชน ด้วยการริเริ่มจากประชาชนและเริ่มต้นจากโครงการง่ายไปสู่โครงการที่ยากขึ้น

^{๑๒} ผศ.ดร. บุษยากร ตีระพฤติกุลชัย, หน่วยที่ ๙ การวิจัยการสื่อสารชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน อังใน เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการศึกษามุขชุมชนเพื่อการวิจัยและพัฒนา สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๙), หน้า ๙-๑๒.

๒) การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นโครงการอเนกประสงค์ ต้องอาศัยความร่วมมือของนักวิชาการหลายสาขาวิชา และผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย

๓) การพัฒนาชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงเจตคติของประชาชนไปพร้อมๆกับกิจกรรมด้านอื่นๆ

๔) การพัฒนาชุมชนต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสร้างพลังชุมชนและองค์กรของประชาชนขึ้น

๕) การพัฒนาชุมชนต้องค้นหาและพัฒนาผู้นำชุมชนในด้านต่างๆ ตามลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็นของแต่ละชุมชน

๖) การพัฒนาชุมชนต้องยอมรับในสถานภาพ บทบาทของสตรีและเยาวชน และเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนให้มากที่สุด เพราะสตรีและเยาวชนมีผลต่อการขยายตัวโครงการ และการรับช่วงของงานพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี

๗) การพัฒนาชุมชนของประชาชนจะประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ ถ้าหากรัฐบาลมีความพร้อมและให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

๘) การพัฒนาชุมชนต้องมีนโยบายและการวางแผนตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่น โดยการบริหารงานทุกระดับจะต้องมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

๙) การพัฒนาชุมชนต้องสนับสนุนให้องค์กรของภาคเอกชน โครงการอาสาสมัครต่างๆ ในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย

๑๐) การพัฒนาชุมชนต้องมีการวางแผนให้เกิดการพัฒนาความพร้อมกัน ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติหรือระดับประเทศ^{๑๓}

ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ ได้กล่าวถึง หลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ซึ่งนักพัฒนาต้องยึดเป็นแนวทางปฏิบัติประกอบด้วย

๑) ยึดหลักความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของประชาชน โดยนักพัฒนาจะต้องเชื่อมั่นว่าประชาชนนั้นมีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถที่แฝงเร้นอยู่ในตัว สามารถที่จะปรับปรุงพัฒนาตนเองได้ จึงต้องให้โอกาสประชาชนในการคิด วางแผน เพื่อแก้ปัญหาชุมชนด้วยตัวของเขาเอง นักพัฒนาควรจะเป็นเพียงผู้กระตุ้น แนะนำส่งเสริม และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด

๒) ยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชน โดยนักพัฒนาจะต้องยึดมั่นว่า นโยบายการพัฒนาชนบทและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชน ต้องการสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ซึ่ง

^{๑๓} องค์กรสหประชาชาติ อังในสนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑-๖๒.

สามารถที่จะทำกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาบางประเภทได้ โดยอาศัยการช่วยเหลือของตนเองของคนในชุมชนหรือหมู่บ้านเป็นหลัก ส่วนรัฐบาลนั้นจะคอยช่วยเหลือสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน

๓) ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผลในกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่จะทำในชุมชน เป็นการให้โอกาสแก่ประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้านได้ร่วมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มคิด จนกระทั่งถึงการติดตามประเมินผลของการทำกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกจิตสำนึกในเรื่องความเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม

๔) ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มด้วยการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน และร่วมกันคิดตัดสินใจว่าจะทำอะไร เมื่อตกลงกันแล้วก็ร่วมกันทำ โดยมอบหมายให้แต่ละคนได้รับผิดชอบร่วมกัน งานจะมาจากประชาชนในชุมชนเอง ไม่ได้มาจากการถูกสั่งให้ทำ นักพัฒนาจะไม่ใช้วิธีการออกคำสั่ง แต่จะต้องให้การศึกษา ชักชวน เสนอความเห็นให้ประชาชนได้พิจารณาวิเคราะห์ด้วยเหตุด้วยผล และหาข้อสรุปตัดสินใจแก้ปัญหาเอง โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย^{๑๔}

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ได้ให้หลักการพัฒนาชุมชนที่แท้จริง คือ หลักประชาชน^{๑๕}

๑) เริ่มต้นที่ประชาชน ยึดจุดเดียวกับประชาชน มองโลก มองชีวิต มองปัญหาจากทัศนะของประชาชน เพื่อให้เข้าใจปัญหา ความต้องการของประชาชน เพื่อให้เข้าถึงชีวิตจิตใจของประชาชน

๒) ทำงานร่วมกับประชาชน (ไม่ใช่ทำงานให้แก่ประชาชน เพราะจะทำให้เกิดความคิดมาทวงบุญทวงคุณจากประชาชนในภายหลัง) การที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจปัญหาของตนเองและมีกำลังใจลุกขึ้นต่อสู้กับปัญหา ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น ย่อมมีหนทางที่จะกระทำได้โดยไม่มียากหากเข้าใจปัญหาและเข้าถึงจิตใจประชาชน

๓) ยึดประชาชนเป็นพระเอก ประชาชนต้องเป็นผู้กระทำการพัฒนาด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นผู้ถูกกระทำ หรือเป็นฝ่ายรอรับข้างเดียว เพราะผลของการกระทำการพัฒนานั้น ตกอยู่ที่ประชาชนโดยตรง ประชาชนเป็นผู้รับโชค หรือเคราะห์จากการพัฒนา นั้น ดังนั้น การพัฒนาชุมชนจึงมีหลักการที่มีจุดหมาย ๓ เชนง ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชนมนุษย์ ดังนี้

๓.๑) จุดหมายเชิงกระบวนการ (Process God) เป็นกระบวนการต่อเนื่องในการพัฒนาความคิด จิตใจมนุษย์ ให้คิดพึ่งตนเอง มีจิตใจเอื้อเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์

^{๑๔} ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ, **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐), หน้า ๗ - ๘.

^{๑๕} นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, **กถาพัฒนาการ**, (กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๕๐), หน้า ๓๔ - ๓๕.

๓.๒) จุดหมายเชิงสัมพันธ์ภาพ (Relationship Goal) เป็นการทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อกันและกัน คือ เพื่อกลุ่ม

๓.๓) จุดหมายเชิงการงาน (Task Goal) เป็นการทำงานพัฒนาความเป็นอยู่ของมนุษย์ เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข

รศ.ดร.เสนห์ จุ้ยโต อ่างโน สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้อธิบายหลักการทั่วไปของการพัฒนาชุมชนไว้ ๑๙ ประการ ดังนี้^{๑๖}

- ๑) ต้องรู้จักท้องถิ่นเป็นอย่างดีที่สุด เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ในทุกด้านของประชาชน โดยใช้หลักการสังคมวิทยา
- ๒) ต้องกระตุ้นเตือนให้ประชาชนเกิดความปรารถนา และมีความคิดเริ่มที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวมตามวิถีทางประชาธิปไตย
- ๓) ให้ความช่วยเหลือทางด้านความรู้ เพื่อให้ประชาชนที่มีความสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการวางโครงการพัฒนาท้องถิ่น
- ๔) ต้องให้บุคคลและชุมชนเล็งเห็นและรับรองว่า คนแต่ละคนสามารถช่วยเหลือตนเองได้และแก้ปัญหาของตนเองได้โดยไม่คำนึงถึงภาวะทางเศรษฐกิจ สังคมที่มีอยู่นั้นว่าเป็นอย่างไร
- ๕) อย่าขอให้ประชาชนกระทำการสิ่งใดเขากลัวว่าจะทำให้ฐานะความมั่นคงของเขาถูกคุกคาม
- ๖) จะต้องให้มีโครงการที่ดีและเสริมสร้างและประสานงานกันได้
- ๗) ในการดำเนินงานสิ่งหนึ่งสิ่งใด ให้คำนึงถึงกำลังทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งตัวบุคคลของชุมชนนั้นๆ ไม่คำนึงถึงโครงการที่เล็งผลแรกจนเกินไป
- ๘) ให้เน้นในเรื่องความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นทุกๆฝ่าย เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งหมดได้
- ๙) ต้องเริ่มจากจุดที่ประชาชนเห็นว่า เป็นความต้องการของสังคมและชุมชนด้วย
- ๑๐) ช่วยหาวิธีการวางโครงการช่วยตนเองและจัดหาวิธีการที่ช่วยให้มีการปฏิบัติร่วมกัน เพื่อเพิ่มทุกๆด้านให้แก่ชุมชน
- ๑๑) จัดให้มีอุปกรณ์และเครื่องมือในการส่งเสริม อุปกรณ์สำหรับโครงการการศึกษาที่จำเป็นของเด็กๆในชุมชน และจัดหาสร้างนันทนาการยามว่างให้แก่ชุมชน

^{๑๖}รศ.ดร.เสนห์ จุ้ยโต, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการบริหารจัดการชุมชน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๑๗.

๑๒) ต้องให้ประชาชนหรือชุมชนเข้าใจที่มา และประโยชน์ของบริการทางด้านเทคนิค ต่างๆมีอยู่ที่ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

๑๓) ชุมชนจากภายนอกจะต้องแสดงให้เห็นแต่ต้นว่า มีความปรารถนาอันแท้จริงที่จะให้ชุมชนภายในเข้ามีส่วนร่วมโครงการอย่างเต็มที่ ซึ่งชุมชนภายนอกต้องการจะให้เป็นการกระตุ้น ชุมชนภายในให้ช่วยตัวเอง และในที่สุดก็จะโอนความรับผิดชอบทั้งหมดให้

๑๔) ต้องให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ผู้รับต้องยอมรับบทบาทของผู้ช่วยเหลือด้วยความเข้าใจในเจตนาดี หากทั้งสองฝ่ายไม่เข้าใจกัน การดำเนินงานย่อมเป็นไปได้ไม่ได้

๑๕) ควรใช้สถาบันที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ แทนที่จะสร้างหรือคิดตั้งใหม่เสมอไป ข้อนี้ มีความสำคัญมากสำหรับประเทศชาติ หรือชุมชนที่ด้อยพัฒนาที่มีกำลังปัจจัยอันจำกัด

๑๖) รัฐบาลสามารถช่วยในเรื่องการพัฒนาชุมชนไว้มาก ทั้งนี้ โดยวิธีการจัดวางโครงการทั้งทางกฎหมาย ทางกาบริหาร หรือช่วยเหลือทางการเงินตามความเหมาะสม พร้อมทั้ง จัดผู้นำที่ดีให้ด้วย

๑๗) การดำเนินงานจะสะดวกและรวดเร็วขึ้น ถ้าได้รับความเข้าใจและสนับสนุนจากผู้ ที่อยู่ในตำแหน่งรับผิดชอบและมีอำนาจทุกระดับ

๑๘) การพัฒนาชุมชนจะขยายตัวอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับ การเข้ามามีส่วนร่วมและความคิดริเริ่มของประชาชนที่เข้ามาดำเนินงาน

๑๙) การที่จะดูว่าการพัฒนาชุมชนจะได้ผลหรือไม่นั้น เพียงไร แค่นั้น ให้ดูที่ท่าของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไปว่ามากน้อยเพียงใด ในวิถีดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ที่เราเห็นได้นั้นคือ ผลของการพัฒนาชุมชน

๓.๑.๖ แนวคิดการพัฒนาชุมชน

สำนักงานสนับสนุนสภาองค์กรชุมชน ได้ให้แนวคิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในระดับการปฏิบัติ ดังนี้^{๑๗}

๑) การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหัวใจของงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยยึดหลักของการมีส่วนร่วมที่ว่าประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ วางแผนงาน การปฏิบัติการ และร่วมบำรุงรักษา

^{๑๗} สำนักงานสนับสนุนสภาองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), คู่มือการจัดทำแผนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น, ๒๕๕๙, หน้า ๓-๔.

๒) การช่วยเหลือตนเอง เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยึดเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่ง คือ ต้องพัฒนาให้ประชาชนในท้องถิ่นพึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยมีรัฐคอยให้การช่วยเหลือสนับสนุนในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน ตามโอกาสและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

๓) การคิดริเริ่มของประชาชน ในการทำงานกับประชาชนต้องยึดหลักการที่ว่า ความคิดริเริ่มต้องมาจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งต้องใช้วิถีแห่งประชาธิปไตย และหาโอกาสกระตุ้นให้การศึกษาให้ประชาชนเกิดความคิด และแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น หมู่บ้าน ตำบล

๔) ความต้องการของชุมชน การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต้องให้ประชาชนและองค์กรประชาชนคิดและตัดสินใจบนพื้นฐานความต้องการของท้องถิ่นเอง เพื่อให้เกิดความคิดที่ว่างงานเป็นของประชาชนและจะช่วยกันดูแลรักษาต่อไป

๕) การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นถือเป็นกระบวนการให้การศึกษาภาคชีวิตแก่ประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคน พัฒนาท้องถิ่น การให้การศึกษาต้องให้การศึกษาอย่างต่อเนื่องกันไป ครอบคลุมถึงดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน

“คน” มีศักยภาพ สามารถพัฒนาตนเองและชุมชนท้องถิ่นได้

“ชุมชน” มีองค์ความรู้และภูมิปัญญาเพียงพอที่สามารถนำมาใช้พัฒนาตนเองได้

“วิถีคิด การตัดสินใจ” หาทางออกในการแก้ไขปัญหา โดยไม่ถูกจำกัดด้วยเกณฑ์จากภายนอกเท่านั้น ขึ้นอยู่กับความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ในห้วงเวลา/สถานการณ์ของชุมชน

สนธยา พลศรี ได้ให้แนวคิดการพัฒนาชุมชน ไว้ดังนี้

๑) คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน ในการพัฒนาชุมชนต้องเชื่อมั่นและศรัทธาของมนุษย์ เพราะมนุษย์สามารถพัฒนาตนเองและชุมชนจนมีมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๒) การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมแสดงแนวคิด ร่วมปฏิบัติและรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้การพัฒนาชุมชนเป็นหน้าที่ของประชาชนเพราะการพัฒนาเป็นของประชาชน เพื่อประชาชน โดยประชาชน เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและสังคม

๓) การช่วยเหลือตัวเองและชุมชน ในการพัฒนาเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนให้สามารถพัฒนาตัวเองและชุมชน การขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน ต้องเป็นสิ่งที่เกินขีดความสามารถของประชาชนในชุมชน

๔) การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาย่อมเกิดประโยชน์แก่ชุมชน โดยการใช้ทรัพยากรในชุมชน เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่มีอยู่ใน

ชุมชนของตนเอง โดยไม่หวังพึ่งพาจากภายนอกชุมชน เพราะชุมชนอื่นๆ ก็ต้องมีการนําทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนเช่นกัน และเป็นการผลักดันเพื่อปลูกจิตสำนึกการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนของตน

๕) การริเริ่มของประชาชนในชุมชน การพัฒนาเป็นสิทธิเสรีภาพของคนในการพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการพัฒนาอย่างแท้จริง โดยประชาชนได้ริเริ่มในการจัดการโครงการต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนสามารถที่จะคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาของชุมชนตนเอง โดยมีหวังจะพึ่งพาอาศัยองค์กรจากรัฐหรือชุมชนภายนอก

๖) ชีตความสามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นพัฒนาคนและทรัพยากรในท้องถิ่น เพราะรัฐบาลมีความจำกัดด้านขีดความสามารถ ทั้งบุคลากร งบประมาณหรือทรัพยากร ส่วนขีดจำกัดของชุมชนในเรื่องความไม่พร้อมของคน และทรัพยากรไม่เพียงพอ

๗) การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนจาเป็นที่จะต้องมีการประสานงานในระหว่างชุมชนและรัฐบาลเพื่อจะให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ โดยไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบงานเพียงฝ่ายเดียว เพราะรัฐบาลและชุมชนต่างมีขีดจำกัดความสามารถในการพัฒนาที่แตกต่างกัน

๘) การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อมกัน หลายด้าน จะมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะการพัฒนาที่มีหลายกิจกรรมทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องสอดคล้องและเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อประหยัดแรงงาน งบประมาณ และเวลาที่ใช้ การพัฒนาจึงต้องประสานงานกันหลายด้าน ทั้งตัวบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ

๙) การสมดุลในการพัฒนา การพัฒนามีกิจกรรมต้องทำอยู่หลายด้านไม่ใช่มีเพียงกิจกรรมเดียว ทำให้การดำเนินการต้องเป็นไปพร้อมกันทุกด้าน ไม่ให้เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาด้วย

๑๐) การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชนมีลักษณะที่ทำให้การศึกษาแก่ประชาชนในชุมชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีลักษณะที่เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องต่อกิจกรรมของชุมชน เป็นวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เป็นโครงการที่มีแผนงานมุ่งเน้นความคิดของชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และเป็นขบวนการทางสังคมที่คอยกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวในการพัฒนาชุมชนตลอดเวลา^{๑๘}

^{๑๘} สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๔-๔๕.

๓.๑.๗ ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

รศ.ดร.เสนห์ จุ้ยโต อ่างโน สุเทพ เขาวลิต ได้ประมวลทฤษฎีการพัฒนาชุมชนไว้ดังนี้^{๑๙}

๑) ทฤษฎีการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ (community development as a process) หมายถึง การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบ มีขั้นตอนจากสถานการณ์หนึ่งไปยังอีกสถานการณ์หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ยึดมาตรการบางอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะเป็นหลักเกณฑ์ เช่น สถานการณ์แต่เดิมเคยมีบุคคลเพียงคนเดียวหรือสองคนเป็นผู้ตัดสินใจกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ประชาชนทั้งหมด สถานการณ์ต่อมาเป็นสถานการณ์ที่มีบุคคลหลายคนเป็นผู้ตัดสินใจ ตกลงใจดำเนินการเพื่อประโยชน์ของเขาเองจะเห็นได้ว่าจากขั้นตอนของการร่วมมือกันน้อยคนมาสู่สถานการณ์ร่วมมือกันมากขึ้น หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง จากสถานการณ์ซึ่งการระดมพลังกำลังทรัพยากรและผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดจากภายนอกท้องถิ่นเปลี่ยนเป็นประชาชนในท้องถิ่นดำเนินการเอง โดยใช้ทรัพยากรและกำลังคนจากท้องถิ่นนั้น จะเห็นว่ากรรมวิธีการพัฒนาชุมชนจึงเป็น กรรมวิธีที่มีแบบแผนและมีระบบที่จะช่วยให้บรรลุถึงความเชื่อมั่นและความศรัทธาเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไข ปัญหาชุมชนให้มากที่สุดตามความจำเป็นก่อนหลัง และตามแนวการปกครองแบบประชาธิปไตย

๒) ทฤษฎีการพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ (community development as a method) การพัฒนาชุมชน เป็นวิธีการ ที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทาง อย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะตามที่ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (change agent) จะกำหนดขึ้น ส่วนวิธีการอย่างอื่น เช่น การเปลี่ยนแปลงโดยกฎข้อบังคับทางการเงิน เช่น การให้รางวัล หรือ โดยการให้การศึกษ ซึ่งอาจจะเป็นเพียงวิธีการที่จะช่วยวิธีการพัฒนาชุมชนให้ดำเนินไปตามกรรมวิธี เป็นขั้นๆ ซึ่งทำให้ผู้มีเจตจำนงใช้วิธีการนี้ ไม่ว่าจะป็นรัฐบาลกลาง เอกชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถบริหาร ดำเนินงานต่อไปจนสำเร็จ กรรมวิธี ซึ่งกำหนดวัตถุประสงค์เป็นพิเศษ เช่น การพัฒนาชุมชนในประเทศไทย ก็เป็น วิธีการอันหนึ่งของรัฐที่จะขจัดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐ และประชาชนต่อประชาชนและส่งเสริมการครองชีพของชาวชนบท ทั้งนี้ ก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และมาตรการของผู้ที่จะวินิจฉัยในการดำเนินงาน ดังนั้นใน เรื่องนี้จึงย้าถึงเรื่องจุดหมายปลายทาง

๓) ทฤษฎีการพัฒนาชุมชนเป็นแผนงาน โครงการ (community development as a program) การดำเนินงานนี้ จึงเริ่มต้นด้วยการวางระเบียบแบบแผนและรายละเอียดต่างๆ ซึ่งระบุถึงกิจกรรม หากมีการ ดำเนินงานตามระเบียบการหรือรายละเอียดไว้แล้ว ก็ถือได้ว่า กิจกรรมต่างๆ นั้นได้ทำสำเร็จไปด้วย หากแผนงาน โครงการจัดทำเป็นพิธีการมาก เช่น แผนงานโครงการ ๕ ปี จุดเน้นที่สำคัญ ก็คือ เน้นที่แผนงานโครงการยิ่งกว่า ที่จะพิจารณาว่า มีอะไรเกิดขึ้นกับประชาชน ซึ่งเป็นตัวสำคัญที่เกี่ยวข้องกับแผนงานโครงการนั้น

^{๑๙} รศ.ดร.เสนห์ จุ้ยโต, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการบริหารจัดการชุมชน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๘.

แผนงาน โครงการพัฒนาชุมชนจะปรากฏออกมาในรูปกิจกรรมในลักษณะพิเศษของงาน เช่น โครงการสังคมสงเคราะห์ โครงการอนามัย โครงการพัฒนาการกิจกรรมสตรี เด็กและเยาวชน เป็นต้น ใน แนวคิดนี้ พิจารณาการพัฒนาชุมชนหนักไปในทางกิจกรรมเป็นเรื่อยๆ ไป

๔) ทฤษฎีการพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการ (community development as a movement) ในแนวคิดนี้ ถือว่า การพัฒนาชุมชน เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจที่เกิดขึ้นแก่ประชาชน กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหว ทางจิตใจในทางนิยมชมชอบ หรือไม่เห็นด้วย คือไม่เป็นกลาง ความเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจนี้ เพื่อให้บังเกิด ความก้าวหน้าเป็นเรื่องปรัชญาทางจิตใจ แต่มิใช่ความเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจากเราจะวัดความ เปลี่ยนแปลงทางวิธี วิทยาศาสตร์ไม่ได้ เราต้องวัดและศึกษาจากการยอมรับในเรื่องคุณค่า และวัตถุประสงค์ของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งแตกต่างกันออกไปตามระบบของการเมืองและสังคม การพัฒนาชุมชน ถือเป็นขบวนการ (movement) เพราะเป็นการสร้างสถาบันในด้านความคิด สร้างโครงสร้างขององค์การ ให้รู้จักยอมรับระเบียบการและผู้มีความรู้ทางวิชาการ ให้มาช่วยในสิ่งที่เหลือกำลังของตน ซึ่งเป็นการส่งเสริมความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาให้ดีขึ้น

๓.๒ แนวคิดการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธ

๓.๒.๑ ความหมายของการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า การพัฒนาสังคมไทยหรือพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องมีการพัฒนาคนก่อน เพื่อสร้างคนใหม่มีความเข้มแข็ง ๓ ประการ คือ

- ๑) ความเข้มแข็งทางพฤติกรรม ได้แก่ ความขยันขันแข็งจริงจังในการทำงาน
 - ๒) ความเข้มแข็งทางจิตใจ ได้แก่ การช่วยเหลือตนเอง ไม่รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก
 - ๓) ความเข้มแข็งทางปัญญา ได้แก่ ความพยายามทำด้วยตัวเอง ไขปัญญา เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาก่อให้เกิดภาวะผู้นำทางปัญญา ซึ่งเป็นผู้นำที่แท้จริงนั่นเอง
- เมื่อสร้างคนใหม่มีความเข้มแข็งแล้วก็จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้อีกทั้งยังส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการพัฒนา ดังนี้
- ๑) ถือหลักทำการให้สำเร็จด้วยความเพียรพยายาม ที่เรียกว่า “หลักกรรม”
 - ๒) ถือหลักเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้นเรื่อยๆ ทั้งทางพฤติกรรม ทางจิตใจ และทางปัญญา ที่เรียกว่า “ไตรสิกขา”
 - ๓) ถือหลักทำการทั้งหลายอย่างเร่งรัดไม่รอเวลาด้วยความไม่ประมาท ที่เรียกว่า “หลักอัปมาทะ”

๔) ถือกัณฑ์ทำตนให้เป็นที่พึ่งเพื่อพึ่งตนเองได้ และเป็นอิสระ ที่เรียกว่า “หลักอิสรภาพแห่งการพึ่งตนได้”^{๒๐}

๓.๒.๒ แนวคิดการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธ

พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญการพัฒนาชุมชนว่า ชนเหล่าใดสร้างอาราม (สวนไม้ดอกไม้) ปลูกหมุ่ไม้ สร้างสะพาน และชนเหล่าใดให้โรงน้ำเป็นทาน และบ่อน้ำทั้งบ้าน ที่พักอาศัย ชนเหล่านั้นย่อมมีบุญ เจริญในกาลทุกเมื่อ ทั้งกลางวันและกลางคืน ชนเหล่านั้นตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีล เป็นผู้ไปสวรรค์^{๒๑} เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการพัฒนาชุมชนยิ่งขึ้น จึงขอเสนอแนวคิดการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธ ดังนี้

๑) สังคหัตถ์ ๔^{๒๒} คือ หลักการสงเคราะห์เกื้อกูลซึ่งกันและกันในสังคมชุมชน ที่มีคนต่างระดับกันไม่ว่าจะเป็นด้านฐานะ ความเป็นอยู่ รูปแบบการดำเนินชีวิต ในสังคมหนึ่งย่อมจะต้องมีความบกพร่องและมีส่วนเกินทางด้านทรัพย์สินและเครื่องดำเนินชีวิตอยู่ไม่มากก็น้อย ดังนี้

๑.๑) ทาน การแบ่งปัน การให้ การช่วยเหลือเกื้อกูล การให้ความอนุเคราะห์ สงเคราะห์ตลอดจนความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่มีให้ต่อกัน

๑.๒) ปิยวาจา การพูดด้วยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน เป็นที่รักแก่ผู้ฟังหรือผู้ร่วมสนทนา เพื่อเกิดความสามัคคีปรองดองกัน เพื่อรักษาสमानน้ำใจไว้ ไม่พูดคำพูดที่นำมาซึ่งความแตกสามัคคีกันได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ต่อกัน

๑.๓) อัถถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ การกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นเมื่อผู้อื่นขอความช่วยเหลือ หรือ มิได้ขอความช่วยเหลือแต่มีจิตสาธารณะที่จะมอบสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือสังคม

๑.๔) สมานัตตตา การทำตนให้เป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย การอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น หรือการช่วยเหลือสังคมต้องเป็นผู้ที่มีความสม่ำเสมอ เสมอต้นเสมอปลาย

๒) ราชสังคหัตถ์ ๔^{๒๓} คือ สังคหัตถ์ของพระราชา ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน หลักการสงเคราะห์ประชาชนของนักปกครองมี ๔ ประการ ดังนี้

^{๒๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมกับไทย ในสถานการณ์ปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙-๓๑.

^{๒๑} แสง จันทร์งาม, พระพุทธศาสนาจากพระโอษฐ์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๘.

^{๒๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๖๗.

^{๒๓} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๓๕๑/๑๑๐.

๒.๑) สัสสมณะ เป็นการส่งเสริม สนับสนุนทางด้านการเกษตร พืชพรรณธัญญาหารให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ หรือท้องถิ่น ตามความต้องการของประชาชน ซึ่งสภาพบรรยากาศของแต่ละภูมิภาคจะรองรับพืชในการเพาะปลูกให้เจริญเติบโตแตกต่างกันแล้วแต่ชนิดที่ทนต่อสภาพหรือเหมาะกับสภาพอากาศแบบใด บางชนิดอาจจะชอบพื้นที่มีอากาศชื้น บางพื้นที่อาจจะไม่ชอบน้ำ บางชนิดเกิดในที่แล้งได้ ส่งเสริมให้ประชาชนได้เรียนรู้กับทฤษฎีเกษตรสมัยใหม่ การทำเกษตรแบบผสมผสาน บูรณาการทางด้านการเกษตรให้ประชาชนได้เรียนรู้ อยู่แบบพอเพียง สำหรับหน่วยงานภาครัฐก็มีการมอบทุนให้ประชาชนได้กู้ยืมเพื่อการเกษตร หรือให้หน่วยงานภาครัฐได้ทดลองการวิจัยเพื่อค้นหาสิ่งใหม่ๆ ที่สามารถนำมาพัฒนาทางด้านการเกษตรให้เกิดการพัฒนาและเหมาะสมกับความต้องการของประชาชน หาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำเกษตร การที่มีผู้บริหารที่เข้าใจบริหารงานโดยการส่งเสริมหรือกระจายพันธุ์พืชให้ประชาชนแต่ละภูมิภาคในประเทศที่มีความเหมาะสมแตกต่างกันอย่างแท้จริง ก็จะช่วยให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากองค์กรภาครัฐที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนการเกษตรทั้งพืชและสัตว์อย่างเต็มที่ ได้รับความเคารพเชื่อถือจากประชาชน ลักษณะการบริหารงานภาครัฐเช่นนี้ถือตรงกับลักษณะของการบริหารงานเชิงจริยธรรมที่ให้ความสำคัญและเอาใจใส่ต่อความต้องการของประชาชน

๒.๒) ปุริสเมธะ เป็นการส่งเสริมคนดี ให้มีความประพฤติดี มีกำลังใจ ที่จะช่วยเหลือยกย่องส่งเสริมคนดีต่อไปส่งเสริมคนดีมีความรู้ความสามารถให้ได้มีส่วนร่วมในการเข้ามาบริหารงานปฏิบัติงานในองค์กรภาครัฐดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยตามพันธกิจขององค์กรการบริหารที่มีผู้บริหารที่ดีจะสามารถนำพาองค์กรให้ปฏิบัติงานบรรลุผลได้ การจัดตำแหน่งผู้ปฏิบัติงานก็ควรจัดให้เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงาน เพื่อเกิดประสิทธิภาพในการทำงานมากยิ่งขึ้น เนื่องจากทักษะความสามารถของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน ในตำแหน่งการทำงานจึงมีคำว่าชำนาญ ชำนาญการ ชำนาญการพิเศษ ต้องเลือกคนที่มีความถนัดในการทำงาน ชำนาญงานเฉพาะด้านเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน

๒.๓) สัมมาปาสะ เป็นการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้ความเสมอภาคอย่างถ้วนถึงเพียงพอ ไม่เลือกปฏิบัติ เนื่องจากการทำงานมีการทำอย่างเต็มที่เพื่อให้งานสำเร็จ ผู้บริหารที่ดีควรใส่ใจดูแลผู้ปฏิบัติงานภายในองค์กรเสมือนครอบครัวเดียวกันจะทำให้เกิดองค์กรแห่งความสุข ผู้ปฏิบัติงานก็มีความสุข เนื่องจากการรักษาคนดีมีความสามารถไว้ในองค์กรเป็นสิ่งที่ยากยิ่งกว่าการสรรหาคูลากรมาใหม่ บุกลากรภายในองค์กรเป็นผู้ที่ผ่านการอบรม ผ่านประสบการณ์รูปแบบในการทำงานมาอย่างหลากหลาย เป็นทรัพยากรที่ผ่านการเจียรไนมาอย่างดี ผู้บริหารในองค์กรควรที่จะรักษาบุคลากรผู้ปฏิบัติงานเหล่านั้นเอาไว้ ควรใส่ใจดูแลหยิบยื่นมิตรภาพดีๆ ให้แก่กัน เมื่อคราวมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่ง หรือปรับเงินเดือนควรได้รับการให้ความสำคัญในการพิจารณาเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน เป็นการบริหารเสน่ห์ขององค์กร บริหารความสัมพันธ์ภายในองค์กรสร้างความเสมอภาค ความยุติธรรม ความสามัคคีภายในองค์กร

๒.๔) วาซิปายะ การใช้วาจา ให้สมควรแก่ฐานะให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อให้กำลังใจในการสื่อสารการทำงานเป็นการบริหารโดยผู้บริหารต้องรู้จักการบริหารตนเองด้วยการพูดจาสุภาพ ไม่พูดจาผิดสุภาพ ไม่พูดจากระทบกระทั่งทำร้ายผู้ปฏิบัติงาน เป็นคุณสมบัติที่ดีของผู้บริหาร รู้จักกล่าวทักทายปราศรัยกันระหว่างผู้บริหารและบุคลากร หรือประชาชนที่มาขอใช้บริการ ไม่ทะนงตนว่าตนเองเป็นผู้บริหารระดับสูง ลดมาณะความถือตัวให้เหมาะสมกับการเป็นองค์กรภาครัฐที่ต้องคอยให้บริการประชาชน^{๒๔}

๓) หลักพรหมวิหาร ๔^{๒๕} หลักธรรมนี้มุ่งการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข มีความรัก ความเมตตาต่อกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน จะนำมาซึ่งความสงบสุขในชุมชนและสังคม

๓.๑) เมตตา คือ ปทัฏฐฐานของการใช้เมตตาพรหมวิหารที่ถูกต้อง เพราะเมื่อใช้ไม่เหมาะสมย่อมนำให้เกิดโทษได้ เมื่อเป็นเช่น นี้การให้ความรัก ความปรารถนาดีแก่บุคคลใด การสร้างความพร้อมที่ถูกต้องคือการสร้างที่มีจุดเริ่มต้นที่ตัวเรานั้นเอง และเมื่อ บุคคลสามารถพัฒนาตนเองให้เต็มไปด้วยเมตตาแล้ว นั่นก็หมายความว่า บุคคลมีธรรมของผู้ใหญ่ ที่ใหญ่ในคุณงามความดี ซึ่งผู้ใหญ่ในที่นี้ ไม่ใช่ใหญ่อย่างเข้าใจกันอย่างสามัญ แต่ใหญ่อย่างประเสริฐ คือมีจิตใจกว้างขวาง หรือยิ่งใหญ่ด้วยคุณธรรม ความดีงาม และเมื่อมีการใช้ออกไป ย่อมก่อให้เกิดสันติสุข ความปรองดองความสามัคคี ความมีเอกภาพในสังคม

๓.๒) กรุณา คือ ความมีเอื้อเอื้อ อยากรจะช่วยเหลือ ปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข ปราศจากซึ่งความทุกข์แก่คนหรือ สรรพสัตว์ทั้งหลาย มีความสงสารเมื่อเห็นผู้อื่นประสบเคราะห์กรรม ทั้งผู้ปฏิบัติจะเต็มเปี่ยมไปด้วยความมีน้ำใจไมตรีต่อเพื่อน มนุษย์ด้วยการใช้กรุณา

๓.๓) มุทิตา คือ คุณงามความดี ความสำเร็จในด้านต่างๆ ของผู้อื่น พลอยยินดีเมื่อเขาได้รับความชมเชยโดยไม่มี ความ ริษยาแต่อย่างใด ปราศจากความอิจฉา เป็นลักษณะที่เต็มเปี่ยมไปด้วยไมตรีจิต ปรากฏผลเป็นรูปธรรม

๓.๔) อุเบกขา คือ ความวางเฉย ไม่ยินร้าย ยินดีตามความรู้สึก และเป็นความวางเฉย อย่างเป็นกลาง ความยุติธรรม ความ เที่ยงธรรม ซึ่งจะต้องปฏิบัติให้ได้อย่างสม่ำเสมอ ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจนทำให้อีกฝ่ายได้รับความเดือดร้อน เช่นนี้ ถือว่า เป็นการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม^{๒๖}

^{๒๔}บุศรา โพธิสุข, “การบริหารเชิงจริยธรรมในองค์กรรัฐตามแนวพุทธศาสนา”, รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ การบริหารการพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร ประจำปี ๒๕๕๙, (คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๙), หน้า ๑๙๓ – ๑๙๔.

^{๒๕}อง.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๙๒/๓๑๙.

^{๒๖}พระครูปลัดไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ), “พรหมวิหาร : ธรรมแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งของสังคมไทย”, วารสารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๗): ๖๓

๔) อริยสัจ ๔^{๒๗} ธรรมข้อนี้ในการพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องใช้เพื่อการศึกษาหาสาเหตุของปัญหา อุปสรรค หรือความต้องการของชุมชน เพื่อให้ทราบเป้าหมายในการพัฒนาที่ชัดเจน พัฒนาได้ ถูกจุดซึ่งสามารถนำเอาหลักอริยสัจ ๔ ประการมาใช้แก้ปัญหาได้ดังนี้

๔.๑) ทุกข์ คือ การทำให้รู้จักตัวความทุกข์ก่อนว่าได้แก่อะไร ความทุกข์นั้นมี ๓ ชนิด คือทุกข์ประจำได้แก่ความเกิด ความแก่ ความตาย ทุกข์จร ได้แก่ความโศก ความคร่ำ ครวญ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ความคับแค้น ประจวบกับอารมณ์ไม่เป็นที่รัก พลัดพราก จากอารมณ์อันเป็นที่รักปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้น ทุกข์รวบยอด ได้แก่ ชั้นที่ ๕ คือ ร่างกาย จิตใจที่เรายึดถือ ซึ่งแบ่งออกเป็นส่วนต่าง ๆ ๕ ส่วน เป็นเรื่องของกาย ๑ ส่วน เป็นเรื่องของจิตใจ ๔ ส่วน ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

๔.๒) สมุทัย คือ รู้จักต้นเหตุของความทุกข์ว่าได้แก่อะไร คนโดยมากอยากจะดับความทุกข์หรือแก้ความทุกข์ แต่แทนที่จะแก้ต้นเหตุกลับไปป่วนวายอยู่ที่ตัวความทุกข์อันเป็นผล จึงแก้ไม่ได้ ทางพระพุทธศาสนาจึงชี้ไปที่ความทะยานอยาก ๓ ประการว่าเป็นต้นเหตุให้เกิดทุกข์ คือความทะยานอยากในกาม เรียกว่า กามตัณหา ความทะยานอยากเป็นนั่นเป็นนี่ เรียกว่า ภวตัณหา ความทะยานอยากไม่เป็นนั่นเป็นนี่ คือให้พ้นไปให้สูญไป เรียกว่า วิภวตัณหา

๔.๓) นิโรธ คือ ให้รู้จักความดับทุกข์ ว่าได้แก่อะไร ซึ่งทางพระพุทธศาสนาชี้แจงว่าการดับทุกข์นั้นไม่ใช่ดับผล ต้องดับเหตุ ผลจึงจะดับไปด้วย ถ้าดับแต่ผลเหตุยังอยู่ ทุกข์ก็จะต้องเกิดอีก เพราะฉะนั้นการดับความทุกข์ในที่นี้จึงได้แก่ กับความทะยานอยากทั้ง ๓ นั้น ได้โดยเด็ดขาด ที่ว่าต้องดับได้โดยเด็ดขาดนั้น หมายถึงดับโดยสมบูรณ์ ถ้าดับได้น้อยทุกข์ก็ยังมีเหลือ อยู่ ตามความมาน้อยของความทะยานอยากที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์นั้น

๔.๔) มรรค คือ ให้รู้จักว่า ความดับทุกข์นั้นจะเกิดขึ้นลอย ๆ ไม่ได้ จะต้องมีย่อ ปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ย่อปฏิบัตินั้นเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา (ข้อปฏิบัติสายกลาง) หรือเรียกว่า อริยมรรค (ทางอันประเสริฐ) บ้าง มีองค์ ๘ ประการ ซึ่งอาจจะย่อสั้น ๆ ลงเป็น ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นต้น^{๒๘}

๕) พละ ๕^{๒๙} คือ เป็นหลักธรรมที่สร้างให้สังคม ชุมชนมีความเข้มแข็งจนถึงระดับรากหญ้า มีทั้งหมด ๕ ประการ ประกอบไปด้วย

๕.๑) ศรัทธา หลักความเชื่อ ความเชื่อมั่นที่จะสามารถพัฒนาก้าวหน้า หรือเชื่อว่า จะต้องประสบผลสำเร็จอย่างแน่นอน

^{๒๗} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๐๐/๓๒๙.

^{๒๘} จรูญโรจน์ ปาโส, “การประยุกต์ใช้พุทธธรรมกับการทำกิจกรรมในชุมชนของพระสงฆ์กลุ่มเสขิยธรรม”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓

^{๒๙} ที่.ปา. ๑๑/๓๐๐/๒๕๒.

๕.๒) ศील หลักความเป็นปกติ หรือความเป็นธรรมชาติที่เป็นระเบียบของสังคมชุมชน ที่เมืองปฏิบัติแล้วย่อมจะสามารถทำให้สังคมสงบร่มเย็น หนักแน่นได้

๕.๓) วิริยะ หลักความมั่น หรือเพียรพยายาม มุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จตามความ ประสงค์

๕.๔) สมာธิ หลักธรรมข้อนี้เป็นการรวบรวม พิจารณาประเด็นปัญหาต่าง ๆ จนทำให้ ตกตะกอนและนำมาใช้งานได้อย่างเต็มที่

๕.๕) ปัญญา เป็นการสร้างพลังอย่างหนึ่ง เมื่อใครมีสติปัญญามากกว่าย่อมมีอำนาจ ในสังคมชุมชน โดยเฉพาะผู้นำ

หลักธรรมข้อนี้ใช้เพื่อพัฒนาสังคม หรือช่วยสงเคราะห์คนในชุมชน องค์กร ประเทศชาติ หากไม่มีการเกื้อกูลแก่กันและกันประเทศชาติย่อมวุ่นวายไม่มีที่สิ้นสุดเพราะคนมีความลำบากในการ แสวงหาปัจจัยพื้นฐานของชีวิต ประกอบไปด้วย^{๓๐}

๖) อปริหานิยธรรม ๗^{๓๑} ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม, เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่าย เดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง พระพุทธองค์ได้ตรัสกับกษัตริย์วัชชีอยู่ในวัชชีอปริหานิย ธรรม ดังนี้^{๓๒}

๖.๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

๖.๒) พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุมพร้อมเพรียงกันกระทำกิจอัน พึงกระทำ

๖.๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ ถือ ปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม

๖.๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ชนชาววัชชีเคารพนับถือท่านเหล่านั้นเห็นถ้อยคำของท่าน เป็น สิ่งอันรับฟัง

๖.๕) บรรดากุลสตรีกุลมารีทั้งหลายให้อยู่ดีโดยไม่ถูกข่มเหงหรืออุดูคร่าชื่นใจ

๖.๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่างๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลายทั้งภายใน และภายนอกไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์ เหล่านั้น เสื่อมทรามไป

^{๓๐} คนอง ว่างฝายแก้ว, “การพัฒนาชุมชนและสังคม...ตามวิถีพุทธ”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/504164> [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

^{๓๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๗๐/๙๐.

^{๓๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๑ - ๒๑๒.

๖.๗) จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้ กิน ความกว้าง หมายถึง บรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่าขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่ได้มาพึงมาสู่แว่นแคว้นที่แล้วพึงอยู่ในแว่นแคว้นโดยผาสุก

๗) อัตถะประโยชน์^{๓๓๓} หมวตธรรมข้อนี้ยึดประโยชน์เพื่อตนเองอันเป็นประโยชน์ส่วนบุคคล ประโยชน์เพื่อผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย หรือประโยชน์โดยส่วนรวม

๗.๑) อัตตัตถะ ประโยชน์เพื่อตน

๗.๒) ปรัตถะ ประโยชน์เพื่อผู้อื่น

๗.๓) อุกยัตถะ ประโยชน์เพื่อทั้งสอง

สรุปการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธ เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับงานพัฒนาชุมชน เนื่องจากหลักธรรมหลายหมวดมีความเหมาะสมกับการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ หลักธรรมจึงเข้าไปช่วยประสานความสัมพันธ์ของผู้ทำงานพัฒนาชุมชนให้สำเร็จราบรื่น มีความสอดคล้องกันเนื่องจากผู้ที่ทำงานพัฒนาชุมชนคือผู้ที่มีใจรักในงานอาสา เพื่อพัฒนาสาธารณะสงเคราะห์ สาธารณะประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ที่ต้องการและแก้ไขปัญหา

๓.๓ รูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย

การที่จะดำเนินการสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้บรรลุผลได้นั้น ย่อมมีเทคนิคในการพัฒนา เช่นเดียวกับการพัฒนาชุมชน ย่อมมีรูปแบบในการพัฒนาชุมชนที่ชัดเจนถึงจะทำให้งานสำเร็จลงได้ ครูบาศรีวิชัยเป็นนักพัฒนาชุมชนรูปหนึ่งที่มีรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่ชัดเจน เด่นชัด ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ชัดด้วยผลงานของท่านเองในการพัฒนาชุมชนให้สำเร็จ ผู้ทำวิทยานิพนธ์สามารถสังเคราะห์และถอดรูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลดังนี้

๓.๓.๑ การสร้างศรัทธา

ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ ความเชื่อที่เกิดจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีผลต่อการกระทำสิ่งหนึ่ง การสร้างศรัทธาเป็นสิ่งที่ไม่ง่ายนัก และต้องใช้เวลาานพอสมควร ขณะเดียวกัน การทำลายศรัทธาย่อมเกิดขึ้นง่ายมาก และใช้เวลาสั้นอย่างไรก็ดีการสร้างศรัทธานั้นว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเข้าถึงประชาชน^{๓๓๔}

^{๓๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์, พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พลิศัมย์, ๒๕๕๘), หน้า ๕๓๘.

^{๓๓๔} รศ.ดร.วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร: โฟร์เพช, ๒๕๕๑), หน้า ๒๖๒.

๑) ความศรัทธาต้นบุญในตัวของครูบาศรีวิชัย

ความเชื่อความศรัทธานำพามนุษย์ข้ามผ่านเวลามานานแค่ไหนหลายร้อยหลายพันปีความเชื่อความศรัทธายังถูกส่งต่อถ่ายทอด ศรัทธาข้ามผ่านเส้นพรมแดน ข้ามพันเชื้อชาติและวัฒนธรรม ศรัทธาได้ปรับเปลี่ยนตัวเองตามยุคสมัย เพื่อดำรงไว้ซึ่งหลักยึดในหมู่ชนอันเกาะเกี่ยวกันไว้ด้วยจารีตประเพณีและวัฒนธรรม เมื่อโลกหมุนสภาวะการณ์ต่างๆ ไม่เคยหยุดนิ่ง “ผู้นำศรัทธา” คือผู้ที่ป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้ปลุกเร้าให้ศรัทธา ความเชื่อ วิถีปฏิบัติ อันเป็นอัตลักษณ์ของหมู่ชนยังคงอยู่ ไม่สูญหายไปกับกาลเวลาไม่ว่าจะเป็นที่ใด ทุกยุคสมัย ในทุกหมู่ชนมีผู้นำความเชื่อความศรัทธาเกิดขึ้น ครูบาเจ้าศรีวิชัย ผู้ได้ชื่อว่าเป็น “ต้นบุญแห่งล้านนา” ผู้นำพาชาวบ้านบุกเบิกสร้างทางขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ การเผยแพร่พุทธศาสนาและการบูรณะวัดวา ศาสนสถาน การย่ำเท้าเข้าสู่ห้วยลึกดอยสูงสั่งสอนชาวบ้านชนเผ่า ด้วยวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดทำให้ชาวบ้านทั้งบนดอยและในเมือง รวมไปถึงชนเผ่าในเมียนมาเลื่อมใสศรัทธาครูบา^{๓๕} ในฐานะที่ท่านเป็นพระนักปฏิบัติท่านก็ปฏิบัติ ในฐานะที่ท่านเป็นลูกพระพุทธรเจ้า สมณะศากยบุตรปฏิบัติตนเป็นภิกษุที่ทรงปฏิปทาน่าเลื่อมใส สิ่งที่ทำให้ท่านเป็นครูบาที่เรารู้จักก็คือนอกจากจะปฏิบัติในฐานะเป็นพระภิกษุธรรมดา อุดมการณ์ของท่านปรารถนาความเป็นพระพุทธรเจ้า เพราะการทำงานของท่านเป็นแบบพระโพธิสัตว์ เพราะปฏิบัติตนเป็นแบบพระโพธิสัตว์ จะต้องทุ่มเท อุทิศเสียสละในการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนเพื่อรักษาอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาโดยไม่จำกัดเฉพาะในพื้นที่ของตัวหรือในวัดของตัว นี่คือการปฏิบัติตนของท่านในฐานะเป็นภิกษุปฏิบัติตนสมควรกับสมณะภาวะ นำเคารพน่าเลื่อมใส นำศรัทธา ไปไหนคนก็กราบไหว้จนได้รับการเรียกขานว่า “ครูบาศรีธรรม”^{๓๖} ครูบาอธิฐานจิตเป็นพระพุทธรเจ้าตนหนึ่งในอนาคตกาล เพราะคุณลักษณะของครูบาแล้ว ครูบาทำความดีโดยไม่หวังผลตอบแทน สร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ หมายถึง ไปช่วยบูรณปฏิสังขรณ์สิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ที่ได้ขาดการดูแลจากชุมชนต่างๆ หรือวาร์กร้างว่างปาวไป และคนทั้งหลายก็เกิดความศรัทธา^{๓๗} ทุกคนเชื่อมั่นมีศรัทธาต่อท่านว่าได้ทำงานกับท่านแล้วได้บุญมาก และท่านทำจริงๆ ผลงานเป็นที่ประจักษ์คือความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อครูบา ต่อผลงานของท่านด้วย และสำคัญที่สุดก็คือเชื่อว่าครูบาเป็นผู้ที่ทำให้เขาได้ไปใกล้ความสุขมากยิ่งขึ้น ใกล้สู่พระนิพพาน สวรรค์สมบัติ มนุษย์สมบัติ^{๓๘} ประชาชนในยุคหนึ่ง จึงเลื่อมใสศรัทธาความเป็นต้นบุญของครูบาศรีวิชัยอย่างยิ่ง

สแตนลีย์ ทัมบายท์ อธิบายแรงดึงดูดที่ทำให้ครูบาศรีวิชัย มีผู้เคารพนับถือและผู้ติดตามเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีภาพ ลักษณะของการเป็นศูนย์รวมการทำบุญหรืออนุบุญ เป็นผู้มีบุญบารมีเฉกเช่นพระโพธิสัตว์ที่สามารถหยั่งรู้ความคิดของคนอื่นได้ และมีอำนาจวิเศษเหนือธรรมชาติ

^{๓๕} ขวัญเรียม จิตอารีย์ อ้างใน “ผู้นำ” และ “ศรัทธา” จะนำพาเราไปสู่ไหน, : ๖.

^{๓๖} สัมภาษณ์ ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๓๘} สัมภาษณ์ ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

ซิกฮาร์ ทานาเบ อธิบายปัจจัยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูบาศรีวิชัยและผู้ที่เคารพนับถือโดยเชื่อมโยงกับโลกทัศน์ดั้งเดิมของผู้คนในแถบนี้ที่มีความเชื่อเรื่องตนบุญ ซึ่งมีความซอมนับกับแนวคิดเรื่องพระศรีอารีย์และการมาจุติของพระยาธรรมในล้านนา หากแต่แนวทางที่นำโดยตนบุญนี้จะมีลักษณะที่มุ่งเน้นกิจกรรมในโลกนี้มากกว่าถอยห่างจากโลก ทั้งการสร้างแผ่นดินของพระพุทธเจ้าตามคติจักรวาลวิทยาทางพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นจริงในโลกนี้ ดังนั้นในด้านหนึ่งตนบุญจึงแสดงบทบาทของกษัตริย์ผู้ปกครองตามอุดมคติแทนที่กษัตริย์ล้านนาที่ถูกยกเลิกไป พร้อมๆ กับการฟื้นฟูธรรมเนียมปฏิบัติแบบพุทธจารีตล้านนา

ในกรณีของผู้ติดตามในขบวนการครูบาศรีวิชัยที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงนั้น ชาวกะเหรี่ยงจะมีความบทบาทมากที่สุด และน่าจะเป็นที่มาของความเคารพนับถือในฐานะ “ตนิเศช” เนื่องจากเชื่อมโยงความเชื่อเรื่องพระศรีอารีย์ของชาวกะเหรี่ยงกับความเชื่อดั้งเดิมบางอย่างของชนเผ่า ครูบาศรีวิชัยจึงเป็นทั้งผู้วิเศษที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ และยังเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือพวกเขาในยามที่ประสบปัญหาเดือดร้อนในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ในสายตาของชาวบ้านทั่วไปโดยเฉพาะชาวกะเหรี่ยง ในฐานะของครูบาศรีวิชัยจึงเปรียบได้กับเทวดาองค์หนึ่งนอกจากนี้ในบริบททางประวัติศาสตร์ คนที่ราบมักมองชาวเขาว่าเป็นพวกนอกศาสนา ดังนั้น การที่กลุ่มคนเหล่านี้หันมายอมรับครูบาศรีวิชัย จึงทำให้กลุ่มชาวพื้นเมืองอื่นๆ เริ่มหันมาสนใจครูบาศรีวิชัยและยอมรับบารมีของท่านมากขึ้น และทำให้ชื่อเสียงของครูบาศรีวิชัยจาก “ตนิเศช” ของกลุ่มชาวเขาพัฒนาสู่การยอมรับในระดับของสงฆ์และฆราวาสโดยทั่วไปในเขตพื้นที่ใกล้เคียง และถูกยกย่องในบั้นปลายว่าเป็น “ตนบุญแห่งล้านนา”^{๓๙}

๒) ศรัทธาจากวัตรปฏิบัติ

ท่านครูบาปฏิบัติ ตามแนวของพระสงฆ์เถรวาทเชียงใหม่ผสมกับนิกายยอง ซึ่งบางอย่างต่างจากนิกายอื่นๆ เช่น การนุ่งห่มที่เรียกว่า กุมผ้าแบบรดอก สวมหมวก(ว่อม) แขนวลูกประคำ ถือไม้เท้าและพัด ซึ่งยึดธรรมเนียมมาจากวัดดอยแต สืบวิถีการนี้มาจากลังกา^{๔๐} ซึ่งท่านได้ไปศึกษากัมมัฏฐานและวิชาอาคมกับครูบาอุปละ วัดดอยแต อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน ต่อมาได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์ของครูบาวัดดอยคำด้วย และอีกท่านหนึ่งที่ถือว่าเป็นครูของครูบาศรีวิชัยคือ ครูบาสมณะ วัดบ้านโฮ้งหลวง ซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ของท่าน ครูบาศรีวิชัยรับการศึกษาจากครูบาอุปละ วัดดอยแตเป็นเวลา ๑ ปี แล้วจึงเดินทางกลับมาวัดบ้านปาง

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระศรีวิชัยอย่างเคร่งครัด ทำให้ท่านนี้กระจายลือไปทั่วชนบท บรรดาชาวบ้านเมื่อทราบข่าวก็ปรารถนาที่จะได้ชมบุญบารมีของท่านสักครั้ง เมื่อได้เห็นการ

^{๓๙} พิสิษฐ์ นาสี อ่างใน “ขบวนการครูบาในภาคเหนือของไทยผู้ติดตาม กลุ่มชาติพันธุ์ และความสัมพันธ์ สื่อแนวราบจากชุมชนบนพื้นที่สูง”, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๖ (เมษายน ๒๕๖๑): ๘.

^{๔๐} พระมหาสง่า ธีรสิโร, ประวัติ ปฏิปทา ครูบาศรีวิชัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/๓๗๕๘๒๑> [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

บำเพ็ญตนปฏิบัติธรรม ของพระศรีวิชัยที่เคร่งครัดก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธายิ่งขึ้นอีก ต่างพากันพูดถึงด้วยความเคารพ จากปากหนึ่งไปสู่ปากหนึ่ง ผู้ที่เลื่อมใสได้นำวัตถุปัจจัยไปถวาย วัตถุปัจจัยก็เพิ่มขึ้น ทุกที่จนเหลือกินเหลือใช้ ผู้ที่นิยมท่านก็อาศัยวัดเป็นที่กินอยู่หลับนอนก็มี ผู้ที่เคยประพฤติชั่วก็อยากกลับตัวใหม่ให้เป็นคนดี วัดจึงแน่นขนัดไปด้วยประชาชนผู้ใฝ่บุญ ชื่อของพระศรีวิชัยแผ่ขยายออกไปทุกที่ บรรดาพวกชาวเขา อีโก้ กะเหรี่ยง ย่างขาว และมูเซอผู้ซึ่งเคยนับถือภูตผี ก็พากันมาหาพระศรีวิชัย เมื่อท่านได้สอนหลักพุทธธรรม พวกชาวเขาทั้งหลายก็เกิดความเลื่อมใสทั้งความเชื่อถือเดิมหันมานับถือพระพุทธศาสนาด้วยความเต็มใจ ยังความแปลกประหลาดใจให้แก่ชาวบ้านปางเป็นยิ่งนัก ชาวนี้ได้แพร่กระจายออกไปจนถึงเมืองลำพูน และนครเชียงใหม่^{๔๑} ปีเตอร์ อินตัน ชาร์เลส เคย์ส และสแตนเลย์ ทัมเบีย กล่าวว่า ครูบาศรีวิชัยคือผู้สืบทอดธรรมเนียมพุทธแบบดั้งเดิมของพื้นที่เขตวัฒนธรรมล้านนา โดยเน้นการศึกษาพระธรรมจากการฝึกฝนนั่งสมาธิมากกว่าการศึกษาจากข้อเขียน ในช่วงแรกๆ ของชีวิตในสมณะเพศ ครูบาศรีวิชัยได้สร้างวัดที่บ้านเกิดของท่านเพื่อเป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติกรรมฐานซึ่งเป็นไปในทางเดียวกับธรรมเนียมพระป่า การใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ฉ้นวันละหนึ่งมื้อ และละจากการเคี้ยวหรือสูบใบยา หมากและเมี่ยง ดังนั้น ด้านหนึ่ง ชื่อเสียงของครูบาศรีวิชัยจึงมาจากการบำเพ็ญตบะอย่างเคร่งครัด การใช้ชีวิตอย่างสมถะ ฉ้นมังสวิวัติ และปฏิบัติเฉกเช่นพระมหากัสสะปะเถระ ผู้เป็นต้นแบบของการปฏิบัติดุจดั่งอย่างเข้มงวด โดย ทัมเบซ ชี้ให้เห็นว่าด้านหนึ่งของชีวิตประวัติของครูบาศรีวิชัยนั้น แสดงให้เห็นถึงความพยายามจะรวมท่านเข้ากับธรรมเนียมพระป่าและการปฏิบัติแนวกรรมฐาน^{๔๒}

ครูบาศรีวิชัยเป็นผู้มีศีลจารวัตรทั้งดงามและเคร่งครัด โดยที่ท่านงดการเสพ หมาก เมี่ยง บุหรี่ โดยสิ้นเชิง ท่านงดฉ้นเนื้อสัตว์ตั้งแต่เมื่ออายุได้ ๒๖ ปี และฉ้นอาหารเพียงมื้อเดียว^{๔๓} ซึ่งมักเป็นผักต้มใส่เกลือกับพริกไทเล็กน้อย บางทีก็ไม่ฉ้นข้าวทั้ง ๕ เดือน คงฉ้นเฉพาะลูกไม้ห้วมันเท่านั้น นอกจากนี้ท่านยังงดฉ้นผักตามวันทั้ง ๗ คือ

- ๒.๑) วันอาทิตย์ไม่ฉ้นผักแพง
- ๒.๒) วันจันทร์ ไม่ฉ้นแตงโมและแตงกวา
- ๒.๓) วันอังคาร ไม่ฉ้นมะเขือ
- ๒.๔) วันพุธ ไม่ฉ้นใบแมงลัก

^{๔๑}จรัส โฆษณานันท, ตามรอยพระครูเจ้าศรีวิชัยและพระครูบาขาวปี นักบุญแห่งล้านนา, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด มีเดีย เพรส, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖.

^{๔๒}พิสิษฐ์ นาสี อ่างใน “ขบวนการครูบาในภาคเหนือของไทยผู้ติดตาม กลุ่มชาติพันธุ์ และความสัมพันธ์ สื่อแนวราบจากชุมชนบนพื้นที่สูง”, หน้า ๖ – ๗.

^{๔๓}สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุดุริฎุชยวรมหาวิหาร, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๒.

๒.๕) วันพฤษหมาสดี ไม่ฉันกล้วย

๒.๖) วันศุกร์ไม่ฉันเทา (อ่าน "เทา" สาหร่ายน้ำจืดคล้ายเส้นผมสีเขียวชนิดหนึ่ง)

๒.๗) วันเสาร์ ไม่ฉันบอน

นอกจากนี้ผักที่ท่านจะไม่ฉันเลยคือ ผักบุง ผักปลอด ผักเปลว ผักหมากขี้กา ผักจิกและ ผักเหือด-ผักฮี้ (ใบไม้เลียบอ่อน) โดยท่านให้เหตุผลว่า ถ้าพระภิกษุสามเณรรูปใดได้ การบำเพ็ญ ก็มีภูมิจิตใจจะเจริญก้าวหน้า ผิวพรรณจะเปล่งปลั่ง ธาตุทั้ง ๔ จะเป็นปกติ ถ้าชาวบ้านงดเว้นแล้วจะทำให้การถือศีลภาวนาคมนัดนัก

๓) ศรัทธาจากการพนมมตินช็อกกล่าวหา

การที่ท่านครูบาศรีวิชัยต้องอธิกรณ์ ซึ่งระเบียบการปกครองสงฆ์ตามจารีตเดิมของ ล้านนา นั้นให้ความสำคัญแก่ระบบหมวดอุโบสถ หรือ ระบบหัวหมวดวัด การปกครองก็เป็นไปใน ระบบพระอุปัชฌาย์อาจารย์กับศิษย์ ซึ่งพระอุปัชฌาย์รูปหนึ่งจะมีวัดขึ้นอยู่ในการดูแลจำนวนหนึ่ง เรียกว่าเจ้าหมวดอุโบสถโดยคัดเลือกจากพระที่มีผู้เคารพนับถือและได้รับการยกย่องว่าเป็น ครูบา ซึ่งหมายถึง พระภิกษุที่ได้รับความยกย่องอย่างสูง ดังนั้นครูบาศรีวิชัยซึ่งมีชื่อเสียงอยู่ในขณะนั้น จึงอยู่ในตำแหน่งหัวหมวดพระอุปัชฌาย์ โดยฐานะเช่นนี้ ครูบาศรีวิชัยจึงมีสิทธิ์ตามจารีตท้องถิ่นที่จะ บวชกุลบุตรได้ ทำให้ครูบาศรีวิชัยจึงมีลูกศิษย์จำนวนมาก และลูกศิษย์เหล่านี้ก็ได้เป็นฐานกำลังที่สำคัญของครูบาศรีวิชัยในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาและกิจการมสาธารณประโยชน์^{๔๔} รวมถึงกรณีการต้องอธิกรณ์ในระยะหลังอีกหลายครั้ง แต่เมื่อได้รับการไต่สวนแล้วพบว่าครูบาศรีวิชัย เป็นผู้บริสุทธิ์ทุกกรณีทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวครูบามากยิ่งขึ้น

๔) ศรัทธาจากเจ้าสัจ

การที่ประชาชนมีความต้องการ บูรณปฏิสังขรณ์ สร้างศาสนสถาน สร้างสาธารณประโยชน์ ครูบาเจ้าศรีวิชัยท่านรับปากว่าจะทำและทำจนสำเร็จ ประชาชนจึงให้ความเคารพศรัทธาท่าน ดังจะเห็นได้จากท่านเดินทางไปไหนแห่งใดก็มีศรัทธาสาธุชนเคารพศรัทธา^{๔๕} จากที่ได้จุดธูปไปทั่วแผ่นดินล้านนาได้พบเห็นโบราณสถานสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มืองแผ่นดินล้านนา เก่าแก่ทรุดโทรมลงเป็นอันมาก จึงได้ร่วมกับศรัทธาสาธุชนบูรณปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมวัดวาอาราม โบราณสถานทั่วแผ่นดินล้านนาไม่อาจจะนับได้ อาทิ บริเวณหน้าวิหารหลวงและพระบรมธาตุ วัดพระธาตุหริภุญชัย (พ.ศ. ๒๔๖๓) หลังจากกลับจากกรุงเทพฯ แล้วไปบูรณะพระเจดีย์ พระธาตุอุยเก็ง อำเภอฮอด (พ.ศ. ๒๔๖๔) สร้างวิหารวัดศรีโคมคำพระเจ้าตนหลวง จังหวัดพะเยา (พ.ศ. ๒๔๖๕)

^{๔๔} ลานธรรมจักร, ครูบาเจ้าศรีวิชัย สิริวิชัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.dhammadjak.net/forums/viewtopic.php?f=๑๓&t=๒๒๕๓> [๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐].

^{๔๕} สัมภาษณ์ ดร.พิสิษฐ โครตสุโพธิ์, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

บูรณะพระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย บูรณะพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ (พ.ศ. ๒๔๖๖) วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๔๖๗) สร้างธาตุและบันไดนาค วัดบ้านปางพระธาตุเกตุสร้อยแก่น้ำปิง (พ.ศ. ๒๔๖๘) รวบรวมพระไตรปิฎกฉบับอักษรล้านนาจำนวน ๕,๔๐๘ ผูก (พ.ศ. ๒๔๖๙-๒๔๗๑) บูรณะวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๔๗๔) และผลงานชิ้นอมตะคือ การสร้างทางขึ้นดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ศรัทธาชนมาร่วมกันสร้างถนนวันละไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ คน แล้วเสร็จภายใน ๖ เดือน ตามสัจจะวาจา (พ.ศ. ๒๔๗๘) สร้างวิหารวัดบ้านปาง(พ.ศ. ๒๔๗๘ เสร็จปี พ.ศ. ๒๔๘๒) วัดจามเทวี (พ.ศ. ๒๔๗๙) สุกต้าย คือ สะพานศรีวิชัย เชื่อมระหว่างลำพูน (ริมปิง) - เชียงใหม่(พ.ศ. ๒๔๘๑) ที่มาสร้างเสร็จภายหลังจากที่ครูบาศรีวิชัยมรณภาพ (รวมวัดต่างๆที่ท่านครูบาเจ้าศรีวิชัยไปบูรณปฏิสังขรณ์รวม ๑๐๘ วัด) ต่อมาเมื่อผู้เรียกท่านว่า พระศรีวิชัย ชาวบ้านจึงเรียกท่านว่า ครูบาศรีวิชัยบ้าง ครูบาวัดบ้านปางบ้าง ครูบาศีลธรรมบ้างซึ่งเป็นนามที่ชาวบ้านตั้งให้ ด้วยความนับถือ

ผลงานที่เด่นมากของครูบาศรีวิชัยก็คือ การสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งครูบาศรีวิชัยได้รับคำเรียกร้องจากศรัทธาประชาชน ให้ช่วยดำริและจัดการเรื่องนี้ จึงเริ่มลงมือสร้างเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๗ เวลา ๑๐.๐๐ นาฬิกา ณ เชียงดอยสุเทพด้านห้วยแก้ว โดยมี พลตรี เจ้าแก้วเนาวรัตน์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เป็นผู้ขุดจอบเป็นปฐมฤกษ์ การสร้างถนนสายนี้ใช้แรงงานเป็นจำนวนมากวันหนึ่งๆ จะมีผู้คนช่วยทำงานประมาณวันละไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ คน ถ้าคิดมูลค่าแรงงานเป็นเงินก็คงมากมายมหาศาลทีเดียว การสร้างทางสายนี้ใช้เวลา ๕ เดือน กับ ๒๒ วัน จึงแล้วเสร็จ และเปิดให้รถขึ้นลงได้ เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๘

ความศรัทธาจากประชาชนที่มีต่อครูบาศรีวิชัยจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาชุมชนในแต่ละแห่งของล้านนาไทย ๑) ความศรัทธาต้นบุญในตัวของครูบาศรีวิชัย ๒) ความศรัทธาที่เกิดจากการปฏิบัติกรรมฐาน ๓) ศรัทธาจากการพนมมตินจากข้อกล่าวหา ๔) ศรัทธาจากคำสั่ง ล้วนเป็นสิ่งที่มิในตัวครูบาศรีวิชัย เพราะฉะนั้นถ้าจะทำอะไรก็ตามถ้าสร้างศรัทธาต่อชาวบ้าน ถ้ามีศรัทธาตามผู้นำ ทำให้ได้ใจ ได้ศรัทธา เป็นที่ตั้งแห่งแรงดึง และแรงดูด เป็นการสร้างพลังชุมชน เพราะฉะนั้นถ้าเราสร้างศรัทธาขึ้นมาพลังชุมชนจะเข้ามา ศรัทธาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด จุดเบื้องต้นคือศรัทธา

๓.๓.๒ ความต้องการของชุมชน

กระบวนการพัฒนาชุมชนเริ่มต้นด้วยการรับฟังปัญหาความต้องการแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ การเรียนรู้ร่วมกับการช่วยกันคิด ค้นหาวิธีการตลอดจนการหาแนวทางแก้ไขปัญหาล้วนเกิดจากบุคคลภายในชุมชนเอง^{๔๖} เนื่องจากประชาชนจะรู้และเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง ประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นผู้เข้ามามีมนต์ครูบาศรีวิชัยเพื่อไปเป็นประธานในการนั่งหน้กในการสร้าง บูรณปฏิสังขรณ์หากไม่มีการนิมนต์ให้ไปร่วมก่อสร้าง

^{๔๖} นายพงษ์เทพ มั่นสดร, ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

แล้วครูบาจะไม่ไปร่วม^{๔๗} ดังจะเห็นได้จากขุนหลวงศรีประกาศได้มานิมนต์ครูบาศรีวิชัยให้เป็นประธานนั่งหนักในการสร้างถนนทางขึ้นดอยสุเทพ และประชาชนทั้งลำพูนและเชียงใหม่ในการนิมนต์ครูบาให้มาสร้างสะพานริมปิงเพื่อเชื่อมต่อการเดินทางให้สะดวกระหว่างบ้านริมปิง อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน และอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ล้วนแล้วแต่เป็นความต้องการของประชาชนภายในชุมชนทั้งสิ้น^{๔๘} เมื่อประชาชนเห็นความต้องการของตนเองอย่างแท้จริงแล้วก็จะนำมาสู่การเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มกำลังความสามารถ การมีผู้นำที่มีบารมี ตลอดจนการนำทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนมาใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น^{๔๙}

๓.๓.๓ การมีส่วนร่วมชุมชน

การได้รับฟังความคิดเห็นของชุมชนแล้ว การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกันแล้ว จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของชุมชน เมื่อต่างฝ่ายได้รับข้อมูลที่เพียงพอต่อการร่วมแรงร่วมใจแล้วจึงเกิดการแบ่งงานกันทำ^{๕๐} ดังจะเห็นได้จาก การสร้างทางขึ้นดอยสุเทพเมื่อเริ่มงานก่อสร้างถนนระยะแรก คนที่มาช่วยงานนั้นมีจำนวนน้อย หลังจากผ่านไป ๑๕ วันต่อมาจึงมีคนมาขอรับเป็นเจ้าขอทำทาง คนละครึ่งวาบ้าง วาหนึ่งบ้าง มากกว่านั้นบ้าง มีเจ้าภาพรับตั้งแต่ต้นทางไปถึงบันไดนาค กระทั่งมีไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ คน ต่อวันเกิดการจองเป็นเจ้าภาพ จึงตกลงกันว่าให้ขุดเพียงคนละ ๑ วา เท่านั้น ระยะทางจากเชิงดอยสุเทพขึ้นไปถึงเชิงบันไดวัดพระธาตุดอยสุเทพ มีระยะทาง ๑๒ กิโลเมตร คิดเป็น ๖,๐๐๐ วา ดังนั้นจึงมีผู้คนมาช่วยครูบาเจ้าศรีวิชัยสร้างทางขึ้นดอยสุเทพอย่างน้อย ๖,๐๐๐ คน^{๕๑} การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงทำได้หลายช่องทางนอกจากการเริ่มต้นรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของประชาชนแล้ว เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ^{๕๒} เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการพัฒนาชุมชนได้อย่างแท้จริง

^{๔๗} สัมภาษณ์ รศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์, อาจารย์ สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นายแสวง มาละแซม, นักวิชาการอิสระ, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระครูธีรสุตพจน์, ดร., เจ้าอาวาสวัดผาสุก, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๕๐} สัมภาษณ์ ดร.เพ็ญสุภา สุขคตะ ใจอินทร์, นักวิชาการอิสระ, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๕๑} ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี, *ข้อวินิจฉัยประวัติครูบาเจ้าศรีวิชัย*, (เชียงใหม่: กลุ่มพุทธมอญ, ๒๕๕๙), หน้า ๓๐๘.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายแสวง มาละแซม, นักวิชาการอิสระ, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

๓.๓.๔ การประชาสัมพันธ์

การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแต่ละแห่งของครูบาศรีวิชัย วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ ใบปลิว การแต่งคำทำนองร้อง เพื่อเป็นการส่งข่าวบอกต่อไปยังผู้ที่ต้องการจะทำบุญร่วมกันกับครูบาศรีวิชัย การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้วยวิธีการนี้จึงเป็นการบอกบอกต่อกัน ไม่นานนักข้อมูลเรื่องการก่อสร้างที่ครูบาศรีวิชัยจะสร้างก็เข้าถึงประชาชนในพื้นที่ พื้นที่ใกล้เคียง และนัดหมายกันเพื่อจะร่วมกันก่อสร้างต่อไป ดังจะเห็นได้จาก ข่าวเรื่องครูบาศรีวิชัยจะสร้างถนนได้แพร่ออกไปเรื่อยๆ เป็นที่กล่าวขวัญกันทั่วไป ส่วนใหญ่แล้วเห็นว่า การสร้างถนนทางขึ้นดอยสุเทพสายนี้ทำได้ยาก แต่บรรดาสาธุศิษย์และผู้ใกล้ชิดพระครูทั้งหลายต่างเชื่อว่า ท่านสามารถทำได้อย่างแน่นอน ในจำนวนนั้นก็มีเจ้าแก้งวรวมอยู่ด้วย ทันทีที่เจ้าแก้งวรวรรู้ข่าวก็รีบไปหาครูบาศรีวิชัยอย่างเคย ถึงแม้จะถูกลอบยิงมาแล้วก็ตาม ความช่วยเหลือสิ่งแรกของเจ้าแก้งวรว คือ การพิมพ์ใบปลิวบอกข่าวเรื่องพระครูจะ สร้างถนนโดยใช้เงินส่วนตัวพิมพ์ขึ้น ๕ พันแผ่น แจกจ่ายทั่วไป ต่อมาเจ้าแก้วนวรรฐเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่มีศรัทธาช่วยพิมพ์อีก ๕ พันแผ่นเช่นเดียวกัน ทำให้ข่าวแพร่ไปอย่างรวดเร็ว^{๕๓}

๓.๓.๕ แรงสนับสนุนเครือข่าย

ครูบาศรีวิชัย เป็นภิกษุผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างเครือข่ายสังคมล้านนาด้วยแนวทางพุทธศาสนา^{๕๔} เป็นศูนย์รวมใจของศรัทธา ในเมื่อเป็นศูนย์รวมใจของศรัทธาท่านดำริที่จะทำอะไร ท่านแค่บอกสาธุชนว่าจะสร้างถนนดอยสุเทพ คนที่เป็นลูกศิษย์ใกล้ชิดเป็นศูนย์รวมใจก็บอกไปยังเครือข่าย ผู้เป็นลูกศิษย์ใกล้ชิดในกลุ่มเมื่อครูบามีดำริว่าอย่างไร ในฐานะที่เป็นลูกศิษย์ที่อยู่ใกล้ก็ไปเรียกหาเพื่อน เนื่องจากเขามีเครือข่ายที่ไหนก็บอกข่าวกันไป การที่ท่านบอกข่าวกันออกไปทั่ว ทุกเผ่านี้ ท่านได้ใช้คน คนที่ท่านใช้นั้นเป็นหัวหน้าของคน หัวหน้าของกลุ่มใหญ่ มันก็กระจายข่าวกันออกไปเหมือนสโนบอล แล้วก็บอกกันมาช่วย การที่ท่านทำอะไรได้สำเร็จเพราะท่านเป็นศูนย์รวมใจ การสร้างพลังชุมชนของท่านเป็นเครือข่าย เป็นศูนย์รวมใจ ทำจริง เป็นผู้นำจริง และลูกศิษย์ก็ศรัทธาต่อท่านจริง การมีน้ำใจต่อกัน มีค่านิยม เป็นแกนหลัก สร้างบุญตรงนี้ได้บุญตรงนี้ เพราะสร้างผ่านครูบา เพราะฉะนั้นครูบาจึงเป็นแรงดึง ความศรัทธาคนเข้ามา และแรงดูตความช่วยเหลือพลังต่างๆ จากชุมชนขึ้นมา ทั้งดึงและทั้งดูต^{๕๕}

^{๕๓} พระมหาสง่า ธีรสารโร (ไชยวงศ์), ประวัติ ปฏิปทา ครูบาศรีวิชัย, ต้นแบบของครูบา ผู้มีปฏิปทาเพื่อพระพุทธศาสนา, ออนไลน์, แหล่งที่มา: www.gotoknow.org/posts/๓๖๕๘๒๑ [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

^{๕๔} ชาญคณิต อวารณ, “สัญลักษณ์ในหน้าบันวิหารและอุโบสถสมัยครูบาศรีวิชัย : การเมืองวัฒนธรรมในสังคมล้านนา พ.ศ. ๒๔๖๓ - ๒๔๗๗”, วารสารวิจิตรศิลป์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๕): ๙๕.

^{๕๕} สัมภาษณ์ ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

๓.๓.๖ ภาวะความเป็นผู้นำ

ท่านมีความเป็นผู้นำสูง เป็นผู้มีความอดทน และมีความรู้ในเชิงช่าง^{๕๖} เพราะว่าเป็นช่วงนั้น เป็นภาวะขาดแคลนผู้นำ ภาวะขาดแคลนผู้นำทางจิตวิญญาณ เราจะเห็นแต่ความอิจฉาริษยากัน พระสงฆ์ทะเลาะเบาะแว้งกัน บางทีก็คนทำดีก็ขัดขวางไม่ให้ทำดี ไปแยกกันไม่ยอมกร่วมสังฆกรรมกัน และเกิดการโจมตีกัน^{๕๗} แต่การปฏิบัติที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือ การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา การทำตัว เป็นแบบอย่าง เป็นผู้เสียสละในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา อุทิศการณที่ยิ่งใหญ่ปรารถนาความเป็นพุทธภูมิ งานของท่านจึงเสียสละอุทิศทุ่มเทไม่ว่าจะจะเป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นอย่างยิ่ง เป็นตัวอย่างของตนบุญที่เรียกว่ามีการปฏิบัติตนแบบตนบุญเป็นพระโพธิสัตว์ ทุ่มเทอุทิศทุกสิ่งทุกอย่าง การที่จะเป็นตนบุญ ท่านมีหลักปฏิบัติของท่าน เช่น การถือมั่งสาวิริติ การถือธุดงค์^{๕๘}

ครูบาศรีวิชัยใช้ชีวิตเดินทางไปสถานที่ต่าง ๆ ในล้านนาและบูรณปฏิสังขรณ์วัดโบราณที่เสื่อมโทรมไว้หลายแห่ง และประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในการระดมทุนและแรงงานจากชุมชนรอบวัด ที่ต้องบูรณะเนื่องจากมีภาวะผู้นำและจริยวัตรที่น่าเลื่อมใสและถือเป็นแบบอย่างของพระครูในแต่ละวัน มีผู้คนทุกช่วงอายุและจากทุกหมู่บ้านในล้านนา จำนวนรวมไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ ราย มาเข้ามัสการ พระครูพร้อมนำอุปกรณ์เครื่องมือของตนมาเพื่อก่อสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ และเจ้าแก้ววันรัตน์ผู้ทรงปกครองเมืองเชียงใหม่ในขณะนั้น ทรงเป็นผู้ทำพิธีเริ่มการก่อสร้างถนนสายนี้ให้ เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๓๔ (พ.ศ. ๒๔๗๗) ณ เวลา ๑๐.๐๐ นาฬิกา ที่เชิงดอยสุเทพใกล้ห้วยแก้ว

การก่อสร้างถนนสายนี้แล้วเสร็จภายในระยะเวลา ๕ เดือนกับอีก ๒๒ วัน และเปิดให้สาธารณชนใช้เมื่อ ๓๐ เมษายน ค.ศ. ๑๙๓๕ (พ.ศ. ๒๔๗๘) ถนนสายนี้แสดงถึงการทุ่มเทอุทิศตนอย่างมากของประชาชนชาวล้านนาต่อพระบรมสารีริกธาตุในองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าและยังสะท้อนถึงการมีจิตวิญญาณและศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อการร่วมทำบุญ ถนนสายนี้สร้างแล้วเสร็จอย่างรวดเร็ว จนผู้บริหารเมืองเชียงใหม่ในขณะนั้นยังไม่อาจเชื่อได้ว่าจะเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าว^{๕๙}

สำหรับการเป็นเจ้าภาพหลักของท่าน ถึงแม้ครูบาจะเป็นเจ้าภาพหลักก็ตาม เจ้าโดยฮอยครูบานะ ครูบาไม่ต้องเสียเงิน ทุกอย่างรับในทางครูบา (ครูบารับของ) เช่น หม่อง ปัญโญ หรือเจ้าพยาอำมาตย์ ที่มาค้าขายไม่ในสมัยเจ้าอินทนนท์ เวลาท่านคิดจะสร้างวัดเขาไปทำให้แล้วถวายว่าวัดนี้อุปถัมภ์โดยพระราชญาเจ้า แต่ผู้ที่ออกทุนคือหม่องปัญโญ เพราะฉะนั้นผู้ที่เป็นลูกศิษย์ เวลาครู

^{๕๖} พระอานนท์ พรหมวิโส, พระวัดจามเทวี ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ครูบาศรีวิชัย, สัมภาษณ์ ๙ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุนครหรือภูมัยวรมหาวิหาร,เจ้าคณะจังหวัดลำพูน, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๕๘} สัมภาษณ์ ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒

^{๕๙} กองแผนและงบประมาณ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่, เอกสารประกอบการประชุม เชียงใหม่เมืองมรดกโลก, ๒๕๕๘), หน้า ๒๑ - ๒๒.

บาจะสร้างวิหาร ครุบาจะเอาเสาหนึ่งต้น มีผู้ถวายเสาไว้แล้วในนามของครุบา การที่ครุบาทำครุบา ออกปากไว้แล้ว คือการทำเป็นตัวอย่าง ก็จะทำให้ได้ใจอีกอย่าง หรือการเทศน์เพื่อให้คนมั่นใจว่าการ ทำแบบนี้มันเป็นประโยชน์ของชุมชนต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ทำให้เกิดความสะดอกสบายทั้งเดียนั้นทั้งใน อนาคต ทุกคนมองเห็นสิ่งที่ครุบากำลังทำ กระบวนการที่มีการทำงานอาจจะมีการแบ่งกลุ่มเพื่อ ควบคุมสมาชิกในองค์กรของตัวเอง เช่น ลงจอบแรกเอาเมตรหนึ่งเนื้อ คนต่อไปก็มาร่วมช่วยกันเอาคน ละเมตร การสร้างพลังชุมชนท่านก็แบ่งเป็นส่วนๆ^{๖๐}

๓.๔ สรุป

รูปแบบการพัฒนาชุมชนของครุบาศรีวิชัย พบว่ามี ๖ ประการ ได้แก่ ๑) การสร้างศรัทธา ความเป็นต้นบุญในตัวของครุบาศรีวิชัย ศรัทธาจากวัตรปฏิบัติ ศรัทธาจากการพัฒนาพื้นที่นอกล่าวหา ศรัทธาจากเจ้าสัจ ๒) ความต้องการของชุมชน เป็นความต้องการโดยส่วนรวม อาทิเช่น การสร้างบูรณะ ซ่อมแซมศาสนสถาน วัด วิหาร เจดีย์ การสร้างสาธารณประโยชน์ ได้แก่ ทางขึ้นดอยสุเทพ สะพาน ข้ามแม่น้ำปิง ๓) การมีส่วนร่วมชุมชน มีแรงสนับสนุนจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ๔) การประชาสัมพันธ์ เกิดการกระจายข้อมูลข่าวสารในวงกว้าง ๕) แรงสนับสนุนเครือข่ายของ ประชาชน ๖) ภาวะความเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีการวางแผนที่เป็นระบบ

^{๖๐} สัมภาษณ์ ดร.พิสิฐ ภัทรสุโพธิ์, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

บทที่ ๔

วิเคราะห์รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย

การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนในแต่ละแห่งของครูบาเจ้าศรีวิชัยทั้งการสร้างวัดวาอาราม วิหาร การบูรณซ่อมแซม ทั้งสาธารณะสงเคราะห์ และสาธารณะประโยชน์ตลอดจนการสร้างผลงาน ขึ้นเอกอย่างการสร้างทางขึ้นดอยสุเทพของครูบาศรีวิชัย เป็นมิติใหม่ของการสร้างพลังชุมชนที่เข้มแข็ง ผ่านผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีการวางแผนที่เป็นระบบ มีความมุ่งมั่นในการทำงานภายใต้สถานการณ์ สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมถึงปัญหาความต้องการของประชาชนจนสามารถบรรลุผลของ งานได้สำเร็จ โดยเฉพาะการสร้างทางขึ้นดอยสุเทพ ซึ่งรัฐบาลในสมัยนั้น วิเคราะห์งบประมาณ ค่าใช้จ่ายในการสร้างทางขึ้นดอยสุเทพ ประมาณการก่อสร้างไว้ ๒๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งเป็นเงินจำนวนมาก กว่าที่จะสร้างแล้วเสร็จใช้เวลา ๒ - ๓ ปี ซึ่งจากการรวมพลังชุมชนของครูบา ได้สร้าง ปรากฏการณ์ใหม่ของการสร้างพลังชุมชน การนำทรัพยากร ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนนำมาใช้เกิด ประสิทธิภาพ จนเป็นที่ประจักษ์ว่า เมื่อชุมชนเกิดความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน งานใหญ่ก็จะ กลายเป็นงานเล็ก งานยากก็จะกลายเป็นงานง่าย จนกลายเป็นวิธีหน้าใหม่ที่ได้ผลเชิงประจักษ์เป็น รูปธรรมมาแล้ว

จากผลงานที่ปรากฏเผยแพร่ทั้งการก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์วัดหลายแห่งจนเป็นที่ ประจักษ์ชัดว่าครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นผู้ที่ต้องการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาไว้ ๕,๐๐๐ ปี ตามความเชื่อ ของคนในยุคหนึ่ง และการสั่งสมบุญเพื่อการบำเพ็ญบารมีไปสู่การเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ดังที่ท่าน ได้จารึกข้อความไว้ในใบลานว่าปรารถนาไปเป็นพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นการที่ท่านสร้างศรัทธา รวมถึงการสร้างพลังชุมชนให้เกิดขึ้นทุกครั้งเมื่อมีการสร้าง หรือบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุทาง พระพุทธศาสนา เพื่อมุ่งให้พระพุทธศาสนาได้สืบต่อให้ครบตามความเชื่อความศรัทธา อะไรเป็น มูลเหตุที่สำคัญในการสร้างสิ่งต่างๆ จนบรรลุผล ในบทนี้ผู้ศึกษา ได้วิเคราะห์การสร้างพลังชุมชนผ่าน งานสาธารณะสงเคราะห์ของครูบาเจ้าศรีวิชัย เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพในการสร้างพลังชุมชน

ครูบาศรีวิชัยเป็นผู้นำที่ปฏิวัติการเปลี่ยนแปลงลุกขึ้นมาฟื้นฟู ปกป้องพระพุทธศาสนา ด้วยการ รวบรวมพลังมวลชนร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุทางพระพุทธศาสนา เป็นการสะท้อน ให้เห็นถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนามีต่อความศรัทธาของประชาชนล้านนาเพียงใด จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า สร้างวัดเน้นที่ พระเจดีย์ วิหาร ส่วนงานด้านสาธารณะ

สงเคราะห์ เน้นที่ถนนหนทางขึ้นดอยสุเทพ สะพานข้ามแม่น้ำปิง อันไหนที่ไม่สะดวกท่านจะเสียสละ
ทุ่มเทสร้างเพื่อความสะดวก การคมนาคมสัญจร ศาสนวัตถุ ศาสนสงเคราะห์^๑

๔.๑ เป้าหมายการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย

การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัยผ่านการสร้างสาธารณสงเคราะห์ การสร้าง
สาธารณประโยชน์ มีเป้าหมายในการดำเนินงานที่เด่นชัด ถือว่าเป็นเป้าหมายในการสร้างพลังชุมชน
ประกอบด้วย ๑) เป้าหมายหลัก ๒) เป้าหมายรอง ผู้ทำวิทยานิพนธ์ วิเคราะห์และนำเสนอเป็น
ประเด็นดังนี้

๔.๑.๑ เป้าหมายหลัก

เป็นเป้าหมายสูงสุดของการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย เป็นการพัฒนาชุมชนที่เป็น
นามธรรม ในมุมมองทางพระพุทธศาสนาการให้ทาน การทำบุญ การบริจาค ถือว่าเป็นการสั่งสมบุญ
เบื้องต้นในบุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการ บุญกิริยาวัตถุ แปลว่า ที่ตั้งแห่งการทำบุญ หรือหลักการทำความ
ดี หมายถึง วิธีการสร้างกุศลที่ถูกต้อง มี ๓ ประการ ได้แก่

๑. ทานมัย ทำบุญด้วยการให้เป็นทาน คือ การแบ่งปันสิ่งของ แก่คนอื่น ด้วยความเต็มใจ
เป็นการเสียสละ การอุทิศตนเพื่อส่วนรวม ดังจะเห็นได้จากครูบาศรีวิชัยเมื่อได้รับคำอาราธนาบิณฑ
ให้เป็นประธานนั่งหลักในการดำเนินการก่อสร้างสิ่งใด ส่วนใหญ่แล้วท่านจะรับทำ เป็นการแสดงให้เห็น
เห็นถึงความเสียสละ อุทิศตนเพื่อส่วนสังคมซึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากสิ่งที่ท่านทำ ในขณะเดียวกัน
ผู้นำ หรือประชาชนที่มาร่วมอาราธนา ต้องเป็นกำลังสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
สร้าง บูรณซ่อมแซมโบราณสถาน โบราณวัตถุขึ้นด้วยเช่นกัน ทานจึงเป็นปัจจัยหลักในการเริ่มต้นการ
ทำงานพัฒนาชุมชน เพื่อสั่งสมบุญเป็นบันไดขั้นแรกที่จะนำท่าน และพุทธศาสนิกชนร่วมกันทำบุญ
เพื่อจะได้ไปเป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคต ส่วนประชาชนก็ได้ไปเกิดในพุทธศาสนายุคพระศรีอริย
เมตไตรย

๒. สีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีล เป็นการสรวมกายและวาจา โดยอ่อนน้อมถ่อมตน
มีวาจาสุภาพ เป็นบันไดขั้นที่สองในการสั่งสมบุญที่ได้บุญมากยิ่งขึ้นกว่าการให้ทาน ดังพระบาลีที่ว่า

สีเลนนะ สุคะตัง ยันติ สีเลนนะ โภคะสัมปะทา

สีเลนนะ นิพพุตัง ยันติ ตัสมา สีลัง วิโสทะเย

แปลว่า ศีลเป็นเหตุให้ถึงสุคติ ศีลเป็นเหตุให้ถึงพร้อมด้วยโภคทรัพย์ ศีลเป็นเหตุให้ถึงพระ
นิพพาน เพราะเหตุนี้ ฟังชำระศีลให้หมดจด

^๑สัมภาษณ์ ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

๓. ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือ การฝึกอบรมจิตใจให้สงบและเกิดปัญญา ไม่ถูกโมหะครอบงำ คิดแต่เรื่องดีที่เป็นกุศล เป็นการสำรวมจิตใจ เพื่อกำจัดกิเลส เป็นการทำบุญที่ได้บุญยิ่งกว่าการรักษาศีล

จากการวิเคราะห์เป้าหมายหลักของครูบาศรีวิชัยพบว่า ท่านมุ่งทำนุบำรุงศาสนสถาน ศาสนวัตถุในทางพระพุทธศาสนา ดังมโนปณิธาน ประารณาทะโพธิญาณ^๒ ครูบาเจ้าศรีวิชัยตั้งความปรารถนาว่าท่านจะบำเพ็ญ “โพธิสัตว์ธรรม” เพื่อมุ่งหมาย จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในอนาคตกาล เห็นได้จากการคัดลอกพระธรรมคัมภีร์เพื่อเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาไว้จำนวนมากหน้าท้ายสุดของคัมภีร์เขียนว่า

“ตนข้าพิชชาภิกขุ ได้รับความแถมเขียนยังธัมมมัตถ์นี้ ไว้คำชุโขตกะศาสนา ๕๐๐๐ พระวัสสา ประารณาขอชื่อข้าได้ตรัสรู้ประญาสัพพัญญุโพธิญาณเจ้า..”

เมื่อตั้งมโนปณิธานดังกล่าว ท่านก็ดำเนินวัตรปฏิบัติตามเส้นทางสาย “พระโพธิญาณ” อย่างเคร่งครัด แม้จะเผชิญต่ออุปสรรคนานัปการก็ไม่ท้อถอย

คำว่า “โพธิสัตว์” แปลว่า ผู้ช้อยอยู่ในพระโพธิญาณ เส้นทางสู่การเป็นโพธิสัตว์มีองค์ประกอบดังนี้ ๑. ตั้งมั่นในพุทธภูมิธรรม ๔ ประการ ๒. บำเพ็ญบารมี ๓๐ ทศ ๓. อธิยาศัย ๖ ประการ ๔. จริยธรรม ๑๐ ประการ ๕. คุณสมบัติ ๓ ข้อใหญ่ ๕. มหาปณิธาน ๔ ประการ

ตั้งมั่นในพุทธภูมิธรรม ๔ ประการ

๑. อุตสาหะ หรือ อุตสาหะ คือประกอบไปด้วยอุตสาหะวิริยะ มีความเพียรเป็นเลิศ

๒. อุมมัตตะ หรือ อุมมัตตะ คือการหลุดพ้นของปัญญาอันยิ่ง เกลียวฉลาดเชี่ยวชาญเฉียบแหลม

๓. อวิภูฐานะ หรือ อวตฺถุถานัน คือความมั่นคงเด็ดเดี่ยวต่อจุดมุ่งหมาย ไม่หวั่นไหวเปลี่ยนแปลงคำอธิษฐาน

๔. หิตจริยา คือการเจริญเมตตาและพรหมวิหารธรรมอยู่เนื่องนิตย์

การบำเพ็ญบารมี ๓๐ ทศ

บารมี หมายถึง การกระทำที่ประเสริฐ การกระทำที่ประกอบด้วยกุศลเจตนา คุณงามความดีที่ควรกระทำ คุณสมบัติที่เป็นธรรมส่วนหนึ่งที่สำคัญ เพราะช่วยเหลือเกื้อกูลให้ผู้ปฏิบัติได้ถึงซึ่งโพธิญาณ

^๒สมาคมชาวลำพูน (กรุงเทพมหานคร), ครูบาเจ้าศรีวิชัยตนบุญแห่งล้านนา ศรีปริภุญชัย สุนิบัติรเนื่องในโครงการ ชาวลำพูนเชิดชูครูบาเจ้าศรีวิชัย ในวาระ ๑๔๐ ปี ชาตกาล การเปิดตัวหนังสือสิริชีวิตประวัติ “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” และงานเสวนาทางวิชาการ, กรุงเทพมหานคร : พี.พี.เค.การพิมพ์, ๒๕๖๑, หน้า ๕๔ – ๕๕.

บารมีที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญในเบื้องต้นเรียกว่า “ทศบารมี” ประกอบด้วย

๑. ทานบารมี ๒. ศีลบารมี ๓. เนกขัมมบารมี ๔. ปัญญาบารมี ๕. วิริยบารมี ๖. ขันติบารมี ๗. สัจจบารมี ๘. อธิษฐานบารมี ๙. เมตตาบารมี ๑๐. อุเบกขาบารมี

บารมีแบ่งระดับเป็น ๓ ชั้น ได้แก่ บารมีขั้นต้นเรียก “บารมี” บารมีชั้นกลางเรียก “อุปัชฌายะบารมี” และ บารมีชั้นสูงสุด เรียก “ปรมาตบารมี” รวมเป็นบารมี ๓๐ ทศ

อัยยาศัย ๖ ประการ ๑. เนกขัมม ๒. วิเวก ๓. อโลภะ ๔. อโทสะ ๕. อโมหะ ๖. นิพพาน

จริยธรรม ๑๐ ประการ คือการละวางความปรารถนาด้านต่าง ๆ

๑. ไม่ปรารถนาว่า ร่างกายจะไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ
๒. ครองชีพโดยไม่ปรารถนาว่าจะไม่มีภัยอันตราย
๓. ไม่ปรารถนาว่า จะไม่มีอุปสรรคในการชำระ จิตใจให้บริสุทธิ์
๔. ไม่ปรารถนาว่า จะไม่มีมารขัดขวางการปฏิบัติภารกิจ
๕. ถิ่นที่ทำงานให้นาน ที่สุด โดยไม่ปรารถนาจะให้สำเร็จผลเร็ว
๖. คบเพื่อนโดยไม่ปรารถนาจะได้รับผลประโยชน์จาก เพื่อน
๗. ไม่ปรารถนาว่า จะให้คนอื่นต้องตามใจตนเองเสมอไปทุกอย่าง
๘. ทำความดีกับคนอื่น โดยไม่ปรารถนาสิ่งตอบแทน
๙. เห็นลาภแล้วไม่ปรารถนาว่าจะได้รับ
๑๐. เมื่อถูกใส่ร้ายป้ายสี ตีเตียนนินทา ไม่ปรารถนาที่จะตอบโต้

คุณสมบัติ ๓ ข้อใหญ่

๑. มหาปรัชญาหรือปัญญาอันยิ่งใหญ่ ต้องเป็นผู้มีปัญญาเห็นแจ้งในสังขารธรรม ไม่ตกเป็นทาสของที่เสส

๒. มหากรุณา มีจิตกรุณาต่อสัตว์ทั้งหลายอย่างปราศจากขอบเขต พร้อมทั้งจะสละตนเอง เพื่อช่วยสัตว์ให้พ้นทุกข์

๓. มหาอุปาย พระโพธิสัตว์ต้องมีวิธีการชาญฉลาดในการแนะนำ อบรมสั่งสอนผู้อื่นให้เข้าถึงสังขารธรรม

มหาปณิธาน ๔ ประการ

๑. เราจะละกิเลสให้หมด
๒. เราจะศึกษาสังขารธรรมให้จบ
๓. เราจะช่วยโปรดสัตว์ทั้งหลาย ให้สิ้น
๔. เราจะบรรลुพระพุทธานุภาพอันประเสริฐสุด

สิ่งเหล่านี้จึงเป็นการบำเพ็ญตบะ ที่ต้องผ่านการปฏิบัติที่เคร่งครัดเพื่อให้นำไปสู่เป้าหมายหลักคือการปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต

๔.๑.๒ เป้าหมายรอง

เป้าหมายรองคือการที่ครูบาศรีวิชัยอนุเคราะห์ในการพัฒนาชุมชนในแต่ละแห่งที่ประชาชนขอความช่วยเหลือ เป้าหมายรองจึง เป็นการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม ครูบาศรีวิชัยได้พัฒนาทางด้านศาสนสถาน สาธารณประโยชน์ ท่านมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาให้ประชาชนเกิดความสามัคคีกัน ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาภายในชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้พลังที่มีจากภายในชุมชนร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาจนประสบความสำเร็จในงานที่มุ่งมั่นปรารถนาที่จะพัฒนา ดังพระบาลีที่ว่า

สุขา สงฆสฺส สามคฺคี แปลว่า ความสามัคคีของหมู่คณะเป็นความสุข^๓

การร่วมแรงร่วมใจกันย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จ ความสงบสุขของผู้คนในชุมชน ทุกสิ่งทุกอย่างสำเร็จได้ด้วยแรงพลังจากภายใน หากภายในชุมชนร่วมคิดแล้ว ย่อมมีแรงสนับสนุนจากภายนอกร่วมด้วย นอกจากนี้ในการทำงานพัฒนาชุมชนของแรงศรัทธาจากทุกแห่งที่ร่วมกับครูบาศรีวิชัยเป็นการเสียสละอุทิศตนเพื่อสังคมโดยรวม ประชาชนจึงต้องฝึกตนให้เป็นผู้เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมดังพระบาลีที่ว่า

ทนฺโต เสฏฺฐิ มนุสฺเสสุ แปลว่า มนุษย์ผู้ฝึกแล้วประเสริฐที่สุดในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย^๔

เมื่อประชาชนฝึกฝน จนมีความรู้ความสามารถ สามารถพัฒนาทักษะในการทำงานชุมชน ประชาชนจะสามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือตนเองในการจัดการปัญหา และแก้ไขปัญหาของส่วนรวม ร่วมกันในการสร้างพลังชุมชนเพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างความสุข ถือว่าเป็นการพัฒนาคนให้มีคุณค่า ศาสนสถาน โบราณสถาน เมื่อได้รับการบูรณะ ซ่อมแซม หรือสร้างขึ้นใหม่ ล้วนเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ต่อชุมชน ต่อประเทศชาติ ที่เห็นชุมชนเกิดความเจริญ การพัฒนาชุมชนจึงมีเป้าหมายที่จะพัฒนาอีกหลายด้านดังนี้

การพัฒนาคน^๕ สิ่งสำคัญอย่างที่สุดของการพัฒนา คือ การพัฒนาคน หรือการพัฒนาที่ตัวคน กา พัฒนาที่ตัวคนนี้หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่ทำให้คนเป็นคนเฉลียวฉลาดขึ้น หรือทำให้คนเป็นคนที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาคนยังหมายรวมถึงการพัฒนาความรู้สึกริณีคิด กิริยามารยาท บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยใจคอ ความชำนาญ รสนิยมของคน

คนที่มีคุณภาพ หมายถึง คนที่มีความรู้ความสามารถ ทำงานสิ่งใดก็บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพดี เสียค่าใช้จ่ายน้อยเสียเวลาน้อย การวัดคุณ ภาพวัดจากผลสำเร็จทางวัตถุเป็นส่วนใหญ่ ผู้ที่มีคุณภาพส่วนมากมุ่งความสำเร็จทางวัตถุ

^๓พ. ฐ. (ไทย) ๒๕/๑๙๔/๙๓.

^๔พ. ฐ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑/๑๓๓.

^๕วิรัช วิวัชฌนิกาวรรณ, การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โพเพช, ๒๕๕๑), หน้า ๔๘ - ๔๙.

คนที่มีคุณธรรม หมายถึง คนที่ยึดมั่นความดี ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม ความพอดี ความพอเหมาะ ความอดทนอดกลั้น ขยันหมั่นเพียร และรู้จักรับผิดชอบต่อส่วนรวม รวมตลอดไปถึงการเป็นคนซื่อตรง ขยัน อดทน ร่วมแรงร่วมใจกับผู้อื่นในการทำงาน ละอบายมุข เป็นต้น การวัดคุณธรรมส่วนใหญ่วัดด้วยจิตใจหรือความประพฤติ ผู้ที่มีคุณธรรมจึงไม่เน้นความสำเร็จทางวัตถุ แต่เน้นทางจิตใจ กิริยามารยาท ซึ่งกระตุ้นให้ผู้นั้น รู้จักพอ รู้จักจำกัดขอบเขตของความต้องการของตนเอง จะเห็นได้ว่า การพัฒนาคนให้มีคุณภาพนั้นเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้กับ “การพัฒนาคน ด้านวัตถุ” หรือรูปธรรม ส่วนการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนั้นเกี่ยวข้องอย่างมากกับ “การพัฒนาคน ด้านจิตใจ” หรือนามธรรม

การพัฒนาคนด้านวัตถุหรือรูปธรรม เป็นการพัฒนาที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นประการสำคัญ มีการเน้นปริมาณและความต้องการตลอดจนรายได้ของบุคคล และให้ความสำคัญกับงานหรือผลิตผลอย่างมาก เป็นต้น การพัฒนาคนด้านวัตถุหรือ รูปธรรมนี้จะเป็นการพัฒนา ซึ่งลักษณะที่อธิบายได้ดังนี้

การพัฒนาคนด้านจิตใจ หรือนามธรรม เป็นการพัฒนาที่มองเห็นได้ยาก จับต้องไม่ได้ และทำการพัฒนาได้ลำบากพอสมควร แต่การพัฒนาคนด้านจิตใจหรือนามธรรม นี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้การพัฒนาทั้งหลายประสบความสำเร็จอย่างมั่นคงถาวร ปรากฏการณ์บุญของครูบาศรีวิชัย สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งทางจิตใจของผู้ที่ศรัทธาในครูบาศรีวิชัย ดังจะเห็นได้จากพลังในการสร้างบูรณะ ซ่อมแซมศาสนสถาน ศาสนวัตถุ หรือแม้กระทั่งเมื่อครูบาศรีวิชัยถูกอริกรณขอกกล่าวหาต่างๆ ประชาชนต่างหลั่งไหลเข้ามาร่วมเดินทางมาส่งเพื่อให้กำลังใจและร่วมรับฟังการตัดสินข้อ อริกรณอยู่เสมอ

การพัฒนาวัตถุหรือสิ่งแวดล้อม การพัฒนาวัตถุหรือสิ่งแวดล้อม ถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญ ส่วนหนึ่งของการพัฒนาอีก ทั้งในทุกชุมชนจะต้องประกอบด้วย “คน” และ “วัตถุหรือสิ่งแวดล้อม” นอกจากนี้ ประชาชน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนยังมีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมชนิดที่ไม่อาจ แยกออก จากกันได้ง่ายขาด

การพัฒนาวัตถุนั้น หมายถึง การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ อันจำเป็นแก่มนุษย์ การครองชีพ การอยู่รอด และการมีชีวิตอยู่อย่างสะดวกสบาย และมีความสุข เช่น เมื่อยังขาดถนน ขาดโรงพยาบาล ขาดตลาด ขาดโรงเรียน บ่อน้ำ เป็นต้น ก็สร้างสรรค์ให้มีขึ้น การพัฒนา วัตถุยังหมายถึง การซ่อมแซมสิ่งที่ปรักหักพังหรืออยู่ในสภาพไม่ดี ใช้การไม่ได้ ให้ใช้การได้ ให้อยู่ในสภาพดีขึ้น ตลอดจนการพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่อยู่ในสภาพดี ใช้การได้ ให้มีสภาพดียิ่งขึ้น ใช้การ ได้ดียิ่งขึ้น เป็นการสร้างเสริมคุณภาพและสมรรถภาพให้มีมากยิ่งขึ้น

ส่วนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมนั้น หมายถึง การพัฒนาวัตถุหรือสิ่งที่อยู่รอบตัวคนให้เจริญขึ้น หรือเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม สิ่งแวดล้อมนั้นมีได้จำกัดเฉพาะวัตถุเพียง อย่างเดียว แต่รวมไปถึง สัตว์และพืชด้วย ดังที่ครูบาศรีวิชัยได้ทำมา

๔.๒ หลักการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย

หลักการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย ผู้ทำวิทยานิพนธ์ขอนำเสนอผ่านกรอบอรรถ ๓ อย่าง คือ

๔.๒.๑ อรรถอรรถ หมายถึง ประโยชน์ตน

การพัฒนาชุมชนเริ่มต้นที่ประชาชน หลักการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย จึงเป็นการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง มองผ่านปัญหาและความต้องการจากทัศนคติของประชาชนเป็นหลัก เพื่อให้เข้าใจปัญหา ความต้องการของประชาชน เพื่อให้เข้าถึงชีวิต จิตใจ ของประชาชน เป็นการงานร่วมกับประชาชน การที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจปัญหาของตนเองและมีกำลังใจลุกขึ้นต่อสู้กับปัญหา ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น ย่อมมีหนทางที่จะกระทำได้โดยไม่ยากหากเข้าใจปัญหาและเข้าถึงจิตใจประชาชน ประชาชนต้องเป็นผู้กระทำการพัฒนาด้วยตนเอง เพราะผลของการกระทำการพัฒนานั้น อยู่ที่ประชาชนโดยตรง ประชาชนเป็นผู้รับโชค หรือ เคราะห์จากการพัฒนานั้น ดังนั้น การพัฒนาชุมชนจึงมีหลักการที่มีจุดหมาย ๓ เชน ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชนมนุษย์ ดังนี้

๔.๒.๑.๑ จุดหมายเชิงกระบวนการ (Process God) เป็นกระบวนการต่อเนื่องในการพัฒนาความคิด จิตใจมนุษย์ ให้คิดพึ่งตนเอง มีจิตใจเอื้อเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นศาสนสถาน สาธารณประโยชน์ที่มีครูบาศรีวิชัยเป็นประธานในการร่วมบูรณปฏิสังขรณ์ หรือ ก่อสร้าง ล้วนแล้วแต่มีประชาชนหรือเครือข่ายเข้าร่วมในการทำงานอย่างหลากหลาย ทั้งเจ้านาย ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนหลากหลายแห่งเข้าร่วมด้วย แสดงให้เห็นว่าประชาชนได้รับการพัฒนาทางความคิดว่าสิ่งที่ทำเป็นสิ่งที่มีความหมาย มิใช่เป็นการทำเพื่อผู้ใดผู้หนึ่ง ประชาชนมีจิตใจที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ช่วยกันใครมีทรัพย์ก็นำทรัพย์มาร่วมทำบุญ ใครไม่มีทรัพย์แต่มีกำลังกาย ก็ร่วมกันทำงาน จึงก่อให้เกิดความช่วยเหลือกันในการพัฒนา

๔.๒.๑.๒ จุดหมายเชิงสัมพันธภาพ (Relationship Goal) เป็นการทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อกันและกัน คือ เพื่อกลุ่ม เมื่อความต้องการในการพัฒนาชุมชนเกิดมาจากการระเปิดความคิดภายในชุมชนเอง สิ่งที่เกิดขึ้นคือความสามัคคี ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมภายในชุมชน หากชุมชนขาดกำลังทางความคิดจากภายในก่อน การลงมือทำคงไม่เกิดขึ้น ประชาชนต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันดำเนินงาน เพื่อที่จะให้ได้ประโยชน์ในสิ่งที่ประชาชนต้องการ การพัฒนาจึงเป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วม

๔.๒.๑.๓ จุดหมายเชิงการงาน (Task Goal) เป็นการงานพัฒนาความเป็นอยู่ของมนุษย์ เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อชุมชนมีปัญหาต้องการแก้ไขปัญหาร่วมกัน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นเรื่องของทุกคน เนื่องจากประชาชนเป็นผู้ได้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้น การสร้างวัด วิหาร

วัด พระสงฆ์ ประชาชนได้ศาสนสถานในการบำเพ็ญสมณธรรม ในการประกอบกิจการทางศาสนา การสร้างถนน สร้างสะพาน เป็นประโยชน์แก่ผู้สัญจรไปมา การพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัยจึงเป็นการพัฒนาเพื่อความสุขของประชาชนโดยส่วนรวมทั้งสิ้น

๔.๒.๒ ปรีตถะ หมายถึง ประโยชน์ผู้อื่น

สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมในการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัยคือ การที่ผู้นำ หรือ ประชาชนที่ต้องการพัฒนาชุมชนของตน ขออาราธนาให้ครูบาศรีวิชัยเป็นผู้พัฒนาชุมชนในแต่ละแห่ง สิ่งที่ครูบาศรีวิชัยยึดเป็นแนวทางในการพัฒนาบูรณซ่อมแซม ก่อสร้าง คือ ต้องมีผู้อารธนา หรือนิมนต์ท่านเพื่อไปนั่งนึ่งหรือก่อสร้าง ถ้าไม่มีผู้อารธนาท่านไม่ไปร่วม เนื่องจากผู้ที่มาอาราธนาท่านส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้ที่มีความจำเป็น และสิ่งเหล่านั้นเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมท่านจึงรับนิมนต์เพื่อไปร่วมเป็นประธานในการนั่งนึ่งเพื่อให้งานเหล่านั้นสำเร็จ การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัยจึงเป็นการอุทิศตนเพื่อมุ่งพัฒนาชุมชนจากแหล่งที่ขาดความเจริญให้ได้รับการพัฒนา ประชาชน วัดจากภายนอกวัดบ้านปาง ในสมัยครูบาศรีวิชัยจะมีความเจริญมากกว่าวัดบ้านปางของท่านเอง เนื่องจากท่านมุ่งบำเพ็ญทานบารมีเป็นหลัก บำเพ็ญตนเพื่อไปเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตการอุทิศหรือสงเคราะห์ผู้อื่นจึงเป็นกิจที่ต้องทำ ตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประธานพุทธโอวาทแก่เหล่าพระสงฆ์ที่ออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ว่า

“อนุชานามิ ภิกขเว จรณ จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย”^๖

“ดูกรภิกษุทั้งหลายเราอนุญาต พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข”

๔.๒.๓ อุกยัตถะ หมายถึง ประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย หรือ ประโยชน์ร่วมกัน

ความสำเร็จตามความปรารถนาของทั้ง ๒ ฝ่าย ครูบาศรีวิชัยท่านปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตท่านก็ได้มีโอกาสในการบำเพ็ญสมณธรรม ในกาบำเพ็ญทานบารมีได้อย่างบริบูรณ์ สำหรับประชาชนที่ปรารถนาต้องการแก้ไขปัญหาในโลกปัจจุบันก็สามารถพัฒนาชุมชนได้ เช่น ต้องการถนนขึ้นดอยสุเทพ ประชาชนก็ได้ใช้ประโยชน์จากการเดินทางสัญจรขึ้นไปนมัสการพระบรมสารีริกธาตุได้สะดวก สร้างสะพานข้ามแม่น้ำปิง ส่วนผู้ต้องการร่วมทำบุญกับครูบาศรีวิชัยก็ได้บุญเป็นการสั่งสมบุญไว้เพื่อให้ได้ไปสวรรค์ นิพพาน หรือไปเกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรย ดังบทสนทนา ระหว่างเทวดาและพระพุทธเจ้าในวนโรปสูตร วนโรปสูตรที่ ๗ ว่า

เทวดาทูลถามว่า ชนพวกไหนมีบุญเจริญในกาลทุกเมื่อทั้งกลางวันและกลางคืน ชนพวกไหนตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีลเป็นผู้ไปสวรรค์ ฯ

^๖ที่.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๓๘.

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ชนเหล่าใดสร้างอาราม (สวนไม้ดอกไม้ผล) ปลูกหมู่ไม้(ใช้ร่วมเงา) สร้างสะพาน และชนเหล่าใดให้โรงน้ำเป็นทานและบ่อน้ำ ทั้งบ้านที่พักอาศัย ชนเหล่านั้นย่อมมีบุญ เจริญในกาลทุกเมื่อทั้งกลางวันและกลางคืน ชนเหล่านั้นตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีลเป็นผู้ไปสวรรค์ ฯ

หลักการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัยจึงอยู่บนฐานของอุภยัตถะ ประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย หรือ ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ การได้รับแรงสนับสนุนจากทั้งสองฝ่ายจึงเป็นสิ่งที่สร้างพลังชุมชนได้อย่างมั่นคง ดังจะเห็นได้จากผลงานที่ปรากฏเป็นที่ประจักษ์

๔.๓ วิธีการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย

วิธีการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายกรมการพัฒนาชุมชนได้ใช้วิธีการ สร้างพลังของหมู่บ้านเพื่อนำพลัง มาใช้ในการพัฒนาชุมชน พลังที่สำคัญที่มุ่งให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านชนบท ได้แก่ พลังความคิดของประชาชน พลังการทำงานของประชาชน และพลังการรวมตัวของประชาชน พลังดังกล่าว มีวิธีการสร้าง ดังนี้^๗

การสร้างพลังความคิดที่ถูกต้องให้กับประชาชน การเปลี่ยนแปลง ต่าง ๆ ในชุมชนมนุษย์ ในทางที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนานั้น ย่อมาจากพลังความคิด ของประชาชน ในชุมชนนั้นเป็นผู้กำหนดขึ้น อันจะนำไปสู่ความมั่นคงแข็งแรงของชุมชนใน ที่สุด กล่าวได้ว่า พลังความคิดของมวลชน ประการสำคัญเกิดขึ้นจากกระบวนการรับรู้ และ เนื่องจากพลังความคิดของประชาชนหรือของมวลชนย่อมไม่เหมือนกัน ที่เป็นเช่นนี้สืบ เนื่องมาจากความสามารถในการสัมผัสและการรับรู้ของประชาชนไม่เท่ากัน และประสบ การณ์ของบุคคลซึ่งเจริญเติบโตมาในสภาพแวดล้อมของชุมชนยังแตกต่างกันอีกด้วย ฉะนั้น การส่งเสริมให้ประชาชนได้มีพลังความคิดของตนเอง จึงมีความสำคัญมาก

การส่งเสริมพลังความคิดที่ถูกต้องให้กับประชาชนจะช่วยทำให้ประชาชน เกิดความมั่นใจในตัวเอง ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาคน การที่ทำอะไรให้ผู้อื่น ตลอดเวลา โดยที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ทดลองคิด ลองปฏิบัติเอง จะไม่ช่วยให้ผู้นั้นเจริญ ขึ้น และไม่สามารถคุ้มครองตัวเองหรือเป็นตัวของตัวเองได้ ดังนั้น การสร้างความเข้าใจ และการช่วยให้ประชาชนมองเห็น มีความคิด และมีทัศนคติที่ถูกต้อง โดยสร้างเสริมให้

ประชาชนใช้ความคิดของตัวเอง จึงมีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาชุมชนอย่างมาก การพัฒนาชุมชนจึงมุ่งพัฒนาคนให้มีความคิดเห็นของตนเองเป็นการใช้ ความคิดเห็นที่มีเหตุผลจนเกิดความเชื่อมั่น ศรัทธาและเห็นคุณค่าในตัวเอง อันนำไปสู่การ “ปรับปรุงตัวเองและชุมชนให้ก้าวหน้าตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาของตัวเองและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาความคิดจึงเป็นการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า ไปในตัว

^๗ วัชร วัชรนิภาวรรณ, การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์, หน้า ๑๘๘ - ๑๙๐.

การสร้างแนวความคิดที่ถูกต้องให้กับประชาชน หรือกลุ่มชนในการที่จะเข้ามาเป็นแรงผลักดันให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปในทิศทางที่ต้องการใน การพัฒนาชุมชน จึงถือหลักการนำความคิดมวลชนในทิศทางที่ถูกต้อง ๔ ทางด้วยกัน คือ

๑. ถูกต้องตามนโยบายแห่งรัฐ หมายถึง แนวคิดทางการเมืองย่อม เป็นข้อกำหนดทิศทางในการพัฒนาให้เหมาะสมตามสภาพของท้องที่หรือสถานการณ์ของบ้านเมือง กลุ่มชน หรือชุมชน ในฐานะเป็นส่วนประกอบของประเทศชาติ จึงมีความ จำเป็นที่จะต้องเข้าใจแนวนโยบายของรัฐ เพื่อการเปลี่ยนแปลงจะได้เป็นไปในทิศทาง เดียวกัน

๒. ถูกต้องตามทฤษฎีและวิชาการ หมายถึง การนำทฤษฎีและวิชา การปรับใช้เข้ากับสภาพความเป็นจริง หรือสภาพของสิ่งแวดล้อมแล้วจะแปลงรูปออกมา เป็นการปฏิบัติที่ดีที่สุด

๓. ถูกต้องตามสาเหตุ หมายถึง การดำเนินการแก้ไขต่าง ๆ จะต้อง แสวงหาเหตุแห่งปัญหาให้ถูกต้อง ถ้าหากค้นหาสาเหตุที่ถูกต้องไม่ได้ ย่อมไม่สามารถ จะแก้ปัญหาได้ทั้งหมด หรือเป็นการก่อให้เกิดปัญหาใหม่ขึ้น เพราะฉะนั้น ความคิดในการ ดำเนินการทั้งปวงย่อมจะต้องศึกษา และค้นคว้าถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เพื่อกำหนด แนวทางการแก้ไข

๔. ถูกต้องตามขีดความสามารถ ความคิดที่ถูกต้องนั้น จะมีขึ้นได้ เมื่อผู้ปฏิบัติรู้ขีดความสามารถของตัวเอง ขีดความสามารถของตัวเองนี้รวมทั้งแต่ละบุคคล กลุ่มชน ตำบล หมู่บ้าน คณะกรรมการ หรือเมือง หรือรัฐ หรือประเทศ การคิดทำอะไร เกินขีดความสามารถหรือยังไม่รู้ขีดความสามารถของตัวเองถ้าไปคิดอะไรเข้าก็ย่อมไม่ถูกต้อง ไม่สำเร็จ จะขยายให้กว้างออกไปก็ไม่ได้ การปฏิบัติงานที่ไม่เป็นไปตามขีดความสามารถ ของตัวเอง นับได้ว่าเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง

การสร้างพลังการทำงานของประชาชน เมื่อประชาชนได้เกิดศรัทธา ความเชื่อมั่นในตัวเองว่า มีความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ด้วยตัวเองได้สำเร็จประชาชน ก็ย่อมจะมีความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น เพราะบุคคลทุกคนย่อมมีความรับผิดชอบในตัวเองและในสิ่งอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับขีดความสามารถของตัวเอง อีกทั้งความรับผิดชอบของบุคคลสามารถจะรวมเป็นพลังที่จะกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในขีดความสามารถให้ประสบผลสำเร็จได้ และแม้เกิดปัญหาอุปสรรคขึ้น ก็สามารถรวมพลังกันแก้ไข ปัญหาอุปสรรคนั้นได้ ดังนั้น เมื่อผลจากการรวมพลังทำให้สามารถกระทำกิจกรรมใดๆ ได้ สำเร็จ ความคิดที่จะกระทำกิจกรรมอื่น ๆ ก็จะติดตามขึ้นมาอีก

การสร้างพลังการรวมตัวของประชาชน การส่งเสริมหรือสร้างการรวมตัวของประชาชนภายในหมู่บ้าน ในรูปของการรวมตัวเป็นกลุ่มขึ้นมาเอง หรือในรูปของ องค์การประชาชน จะก่อให้เกิดพลังความคิดที่จะนำไปสู่พลังการกระทำกิจกรรมพัฒนาทั้ง หลายในหมู่บ้านให้เป็นผลสำเร็จ และสามารถสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน หมู่บ้าน หรือ ตำบลต่อไปได้ พลังทั้งสามนี้ จะเป็นระบบที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวผลักดันให้เกิด กิจกรรมพัฒนาขึ้นภายในชุมชน และสามารถสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติได้ในที่สุด

๔.๔ รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย

ครูบาศรีวิชัยส่วนใหญ่รู้จักกันในฐานะพระเกจิหรืออริยสงฆ์รูปสำคัญ เป็นปูชนียบุคคล ผู้เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชน ผู้สร้างคุณประโยชน์แก่สาธารณชน และเป็น ๑ ใน ๑๗ พระอริยสงฆ์สำคัญของพุทธศาสนาไทยที่ปรากฏในพิพิธภัณฑน์หุ่่นซี่ ฝั่งไทย หรือรู้จักเพียงแค่ว่าเป็น “ตนบุญแห่งล้านนาไทย” และเป็นพระนักพัฒนาผู้สร้างทางขึ้นดอยสุเทพ เป็นพระผู้มีบารมีสามารถบูรณะสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาในภาคเหนือ มีผู้คนเลื่อมใสศรัทธาจำนวนมาก^๕ อีกทั้งครูบาศรีวิชัยถือว่าเป็นพระสงฆ์รูปหนึ่ง ที่เห็นความสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เจริญ เพื่อแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการของชุมชน ซึ่งในแต่ละแห่งมีความจำเป็นหรือความต้องการที่แตกต่างกัน ท่านเป็นผู้ที่มีความเข้าใจชุมชนได้เป็นอย่างดีจึงสามารถทำงานให้สำเร็จด้วยปัจจัยที่ผู้ทำวิทยานิพนธ์วิเคราะห์ดังต่อไปนี้

๔.๔.๑ มีปณิธานมุ่งมั่นแน่วแน่

ความเชื่อในคำสอนของศาสนาพุทธ ได้แก่ ความเชื่อในกฎแห่งกรรม ชาวล้านนาเชื่อว่า การทำดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน เช่น การทำบุญทำทานบำรุงพุทธศาสนา ก็จะทำให้ผู้ทำบุญพบแต่สิ่งที่ดีงามและสมปรารถนา เชื่อในเรื่องนิพพาน เชื่อว่าหากตนได้บรรลุนิพพานก็จะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ดังนั้นจึงมุ่งทำบุญให้ตนเองหลุดพ้นเชื่อว่าพุทธศาสนายุคพระสมณโคดมจะสิ้นสุดเมื่อมีอายุ ๕,๐๐๐ ปี ชาวล้านนาจึงมุ่งทำบุญเพื่อต่ออายุพุทธศาสนา ในขณะที่เดียวกันก็เชื่อว่าจะมียุคพระศรีอาริยมุตไตรัยต่อนั้นจึงทำบุญเพื่อขอให้ตนได้ไปเกิดเป็นพระ หรือพระอรหันต์ในยุค นั้น นอกจากนี้ชาวล้านนายังเชื่อและศรัทธาในเรื่องพระธาตุเป็นอย่างมาก ดังปรากฏว่าสถานที่สำคัญๆ ทุกเมือง จะกล่าวถึงที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุ และเชื่อว่าผู้ที่ได้สักการพระธาตุอันเป็นกระดูกของพระพุทธเจ้าจะเกิดสิริมงคลแก่ตนเอง ความเชื่อเรื่องเทวดาพุทธ ชาวล้านนาเชื่อว่าเทวดาที่ปรากฏในคำเทศนาของพระพุทธองค์ เช่น พระอินทร์ พระพรหม ท้าวจัดโลกบาลเป็นสัญลักษณ์แห่งคุณงามความดี และอยู่ในภพภูมิที่สูงกว่ามนุษย์ และจะคอยปกป้องคุ้มครองผู้ที่กระทำความดี จึงให้ความเคารพสักการะเทวดาเหล่านี้ด้วย ความเชื่อในเรื่องการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล ชาวล้านนาเชื่อว่าผลบุญที่ทำจะสามารถอุทิศให้แก่บุคคลที่ล่วงลับไปแล้วและยังสามารถอุทิศให้แก่บุคคลที่มีชีวิตอยู่ให้มีความสุข^๖

ครูบาเจ้าศรีวิชัยนั้น ได้ตั้งปณิธานและดำเนินตามปณิธานนั้นอย่างเคร่งครัด แม้จะเผชิญต่ออุปสรรคนานัปการก็ไม่ท้อถอย เพราะท่านมุ่งมั่น บำเพ็ญบารมี ๑๐ และโพธิปักขิยธรรม ๗ อันเป็น

^๕ ฐิตพงษ์ ดวงแก้ว, “ภาพลักษณ์และการนำเสนอตัวเองของ “ครูบาชาติใหม่” ในฐานะ “สินค้าทางความเชื่อ”, วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๓ (๒๕๕๙) : ๖.

^๖ ธนพร แต่งขาว, “การศึกษาวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวล้านนาจากจารึกล้านนา”, อ่างใน องค์การบริหารส่วนจังหวัด, เอกสารประกอบการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นครูบาเจ้าศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนาไทย, หน้า ๓.

ธรรมที่กระทำให้เป็นพุทธะ ตัวท่านจึงประกอบด้วยพุทธภูมิ คือ ปันจิตใจแห่งพุทธะ ๔ ประการ ได้แก่ อุตสาหะ คือ ความเพียร อุมมังคะ คือ ปัญญา อวิภูฐานะ คือ อธิษฐาน (ความ มั่นคงเด็ดเดี่ยว แน่วแน่ในทางดำเนินและจุดมุ่งหมายของตน) และหิตจริยา คือ การเจริญเมตตา บำเพ็ญประโยชน์ เพื่อผู้อื่น พุทธภูมิในตัวท่านจึงสะท้อนในจริยวัตรที่งดงามและเคร่งครัดในศีลในธรรม เป็นเหตุให้เกิด ความศรัทธาในหมู่คนเป็นจำนวนมากในฐานะตนบุญ

ครูบาศรีวิชัยมีความปรารถนาที่จะบรรลุธรรมะอันสูงสุดดังปรากฏจากคำอธิษฐาน บารมี ที่ท่านอธิษฐานไว้ว่า “...ตั้งปรารถนาขอให้ได้ถึงธรรมะ ยึดเหนี่ยวเอาพระนิพพานสิ่งเดียว...” และมักจะปรากฏความปรารถนาดังกล่าว ในตอนท้ายของคัมภีร์โบลานที่ท่านสร้างไว้ทุกเรื่อง ครูบาศีลธรรม เป็นอีกนามหนึ่งที่ชาวล้านนาใช้เรียกขานครูบาเจ้าศรีวิชัย เหตุที่ท่านตั้งใจประพฤติดีไม่ ห้วนไหว เคร่งครัดรักษาศีลปฏิบัติธรรม และไม่รู้จักเบื้อที่จะเทศนาสั่งสอนเรื่องศีลเรื่องธรรม ความยึด มั่นในศีลธรรมของท่าน ถึงขั้นตั้งสัจจาธิษฐานว่า ขอเป็นพระโพธิสัตว์ หรือขอบำเพ็ญบารมีช่วยเหลือ ผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ขอเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในอนาคต^{๑๐}

การบำเพ็ญบารมีของท่าน แบ่งได้เป็น ๓ ส่วนสำคัญด้วยกัน คือ ส่วนพระพุทธรูป ท่านได้ สร้างพุทธศาสนสถาน เพื่อเป็นตัวแทนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งวิหาร เจดีย์ และเสนาสนะต่าง ๆ ส่วนพระธรรม คือ การสร้างหอไตร จาร พระไตรปิฎก และ ส่วนพระสงฆ์ ได้แก่ ให้การบรรพชา สามเณร และอุปสมบท พระสงฆ์^{๑๑} นอกจากนี้บุญบารมีเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดกระแสความ ศรัทธาในตัวครูบา เจ้าศรีวิชัย ดังลือกันว่าพระอินทร์นำดาบศรีกัญไชย (ศรีขรรค์ชัย) มาให้ท่าน คำเล่า ลือนี้สร้างความหวาดหวั่นใจให้กับคณะสงฆ์ไม่น้อยทีเดียว ต่อมาจึงกลายเป็นหนึ่งในข้อหาที่คณะ สงฆ์ใช้เป็นข้ออ้างในการจับกุมท่าน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๒๔๖๓ (ต้องอภิศรณ์ครั้งที่ ๕) ว่ามีดาบฝึก ทองคำ ๑ เล่มตกลงจากอากาศอยู่ที่แท่นบูชา ครูบาเจ้าศรีวิชัยเก็บรักษาไว้ เป็นเหตุให้คนนับถือ

เหตุใดการมีดาบศรีกัญไชยไว้ครอบครองจึงทำให้ผู้คนนับถือกันมาก เพราะในวัฒนธรรม ล้านนาเชื่อกันว่า ดาบนี้เป็นดาบวิเศษ เป็นหนึ่งในเครื่อง กุศรัถนัตพื้นเมืองของกษัตริย์ล้านนา ในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับ เชียงใหม่ ๗๐๐ ปี ว่าเป็นดาบของพระญามังรายที่มอบให้ ราชบุตร เจ้าขุนครามใช้เป็นดาบอาญาสิทธิ์นำทัพแทนพระองค์ เป็นดาบที่มี เตชะฤทธิ์มาก สืบมาตั้งแต่ลวงจก ราชต้นราชวงศ์ “มีเตชะมากนัก คั่นเอา ออกปัดเมื่อใดหัวใจริพลทั้งหลาย ผุงเปนสุริยาหากบังเกิดสุ รภาวะกล้าห่าน ชูคน ด้วยอานุภาวะแห่งดาบเถียนนั้นแล...”^{๑๒}

คนไทยชอบทำบุญกับพระมากกว่าจะทำบุญกับคนทั่วไป เพราะถือว่าได้บุญมากกว่า ทั้งนี้ก็เพราะได้รับอิทธิพลจากคำสอนที่ว่า พระสงฆ์เป็นเนืองนาบุญชั้นยอดของโลก (อนุตตร ปุณณต เขตต์ โลกสส) นอกจากพระสงฆ์แล้ว คนไทยก็ยังชอบให้ท่านแก่คนยากจนจนตลอดถึงช่วยเหลือสัตว์

^{๑๐} สมามคมชาวลำพูน (กรุงเทพมหานคร), ครูบาเจ้าศรีวิชัย เล่มที่ ๑ ครูบาเจ้าศรีวิชัย สิริชีวประวัติ วัตรปฏิบัติ หลักธรรมคำสอน และมงคลบารมี, (กรุงเทพมหานคร : พี.พี.เค.การพิมพ์, ๒๕๖๑), หน้า ๔๔.

^{๑๑} ศิริศักดิ์ อภิศกดิ์มนตรี, ข้อวินิจฉัยประวัติครูบาเจ้าศรีวิชัย, (เชียงใหม่: กลุ่มพุทธมาลัย, ๒๕๕๙), ๓๒๙ - ๓๓๐.

^{๑๒} ศิริศักดิ์ อภิศกดิ์มนตรี, ข้อวินิจฉัยประวัติครูบาเจ้าศรีวิชัย, หน้า ๓๒๙ - ๓๓๒.

ด้วย ทั้งนี้ก็เพราะคนไทยเชื่อว่าบุญมีอานิสงส์มาก บันดาลให้แก่สิ่งที่พึงปรารถนาทุกประการ ใครมีบุญมากก็มีความสุขความสำเร็จมาก เรื่องบุญใครทำใครได้ ดังที่กล่าวกันว่าแข่งเรือแข่งพายพอแข่งได้ แต่แข่งบุญแข่งวาสนานั้นแข่งไม่ได้ การที่คนไทยเชื่อเรื่องความวิเศษของบุญ ก็เพราะได้รับอิทธิพลจากคำสอนในศาสนาพุทธ^{๑๓}

ครูบาศรีวิชัยมิได้เพียงแค่พัฒนาชุมชนพื้นที่ที่เป็นบ้านเกิดเมืองนอนของท่านเท่านั้น แต่ยังคงมุ่งมั่นพัฒนาชุมชนในถิ่นธุรกันดาร ที่มีไร่บ้านเกิดของตน ทั้งภายในอำเภอ ลี้ ต่างอำเภอต่างจังหวัด ดังจะเห็นได้จากการเดินทางไปจำพรรษาหลายแห่งในภาคเหนือของไทย และได้สร้างบูรณะ ปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ ศาสนสถานให้ต่างจังหวัดทางภาคเหนือ ผู้ที่ต้องการให้ท่านช่วยเหลือในการบูรณปฏิสังขรณ์ หรือสร้าง ท่านก็ช่วยเหลือให้ความอนุเคราะห์จนงานบรรลุผลสมปรารถนาของพุทธศาสนิกชน

การมีปณิธานมุ่งมั่นแน่วแน่ในการสร้างศาสนสถาน ศาสนประโยชน์เพื่อให้พระพุทธศาสนาได้ดำรงอยู่ ๕๐๐๐ ปี นับว่าท่านได้อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาโดยแท้ ในทางภาคเหนือบุคคลผู้ประพาศิตนเช่นนี้ได้ชื่อว่าเป็น “ต้นบุญ” (ภาษาเหนือ) หรือ เนือนาบุญ (ภาษากลาง) ซึ่งหมายถึง ผู้มีบุญมาเกิดและสั่งสมบุญ บำเพ็ญบุญเพื่อไปเป็นพระโพธิสัตว์^{๑๔}

๔.๔.๒ ความศรัทธาในตัวผู้นำ

การที่จะสร้างศาสนสถาน สาธารณประโยชน์ให้สำเร็จได้นั้น ความศรัทธาในตัวผู้นำเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีระบบการวางแผนงานที่ดี การรู้จักแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ได้นั้นย่อมนำมาซึ่งงานบรรลุผลสำเร็จลงได้ ซึ่งความศรัทธาในการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย ประชาชนจะเชื่อในบารมีของผู้นำว่าจะทำได้สำเร็จ ดังจะเห็นได้จากสิ่งเหล่านี้คือ

๑) ความเชื่อในเรื่องนิพพาน เป็นคำสอนของพระพุทธองค์ที่ว่าสุดท้ายของการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด คือการไปสู่นิพพาน ดังนั้นชาวล้านนาจึงมีความเชื่อว่านิพพานเป็นสิ่งที่ทำให้พวกเขาสามารถหลุดพ้นจากวิญญูสงสาร ได้ และการทำบุญนี้เองจะเป็นเครื่องนำพาไปสู่นิพพานในที่สุด ดังปรากฏความเชื่อในนิพพานนี้เป็นจำนวนมากในจารึกล้านนา

๒) ความเชื่อเรื่องอายุของพระพุทธศาสนา ๕,๐๐๐ ปี ชาวล้านนาเชื่อว่าการสิ้นสุดของพระพุทธศาสนาจะเกิดขึ้นเมื่อศาสนามีอายุครบ ๕,๐๐๐ ปี ความเชื่อนี้ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนา คติรามัญวงศ์ที่รับมาจากอาณาจักรสุโขทัย และความเชื่อนี้เองทำให้ชาวล้านนามุ่งทำบุญทำกุศลเพื่อ ต่ออายุของพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรือง

^{๑๓} รศ.พิน ดอกบัว, พระพุทธศาสนากับคนไทย, (กรุงเทพมหานคร: ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๔๒), หน้า ๕๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูอุดมคุณวัฒน์, เจ้าอาวาสวัดแม่ป้อก, เจ้าคณะตำบลแม่ตื่น เขต ๑, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

๓) ความเชื่อเรื่องพุทธศาสนายุคพระศรีอาริยมตไตรย ชาวล้านนามีความเชื่อว่าเมื่อพุทธศาสนาสิ้นสุดลงเมื่อมีอายุครบ ๕,๐๐๐ ปี จะมีพุทธศาสนายุคพระศรีอาริยมตไตรยเกิดขึ้น และ เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงส่งผลให้ชาวล้านนามุ่งเน้นที่จะทำบุญทำกุศลเพื่อหวังให้ผลบุญนำพาพวกเขาไปสู่ยุคพระศรีอาริยมตไตรย และขอให้พวกเขาได้เป็นพระในยุคพระอาริยมตไตรยด้วย

๔) ความเชื่อเรื่องพระธาตุ ชาวล้านนาเชื่อว่าพระธาตุหรือกระดูกของพระพุทธเจ้า เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นจึงประดิษฐานพระธาตุ ณ สถานที่อันทรงเกียรติ จาริกล้านนาได้ระบุว่าพระธาตุส่วนต่างๆ ของพระพุทธเจ้าได้นำไปประดิษฐาน ณ ที่แห่งใดในบางส่วนของดินแดนล้านนา เพื่อให้เป็นที่สักการบูชาของชาวล้านนา

๕) ความเชื่อเรื่องเทวดาพุทธ คำสอนของพระพุทธเจ้าบางส่วนมีเรื่องราวเกี่ยวกับเทวดา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของคุณงามความดี ดังนั้นชาวล้านนาจึงมีความเชื่อและศรัทธาในเทวดาโดยแสดงความเคารพยกย่องบูชา ดังปรากฏข้อความในจาริกล้านนาบางส่วนที่จารึกชื่อของเทวดา เพราะเชื่อว่าเทวดาจะปกป้องคุ้มครองชาวล้านนา

๖) ความเชื่อเรื่องการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล ชาวล้านนาเชื่อว่าผลบุญที่ได้จากการทำบุญทำกุศลจะสามารถอุทิศส่วนบุญเหล่านั้นให้แก่ผู้ที่ล่วงลับ และผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ ดังปรากฏข้อมูลในจาริกล้านนาเป็นจำนวนมากที่มีการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล ให้แก่กษัตริย์เชียงใหม่ และ พระราชมารดาให้มีอายุยืนนาน อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้เครือญาติ หรือแม้แต่สรรพสัตว์ที่ตนเคย ได้ทำร้ายตลอดจนอุทิศให้เทวดา และวิญญาณต่าง ๆ

ความเชื่อในคำสอนของพระพุทธศาสนา ทำให้ชาวล้านนามีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับการทำบุญ ทำกุศล ส่งผลให้สังคมล้านนามีความสงบสุข ร่มเย็น และสามารถปรับตัว ปรับใจให้เข้ากับสภาวะการณบ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสม โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ^{๑๕} ในการสร้างพลังชุมชนของครุบาศรีวิชัยจึงมีพื้นฐานมาจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นการทำบุญร่วมกันเพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ห้าพันปี ความเชื่อมั่นในเป้าหมายที่วางไว้ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คณะทำงาน ของท่านมีความมั่นใจ เมื่อการก่อสร้างที่ผ่านพิธีกรรมเสี่ยงทายว่าเป็นมงคลแต่ละครั้งได้ดำเนินไปโดยราบรื่น ไม่มีการล้มเหลวเลย ก็ยิ่งเพิ่มศรัทธาความเชื่อมั่นในการดำเนินงานครั้งต่อไป^{๑๖}

ความศรัทธาในตัวผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญ เป็นการรวมกลุ่มกันสร้างพลังให้ความเคารพศรัทธา มุ่งมั่นที่จะดำเนินงานตามเมื่อมีผู้นำที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน^{๑๗} ท่านได้สร้างวัด ถนน สะพานเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคม เชื่อว่าเมื่อทำสิ่งที่เป็นประโยชน์จะเป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีต่อพระพุทธศาสนาและคนหมู่มาก

^{๑๕} ธนาพร แดงขาว, “การศึกษาวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวล้านนาจากจาริกล้านนา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจาริกภาษาไทย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘) .

^{๑๖} ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี, **ข้อวินิจฉัยประวัติครุบาเจ้าศรีวิชัย**, (เชียงใหม่: กลุ่มพุทธมอญ, ๒๕๕๙), ๓๓๓.

^{๑๗} พระอานนท์ พรหมวิไล, พระลูกวัดวัดจามเทวี ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ครุบาศรีวิชัย, ๙ มกราคม ๒๕๖๒.

๔.๔.๓ ความเสียสละ

การพัฒนาชุมชนที่พบจากการศึกษาภูมิหลังของครูบาศรีวิชัยพบว่า การเสียสละเป็นคุณสมบัติส่วนบุคคล เมื่อปฏิบัติเป็นตนบุญ เมื่อครูบาศรีวิชัยเป็นสุปฏิบัตีย่อมเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา เมื่อท่านคิดจะทำอะไร พลังนั้นจะมาประชาชนก็จะช่วยเหลือกัน^{๑๘} ซึ่งปรากฏหลักธรรมที่สนับสนุนเพื่อนำไปสู่การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย คือ หลักสังคหัตถ์ ๔^{๑๙} ประกอบด้วย

๑) ทาน หมายถึง การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน^{๒๐} ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น ได้แก่

๑.๑) อามิสทาน การให้อามิส คือการให้วัตถุสิ่งของต่างๆ เป็นทาน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ปัจจัยในการดำรงชีวิต พระพยอม กลยาโณ กล่าวว่า ครูบาเจ้าศรีวิชัย เมื่อท่านสร้างวัดไหนเสร็จ เงินที่เหลือจากการบริจาคทั้งหมดจะนำไป “ผวยสตาจด์” หรือโปรยทานให้คนทุกชั้นคนยาก เมื่อไปสร้างวัดใหม่ก็ค่อยไปเริ่มต้นขอรับบริจาคใหม่^{๒๑}

การเสียสละนุ่งหนักในการก่อสร้างต่างๆ เนื่องจากการนุ่งหนักต้องใช้เวลาานเพื่อรับบริจาค และการร่วมทำบุญของผู้มีจิตศรัทธาในการสร้าง ดังจะเห็นได้จากความเสียสละในการสร้างทางขึ้นดอยสุเทพ ซึ่งเป็นเส้นทางไปนมัสการพระบรมสารีริกธาตุในวัดพระธาตุดอยสุเทพ คนเชียงใหม่แต่โบราณมีประเพณีเดินขึ้นดอยสุเทพไปสักการะพระบรมธาตุเจดีย์ในช่วงวันเพ็ญมาฆบูชา เป็นการจาริกแสวงบุญสำคัญประจำปีที่ต้องใช้เวลาเดินลัดเลาะขึ้นเขาในความมืดเป็นครั้งก่อนคั้น ดังนั้นครูบาศรีวิชัยสร้างถนนสายนี้มีอีกความหมายซ่อนหล้อม คือเป็น “มรรค” หรือเส้นทางสู่พระนิพพาน เพราะระหว่างทางท่านวางแผนให้สร้างวัดขึ้นสามแห่ง คือ วัดศรีโสดา วัดสภิกาคา และวัดอนาคามี อันหมายถึงลำดับขั้นบรรลุนิพพานของพระอรหันต์บุคคล จากโสดาบันสู่สภิกาคามี และอนาคามี โดยมุ่งหมายว่าวัดพระธาตุดอยสุเทพบนยอดเขานั้นแหละคืออรหันต์ผล หรือภาวะของพระอรหันต์เดี่ยวนี้วัดศรีโสดา และวัดสภิกาคา (ผาลาด) ยังมี ส่วนวัดอนาคามีนั้นยังไม่ทันสร้างก็เกิดเหตุใหญ่ขึ้นก่อน^{๒๒}

๑.๒) ธรรมทาน การให้ธรรมะ คือการให้ความรู้ ความถูกต้องดีงาม เป็นทาน

ส. สิวลักษณ์ กล่าวว่า ครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นตัวอย่างของพระสงฆ์ที่ถือวัตรปฏิบัติตามรอยพระศาสดาอย่างแท้จริง กล่าวคือ ศาสนาพุทธนิกายลังกาวงศ์ที่เผยแผ่อยู่ในแถบอุษาคเนย์ทั้งหมดนี้พบว่าทางมอญมักเคร่งครัดทางพระวินัย ไทยเคร่งครัดด้านพระสูตร ส่วนพม่าเคร่งครัดในพระ

^{๑๘} สัมภาษณ์ ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๙} ที.ปา. ๑๑/๑๔๐/๑๖๗.

^{๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์, *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, ๒๕๔๖.

^{๒๑} พระพยอม กลยาโณ อ่างใน เพ็ญสุภา สุขคตะ, “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” ในสายตาของ “ส.ศิวรักษ์” และ “พระพยอม กลยาโณ” ตอนจบ, *มติชนสุดสัปดาห์*, (๓ - ๙ สิงหาคม ๒๕๖๑).

^{๒๒} ศรีณีย์ ทองปาน, *ครูบาศรีวิชัย ศรัทธา อภินิหาร การเมือง*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sarakadee.com/๒๐๑๕/๐๗/๑๑/kruba-srivichai/ [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

อภิธรรม ในขณะที่เดียวกันก็พบว่าครุบาเจ้าศรีวิชัย เป็นผู้ถือคติความเคร่งครัดทั้งพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม ตามแนวทางคตลึงกวางค์อย่างแท้จริง คุณูปการที่เด่นชัดของครุบาเจ้าศรีวิชัยข้อที่สอง คือการที่ครุบาเจ้าศรีวิชัยเป็นผู้แน่วแน่ในการปฏิบัติธรรมจนสามารถเข้าถึงธรรมชั้นสูงสุด นั่นคือการเข้าถึง “รหัสยนิยแห่งชีวิต” (Mystery) มีองค์ประกอบ ๓ อย่างคือ

๑.๒.๑) การปฏิบัติธรรมอย่างมุ่งมั่น จนเกิดสภาวะธรรมเข้าถึงสิ่งลึกลับมหัศจรรย์ของชีวิต หมายถึงการปฏิบัติอย่างอุกฤษฏ์ชั้นสูงสุด

๑.๒.๒) นำเอาประสบการณ์ทางศาสนาที่พบเห็นมาแสดงออก

๑.๒.๓) จนบังเกิดวิถีชีวิตทางศาสนา ซึ่งเกิดจากความเข้าใจและรู้แจ้งเห็นจริงด้วยตัวเอง ครุบาเจ้าศรีวิชัยเป็นพระสงฆ์ที่เดินตามแนวทางทั้ง ๓ ข้อที่พระพุทธเจ้าทรงเกิดประสบการณ์ตรงทุกประการ จะเห็นได้ว่าแนวทาง ๓ ข้อนี้ได้มีพัฒนาการมาโดยลำดับคือ

๑) การปฏิบัติธรรมกลายมาเป็นคำสั่งสอนของแต่ละศาสนา หรือกล่าวในทางกลับกันได้ว่า คำสั่งสอนมาจากสิ่งที่เคยปฏิบัติกันเอง

๒) การแสดงออกทางศาสนา กลายมาเป็นศาสนพิธีต่างๆ

๓) วิถีชีวิตทางศาสนา กลายมาเป็นแนวทางของจริยวัตรเพื่อศาสนิกจะได้ประพฤติที่ถูกที่ควร ศาสนพิธีกลายเป็นรูปแบบที่ไร้แก่นสาร ปราศจากสาระอันประเสริฐ มีแต่พิธีกรรมที่สักแต่ทำตามๆ กันไปเพื่อรับใช้อำนาจและเงินตราเป็นส่วนใหญ่ แต่สำหรับครุบาเจ้าศรีวิชัยแล้ว สิ่งที่ท่านทำมาชั่วชีวิต คือการเคารพและปฏิบัติจริงตามหัวใจของพระพุทธศาสนา^{๒๓}

๒) ปิยะวาจา วาจาเป็นที่รัก วาจาจุดต็มน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพ ไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ ประกอบด้วยเหตุผล ครุบาศรีวิชัยท่านพูดคำสัตย์ เมื่อรับปากว่าจะไปเป็นประธานนั่งหนักในการก่อสร้างสิ่งต่างๆ ท่านก็ทำจนสำเร็จ คำสัตย์นี้จึงเป็นสิ่งที่สร้างพลังชุมชนในความเชื่อถือของประชาชน เมื่อมีงานที่ใดที่ครุบาศรีวิชัยเข้าไปเป็นประธานนั่งหนัก ประชาชนก็จะพากันมาร่วมทำบุญและร่วมก่อสร้างกับท่านจนบรรลุผลได้สำเร็จ ท่านเป็นคนพูดน้อย แต่ประกอบด้วยน้ำใจอันบริสุทธิ์ เป็นถ้อยคำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เป็นถ้อยคำที่ออกมาจากจิตที่มีเมตตา อันเป็นจิตบริสุทธิ์ ยิ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง เพื่อให้ได้รับความสุข ความเจริญ

๓) อดณะจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม พระพยอม กลยาโณ มองว่าความโดดเด่นของครุบาเจ้าศรีวิชัยที่ทำให้ชื่อเสียงของท่านอมตะคือ เป็นผู้มือดณะจริยา หรือการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน หรือที่เรียกว่า “จิตอาสา” สำหรับเพศบรรพชิต ลำพังเพียงการนั่งสมาธิ บำเพ็ญเพียรอย่างเคร่งครัดก็อาจได้ประโยชน์แล้วในฐานะผู้ครองผ้ากาสาวพัสตร์

^{๒๓} เจริญสุภา สุขคตะ, “ครุบาเจ้าศรีวิชัย” ในสายตาของ “ส.ศิวรักษ์” และ “พระพยอม กลยาโณ” ตอนที่ ๑ “แบบอย่างวัตรปฏิบัติ”, มติชนสุดสัปดาห์, (๒๗ กรกฎาคม - ๒ สิงหาคม ๒๕๖๑) .

แต่นั้นเป็นประโยชน์เฉพาะส่วนตน การที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยสามารถล่องใจคนล้านนาได้มากที่สุด เพราะธรรมะข้ออรรถจริยา โครงการสาธารณประโยชน์ทุกอย่างสำเร็จได้โดยไม่ต้องใช้งบประมาณ หลวงแม่แต่บาทเดียว ถ้าจะตามรอยครูบาเจ้าศรีวิชัย สาธุศิษย์ทุกคนต้องบำเพ็ญอรรถจริยา เห็นถนนหนทางบ้านเมืองตรงไหนไม่เรียบร้อยต้องช่วยกันทำนุบำรุงซ่อมแซม คืออรรถจริยาขั้นพื้นฐาน อรรถจริยาขั้นสูงที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยปฏิบัติถือเป็นต้นแบบคือ “การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม” ลำพังแค่ “ศีลบริสุทธิ” แต่หากไม่มีการช่วยเหลือชุมชนเลย ความโดดเด่นของครูบาเจ้าศรีวิชัยจะยิ่งใหญ่เท่านั้นหรือไม่^{๒๔} การที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยสร้างเสนาสนะจำนวนมหาศาลในยุคนั้น เป็นกุศโลบายที่ต้องการดึงคนมาร่วมบำเพ็ญธรรมด้วยกันในยุคที่เพิ่งฟื้นฟูบ้านเมือง ท่านต้องการให้วัดเป็นสถานที่สำหรับสร้างทานบารมี ศีลบารมี และภาวนาบารมี คือเน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่าสร้างเพื่ออวดบงบารมี พระราชาธรรมนิเทศ เปรียบเปรยว่า จุดเด่นของครูบาเจ้าศรีวิชัย ดังที่สมเด็จพระพุฒาจารย์ (พุด ญาคูขี้หอม) เคยกล่าวว่า “จิตที่สงบจะทำให้เกิดปัญญา แล้วเอาปัญญามาแก้ปัญหา” ครูบาเจ้าศรีวิชัยใช้วิธีดังกล่าวในการแก้ปัญหา^{๒๕} เป็นผู้ส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันสร้างกระบวนการพัฒนาชุมชนขึ้นด้วยความเข้าใจ เข้าถึง และเห็นแก่ประโยชน์สุขของประชาชนส่วนรวม^{๒๖}

๔) สมานัตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี ลักษณะนิสัยของผู้มีสมานัตตาคือ^{๒๗} ปฏิบัติตัวเหมาะสมกับภาวะ ครูบาศรีวิชัยเป็นพระสงฆ์ที่ครองตนอย่างสมณะที่เคร่งครัดในศีลจารวัตร ปฏิบัติกรรมฐาน อาหารมังสวิรัตมือเดียว มีความเป็นกันเอง ไม่ถือเนื้อถือตัว เข้าหา พูดจาด้วยง่าย อ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระเถระผู้ใหญ่ แต่เข้มแข็ง หัวใจไหวต่อคำพูด และอุปสรรคใดๆ

๔.๔.๔ ความเมตตา

ความเมตตาเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สามารถสร้างพลังชุมชนให้เกิดขึ้นของครูบาศรีวิชัย เนื่องจากอุปนิสัยส่วนตัวของท่านนอกจากเป็นผู้สันโดษ มักน้อยแล้ว ยังเป็นผู้มีเมตตากรุณา ดังจะเห็นได้จากประวัติของท่านที่พ่อแม่ นำปาลมาซึ่ง เมื่อถึงเวลาทำอาหารกลับไม่เจอปลา พ่อแม่ทำการสอบถามลูกทุกคนภายในบ้าน ท่านจึงได้บอกว่าท่านปล่อยไปแล้ว อุปนิสัยส่วนนี้ส่งผลต่อการสร้างพลังชุมชนอย่างยิ่ง ทำให้ท่านเป็นผู้มีพรหมวิหารธรรม อันเป็นหลักปฏิบัติของผู้ที่นำในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วย เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข มีจิตอันแผ่เมตรี และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ เนื่องจากท่านต้องการบำเพ็ญตนเพื่อไปเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตด้วย แม้ท่านจะถูกกล่าวร้าย มากมายเพียงใดแต่ท่านก็ได้คิดว่าร้ายตอบ แต่กลับแสดงออกถึงความเคารพ ดังจะเห็นได้จาก

^{๒๔} พระพยอม กลฺยาณ อ่างใน เพ็ญสุภา สุขคตะ, “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” ในสายตาของ “ส.ศิวรักษ์” และ “พระพยอม กลฺยาณ” ตอนจบ, มติชนสุดสัปดาห์, (๓ - ๙ สิงหาคม ๒๕๖๑).

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน.

^{๒๖} นรินทร์ จงวุฒิเวศย์, กลาพัฒนากร, (กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๕๐), หน้า ๑๙.

^{๒๗} กัลยาณมิตร เพื่อนแท้สำหรับคุณ, สมานัตตตา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=๕๐๘ [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

เมื่อท่านพ้นจากข้อกล่าวหาแล้วท่านยังถือขันดอกไม้ไปขอขมายังพระเถระ กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชน ดังจะเห็นได้จากทุกครั้งที่มิผู้มาขอให้ท่านไปเป็นประธานในการก่อสร้างทั้งศาสนสถาน สาธารณประโยชน์ โดยส่วนใหญ่แล้วท่านจะรับปากเพื่อช่วยให้ประชาชนได้รับประโยชน์มากที่สุด มุทิตา คือ ความพลอยยินดี ในเมื่อผู้อื่นได้ประโยชน์จากสิ่งที่ท่านสร้างอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใส พลอยยินดีกับเขาทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น เช่น ก่อนการสร้างทางขึ้นดอยสุเทพเพื่อไปนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ ประชาชนเดินทางขึ้นไปลำบากต้องใช้เวลาในการเดินทางนาน เมื่อสร้างทางขึ้นดอยสุเทพเสร็จ การสัญจรสะดวกประชาชนก็มีความสุขในการเดินทาง อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง ดังจะเห็นได้จากถ้าสถานที่แห่งใดประชาชนมีความพร้อมเพียงพอแล้วที่จะดำเนินการก่อสร้างได้ ท่านก็จะวางใจเป็นกลางมอบหมายให้เขาดำเนินการเอง ท่านรู้จักวางใจเป็นกลาง

พรหมวิหารธรรม ๔ ประการดังกล่าวข้างตนจึงแสดงให้เห็นถึงคุณธรรมของประชาชนให้มาร่วมงานกับครูบา เนื่องจากท่านมีจิตอันบริสุทธิ์มุ่งบำเพ็ญประโยชน์ส่วนรวมอันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน ไม่ว่างานก่อสร้างจะมีจากที่ใด ประชาชนก็จะหลั่งไหลเข้ามาร่วมงานและช่วยเหลือท่านกำลังกาย กำลังทรัพย์จนงานบรรลุผล

๔.๔.๕ ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี

ภูมิปัญญาที่เห็นได้ชัดในการสร้างทางขึ้นดอยสุเทพคือ การตัดหิน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาในการตัดก้อนหินขนาดใหญ่ด้วยการซุ่มไฟเผาก้อนหินในเวลากลางคืน เมื่อถึงเวลาเช้าก็นำน้ำมารดก้อนหินที่เผา ก้อนหินก็จะแตกออก ดังจะเห็นได้จากโค้งทางขึ้นดอยสุเทพที่มีชื่อว่าโค้งขุนกัน สำหรับวัสดุที่ใช้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ส่งผลให้สำเร็จลุล่วงอย่างรวดเร็ว งานก่อสร้างซึ่งมีครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นประธานนั้น เช่น การใช้ปูนซีเมนต์ เหล็กเส้น แทนการใช้ไม้ในการทำโครงสร้างอาคาร หรือการใช้ลูกตั้งปูนซีเมนต์หล่อจากแบบหล่อในการประดับบารายระเบียง หรือการใช้ซีเมนต์หล่อจากแบบในการประดับบนกำแพง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เมื่อมีแบบหล่อแล้ว ย่อมจะทำงานเดินหน้าได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้นกว่า ในอดีตที่ต้องกระทำที่ละชิ้น ทั้งการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ก็ถูกกระทำโดยช่างผู้ชำนาญงานในการก่อสร้าง ซึ่งตามประวัติพบว่ามักเป็นชาวจีน^{๒๘}

๔.๔.๖ เครื่องช่าง

มีเครื่องช่างหลากหลาย ที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน เครื่องช่างการทำงานของครูบาเจ้าศรีวิชัย กอปรด้วยเครื่องช่างของศิษย์ยานุศิษย์ เจ้านาย คหบดีพ่อค้าวาณิชทั้งชาวจีนและชาวไทยใหญ่ เครื่องช่าง ชาวล้านนา และเครื่องช่างวากะเหรี่ยง ดังนี้

๑) เครื่องช่างพระสงฆ์ล้านนา ในส่วนเครื่องช่างของศิษย์ยานุศิษย์ ท่านสร้างเครื่องช่างด้วยวิธีการ ๒ รูปแบบเป็นอย่างน้อย ได้แก่ การวางตัวบุคคลที่มีความสามารถให้ควบคุม การก่อสร้างต่อ

^{๒๘} ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี, *ข้อวินิจฉัยประวัติครูบาเจ้าศรีวิชัย*, หน้า ๓๓๒.

จากท่าน และการบรรพชาสามเณรและอุปสมบทพระภิกษุให้ กับกุลบุตรในพื้นที่ที่ท่านเดินทางไป ภายหลังจากที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยได้วางรากฐานไว้อย่างมั่นคงแล้ว และ เมื่อสร้างวัดนั้นๆ เสร็จแล้ว ก็มอบหมายให้ลูกศิษย์ของท่านปกครองเป็นเจ้า อาวาส มีการแบ่งศาสนสมบัติ ศิษย์วัด ให้กับวัดที่ สร้างขึ้นใหม่นั้นไว้สืบสาย ต่อไป เช่นบางแห่งมอบไม้เท้า บางแห่งมอบธรรมมาสน์ แผ่นสังข์ หรือพัด ใบตาล เป็นต้น เป็นความสัมพันธ์ตามปกติของวัดในระบบหัวหมวดของล้านนา โบราณ ทว่าวัดภายใน หมวดของครูบาเจ้าศรีวิชัยแทบจะกระจายอยู่ทั่วทั้ง ล้านนาที่ท่านเดินทางไปบูรณะ และเมื่อท่านไป เมืองพะเยาเพื่อบูรณะวิหาร พระเจ้าตนหลวง ตามรอยทางที่ท่านแวะพักค้างคืนก็มีการอุปสมบท ให้กับ ลูกหลานชาวบ้าน บวชแล้วก็ให้อยู่วัดในหมู่บ้านตามเดิม เครือข่ายลูกศิษย์ ทั้งหมดนี้ ต่อมาได้ กลายเป็นกำลังสำคัญในการรักษาและบูรณปฏิสังขรณ์ วัดวาอารามและสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพสืบ ต่อไป

๒) เครือข่ายเจ้านายล้านนา เครือข่ายเจ้านายนี้ มีพลตรีเจ้าแก้วนวรรฐ แห่งเมืองเชียงใหม่ พระราช เครือข่ายเจ้า ขายา เจ้าดารารัศมี พลตรีเจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เป็นต้น วิเคราะห์การฟื้นฟูวัดวา อารามปฏิสังขรณ์สิ่งก่อสร้างในล้านนาของในการเรียกคืนจิตวิญญาณล้านนาและสร้างความเป็น ล้านนาใจในขณะที่ยังอำนาจฝ่ายปกครองและคณะสงฆ์กรุงเทพฯ กำลังรุกคืบ สู่ล้านนา เจ้านายสูญเสีย อำนาจทางการปกครอง ทั้งกิจกรรมทางด้านศาสนาซึ่งกลุ่มเจ้านายเคยเป็นผู้กระทำก็สูญเสียไปพร้อม กับอำนาจใน การควบคุมการเกณฑ์แรงงาน การสูญเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และ สูญเสียฐานะ ทางสังคมที่อยู่เหนือผู้คนเช่นเดิม ทำให้การฟื้นฟูวัดวาอารามที่ แต่เดิมตนเป็นผู้นำก็ไม่สามารถกระทำ ได้อีก การบูรณะวัดวาอารามของครูบาเจ้าศรีวิชัย จึงเป็นเสมือนตัวแทนใน การฟื้นฟูกลับคืนมาของ พื้นที่ทางสังคม และศาสนาของเจ้านายล้านนา ในขณะที่ เดียวกันฝ่ายเจ้านายก็มีโอกาสจะได้แสดง บทบาทด้านศาสนาอีกครั้งหนึ่งด้วย ดังเช่นการอุปถัมภ์ให้ฟื้นฟูวัดพระธาตุหรือภูญชัยและวัดจามเทวี จังหวัดลำพูน โดยพลตรีเจ้าจักรคำขจรศักดิ์ และวัดสวนดอกกับวัดพระสิงห์ โดยพลตรีเจ้า แก้วนวรรฐ และพระราชชายา เจ้าดารารัศมี เป็นต้น

๓) เครือข่ายคหบดี พ่อค้าวานิชล้านนา บรรดาผู้คนเหล่านี้ ล้วนมีบทบาทอย่างมากในการ ซ่อมสร้างวัดวา อารามต่างๆ ร่วมกับครูบาเจ้าศรีวิชัย ได้แก่ หลวงอนุสารสุนทร ขุนเปาเปรม ประชา และพญาคำวิจิตรธรรมาภรณ์ เป็นต้น หลวงอนุสารสุนทรกิจ หรือหลวงอนุสารสุนทรนั้น เดิมชื่อนายสุน แซ่ซั่ว (ชุตินา) เกิดเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๐ ที่บ้านทุ่งคูช้าง จังหวัด ลำพูน ต่อมาเมื่อ อายุ ๑๖ ปี ครอบครัวได้อพยพมาอยู่ที่บ้านวัดเกต จังหวัด เชียงใหม่ เป็นผู้ริเริ่มเอาสินค้าเกษตรจาก ล้านนาบรรทุกเรือไปขายกรุงเทพฯ และนำเอาสินค้าจากต่างประเทศมาขายที่เชียงใหม่ เช่น เครื่องใช้ ยา ฯลฯ ตั้งร้านค้าขายอยู่สี่กั๊ก ถนนวิชัยนันทน์ ฝ่ายทิศเหนือวัดสง หลวงอนุสารสุนทร เสียชีวิตใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ขณะอายุ ๖๗ ปี เมื่อการสร้างทางขึ้นดอยสุเทพยังไม่สำเร็จดี ขุนเปาเปรมประชา หรือ กำนันอิน บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดบวกเปิด อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เคยเป็นครูสอน หนังสือที่โรงเรียนวัดสันกำแพง เป็นผู้นำการสร้างโรงเรียนประชาบาล สถานที่ฝึกอาชีพเยาวชนในด้าน การทอผ้า การทำร่ม และการแกะสลัก ท่าน ร่วมกับครูบาเจ้าศรีวิชัยบูรณะวัดพระสิงห์ วัดพระนอน

แม่ปุคา วัดสวนดอก และร่วมสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ พญาคำวิจิตรธรรมาธิบดี เกิด พ.ศ. ๒๔๑๒ บรรพชาเป็นสามเณรที่ วัดพันตอง จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นได้เข้ารับราชการในคุ้มหลวงกับเจ้าอินทวิชยานนท์ รับทำโครงการฝายกั้นแม่น้ำปิง บริเวณหน้าค่ายกาวิละ ฝั้น นำปิงลงสู่ทุ่งนาฝั่งซ้ายแม่น้ำปิง ปัจจุบันเรียกเหมืองพญาคำ ท่านได้ร่วมกับ หลวงอนุสารสุนทร ช่วยกันอุปฐากครูบาเจ้าศรีวิชัยในยามที่ท่านถูกกักบริเวณ ศาลาบาตร วัดศรีดอนไชย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเวลา ๓ เดือน พญาคำวิจิตร ธรรมาธิบดีเป็นผู้เขียนใบปลิวยกย่องท่านเมื่องานฉลองหอพระไตรปิฎกและ พระอุโบสถวัดพระสิงห์ เชียงใหม่ เป็นผู้เขียนบันทึกประวัติครูบาเจ้าศรีวิชัย ในการเดินทางไปก่อสร้างที่ต่าง ๆ จนกระทั่งพระสุนทรพจนกิจได้นำมาขยาย เป็นคร่าวประวัติครูบาเจ้าศรีวิชัย ทั้งได้ร่วมกับครูบาเจ้าศรีวิชัยสร้างถนนขึ้น ดอยสุเทพด้วย

๔) เครือข่ายข้าราชการ นักการเมืองไทย ท่านเหล่านี้มีตำแหน่งเป็นนายอำเภอ นายแพทย์ ผู้แทนราษฎร เป็นต้น ดำรงตำแหน่งในจังหวัดต่าง ๆ อาทิ เชียงใหม่ ลำพูน พะเยา น่าน ตลอด จนรับราชการอยู่กรุงเทพฯ เช่น พระยาพหลพลพยุหเสนา บุคคลเหล่านี้ นอกจากจะให้การอุปถัมภ์ในการบูรณปฏิสังขรณ์แล้วยังคอยช่วยเหลือ แก้ไข คลี่คลายเหตุการณ์ที่ท่านต้องอธิกรณ์แต่ละครั้ง จากหนักให้เป็นเบาอีกด้วย เครือข่ายในหมวดนี้ที่สำคัญ คือ หลวงศรีประกาศ (ฉันท วิชยาภัย) เป็นชาวจันทบุรี ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนศรีประกาศ วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ และเลื่อนเป็นหลวงศรีประกาศ ในวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗ มีตำแหน่งราชการในกระทรวงยุติธรรม ได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎรเชียงใหม่ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๐ รวมเวลา ๔ ปี หลังจากนั้น ก็เป็นนายกเทศมนตรีเชียงใหม่ ๕ สมัย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๔๘๓ และ เป็นเจ้าของโรงแรมศรีประกาศ จังหวัดเชียงใหม่ ท่านเป็นคนประสานงาน ระหว่างกระทรวงธรรมการ กับฝ่ายล้านนา คือ พลตรีเจ้าแก้ววรรณา ครูบาเยี่ยม และครูบาเจ้าศรีวิชัย เรื่องการสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ ทั้งยังเป็นกำลังสำคัญ ในการสร้างพุทธสถานเชียงใหม่ให้สำเร็จได้ ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๒

๕) เครือข่ายชาวจีน มีเจ้าแก้วโหวงเป็นต้น เจ้าแก้วโหวง แซ่เตียว เป็นเจ้าของห้างเตียวเสียงไถ่ นายห้างใหญ่คน หนึ่งของเชียงใหม่ ห้างอยู่ที่ตลาดสันป่าข่อย ชาวเชียงใหม่เรียกเจ้าโหวง ทำการค้าติดต่อกับบริษัทอีสท์เอเชียติก กรุงเทพฯ ส่งเหล็กและปูนซีเมนต์มา ขายที่เชียงใหม่ เป็นศรัทธาหลักในการบูรณะวัดสวนดอก ทั้งยังได้เป็นประธานในการบูรณะพระพุทธรูปปางสมาธิในวิหารหลวง วัดสวนดอกด้วย ๑ องค์ ประดิษฐานด้านทิศเหนือ ข้างพระพุทธรูปประทับยืนรับัญาคาที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยสร้างขึ้นใหม่ มีจารึกที่ฐานเป็นอักษรธรรมล้านนา ตัวเลขโหรา ภาษาไทยวนว่า “พุทธศักราช๒๔๗๔ พระพุทธรูปองค์นี้ ศรทอ ทอง” จีนโหวงทยเมียงถ่าย คือ เจ้าแก้วโหวงนั่นเอง นอกจากความต้องการบุญแล้วศรัทธาจีนโหวงทยเมียงถ่าย เป็นผู้ซ่อมแซมและปิด ความศรัทธาของพ่อค้าวานิชชาวจีนที่สนับสนุนการซ่อมสร้างวัดของครูบาเจ้าศรีวิชัยคงสืบเนื่องจากการต้องการเป็นที่ยอมรับในสังคมล้านนาด้วย เพราะตนเป็นชาวจีนทั้งเป็นพ่อค้า การได้ ร่วมซ่อมสร้างวัดกับครู

บาเจ้าศรีวิชัยเป็นการประกาศชาวพุทธที่ดี ทำให้ชาวล้านนายอมรับในความสำเร็จพร้อมกับเป็นการสร้างโอกาสในการค้าด้วย

๖) เครื่องช้ายไทใหญ่ มอญ มีสำงสา และขุนกันชนะนน เป็นต้น ประวัติของสำงสาผู้นี้ปรากฏไม่มากนัก ในตำนานครุบาเจ้าศรีวิชัย แบบพิสดาร ระบุว่า เป็นพ่อค้าอยู่เมืองลำพูน “สำง” เป็น คำไทใหญ่ใช้เรียกผู้ที่บวชเป็นสามเณรแล้วลาสิกขาบท ในวิหารวัดสวนดอก ที่ฐานพระพุทธรูปทรงเครื่องด้านทิศเหนือ ของพระประธานนั้น มีแผ่นหินอ่อนจารึกอักษรพม่า ตัวเลขโทรคา ภาษาพม่า จุลศักราช ๑๒๔๔ (พ.ศ. ๒๔๗๕) พญาตะก่า (อุบาสก) วารินะ พญาอะนะ (อุบาสิกา) มะนังเอ่ง หรือแม่นางยั้ง ซึ่งเป็น ภรรยา พร้อมทั้งลูกชายลูกหญิง ได้สร้างพระพุทธรูปองค์นี้ ขอเป็นปัจจัยถึง พระนิพพาน ชื่อสองชื่อนี้ ยังปรากฏในคำจารึกที่ฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยคือ อิฐถูปูนด้านทิศใต้ ข้างพระพุทธรูปประทับยืนรับหย้าคาในวิหารวัดสวน ดอกด้วย จารึกเป็นอักษรพม่า ตัวเลขโทรคา แบ่งเป็น ๒ ส่วน ส่วนที่ ๑ เขียน ด้วยสีทองมีบรรทัดเดียว อักษรลบเลื่อน อ่านได้เพียง จุลศักราช ๑๒๔๔ ... นิพพาน ปจจโย โหตุ ส่วนที่ ๒ จารึกบนแผ่นหินอ่อน ฝังไว้ตอนกลางฐาน ชั้นล่างมี ๕ บรรทัด อ่านได้ว่า จุลศักราช ๑๒๔๔ อุบาสกชื่อวารินทะ และ อุบาสิกาชื่อมะนะเอ่งซึ่งเป็นภรรยา พร้อมทั้งลูกชายลูกหญิงได้สร้างพระพุทธรูป องค์นี้ โดยชื่อที่ปรากฏในจารึกข้างต้นทั้งสอง เป็นชื่อของพ่อแม่ขุนกันชนะ นนถิ หรือขุนกันชนะนนท

ขุนกันชนะนนทนั้น เดิมชื่อสำงกะณะ มีเชื้อสายไทใหญ่-มอญ ทำอาชีพค้าไม้ บริษัทบอมเบย์เบอร์มา เกิดที่เมืองเชียงตุง ประเทศพม่า อพยพ มาอยู่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ขุนกันชนะนนถิสมรสกับนางวันดี บุตรีของพญานาวาที่จังหวัดเชียงใหม่ และทำการค้าจนเจริญรุ่งเรือง เป็นที่รู้จักมักคุ้นของเจ้านายฝ่ายเหนือและคหบดีในเมืองเชียงใหม่อย่างดี เดิมครอบครัวของขุนกันชนะนนทนั้นประกอบอาชีพสัมปทานป่าไม้ โดยรับลากไม้ซุงจากในป่ามาลงแม่น้ำปิง รับจ้างจากบริษัทบอมเบย์เบอร์มา ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ขุนกันชนะนนทเป็นผู้สร้างสนามบินเชียงใหม่ให้แก่ทาง ราชการโดยทุนส่วนตัวทั้งหมด และเมื่อมีพิธีเปิดสนามบินครั้งแรก สมเด็จพระเจ้าฟ้า บริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ได้เสด็จทรงเปิดงานและมอบ พระฉายาให้เป็นที่ระลึก ทั้งยังได้รับพระราชทานศักดิ์นาชั้นเป็นขุนกันชนะนนถิ นอกจากนี้ ท่านยังได้มีส่วนร่วมสร้างตึกบังคับการค่ายกาวิละอีกด้วย ขุนกันชนะนนถินี้เป็นผู้ออกทุนทรัพย์ ตัดถนนบริเวณโค้งหักศอก ก่อนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพ ๑ กิโลเมตร บริเวณโค้งหักศอกนี้เป็นภูเขาหิน สูงชัน ยากลำบากในการสร้างสมัยนั้น แต่ก็สามารถทำจนสำเร็จจึงตั้งชื่อเป็นเกียรติแก่ผู้สร้างจนสำเร็จว่า “โค้งขุนกัน”

๗) เครื่องช้ายชาวกะเหรี่ยง กำลังแรงงานสำคัญที่ทำให้งานของท่านลุล่วงไปด้วยดีหลายต่อหลายงาน คือ ชาวกะเหรี่ยง ทั้งที่เป็นศิษย์ของครุบาเจ้าศรีวิชัยเอง ศิษย์ครุบา อภิชัยชาวปี และศิษย์ครุบาชัยยะวงศาพัฒนา ในความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงนั้น ครุบาเจ้าศรีวิชัยมีฐานะเป็นตนบุญ ผู้วิเศษ มีอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นผู้รู้ในปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ตลอด จนสามารถช่วยเหลือพวกเขาได้เมื่อต้องประสบกับภาวะฝนแล้ง การเคราพ ครุบาเจ้าศรีวิชัยทำให้การทำมาหากินของพวกเขาอุดม

สมบูรณ์ และทำให้มีฝนตกต้องตามฤดูกาล เหตุผลสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ท่านกลายเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณชาวกะเหรี่ยงทั้งหลาย อาจสืบเนื่องมาจากเชื้อสายบรรพชนของท่านที่เป็นกะเหรี่ยงก็ได้

๘) เครือข่ายชาติพันธุ์อื่นๆ นอกจากผู้ที่เคารพศรัทธาในตัวครูบาเจ้าศรีวิชัย ยังมีชาวซิกข์ เครือข่ายชาวมุสลิม คือ นายอินทร์ วิลเลียม เป็นต้น

๙) เครือข่ายช่าง ในการทำงานก่อสร้างแต่ละครั้งนั้น ครูบาเจ้าศรีวิชัยจะแยกงานเป็นส่วนๆ ให้ช่างแต่ละกลุ่มที่ถนัดต่างกันทำ เช่น ให้ช่างเงินทำงานเรื่องโครงสร้าง อาคาร ให้ช่างพื้นเมืองทำงานประดับตกแต่ง เช่น งานปั้นปูน งานแกะสลัก เป็นต้น ส่วนงานประดับกระจกที่พบในวัดหลาย ๆ วัดที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็น ประธานสร้าง น่าจะเป็นช่างไทใหญ่ หรือช่างพม่า เครือข่ายช่างที่มีจำนวนมากพอกับงาน เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้งานก่อสร้างสำเร็จลงได้อย่างรวดเร็ว

๔.๔.๗ สัจจะ

การสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ตามพลังชุมชนอยู่ที่การสร้างศรัทธา ความเชื่อมั่นของผู้นำ และผู้นำต้องเป็นคนพูดจริงทำจริง มีคุณสมบัติที่ดี เป็นที่เคารพสักการะ เป็นที่เชื่อมั่นของคนว่า คนนี้ต้องทำงานแล้วต้องเสร็จ หรือไม่สำเร็จก็ตามแต่ทำจริง เมื่อเขาทำจริงแล้วต้องช่วยกัน เนื่องจากเคยเห็นผลงานของครูบาเคยสำเร็จมาแล้ว ครูบาไม่ใช้สิ่งศักดิ์ช่วยในการทำงาน แต่บอกว่าได้บุญแน่ ได้ไปสวรรค์แน่^{๒๙} ประชาชนจึงพากันร่วมกันสร้างศาสนสถานทางพระพุทธศาสนากับครูบาศรีวิชัย และประสบความสำเร็จทุกสถานที่ที่ครูบาศรีวิชัยไปสร้าง ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อถือว่าท่านพูดจริง รับปากทำแล้วทำจริง จนนำไปสู่การสร้างงานด้านสร้างสาธารณประโยชน์ที่สร้างคุณูปการให้แก่ชาวภาคเหนือของไทยที่สุดคือที่ดอยสุเทพ และสะพานศรีวิชัยอันนี้คือสถานที่ที่มีชื่อเสียง^{๓๐} เป็นสถานที่ที่ใช้งบประมาณในการก่อสร้างมาก แต่ท่านไม่ได้ใช้เงินของทางราชการเลย สัจจะที่ท่านได้ให้ไว้แก่ผู้ใดท่านก็จะทำงานสำเร็จ

๔.๕ ผลสัมฤทธิ์การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย

๔.๕.๑ การสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ

ครูบาเจ้าศรีวิชัย เป็นพระที่สร้างคุณูปการมากมายไว้ในใต้ร่มเงาพระพุทธศาสนาและแผ่นดินล้านนา ครูบาศรีวิชัยถือได้ว่าเป็นแบบอย่างของพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบที่เจริญหลังเดินตามรอยพระศาสนา จนเป็นแบบอย่างของพระนักพัฒนาในเวลาต่อมา ครูบาเจ้าศรีวิชัย ได้ชื่อว่าเป็นพระนักพัฒนาโดยแท้ ท่านเป็นผู้นำพัฒนาวัดบ้านปางเป็นแห่งแรก ก่อสร้างปฏิสังขรณ์กุฏิ วิหาร โบสถ์ และให้ชื่ออารามใหม่นี้ว่า “วัดจอมชะหรือทรายมูลบุญเรือง” แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงเรียกว่า

^{๒๙} สัมภาษณ์ ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๓๐} พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ, เจ้าอาวาสวัดประตูป่า, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒.

“วัดบ้านปาง” นอกจากนั้นท่านยังได้ปลูกสร้างปฏิสังขรณ์วัดวาอารามและถาวรวัตถุทางศาสนาอีกหลายแห่งในแผ่นดินล้านนา เช่น วัดพระธาตุหริภุญชัยลำพูน วัดเชียงใหม่ วัดพระพุทธรูปตากผ้า วัดจามเทวี วัดพระสิงห์ วัดสวนดอก วัดศรีโสดา วัดพระแก้วดอนเต้าลำปาง เป็นต้น

ผลงานด้านการพัฒนาของท่านเป็นที่รู้จักและยังคงกล่าวขวัญถึงยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะการบูรณะวัดต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน ครุบาเจ้าศรีวิชัย ท่านได้บูรณะปฏิสังขรณ์วัด ศาสนาทั่วแผ่นดินล้านนาไทยอย่างขนานใหญ่ชนิดที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ เริ่มต้นที่แรกสุดที่ “วัดพระธาตุหริภุญชัย” จังหวัดลำพูน ท่านได้ปฏิสังขรณ์พระวิหารหลวง ภายใต้การนำของพลตรีเจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์ ผู้ครองนครลำพูนองค์สุดท้าย โดยได้ขอความเห็นชอบจาก เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหลวงลำพูนในยุคนั้น เพื่อมอบหมายให้ “ครุบาเจ้าศรีวิชัย” เป็นแม่กองอำนวยการก่อสร้าง ด้วยเห็นว่าท่านเป็นนักบุญที่เปี่ยมล้นบารมี มีสาธุชนทั่วทุกสารทิศให้ความเคารพยกย่องอย่างกว้างขวาง อันจะเป็นบาทฐานให้การบูรณะพระวิหารหลวงสำเร็จได้โดยง่าย นอกเหนือจากพระวิหารหลวงแล้ว ยังได้บูรณะซ่อมแซมวิหารพระพุทธ วิหารพระเจ้าทันใจ วิหารพระอัฐฐารส วิหารพระสังกัจจายน์

วัดพระธาตุม่าน (วัดสุพรรณรังษี) เป็นวัดที่ครุบาศรีวิชัยสร้างและบูรณะ ภายในวัดมีอาคารเสนาเสนาะประกอบด้วยอุโบสถลักษณะรูปทรงศิลปะแบบพม่า ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ ปูชนียวัตถุรูปทรงศิลปะแบบพม่า

วัดรมณียาราม ชื่อเดิม ว่า วัดกู่ละมั่ง เมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๕ ครุบาศรีวิชัยได้ทำการบูรณะและสร้างครอบเจดีย์องค์เดิม ดังที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ใช้เวลาการก่อสร้าง ๑ เดือน ซึ่งครุบาเจ้าศรีวิชัยได้สร้างพระพุทธรูปปางสมาธิศิลปะละโว้ เศียรพระพุทธรูป เศียรพระฤาษีศิลปะละโว้ และธรรมาสน์หลวงที่ใช้สำหรับแสดงพระธรรมเทศนาไว้ในคราวนั้นด้วย

ครุบาเจ้าศรีวิชัยได้มาบูรณะวัดพระพุทธรูปตากผ้า อำเภอบ้านปาง ฝานั่งภายในวัดพระพุทธรูปตากผ้าเป็นจิตรกรรมที่ไม่เหมือนอุโบสถหรือวิหารทั่วไป โดยทำเป็นภาพลักษณะแบบแกะสลักเล่าเรื่องราวในพุทธศาสนา และปิดทองทั้งหมดทุกภาพ สวยงาม เป็นอุโบสถที่มีศิลปกรรมที่สวยงามอีกหนึ่งแห่งของจังหวัดลำพูน

วัดดอยก้อมสร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๐ สร้างโดยครุบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย ที่เห็นว่าสถานที่แห่งนี้เหมาะที่จะเป็นวัดที่ควรได้รับการพัฒนาที่เขตหน้าชูตาของพุทธศาสนิกชน อำเภอบ้านโฮ่ง สถานที่แห่งนี้น่าจะเป็นวัดร้างมาก่อน ชาวบ้านดอยก้อมพร้อมใจกันนิมนต์ท่านครุบาเจ้าศรีวิชัยมาเป็นผู้ก่อตั้งวัดดอยก้อมสร้างด้วยบารมีของครุบาเจ้าศรีวิชัยโดยมีคณะศรัทธาทุกหัวระแหงมาช่วยกันสร้าง เล่าว่าใช้ระยะเวลาปลูกสร้างเพียง ๓๐ วัน แล้วสร้างเสร็จปี พ.ศ.๒๔๗๖

ครุบาเจ้าศรีวิชัย ท่านเดินทางไปไหนแห่งใด ก็มีศรัทธาสาธุชนเคารพศรัทธาจากที่ได้ธุดงค์ไปทั่วแผ่นดินล้านนา ได้พบเห็นโบราณสถานสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองแผ่นดินล้านนาเก่าแก่ทรุดโทรมลงเป็นอันมาก จึงได้ร่วมกับศรัทธาสาธุชนบูรณะปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมวัดวาอาราม โบราณสถาน

ทั่วแผ่นดินล้านนาไม่อาจจะนับได้ โดยวัดห้วยกาน อำเภอบ้านโฮ้ง เป็น ๑ ใน ๑๑๖ วัด ที่พระครูบาเจ้า ศรีวิชัยมีส่วนช่วยในการสร้างหรือบูรณะ โดยท่านได้สร้างพระเจดีย์วัดห้วยกาน เมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๑ ใช้เวลาก่อสร้างนานถึง ๘ ปี ก่อนจะแล้วเสร็จ ลักษณะการก่อสร้างทั้งองค์ก่อด้วยอิฐถือปูนชาวผสมเปลือกไม้และน้ำอ้อย เป็นเจดีย์รูปแบบที่ได้รับอิทธิพลด้านศิลปะจากแบบเชียงแสน ผสมลังกาในรูประฆังคว่ำ

วัดพระพุทธรูปสามยอด อำเภอบ้านโฮ้ง เป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปอยู่ภายในวิหารมหาอุตม์ ซึ่งสร้างโดยครูบาศรีวิชัย ครูบาอภิชัยขาว เป็นวิหารขนาดเล็กไม่มีหน้าต่างและประตูสองช่อง นอกจากนี้ยังมีวิหารเปื่อย เป็นวิหารเก่าแก่อายุร้อยกว่าปี มีบ่อน้ำทิพย์ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ โดยตลอดทั้งปีบ่อน้ำแห่งนี้เป็บบ่อน้ำที่ไม่แห้ง เชื่อกันว่าดื่มกินแล้วจะทำให้สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ กลับมีแต่ความเจริญ อยู่ดีกินดี เป็นสิริมงคล และมีเจดีย์ ๓ องค์

วัดพระนอนมืองข้าง พระครูบาขาวปีได้มาเป็นประธานในการบูรณะวิหารเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๐ แต่ไม่แล้วเสร็จ ต่อมาครูบาเจ้าศรีวิชัย ได้มาบูรณะและสร้างต่อจนแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๓ กระทั่งปี พ.ศ.๒๔๙๐ พระบรมธาตุเจดีย์มีสภาพผุพังชำรุดทรุดโทรม พระครูบาเจ้าพรหมา พรหมจักโก วัดพระพุทธรูปตากผ้า มีความดำริจะบูรณปฏิสังขรณ์ และมาเป็นประธานในการสร้างกำแพงโดยรอบบริเวณ และได้สร้างเสริมธรณีรอบองค์พระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระนอนมืองข้าง อ.ป่าซาง อ.เมือง จ.ลำพูน ถือว่าเป็นวัดเก่าแก่ที่สำคัญอีกวัดหนึ่งที่มีอายุ ๓๐๐ ปี

วัดแม่เทย อำเภอลี้ สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๔๐ แต่เดิมหมู่บ้านนี้มีสภาพเป็นป่า ยังไม่มีวัดตั้งอยู่ ครูบาเจ้าศรีวิชัย ได้พิจารณาเห็นว่าควรที่จะสร้างวัดขึ้น จึงได้นัดหมายศรัทธาญาติโยมในหมู่บ้าน ให้มาช่วยกันสร้างวัดขึ้น โดยได้กำหนดเอาต้นไม้บริเวณนั้นเป็นเขตแดน และสร้างเสนาเสนาะขึ้นชั่วคราว

วัดบ้านปางเป็นวัดเก่าแก่แห่งหนึ่งในจังหวัดลำพูน สร้างขึ้นมาเมื่อประมาณร้อยปีก่อน คือเริ่มสร้างวัดเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๔ จนเมื่อครูบาศรีวิชัยอายุได้ ๒๔ ปี ท่านได้นำพระเนรและศรัทธาชาวบ้านร่วมกันสร้างวัดขึ้นโดยได้ขอให้นายควาย โยมบิดาเป็นผู้แผ้วถางเป็นปฐมฤกษ์ให้เกิดความเป็นสิริมงคล ต่อจากนั้นพระเนรและศรัทธาชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันปรับสถานที่บนเนินเขาให้เป็นที่ราบ ในการสร้างและบูรณะวัดบ้านปางในสมัยนั้นเป็นไปอย่างล่าช้า ยากลำบากเพราะขาดเครื่องมือที่จำเป็น

หลังจากนั้นครูบาศรีวิชัยและศรัทธาญาติโยมทั้งหลาย จึงได้ช่วยกันก่อสร้างวิหาร กุฏิพระเจดีย์ โดยเฉพาะพระเจดีย์วัดบ้านปางนั้น ครูบาศรีวิชัยได้ไปเห็นพระธาตุหลวงลำพูน ก็คือ พระธาตุทริภุญชัย แล้วอาศัยจำแบบมาก่อสร้างเจดีย์วัดบ้านปาง นอกจากนั้นเมื่อท่านได้จาริกไปบูรณะวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือครูบาศรีวิชัยก็ได้ไปสร้างเจดีย์วัดต่าง ๆ ตามแบบของพระธาตุทริภุญชัย ซึ่งอาจเป็นคติในเชิงความหมายว่า ท่านต้องการให้พระธาตุทริภุญชัยเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่พุทธ

ศาสนานอกไปทั่วภาคเหนือ อีกความหมายหนึ่งก็อาจเป็นการประกาศให้รู้ว่าตัวครูบาเจ้าศรีวิชัยนั้น เป็นพระจากเมืองลำพูน

กระทั่งเมื่อสร้างวัดเสร็จแล้วพระเถระบางส่วนจึงได้ย้ายขึ้นไปอยู่บนวัดใหม่แห่งนี้ ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “วัดจอมชะหรือทรายมูลบุญเรือง” แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเรียกว่า “วัดบ้านปาง” ซึ่งวัดนี้มีอาณาบริเวณพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๑๖๐ ไร่ ในบริเวณเขตพุทธาวาสจะมีกำแพงก่อด้วยหินล้อมรอบถึง ๔ ชั้น ซึ่งเป็นความคิดของครูบาศรีวิชัยที่พยายามจะจัดให้วัดนี้เป็นอรัญวาสี (วัดป่า) โดยครูบาศรีวิชัยได้แนวคิดมาจากที่ได้เห็นพระฤๅษীগ่อกำแพงหินล้อมรอบอาศรม ซึ่งปัจจุบันคือ ม่อนฤๅษี ซึ่งอยู่ได้ห่างจากวัดบ้านปาง และที่สำคัญท่านไม่ต้องการที่จะทำลายธรรมชาติ จึงได้ให้ชาวบ้านนำหินมาตั้งเรียงซ้อนกันจนเป็นแนวกำแพง

วัดจามเทวี เดิมวัดนี้ชื่อ วัดสังฆาราม แต่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า วัดกู่กุด ต่อมาหลังรัชสมัยของพระเจ้ามหันตยศวัดกู่กุดได้ร้างลงจนถึง พ.ศ.๒๔๖๙ พระยาดำรงราชานุภาพได้เสด็จมาภาคเหนือ และได้สำรวจวัดกู่กุด สืบถามความเป็นมาของผู้สร้างจนทราบนาม จึงได้เปลี่ยนชื่อวัดใหม่ว่า “วัดจามเทวีวงศ์” ปี พ.ศ.๒๔๗๙ เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ ผู้ครองนครลำพูน ได้ไปนิมนต์ท่านครูเจ้าบาศรีวิชัย ช่วยบูรณะวัดจามเทวีการก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๐ และนับเป็นวัดสุดท้ายที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยบูรณะ

๒.๓.๒ การสร้างสาธารณประโยชน์

๑) การสร้างทางขึ้นดอยสุเทพ

ปฐมบท “ตามรอยจอบแรกครูบาเจ้าศรีวิชัย” เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๗ “หลวงศรีประกาศ” ได้พา “หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์” ขึ้นไปพักที่บ้านพักบนดอยสุเทพ หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ตอนกลางคืนลำบากมาก บนดอยสุเทพยังไม่มีไฟฟ้า ท่านได้ปรารภกับหลวงศรีประกาศ ขอให้หาวิธีนำไฟฟ้าขึ้นไปใช้บนดอยสุเทพ หลวงศรีประกาศ รับปากโดยบอกว่าจะไปปรึกษากับ “ครูบาศรีวิชัย” สมัยนั้นกำลังบูรณะวัดสวนดอกอยู่ การติดต่อกับครูบาศรีวิชัย ครั้งนั้นท่านได้ผิดเวลาไว้ ๓ วัน ให้ไปฟังข่าวเมื่อครบ ๓ วันแล้ว ท่านบอกว่า การนำไฟฟ้าขึ้นพระธาตุดอยสุเทพนั้นไม่สำเร็จ แต่ถ้าทำทางขึ้นก่อนจะได้ใช้ไฟฟ้าแน่นอน การขอความช่วยเหลือเรื่องไฟฟ้ากำลังจะกลายเป็นเรื่องใหญ่ หลวงศรีประกาศมองไม่เห็นความสำเร็จ แต่ครูบาศรีวิชัย บอกว่า สำเร็จแน่^{๓๑} ถ้าสร้างถนนขึ้นก่อน เมื่อมีถนนก็จะมีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัย เมื่อประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้น ไฟฟ้าก็จะตามมาเอง ซึ่งในปัจจุบันนี้ก็ปรากฏดังที่ท่านครูบาศรีวิชัยได้กล่าวไว้จริง

^{๓๑}ตามรอยจอบแรกครูบาเจ้าศรีวิชัยความศรัทธาที่มั่นคงของชาวล้านนา : บุญนำพา คมชัดลึก, ออนไลน์], แหล่งที่มา:www.komchadluek.net/news/lifestyle/๑๗๑๙๑๔ [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

๒) สะพานข้ามแม่น้ำปิง

ผลงานชิ้นสุดท้ายของครูบาเจ้าศรีวิชัย คือ การสร้างสะพานข้ามลำน้ำปิงเชื่อมระหว่าง ตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน กับ ตำบลหนองตอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๐ แต่สะพานยังไม่ทันแล้วเสร็จ ท่านก็ถึงแก่มรณภาพ เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๔๘๑ ขณะมีอายุได้ ๖๐ ปี ๙ เดือน ๑๑ วัน ลูกศิษย์ของท่านจึงได้ทำการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำปิงให้แล้วเสร็จตามคำสั่งของท่าน ปัจจุบันภายในวัดมีอนุสาวรีย์ครูบาเจ้าศรีวิชัยขึ้นบริเวณด้านข้างทางทิศเหนือของสะพานศรีวิชัย^{๓๒}

๔.๖ สรุป

เป้าหมายหลัก มุ่งทำนุบำรุงศาสนสถาน ศาสนวัตถุในทางพระพุทธศาสนา ดั่งมโนปณิธาน ปรรณนาพระโพธิญาณ ครูบาเจ้าศรีวิชัยตั้งความปรารถนาว่าท่านจะบำเพ็ญ “โพธิสัตว์ธรรม” เพื่อมุ่งหมาย จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในอนาคตกาล เป้าหมายรองมุ่งพัฒนาให้ประชาชนเกิดความสามัคคีกัน ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการภายในชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้พลังที่มีจากภายในชุมชนร่วมแรงร่วมใจกัน พัฒนาจนประสบความสำเร็จในงานที่มุ่งมั่นปรารถนาที่จะพัฒนา

หลักการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย อัดตั้ดละ หมายถึง ประโยชน์ตน หลักการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย จึงเป็นการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง มองผ่านปัญหาและความต้องการจากทัศนะของประชาชนเป็นหลัก เพื่อให้เข้าใจปัญหา ความต้องการของประชาชน ปรัดละ หมายถึง ประโยชน์ผู้อื่น การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัยจึงเป็นการอุทิศตนเพื่อมุ่งพัฒนาชุมชนจากแหล่งที่ขาดความเจริญให้ได้รับการพัฒนา ประชาชน วัตจากภายนอกวัดบ้านปาง ในสมัยครูบาศรีวิชัยจะมีความเจริญมากกว่าวัดบ้านปางของท่านเอง เนื่องจากท่านมุ่งบำเพ็ญทานบารมีเป็นหลัก บำเพ็ญตนเพื่อไปเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตการอุทิศหรือสงเคราะห์ผู้อื่นจึงเป็นกิจที่ต้องทำ อุภัยตั้ดละ หมายถึง ประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย หรือ ประโยชน์ร่วมกัน หลักการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัยจึงอยู่บนฐานของอุภัยตั้ดละ ประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย หรือ ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ การได้รับแรงสนับสนุนจากทั้งสองฝ่ายจึงเป็นสิ่งที่สร้างพลังชุมชนได้อย่างมั่นคง ดังจะเห็นได้จากผลงานที่ปรากฏเป็นที่ประจักษ์

วิธีการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย การสร้างพลังความคิดที่ถูกต้องให้กับประชาชน การส่งเสริมพลังความคิดที่ถูกต้องให้กับประชาชน การสร้างแนวความคิดที่ถูกต้องให้กับประชาชน

^{๓๒} กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ลานอนุสาวรีย์ครูบาเจ้าศรีวิชัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://info.dla.go.th/public/travel.do?cmd=goDetail&id=719510&random=1538580816994> [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

การสร้างพลังการทำงานของประชาชนจะเป็นระบบที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวผลักดันให้เกิด กิจกรรมพัฒนาขึ้นภายในชุมชน และสามารถสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติได้ในที่สุด

รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัยที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ๑) การมีปณิธานมุ่งมั่นแน่วแน่ เพื่อจะบำเพ็ญตนเป็นพระพุทธเจ้า ๒) ความศรัทธาในตัวผู้นำ เชื่อในบารมีของผู้นำว่าจะทำได้สำเร็จ ๓) ความเสียสละเป็นความเสียสละของผู้นำและผู้ร่วมพัฒนาชุมชน ๔) เมตตา มีความปรารถนาดีด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ ๕) ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เดิมและความเทคโนโลยีสมัยใหม่ ๖) เครือข่าย เครือข่ายของศิษย์ยานุศิษย์ เจ้านาย คหบดีพ่อค้าวาณิชทั้งชาวจีนและชาวไทยใหญ่ ชาวล้านนา และชาวกะเหรี่ยง ๗) การมีสัจจะ มีจิตใจแน่วแน่ที่จะทำให้สำเร็จ

ผลสัมฤทธิ์การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย มีประสิทธิภาพทั้งในทางศาสนสถาน สาธารณประโยชน์ ประชาชนให้ความเคารพศรัทธา ต่างหลังไหลเพื่ออาราธนาท่านให้เป็นประธานนั่งหนักในการสร้างสิ่งต่างๆ เนื่องจากท่านเป็นผู้มีบารมี ประชาชนเคารพศรัทธา เมื่อมีการสร้างประชาชนจึงพร้อมที่จะอุทิศกำลังทรัพย์ กำลังแรงกายเพื่อร่วมสังฆมบุญกับครูบาศรีวิชัย

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง “การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อศึกษาภูมิหลังการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย ๒) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย ๓) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ตำรา เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ผู้วิจัยสามารถสรุปผลจากการศึกษาวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ภูมิหลังการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัย

๑) ประวัติของครูบาศรีวิชัย ครูบาศรีวิชัย เดิมชื่อ ฟ้าฮ้อง (ฟ้าว่อง) หรือ อินตาเพื่อน เกิดในครอบครัวชาวนา ที่บ้านปาง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เมื่อวันอังคาร ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๙ เหนือ (เดือน ๗ ใต้) ตรงกับวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๑ ปีชวด บิดาชื่อนายควาย มารดาชื่อนางอุสา มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๕ คน คือ ๑) นายไหว ๒) นางอ้วน ๓) นายอินตาเพื่อน (ครูบาศรีวิชัย) ๔) นางแว่น ๕) นายทา ชีวิตวัยเยาว์เป็นผู้มีอุปนิสัยเรียบร้อย มีเมตตากรุณาต่อสัตว์ ครูบาศรีวิชัย บรรพชา และอุปสมบทกับครูบาสมมณะ ครูบาศรีวิชัย เป็นผู้มีความสามารถทั้งดงามและเคร่งครัด ดการเสพหมาก เมียง บุหรี่ โดยสิ้นเชิง งดฉันเนื้อสัตว์ และฉันอาหารเพียงมือเดียว และปฏิบัติตามกรรมฐาน ครูบาเจ้าศรีวิชัยต้องอธิกรณหลายครั้ง สืบเนื่องมาจากการเป็นพระอุปัชฌาย์โดยไม่ได้รับการแต่งตั้งบ้าง การขัดคำสั่งเจ้าคณะแขวง หรือเจ้าคณะจังหวัด ไม่ให้ความร่วมมือในสิ่งต่างๆ บ้าง ซอกกล่าวหาทำนองนี้มีมาเป็นระยะ ท่านต้องคดีอธิกรณทั้งหมด ๖ ครั้งที่ ๑ ถูกจับผิดโดยเจ้าคณะแขวงลี้ (มหาอินทร์) ซอกหาอุปัชฌาย์เถื่อน ถูกกักตัววัดลี้หลวง ๔ คืน ครั้งที่ ๒ ซอกหาไม่จุดเทียนตามประทีปทำซุ่มประตูป่าร่วมเฉลิมฉลองการครองราชย์ของรัชกาลที่ ๖ และไม่สำรวจบัญชีสงฆ์ ครั้งที่ ๓ ซอกหาเดิมๆ ครั้งที่ ๔ กับ ๕ เป็นคดีเดียวกัน ซอกหาอ้างตัวเป็นผู้วิเศษ เป็นผีบุญ เป็นขบถ ครั้งที่ ๖ ซอกหาปลุกปั่นยุยงพระสงฆ์ทั่วล้านนา ตั้งตัวเป็นเจ้านิกายใหม่ ตัดไม้ทำลายป่า แต่ต้องโบรณสถานโดยไม่ขออนุญาตกรมศิลป์ ฯลฯ แม้ครูบาศรีวิชัยจะถูกกล่าวร้ายเพียงใด แต่ท่านมิได้ย่อท้อต่อการพัฒนาชุมชน ยังคงสร้างสาธารณสถาน และสาธารณประโยชน์ ครูบาศรีวิชัยอาพาธด้วยโรคเรื้อรังติดต่อกัน เนื่องจากในแต่ละวันท่านต้องนั่งหนักโปรดคณะศรัทธาผู้มาร่วมทำบุญ โรคฟันที่มักจะทำให้เหงือกบวมและปวด โรคทางปอด คือวัณโรค ท่านมรณภาพในวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑ (นับตาม

ปฏิทินระบบเดิม หากนับแบบปัจจุบันคือปี ๒๔๘๒) หรือตรงกับวันอังคาร เดือน ๖ เหนือ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีชวด ด้วยโรคริตสี่ดวงทวาร

ผลงานการก่อสร้างศาสนาสถาน บูรณะซ่อมแซมบริเวณหน้าวิหารหลวงและพระบรมธาตุ วัดพระธาตุหริภุญชัย (พ.ศ.๒๔๖๓) หลังจากกลับจากกรุงเทพฯ แล้ว ไปบูรณะพระเจดีย์ พระธาตุดอยเก็ง อำเภอสอด (พ.ศ.๒๔๖๔) สร้างวิหาร วัดพระเจ้าตนหลวง จังหวัดพะเยา (พ.ศ.๒๔๖๕) บูรณะพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ (พ.ศ.๒๔๖๖) วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ.๒๔๖๗) สร้างธาตุและบันไดนาค วัดบ้านปางพระธาตุเกตุสร้อยแก่น้ำปิง (พ.ศ. ๒๔๖๘) รวบรวมพระไตรปิฎกฉบับอักษรล้านนา จำนวน ๕,๔๐๘ ผูก (พ.ศ.๒๔๖๙-๒๔๗๑) บูรณะวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ.๒๔๗๔) และผลงานชิ้นอมตะคือ การสร้างทางขึ้นดอยสุเทพจังหวัดเชียงใหม่ ที่ศรัทธาสาธุชนมาร่วมกันสร้างถนนวันละไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ คน แล้วเสร็จภายใน ๖ เดือน ตามสัจจะวาจา (พ.ศ.๒๔๗๘) สร้างวิหารวัดบ้านปาง (พ.ศ.๒๔๗๘ เสร็จปี พ.ศ.๒๔๘๒) วัดจามเทวี (พ.ศ.๒๔๗๙) สุดท้าย คือ สะพานศรีวิชัย เชื่อมระหว่างลำพูน (ริมปิง) – เชียงใหม่ (พ.ศ.๒๔๘๑) ที่มาสร้างเสร็จหลังจากที่ครูบาศรีวิชัยมรณภาพ (รวมวัดต่างๆที่ท่านครูบาเจ้าศรีวิชัยไปบูรณปฏิสังขรณ์รวม ๑๐๘ วัด) ต่อมาเมื่อมีผู้เรียกท่านว่า พระศรีวิชัย ชาวบ้านจึงเรียกท่านว่า ครูบาศรีวิชัยบ้าง ครูบาวัดบ้านปางบ้าง ครูบาศีลธรรมบ้างซึ่งเป็นนามที่ชาวบ้านตั้งให้ ด้วยความนับถือ

ผลงานสาธารณประโยชน์ ผลงานที่เด่นของครูบาศรีวิชัยก็คือ การสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งครูบาศรีวิชัยได้รับคำเรียกร้องจากศรัทธาประชาชน ให้ช่วยดำริและจัดการ จึงเริ่มลงมือสร้างเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๗๗ เวลา ๑๐.๐๐ นาฬิกา ณ เิงดอยสุเทพด้านห้วยแก้ว โดยมี พลตรี เจ้าแก้วเนาวรัตน์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เป็นผู้ขุดจบเป็นปฐมฤกษ์ การสร้าง ถนนสายนี้เสร็จโดยใช้เวลา ๕ เดือน ๒๒ วัน โดยไม่งบประมาณของทางราชการ แต่ใช้ทรัพย์เครื่องมือและแรงงานจากประชาชนที่ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาแทน และการสร้างสะพานข้ามลำน้ำปิง ระหว่างบ้านริมปิง จังหวัดลำพูน กับอำเภอหางดงจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ สะพานยังไม่ทันเสร็จโรคริตสี่ดวงทวารของท่านกำเริบ จึงต้องไปพักที่วัดจามเทวี อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ ก็รับสั่งให้หาหมอดี ๆ มารักษา แต่อาการก็ไม่ทุเลา ท่านจึงกลับวัดบ้านปาง อำเภอเถลี อาการของท่านมีแต่ทรุดกับทรุด ท่านก็ถึงแก่มรณภาพด้วยอาการสงบ ภายหลังสะพานได้รับการสานต่อจากลูกศิษย์ทำการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำปิงให้เสร็จตามคำสั่งของท่าน

๒) สภาพบริบททางสังคมสมัยครูบาศรีวิชัย

สภาพการเมืองการปกครองฝ่ายอาณาจักร ครูบาศรีวิชัยเกิดท่ามกลางระหว่างความเปลี่ยนแปลงทางหัวเมืองทางภาคเหนือของรัฐสยาม ซึ่งลำพูนเป็นหัวเมืองถูกปกครองโดยรัฐบาลสยาม ทำให้รูปแบบการปกครองจึงมีลักษณะเป็นเจ้าซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ดูแลหัวเมืองทางภาคเหนือ และมีผู้ตรวจราชการมาคอยดูแลหัวเมืองมณฑลพายัพ ภายหลังมีการผนวกหัวเมืองเข้ากับรูปแบบการปกครองส่วนกลางในสมัยรัชการที่ ๕ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากมณฑลเทศาภิบาลยุครัชกาลที่ ๕ ไปสู่ระบอบใหม่ยุคคณะราษฎร ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นช่วงชีวิตที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยกำลังขับเคลื่นการเป็นผู้นำชุมชนต่อต้านอำนาจส่วนกลาง การลดทอนอำนาจของกลุ่ม

เจ้านายฝ่ายเหนือลง ส่งผลให้มีการต่อต้านวัฒนธรรมสยามในวงกว้าง และมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมล้านนาขึ้นมาใหม่ ส่วนหนึ่งแสดงออกผ่านการร่วมสนับสนุนการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามของครุบาศรีวิชัย

สภาพเศรษฐกิจ เศรษฐกิจในสมัยนั้นเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพเป็นหลัก การค้าขายจะมีพ่อค้าวัวต่าง เป็นผู้นำสินค้ามาขาย บทบาททางเศรษฐกิจในระยเวลานั้น ขึ้นอยู่กับพ่อค้าวัวต่างเป็นสำคัญ พ่อค้าเหล่านี้มักเป็นชาวจีนฮ่อ ไทใหญ่ และพม่า ที่เดินทางติดต่อค้าขายกันระหว่างล้านนากับจีนและมะละแหม่งในพม่า

สภาพทางด้านศาสนา ในช่วงชีวิตของครุบาเจ้าศรีวิชัย รัฐบาลสยามได้ทำการปฏิรูปคณะสงฆ์ทั่วประเทศให้เป็นหนึ่งเดียว ด้วยการออกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ โดยรวมศูนย์อำนาจไปขึ้นกับมหาเถรสมาคม พระราชบัญญัตินี้ มีผลต่อสงฆ์ทั่วประเทศ ให้ปฏิบัติตามและให้ยกเลิกจารีตดั้งเดิมของท้องถิ่นหากขัดกับพระราชบัญญัติ

๓) การพัฒนาชุมชนของครุบาศรีวิชัย

ครุบาเจ้าศรีวิชัย เป็นพระที่สร้างคุณูปการณ่มากมายไว้ในใต้ร่มเงาพระพุทธศาสนาและแผ่นดินล้านนา ครุบาศรีวิชัยถือได้ว่าเป็นแบบอย่างของพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นแบบอย่างของพระนักพัฒนาในเวลาต่อมา ท่านเป็นผู้นำพัฒนาวัดบ้านปางเป็นแห่งแรก ก่อสร้างปฏิสังขรณ์กุฏิวิหาร โบสถ์ และให้ชื่ออารามใหม่นี้ว่า “วัดจอมศะหรีทรายมูลบุญเรือง” ผลงานด้านการพัฒนาศาสนสถานของท่าน โดยเฉพาะการบูรณะวัดต่างๆ ทั่วแผ่นดินล้านนาไทย ด้านสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การสร้างทางขึ้นดอยสุเทพ และสะพานข้ามแม่น้ำปิงซึ่งเป็นที่รู้จักและยังคงกล่าวขวัญถึงยุคปัจจุบัน

๕.๑.๒ รูปแบบการพัฒนาชุมชนของครุบาศรีวิชัย

รูปแบบการพัฒนาชุมชนของครุบาศรีวิชัย พบว่ามี ๖ ประการ ได้แก่ ๑) การสร้างศรัทธาความเป็นต้นบุญในตัวของครุบาศรีวิชัย ดังปรากฏจากคำอธิษฐาน บารมีที่ท่านอธิษฐานไว้ว่า “...ตั้งปรารถนาขอให้อู่ได้ถึงธรรมะ ยึดเหนี่ยวเอาพระนิพพานสิ่งเดียว...” และมักจะปรากฏความปรารถนาดังกล่าว ในตอนท้ายของคัมภีร์ใบลานที่ท่านสร้างไว้ทุกเรื่อง ศรัทธาจากวัตรปฏิบัติ ที่ท่านรักษาปฏิบัติตามพระธรรมวินัย รักษาศีล ฉันทมังสรวีรติมี้อเดียว ศรัทธาจากการพันมลินช็อกกล่าวหาไม่ว่าจะเกิดช็อกกล่าวหาใดกับครุบาศรีวิชัย ท่านใช้สติ ความอดทนในการแก้ไขปัญหา เมื่อพันมลินแล้วท่านก็มีได้ว่าร้ายใครตอบ ศรัทธาจากจาสัจ ท่านรับปากว่าจะเป็นประธานนั่งหนักในการก่อสร้างสิ่งใด ท่านก็จะทำ และทำจนสำเร็จทำให้ศรัทธาประชาชนเคารพท่านเป็นอย่างยิ่ง ๒) ความต้องการของชุมชน เป็นความต้องการโดยส่วนรวม อาทิเช่น การสร้างบูรณะซ่อมแซมศาสนสถาน วัด วิหาร เจดีย์ การสร้างสาธารณประโยชน์ ได้แก่ ทางขึ้นดอยสุเทพ สะพานข้ามแม่น้ำปิง ๓) การมีส่วนร่วมชุมชน มีแรงสนับสนุนจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ในการทำงานพัฒนาชุมชนของครุบาศรีวิชัยทุกครั้งเป็นความต้องการของคนภายในชุมชนก่อน ประชาชนจะร่วมกันมาขอให้ท่านไปนั่งหนักเมื่อเป็นความต้องการของชุมชน คนในชุมชนต้องช่วยเหลือกันก่อน เมื่อช่วยเหลือกันแล้ว

บุคคลภายนอกผู้มีศรัทธาจึงได้ร่วมกันอีกแรง ๔) การประชาสัมพันธ์ เกิดการกระจายข้อมูลข่าวสารในวงกว้าง เมื่อครูบาธิปไตยจะนั่งหนกในการก่อสร้างสิ่งใดๆ จะมีผู้ป่าวประกาศทำใบปลิวแจก หรือแต่งเป็นคำเพื่อร้องปากต่อปากให้ผู้ที่มีต้องการทำบุญกับครูบาได้มาร่วมสมทบตามวัน เวลา สถานที่ที่กำหนดไว้ร่วมกัน ๕) แรงแสนับสนุนเครือข่ายของประชาชน ครูบาศรีวิชัยมีเครือข่ายหลากหลาย ที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน เครือข่ายการทำงานของครูบาเจ้าศรีวิชัย กอปรด้วยเครือข่ายของศิษย์ยานุศิษย์ เจ้านาย คหบดีพ่อค้าวานิชทั้งชาวจีนและชาวไทยใหญ่ เครือข่าย ชาวล้านนา และเครือข่ายชาวกะเหรี่ยงมาช่วย ๖) ภาวะความเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีการวางแผนที่เป็นระบบ เป็นผู้มีคามอดทน และมีความรู้ในเชิงช่าง ทำให้การดำเนินงานทุกครั้งทำงานให้สำเร็จ

๕.๑.๓ วิเคราะห์รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย พบว่า

เป้าหมายการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย มี ๒ ประการ ได้แก่ ๑) เป้าหมายหลักมุ่งหมายที่จะทำงานพัฒนาชุมชน เพื่อสั่งสมบุญอันเป็นบันไดขั้นแรกที่จะบำเพ็ญทานบารมี เสียสละเพื่อจะได้ไปเป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคต ส่วนประชาชนก็ได้ได้ไปเกิดในพุทธศาสนายุคพระศรีอริยเมตไตรย ๒) เป้าหมายรอง มุ่งพัฒนางานด้านศาสนสถานเพื่อให้พระพุทธรูปศาสนาคงอยู่ ๕๐๐๐ ปี การพัฒนาคนให้คนมีคุณภาพ คนที่มีคุณธรรม ประชาชนสามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือตนเองในการจัดการปัญหา และแก้ไขปัญหาของส่วนรวมร่วมกันในการสร้างพลังชุมชนเพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างความสุข ถือว่าเป็นการพัฒนาคนให้มีคุณค่า สามารถแก้ไขปัญหาาร่วมกันกับประชาชนได้

หลักการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย อัดตัดละ หมายถึง ประโยชน์ตน หรือประโยชน์ส่วนบุคคล หลักการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย จึงเป็นการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง มองผ่านปัญหาและความต้องการจากทัศนคติของประชาชนเป็นหลัก เพื่อให้เข้าใจปัญหาความต้องการของประชาชน ปรัดละ หมายถึง ประโยชน์ผู้อื่น การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัยจึงเป็นการอุทิศตนเพื่อมุ่งพัฒนาชุมชนจากแหล่งที่ขาดความเจริญให้ได้รับการพัฒนา หรือที่ต้องการพัฒนาจากประชาชน วัดจากภายนอกวัดบ้านปาง ในสมัยครูบาศรีวิชัยจะมีความเจริญมากกว่าวัดบ้านปางของท่านเอง เนื่องจากท่านมุ่งบำเพ็ญทานบารมีเป็นหลัก บำเพ็ญตนเพื่อไปเป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคตการอุทิศหรือสงเคราะห์ผู้อื่นจึงเป็นกิจที่ต้องทำ อุภยัตถะ หมายถึง ประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย หรือประโยชน์ส่วนรวม หลักการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัยจึงอยู่บนฐานของอุภยัตถะ ประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย หรือ ประโยชน์ส่วนรวม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ การได้รับแรงสนับสนุนจากทั้งสองฝ่ายจึงเป็นสิ่งที่สร้างพลังชุมชนได้อย่างมั่นคง ดังจะเห็นได้จากผลงานที่ปรากฏเป็นที่ประจักษ์

วิธีการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย การสร้างพลังความคิดที่ถูกต้องให้กับประชาชน การส่งเสริมพลังความคิดที่ถูกต้องให้กับประชาชน การสร้างแนวความคิดที่ถูกต้องให้กับประชาชน การสร้างพลังการทำงานของประชาชนจะเป็นระบบที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวผลักดันให้เกิด กิจกรรมพัฒนาขึ้นภายในชุมชน และสามารถสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติได้ในที่สุด

รูปแบบการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย พบว่า ๑) การมีปณิธานมุ่งมั่นแน่วแน่ เพื่อจะบำเพ็ญตนเป็นพระพุทธรเจ้า ได้ตั้งปณิธานและดำเนินตามปณิธานนั้นอย่าง เคร่งครัด แม้จะเผชิญต่ออุปสรรคนานัปการก็ไม่ท้อถอย เพราะท่านมุ่งมั่นบำเพ็ญบารมี ๑๐ และโพธิปักขิยธรรม ๗ อันเป็นธรรมที่กระทำให้เป็นพุทธะ ตัวท่านจึงประกอบด้วยพุทธภูมิ คือ พื้นจิตใจแห่งพุทธะ ๔ ประการ ได้แก่ อุตสาหะ คือ ความเพียร อุมมังคะ คือ ปัญญา อวิภูฐานะ คือ อธิษฐาน (ความ มั่นคง เด็ดเดี่ยว แน่วแน่ในทางดำเนินและจุดมุ่งหมายของตน) และหิตจริยา คือ การเจริญเมตตา บำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่น พุทธภูมิในตัวท่านจึงสะท้อนในจริยวัตรทั้งดงามและเคร่งครัดในศีลในธรรม เป็นเหตุให้เกิดความ ศรัทธาในหมู่คนเป็นจำนวนมาก ในฐานะตนบุญผู้มีความวิเศษ ๒) ความศรัทธาในตัวผู้นำ เชื่อในบารมีของผู้นำว่าจะทำได้สำเร็จ เนื่องจากผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีระบบการวางแผนงานที่ดี การรู้จักแก้ไขปัญหามาตามสถานการณ์ได้นั้นย่อมนำมาพาท่องงานบรรลุผลสำเร็จลงได้ ๓) ความเสียสละ ความเสียสละของผู้นำและผู้ร่วมพัฒนาชุมชน ในส่วนของครูบาท่านได้เสียสละเวลา แรงกายแรงใจในการนั่งหนัก ส่วนประชาชนผู้มีปัจจัยเสียสละกำลังทรัพย์ ส่วนผู้ไม่มีก็เสียสละร่างกาย แรงใจในการร่วมกันพัฒนา ก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ ๔) เมตตา มีความปรารถนาดีด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ ต้องการให้ทุกคนได้มีความสุขทั้งในโลกนี้คือได้ประโยชน์จากการทำ และโลกหน้าคือบุญที่จะติดตัวไปสู่โลกหน้า ๕) ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เดิมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการก่อสร้างต้องใช้ภูมิปัญญาดังจะเห็นได้จากการตัดหินที่ขวางทางขึ้นดอยสุเทพต้องใช้ภูมิปัญญาในการนำไฟมาสุ่มเผาก้อนหินในเวลากลางคืน และตอนเช้าก็นำเอาน้ำมารดหินเพื่อให้หินแตกเป็นการตัดก้อนหินด้วยภูมิปัญญา สำหรับการใช้เทคโนโลยีคือการนำปูนซีเมนต์มาช่วยการก่อสร้างทำเสา คาน เพื่อความสะดวกรวดเร็ว แข็งแรงคงทน ๖) เครือข่าย เครือข่ายของศิษย์ยานุศิษย์ เจ้านาย คหบดี พ่อค้าวาณิชทั้งชาวจีนและชาวไทยใหญ่ ชาวล้านนา และชาวกะเหรี่ยง เนื่องจากครูบาศรีวิชัยมีลูกศิษย์ที่เคารพศรัทธามาก เมื่อทุกคนรับทราบข่าวการนั่งหนักของครูบาศรีวิชัยลูกศิษย์ก็จะร่วมแรงร่วมใจกันช่วยเหลือกันจนงานเสร็จ ๗) การมีสัจจะ มีจิตใจแน่วแน่ที่จะทำให้สำเร็จ การสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ตามผู้นำต้องเป็นคนพูดจริงทำจริง มีคุณสมบัติที่ดี เป็นที่เคารพสักการะ เป็นที่เชื่อมั่นของคนดัง ผลงานของครูบาศรีวิชัยที่เคยทำสำเร็จมาแล้ว เมื่อมีผู้มีขอให้ท่านไปช่วยยอมชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่ครูบาศรีวิชัยรับปากยอมสำเร็จแน่นอน

ผลสัมฤทธิ์การสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย มีประสิทธิภาพทั้งในทางศาสนสถาน สาธารณประโยชน์ ประชาชนให้ความเคารพศรัทธา ต่างหลั่งไหลเพื่ออาราธนาท่านให้เป็นประธานนั่งหนักในการสร้างสิ่งต่างๆ เนื่องจากท่านเป็นผู้มีบารมี ประชาชนเคารพศรัทธา เมื่อมีการสร้างประชาชนจึงพร้อมที่จะอุทิศกำลังทรัพย์ กำลังร่างกายเพื่อร่วมสั่งสมบุญกับครูบาศรีวิชัย

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลส่วนกลางควรมีการรณรงค์ สร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความเข้มแข็งอันเกิดจากพลังภายในชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาเดิม ผ่านการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง ผ่านทรัพยากรที่ทรงคุณค่า อาทิเช่น พระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเกิดจากการระเปิดความคิดจากภายในว่าชุมชนต้องการอะไร สามารถแก้ไขปัญหได้ด้วยวิธีการใด ผ่านการวิเคราะห์ขบคิดปัญหาภายในชุมชนเอง เพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชนอย่างถูกต้อง ตรงตามปัญหา ความต้องการของประชาชน

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) ชุมชนมีความสามารถในการพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเองด้วยการค้นหาผู้นำที่มีบารมี หรือผู้นำที่กล้าตัดสินใจในการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

๒) ประชาชนภายในชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาร่วมกัน มีเป้าหมายร่วมกันเพื่อทำนุบำรุงศาสนสถาน การสร้างสาธารณะประโยชน์มากยิ่งขึ้น

๓) อิทธิพลการพัฒนาชุมชนของครูบาศรีวิชัยส่งผลต่อสถาปัตยกรรม สังคม ศาสนา เศรษฐกิจ สังคมภาคเหนือของไทย

๔) ส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้านนา เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้จากอดีตสู่ปัจจุบัน

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ศึกษาวิจัยการบูรณปฏิสังขรณ์วัดกับการพัฒนาเศรษฐกิจภาคเหนือจากอดีตสู่ปัจจุบัน

๒) ศึกษาวิจัยอิทธิพลทางศาสนาที่มีต่อสถาปัตยกรรมการบูรณปฏิสังขรณ์วัดในล้านนา

๓) ศึกษาศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการสร้างศาสนสถาน สาธารณะสงเคราะห์ของครูบาศรีวิชัยกับครูบาสมัยใหม่

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ก.ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการพัฒนาชุมชน. ระบบและวิธีการทำงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอล ที
เพลส จำกัด, ๒๕๔๗.

กองแผนและงบประมาณ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่. เอกสารประกอบการประชุม
เชียงใหม่เมืองมรดกโลก, ๒๕๕๘.

กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน.
ม.ป.ท.: ๒๕๕๔.

กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.

โกวิทย์ พวงงาม. การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๕๓.

CBR Guidelines ขององค์การอนามัยโลก ฉบับภาษาไทย. ม.ป.ท.: พรีเมียมเอ็กซ์เพรส, ๒๕๕๖.

สถาบันพระปกเกล้า. โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้ของ
ประเทศไทย. คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาและงบประมาณ โดยใช้ทุนทางสังคมเป็นฐาน.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๘.

จรัส โฆษณานันท์. ตามรอยพระครูเจ้าศรีวิชัยและพระครูบาขาวปี นักบุญแห่งล้านนา.
กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด มีเดีย เพรส, ๒๕๔๙.

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. รศ.ดร. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ๑.
พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัย-
รามคำแหง, ๒๕๔๙.

จินตวีร์ เกษมสุข. หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์. ๒๕๕๓

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ รศ.ดร. ธุรกิจชุมชน : เส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพมหานคร: เอ็กชเปอร์เน็ท,
๒๕๕๐.

ณรัชชอร์ ศรีทอง. การบริหารงานพัฒนาชุมชนเชิงยุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์,
๒๕๕๔.

- ทงศักดิ์ คุ่มไชนะ. **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. **สถาปัตยกรรม**. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๕๐.
- บุษยากร ตีระพฤติกุลชัย ผศ.ดร.. หน่วยที่ ๙ การวิจัยการสื่อสารชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน อ้างใน เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการศึกษาศาสตร์ชุมชนเพื่อการวิจัยและพัฒนา. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๙.
- พระธรรมปลูก (ป.อ. ปยุตโต). **ธรรมกับไทย ในสถานการณ์ปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑.
- พระพรหมคุณาภรณ์. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๘.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖.
- ประเวศ วะสี. **พลังจากภายใน เราทำได้ร่วมกัน**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน), ๒๕๖๐.
- พิน ดอกบัว. รศ. **พระพุทธศาสนากับคนไทย**. กรุงเทพมหานคร: ศิลปาบรรณาการ. ๒๕๔๒.
- พระครูสิริสุตานุยุต. ดร. **ลำพูนเมืองแห่งความสุข บนความพอเพียง**. ลำพูน: หจก.ณัฐพลการพิมพ์ ๒๐๑๕, ๒๕๖๐.
- พระอานันท์ พุทธธัมโม. **มหัศจรรย์พระครูบาเจ้าศรีวิชัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. เชียงใหม่: โรงพิมพ์นันทพันธ์, ๒๕๕๕.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. **การท่องเที่ยวชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓.
- วิรัช เตียงหงษากุล. **หลักการพัฒนาชุมชน บทบาทของสถาบันการศึกษากับการพัฒนาชุมชนชนบท**. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๙.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. รศ.ดร. **การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : โฟร์เพช, ๒๕๕๑.
- วสันต์ ปัญญาแก้ว. **รำลึก ๑๔๐ ปี ชาตกาล ครูบาศรีวิชัย**. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๑.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. **การพัฒนาชนบทไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๓๑.
- สมพร เทพสิทธิธา. **การพัฒนาแบบยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์, ๒๕๓๖.
- สงวน โชติสุขรัตน์. **คนดีเมืองเหนือ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี: ศรีปัญญา, ๒๕๕๒.
- สนธยา พลศรี. **กระบวนการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.
- _____. **เครือข่ายการเรียนรู้งานพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๐.
- _____. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

สมาคมชาวลำพูน (กรุงเทพมหานคร). **ครูบาเจ้าศรีวิชัยตนบุญแห่งล้านนา ศรีปริชญ์ชัย สัจจิบัตร**
เนื่องในโครงการ ชาวลำพูนเชิดชูครูบาเจ้าศรีวิชัย ในวาระ ๑๔๐ ปี ชาตกาล
การเปิดตัวหนังสือสิริชีวประวัติ “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” และงานเสวนาทางวิชาการ.

กรุงเทพมหานคร: พี.พี.เค.การพิมพ์, ๒๕๖๑.

_____ **ครูบาเจ้าศรีวิชัย เล่มที่ ๑ ครูบาเจ้าศรีวิชัย สิริชีวประวัติ วัตรปฏิบัติ หลักธรรม**
คำสอน และมงคลบารมี. กรุงเทพมหานคร: พี.พี.เค.การพิมพ์, ๒๕๖๑.

สิงฆะ วรรณสัย. **สารประวัติครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา.** ลำพูน: สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน,
 ๒๕๕๓.

สังคีต จันทนะโพธิ. **อดีตกรูล้านนา บอกเล่าความเป็นมาของมนุษย์.** กรุงเทพมหานคร: สยาม
 บันทึก, ๒๕๕๒.

สำนักงานสนับสนุนสภาองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). **คู่มือการจัดทำ**
แผนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น, ๒๕๕๙.

สุภิญญา อนุภานนท์. **หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน.** กรุงเทพมหานคร:
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. **หลักการสื่อสารมวลชน.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
 สวนสุนันทา, ๒๕๔๙.

เสน่ห์ จัยโต. **เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการบริหารจัดการชุมชน สาขาวิชานิติศาสตร์**
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๑.

แสง จันทรงาม. **พระพุทธศาสนาจากพระโอษฐ์.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์,
 ๒๕๕๖.

องค์การบริหารส่วนจังหวัด. **เอกสารประกอบการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นครูบาเจ้าศรีวิชัย**
นักบุญแห่งล้านนาไทย. ม.ป.ท.: ม.ป.พ., ม.ป.ป.

Arthur Dunham. **การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์.** กรุงเทพมหานคร: โฟร์เพซ, ๒๕๕๑.

(๒) **คุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:**

จรรยาโรจน์ ปาโส. “การประยุกต์ใช้พุทธธรรมกับการทำกิจกรรมในชุมชนของพระสงฆ์กลุ่ม
 เสขิยธรรม”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต.** คณะสังคมศาสตร์:
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว. “การศึกษากระแส “ครูบาคติใหม่” ในภาคเหนือของไทย พุทธทศวรรษ ๒๕๓๐-
 ๒๕๕๐”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์.** คณะศิลปปะ
 ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙.

พระปรีชา ขนดีพิโล (ท้าวบุบผา). “พุทธวิธีการสื่อสารศีล ๕ เพื่อส่งเสริมชุมชนหมู่บ้านสันติสุข
 อำเภอปาง จังหวัดพะเยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ.**
 บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

อิศราภรณ์ ชมชื่น. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social
 Empowerment) ของประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร**

มหบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม :
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖.

(๓) รายงานวิจัย:

ขวัญชีวัน บัวแดง. โครงการทบทวนสถานภาพองค์ความรู้เรื่อง “ครูบาในพุทธศาสนาแบบล้านนา :
ความหมาย วัตรปฏิบัติ และความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์. **รายงานวิจัย.**

คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.

วราทิพย์ แก่นการ และคณะ. “โครงการศึกษาการเสริมสร้างพลังเยาวชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสุข
ในชุมชนหนองซอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี”. **รายงานวิจัย.** สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น. คณะพยาบาลศาสตร์: มหาวิทยาลัยราช
ภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๘.

(๔) บทความในวารสาร:

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ศ. ดร. “อารยสามัคคี:พลังสามัคคีบนฐานความดี ความงาม ความจริง”.

วารสารสถาบันพระปกเกล้า. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๓): ๕.
ชาญคณิต อวารณ. “สัญลักษณ์ในหน้าบันวิหารและอุโบสถสมัยครูบาทวีชัย : การเมืองวัฒนธรรมใน
สังคมล้านนา พ.ศ. ๒๔๖๓ – ๒๔๗๗”. **วารสารวิจัยศิลป.** ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม –
มิถุนายน ๒๕๕๕): ๙๕.

จิราณี พันมูล และ อาแว มะแส. “กระบวนการพัฒนาชุมชนสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้าน
นาเวียง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง”. **วารสารการวิจัยกาสะลองคำ.** ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑
(มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๔): ๑๓๙.

ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว. “ภาพลักษณ์และการนำเสนอตัวเองของ “ครูบาคติใหม่” ในฐานะ “สินค้าทาง
ความเชื่อ”. **วารสารธรรมศาสตร์.** ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๓ (๒๕๕๙): ๖.

เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว และ จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์. “รัฐสยามกับล้านนา พ.ศ. ๒๔๑๗ – ๒๔๗๖”.

วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๓): ๖๘.

บุศรา โพธิสุข. “การบริหารเชิงจริยธรรมในองค์กรรัฐตามแนวพุทธศาสนา”. **รายงานสืบเนื่องจาก
การประชุมวิชาการระดับชาติ การบริหารการพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร
ประจำปี ๒๕๕๙. คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,
๒๕๕๙**

ปิ่นณพงศ์ วงศ์ณาศรี. “ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อ
การพัฒนาท้องถิ่น”. **สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์.** (พฤศจิกายน ๒๕๕๙): ๙๙๙.

พรชัย พันธุ์ธาดาพร. รศ. “บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ ๓ ก้าวสู่ทศวรรษที่ ๒ : บูรณา
การงานวิจัย ไของค์ความรู้ สู่ความยั่งยืน” ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๙ ณ วิทยาลัยนครราชสีมา
อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, หน้า ๖๑๒.

- พระครูภากรพุทธิศาสน์ (ศรีสุวรรณ) รศ.ดร.สุวิทย์ รุ่งวิสัย และ ดร.จันทนา สุทธิจารี. “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลใน เขตอำเภอเมืองจังหวัดลำพูน”. วารสาร มจร วิชาการล้านนา. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๘): ๘๕.
- พระครูปลัดไพฑูริย์ เมธิโก (มหาบุญ). “พรหมวิหาร : ธรรมแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งของสังคมไทย”. วารสารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๗): ๖๓
- พระนิพนธ์ โสภโณ (อนันตกิจโสภณ) พระสุธีธรรมานุวัตร และสมิทธิพล เนตร. “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) เมษายน – มิถุนายน ๒๕๖๐): ๔๘๘.
- พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีลสุโท ประยูร สุยะใจ และรัชชานนท์ ศุภพงศ์พิเชฐ. “การพัฒนาารูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสานึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๒๖.
- ไพรินทร์ ณ วันนา. “การศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติอารยธรรมวิถีของสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน”. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (มิถุนายน – ธันวาคม ๒๕๖๐): ๑๙.
- รัชดา ลาภใหญ่ และ รศ.ดร.วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. “ปัจจัยในการสร้างพลังอำนาจในการโน้มน้าวใจพุทธศาสนิกชนของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๗): ๔๕.
- วาริช ราศี. “รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข : กรณีศึกษาบ้านกุดซุย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม”. วารสารช่อพะยอม. ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๗): ๑๑๙.
- สมเชาวน์ บำรุงชัย. “รูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย. สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๑ (พฤษภาคม ๒๕๕๕): ๗๐.
- สมทรง บรรจงธิดาทานต์. “แนวทางการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาบ้านหัวคูตำบลพระยาบันลือ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๐): ๑๘๕.
- สมโภชน์ สุวรรณรัตน์ และคณะ. “การสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม”. วารสาร สมาคมนักวิจัย. ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๐): ๑๙๑.
- สมหมาย แจ่มกระจ่าง ศรีวรรณ มีคุณ และพีระพงษ์ สุดประเสริฐ. “การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาการจัดทำแผนชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี”. วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๑): ๘๖

สุปราณี จันทร์ส่ง. “การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง”. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม – เมษายน ๒๕๕๙): ๒๔๙ – ๒๕๐.

ศรคม เผือกผิวงค์ พระมหาดวงเด่น วิฑูญาโณ และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์. “แนวทางการสร้างความร่วมมือในชุมชนด้วยพุทธสันติวิธี:กรณีศึกษาชุมชนวัดคูบัวอน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. (ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ): ๑๓๔.

อรทัย อาจอ่ำ. “การสร้างเสริมพลังอำนาจชุมชนชาวนาและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ผ่านกระบวนการทัศน์ใหม่ทางการวิจัย : ประสพการณ์จากอำเภออุซันห์ ศรีสะเกษ”. **ประชากรและสังคม**. (๒๕๕๔): ๒๘๑.

อากาศกร ปัญญา. “การดำรงอัตลักษณ์ชุมชนศีล ๕ ด้วยการจัดทำธรรมนูญชีวิตแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๕): ๑๓๗.

อุดม ชัยสุวรรณ. “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ ด้วยบาร์มี ๑๐ ทศ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **รมยสาร**. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๘): ๔๕ – ๔๖.

อุมาพร ทานรุ่งชโรทร. “การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน”. **วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร** ปีที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๑): ๑.

(๕) บทความในหนังสือพิมพ์:

พิลาติศัย สิทธิธัญกิจ. “๑๙ ครูบาศรีวิชัย ภูมิธรรมแห่งนักบุญล้านนา”. **หนังสือพิมพ์แนวหน้า**. (๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕): ๑๓.

เพ็ญสุภา สุขคตะ. “๘๔ ปี “อินสนธิ์ วงศ์สาม” การเรียนรู้-ครูบาศรีวิชัย ๓ พุทธศักราช ๒๕๖๑”. **มติชนสุดสัปดาห์**. (๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑).

_____. “ไขปริศนาวันเวลาที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยมรณภาพ ๒๐ กุมภาพันธ์. ๒๑ กุมภาพันธ์ หรือ ๒๒ มีนาคม?”. **มติชนสุดสัปดาห์**. (๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๐).

_____. “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” ในสายตาของ “ส.ศิวัรักษ์” และ “พระพยอม กลฺยาโณ” ตอนที่ ๑ “แบบอย่างวัตรปฏิบัติ”. **มติชนสุดสัปดาห์**. (๒ สิงหาคม ๒๕๖๑).

_____. “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” ในสายตาของ “ส.ศิวัรักษ์” และ “พระพยอม กลฺยาโณ” ตอนจบ. **มติชนสุดสัปดาห์**. (๙ สิงหาคม ๒๕๖๑).

_____. “ชาวล้านนาร้อยรวมใจ จัดงานเชิดชูปูชนียบุคคล ในวาระ “๑๔๐ ปีชาตกาลครูบาเจ้าศรีวิชัย”. **มติชนสุดสัปดาห์**. (๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑).

_____. “ปริศนาโบราณคดี: เจื่อนำแห่งอมตะวาจาครูบาเจ้าศรีวิชัย “หากน้ำปิงไม่ไหลย้อนจักไม่ขอเหยียบนครเชียงใหม่”. **มติชนสุดสัปดาห์**. (๒๒ มกราคม ๒๕๕๘).

_____. “หม่อมเจ้าบรรเดซ กฤดากร” อุปราชมณฑลพายัพ กับการย้ายคดีอิทธิกรรม “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” จากลำพูนสู่เชียงใหม่-กรุงเทพฯ. **มติชนสุดสัปดาห์**. (๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐).

(๖) สัมภาษณ์

๑. สัมภาษณ์ พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ. เจ้าอาวาสวัดประตูปา. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒.
๒. สัมภาษณ์ พระครูธีรสุตพจน์. ดร.. เจ้าอาวาสวัดผาลาด. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.
๓. สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก. เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร.เจ้าคณะจังหวัดลำพูน, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๒.
๔. สัมภาษณ์ พระครูอุดมคุณวัฒน์. เจ้าอาวาสวัดแม่ป๋อก. เจ้าคณะตำบลแม่ตื่น เขต ๑, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.
๕. สัมภาษณ์ พระอธิการวินัย อภินนุโท. เจ้าอาวาสวัดบ้านปาง, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.
๖. สัมภาษณ์ พระอานนท์ พรหมวิโส. ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ครุบาศรีวิชัย วัดจามเทวี, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒.
๗. สัมภาษณ์ ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.
๘. สัมภาษณ์ รศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์. อาจารย์ สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.
๙. สัมภาษณ์ ดร.เพ็ญสุภา สุขคตะ ใจอินทร์. นักวิชาการอิสระ, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.
๑๐. สัมภาษณ์ นายแสวง มาละแซม. นักวิชาการอิสระ, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.
๑๑. สัมภาษณ์ นายพงษ์เทพ มนัสตรง. ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

(๗) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. ลานอนุสาวรีย์ครุบาเจ้าศรีวิชัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://info.dla.go.th/public/travel.do?cmd=goDetail&id=719510&random=1538580816994> [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].
- คนอง ว่างฝายแก้ว. “การพัฒนาชุมชนและสังคม....ตามวิถีพุทธ”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/504164> [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].
- ตามรอยจอบแรกครุบาเจ้าศรีวิชัยความศรัทธาที่มั่นคงของชาวล้านนา : บุญนำพา คมชัดลึก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.komchadluek.net/news/lifestyle/๑๗๑๕๑๔ [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].
- พระมหาสง่า ธีรสวโร (ไชยวงศ์). ประวัติ ปฏิปทา ครุบาศรีวิชัย. ต้นแบบของครุบา ผู้มีปฏิปทาเพื่อพระพุทธศาสนา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.gotoknow.org/posts/๓๗๕๕๒๑ [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].
- ลานธรรมจักร. ประวัติและปฏิปทาของครุบาอาจารย์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.dhammadjak.net/forums/viewtopic.php?f=๑๓&t=๒๒๕๕๗ [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://chiangmaiairportthai.com/th/popular-destinations/%1/wat-phra-that-doi-suthep-chiang-mai>.

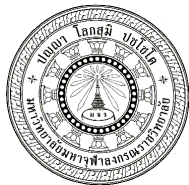
[๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐].

วัดศรีดอนมูล. ประวัติครุบาเจ้าศรีวิชัย สิริวิชัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.watsridonmoon.com/th/news-activities/detail/%๕ [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทร ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓

ที่ ศธ ๖๑๒๕/๐๐๑

วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระมหาอินทร์วงศ์ อิสสรภาณี,ดร.

ด้วย พระพิชัย ฉายา ปิยสีโล นามสกุล อินตะชาว รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๔๒๐๕๐๒๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ในการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง

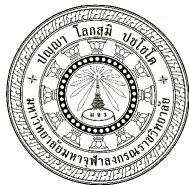
ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้การทำวิทยานิพนธ์ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือต่อไป

(พระครูสิริสุตตานุกฤต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทร ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓

ที่ ศธ ๖๑๒๕/๐๐๒

วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ดร.ไพรินทร์ ณ วันนา

ด้วย พระพิชัย ฉายา ปิยสีโล นามสกุล อินตะชาว รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๔๒๐๕๐๒๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ในการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ จึงขอกความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้การทำวิทยานิพนธ์ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ และโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือต่อไป

(พระครูสิริสุตานุยุต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ ศธ ๖๑๒๕ / ๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ๑๙๒ หมู่ ๒ ตำบลต้นธง
อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ๕๑๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓

๒ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร นางวันเพ็ญ พรินทรากุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑.แบบตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระพิชัย ฉายา ปิยสีโล นามสกุล อินตะชาว รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๔๒๐๕๐๒๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ในการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ จึงขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ และโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

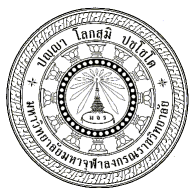
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทรศัพท์ ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓ ภายใน ๑๐๗, ๐๙-๔๗๒๘-๗๓๗๕

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทร ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓

ที่ ศธ ๖๑๒๕/ว๐๐๘

วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์

เรียน พระครูธีรสุตพจน์ ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร

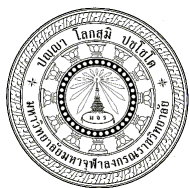
ด้วย พระพิชัย ฉายา ปยสีโล นามสกุล อินทะขาว รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๔๒๐๕๐๒๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวินิจฉัยเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และโปรดพิจารณาอนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ต่อไป

(พระครูสิริสุตานุยุต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทร ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓

ที่ ศธ ๖๑๒๕/ว๐๐๘

วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์

เรียน พระครูไพศาลธรรมานุกูลิฐ

ด้วย พระพิชัย ฉายา ปิยสีโล นามสกุล อินทะขาว รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๔๒๐๕๐๒๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

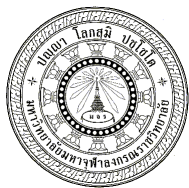
การศึกษาวินิจฉัยเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และโปรดพิจารณาอนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ต่อไป

(พระครูสิริสุตตานุกุล, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทร ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓

ที่ ศธ ๖๑๒๕/ว๐๐๘

วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์

เจริญพร ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

ด้วย พระพิชัย ฉายา ปิยสีโล นามสกุล อินทะชาว รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๔๒๐๕๐๒๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาทูลขอทราบ และโปรดพิจารณาอนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ต่อไป

(พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ ศธ ๖๑๒๕ /ว๐๑๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ๑๙๒ หมู่ ๒ ตำบลต้นธง
อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ๕๑๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓

๗ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์

กราบเรียน พระเทพรัตนนายก เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑.แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระพิชัย ฉายา ปิยสีโล นามสกุล อินตะขาว รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๔๒๐๕๐๒๒
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระเดชพระคุณท่าน จึงขอความ
อนุเคราะห์พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อทราบ และโปรดพิจารณาอนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ต่อไป

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระครูสิริสุตตันยุต, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทรศัพท์ ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓ ภายใน ๑๐๗, ๐๙-๔๗๒๘-๗๓๗๕

ที่ ศธ ๖๑๒๕ /ว๐๑๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ๑๙๒ หมู่ ๒ ตำบลต้นธง
อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ๕๑๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓

๗ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์

เจริญพร อาจารย์แสง มาละแซม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑.แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระพิชัย ฉายา ปิยสีโล นามสกุล อินตะชาว รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๔๒๐๕๐๒๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ และโปรดพิจารณาอนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทรศัพท์ ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓ ภายใน ๑๐๗, ๐๙-๔๗๒๘-๗๓๗๕

ที่ ศธ ๖๑๒๕ /ว๐๑๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ๑๙๒ หมู่ ๒ ตำบลต้นธง
อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ๕๑๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓

๗ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์

เจริญพร ดร.เพ็ญสุภา สุขคตะ ใจอินทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑.แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระพิชัย ฉายา ปิยสีโล นามสกุล อินตะขาว รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๔๒๐๕๐๒๒
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์พิจารณา
อนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ
ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ และโปรดพิจารณาอนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริสุตตานุกต, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทรศัพท์ ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓ ภายใน ๑๐๗, ๐๙-๔๗๒๘-๗๓๗๕

ที่ ศธ ๖๑๒๕ /ว๐๑๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ๑๙๒ หมู่ ๒ ตำบลต้นธง
อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ๕๑๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓

๗ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์

เจริญพร รศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑.แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระพิชัย ฉายา ปิยสีโล นามสกุล อินตะชาว รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๔๒๐๕๐๒๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ และโปรดพิจารณาอนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริสุตานุชิต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทรศัพท์ ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓ ภายใน ๑๐๗, ๐๙-๔๗๒๘-๗๓๗๕

ที่ ศธ ๖๑๒๕ /ว๐๑๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ๑๙๒ หมู่ ๒ ตำบลต้นธง
อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ๕๑๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓

๗ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์

เรียน พระครูอุดมคุณวัฒน์ เจ้าคณะตำบลแม่ตื่น เขต ๑ เจ้าอาวาสวัดแม่ป๋อก

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑.แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระพิชัย ฉายา ปิยสีโล นามสกุล อินตะชาว รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๔๒๐๕๐๒๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และโปรดพิจารณาอนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูสิริสุตานุยุต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทรศัพท์ ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓ ภายใน ๑๐๗, ๐๙-๔๗๒๘-๗๓๗๕

ที่ ศธ ๖๑๒๕ /ว๐๑๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ๑๙๒ หมู่ ๒ ตำบลต้นธง
อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ๕๑๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓

๗ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์

เรียน เจ้าอาวาสวัดบ้านปาง

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑.แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระพิชัย ฉายา ปิยสีโล นามสกุล อินตะขาว รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๔๒๐๕๐๒๒
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์พิจารณา
อนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ
ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และโปรดพิจารณาอนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูสิริสุตตานุยุต, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทรศัพท์ ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓ ภายใน ๑๐๗, ๐๙-๔๗๒๘-๗๓๗๕

ที่ ศธ ๖๑๒๕ /ว๐๑๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ๑๙๒ หมู่ ๒ ตำบลต้นธง
อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ๕๑๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓

๗ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์

เรียน พระอานนท์ พรหมวิไล

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑.แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระพิชัย ฉายา ปิยสีโล นามสกุล อินตะชาว รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๔๒๐๕๐๒๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และโปรดพิจารณาอนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูสิริสุตานุยุต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทรศัพท์ ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓ ภายใน ๑๐๗, ๐๙-๔๗๒๘-๗๓๗๕

ที่ ศธ ๖๑๒๕ /ว๐๑๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ๑๙๒ หมู่ ๒ ตำบลต้นธง
อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ๕๑๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓

๙ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์

เจริญพร นายพงษ์เทพ มั่นตรง ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑.แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระพิชัย ฉายา ปิยสีโล นามสกุล อินตะชาว รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๔๒๐๕๐๒๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ และโปรดพิจารณาอนุญาตเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทรศัพท์ ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓ ภายใน ๑๐๗, ๐๙-๔๗๒๘-๗๓๗๕

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์การวิจัย
เรื่อง ศึกษาการสร้างพลังชุมชนของครูบาศรีวิชัย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี ตำแหน่ง.....

วันที่สัมภาษณ์.....เวลา.....สถานที่.....

วิธีการสัมภาษณ์ จดบันทึก บันทึกเสียง อื่นๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ ๒ ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

๑. ท่านทราบประวัติครูบาศรีวิชัยอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

๒. ครูบาเจ้าศรีวิชัยมีการปฏิบัติตนอย่างไร ตามที่ท่านทราบ

.....

.....

.....

.....

๓. งานด้านสาธารณะสงเคราะห์ของครูบาศรีวิชัยที่ท่านทราบมีกี่อย่าง อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

๔. งานด้านสาธารณะสงเคราะห์ของครูบาศรีวิชัยด้านพระพุทธศาสนา และด้านสังคม เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๕. ปัจจัยในการพัฒนาของครูบาศรีวิชัย ด้านสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และด้านศาสนา มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

๖. รูปแบบ กระบวนการสร้างทางของครูบาศรีวิชัย เป็นอย่างไร

.....
.....
.....

๗. การสงเคราะห์ของครูบาศรีวิชัยส่งผลต่อวิถีชีวิต บริบทสังคมภาคเหนือ อย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๘. วิธีการสงเคราะห์ของครูบาศรีวิชัยต่อพระพุทธศาสนา และสังคม เป็นอย่างไร

.....
.....
.....

๙. การสร้างพลังชุมชนด้านสถานะสงเคราะห์ของครูบาศรีวิชัย เป็นอย่างไร

.....
.....
.....

๑๐. ครูบาศรีวิชัยท่านใช้หลักธรรมใดในการพัฒนาชุมชน

.....
.....
.....

๑๑. ข้อคิดเห็น/เสนอแนะอื่นๆ

.....
.....
.....

ขอขอบคุณทุกท่านในความกรุณาสำหรับการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

พระพิชัย ปิยสีโล

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง
ประมวลภาพสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

สัมภาษณ์ พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ, เจ้าอาวาสวัดประตูป่า, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน,
๒๒ มกราคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ พระครูธีรสุตพจน์, ดร., เจ้าอาวาสวัดผาลาด, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร,
๑๗ มกราคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีบุญชัยรวมมหาวิหาร, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน,
๒๓ มกราคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ พระครูอุดมคุณวัฒน์, เจ้าอาวาสวัดแม่ป้อก, เจ้าคณะตำบลแม่ตื่น เขต ๑,
๑๗ มกราคม ๒๕๖๒

พระอธิการวินัย อภินนุโท, เจ้าอาวาสวัดบ้านปาง, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒

พระอานนท์ พรหมวีโร, ผู้ดูแลพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติวัดจามเทวี, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ รศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์, อาจารย์ สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ ดร.เพ็ญสุภา สุขคตะ ใจอินทร์, นักวิชาการอิสระ, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นายแสวง มาละแซม, นักวิชาการอิสระ, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นายพงษ์เทพ มั่นตรง, ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-สกุล : พระพิชัย ปิยสีโล (อินตะชาว)
- วันเดือนปีเกิด : ๒๑ เมษายน ๒๕๒๐
- ภูมิลำเนา : จังหวัดลำพูน
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดทาศรีบ้าน ๖๔ ม.๕ ตำบลทาชุมเงิน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ๕๑๑๗๐
- ประวัติการศึกษา : ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาบาลี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตเชียงใหม่
นักธรรมเอก สำนักเรียนคณะจังหวัดลำพูน
- ประวัติการทำงาน: รองเจ้าอาวาสวัดทาศรีบ้าน ตำบลทาชุมเงิน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ๕๑๑๗๐
พระธรรมจาริก อาศรมบ้านแม่เหล็ก ตำบลทาชุมเงิน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ๕๑๑๗๐
ครูพระสอนศีลธรรมโรงเรียนบ้านศรีบ้าน ตำบลทาชุมเงิน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ๕๑๑๗๐
พระคิลานุปัฏฐากพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัดทาศรีบ้าน ตำบลทาชุมเงิน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ๕๑๑๗๐